નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

વિનયપિટકે

પાચિત્તિય-અટ્ઠકથા

૫. પાચિત્તિયકણ્ડં

૧. મુસાવાદવગ્ગો

૧. મુસાવાદસિક્ખાપદવણ્ણના

યેસં નવહિ વગ્ગેહિ, સઙ્ગહો સુપ્પતિટ્ઠિતો;
ખુદ્દકાનં અયં દાનિ, તેસં ભવતિ વણ્ણના.

૧. તત્થ મુસાવાદવગ્ગસ્સ તાવ પઠમસિક્ખાપદે **હત્થકો**તિ તસ્સ થેરસ્સ નામં. સક્યાનં પુત્તોતિ **સક્યપુત્તો**. બુદ્ધકાલે કિર સક્યકુલતો અસીતિ પુરિસસહસ્સાનિ પબ્બજિંસુ, તેસં સો અઞ્ઞતરોતિ. **વાદક્ખિત્તો**તિ ''વાદં કરિસ્સામી''તિ એવં પરિવિતક્કિતેન વાદેન પરવાદિસન્તિકં ખિત્તો પક્ખિત્તો પહિતો પેસિતોતિ અત્થો. વાદમ્હિ વા સકેન ચિત્તેન ખિત્તો. યત્ર યત્ર વાદો તત્ર તત્રેવ સન્દિસ્સતીતિપિ વાદક્ખિત્તો. **અવજાનિત્વા અવજાનાતી**તિ અત્તનો વાદે કઞ્ચિ દોસં સલ્લક્ખેન્તો ''નાયં મમ વાદો''તિ અવજાનિત્વા પુન કથેન્તો કથેન્તો નિદ્દોસતં સલ્લક્ખેત્વા ''મમેવ અયં વાદો''તિ પટિજાનાતિ. **પટિજાનિત્વા અવજાનાતી**તિ કિસ્મિઞ્ચિદેવ વચને આનિસંસં સલ્લક્ખેન્તો ''અયં મમ વાદો''તિ પટિજાનિત્વા પુન કથેન્તો કથેન્તો તત્થ દોસં સલ્લક્ખેત્વા ''નાયં મમ વાદો''તિ અવજાનાતિ. **અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતી**તિ અઞ્ઞેન કારણેન અઞ્ઞં કારણં પટિચરતિ પટિચ્છાદેતિ અજ્ઝોત્થરતિ, ''રૂપં અનિચ્ચં જાનિતબ્બતો''તિ વત્વા પુન ''જાતિધમ્મતો''તિઆદીનિ વદતિ. કુરુન્દિયં પન ''એતસ્સ પટિચ્છાદનહેતું અઞ્ઞં બહું કથેતી''તિ વુત્તં. તત્રાયં અધિપ્પાયો – યં તં પટિજાનનઞ્ચ અવજાનનઞ્ચ, તસ્સ પટિચ્છાદનત્થં ''કો આહ , કિં આહ, કિસ્મિં આહા''તિ એવમાદિ બહું ભાસતીતિ. પુન મહાઅટ્ઠકથાયં ''અવજાનિત્વા પટિજાનન્તો પટિજાનિત્વા અવજાનન્તો એવ ચ અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતી''તિ વુત્તં. **સમ્પજાનમુસા ભાસતી**તિ જાનન્તો મુસા ભાસતિ. **સઙ્કેતં કત્વા વિસંવાદેતી**તિ પુરેભત્તાદીસુ ''અસુકસ્મિં નામ કાલે અસુકસ્મિં નામ પદેસે વાદો હોતૂ''તિ સઙ્કેતં કત્વા સઙ્કેતતો પુરે વા પચ્છા વા ગન્ત્વા ''પસ્સથ ભો, તિત્થિયા ન આગતા પરાજિતા''તિ પક્કમતિ.

૨. **સમ્પજાનમુસાવાદે**તિ જાનિત્વા જાનન્તસ્સ ચ મુસા ભણને.

૩. **વિસંવાદનપુરેક્ખારસ્સા**તિ વિસંવાદનચિત્તં પુરતો કત્વા વદન્તસ્સ. **વાચા**તિ મિચ્છાવાચાપરિયાપન્નવચનસમુટ્ઠાપિકા ચેતના. **ગિરા**તિ તાય ચેતનાય સમુટ્ઠાપિતસદ્દં દસ્સેતિ. **બ્યપ્પથો**તિ વચનપથો; વાચાયેવ હિ અઞ્ઞેસમ્પિ દિટ્ઠાનુગતિમાપજ્જન્તાનં પથભૂતતો બ્યપ્પથોતિ વુચ્ચતિ. **વચીભેદો**તિ વચીસઞ્ઞિતાય વાચાય ભેદો; પભેદગતા વાચા એવ એવં વુચ્ચતિ. વાચસિકા વિઞ્ઞત્તીતિ **વચીવિઞ્ઞત્તિ**. એવં પઠમપદેન સુદ્ધચેતના, મજ્ઝે તીહિ તંસમુટ્ઠાપિતસદ્દસહિતા ચેતના, અન્તે એકેન વિઞ્ઞત્તિસહિતા ચેતના ''કથિતા''તિ વેદિતબ્બા. **અનરિયવોહારા**તિ અનરિયાનં બાલપુથુજ્જનાનં વોહારા.

એવં સમ્પજાનમુસાવાદં દસ્સેત્વા ઇદાનિ અન્તે વુત્તાનં સમ્પજાનમુસાવાદસઙ્ખાતાનં અનરિયવોહારાનં લક્ખણં દસ્સેન્તો ''**અદિટ્ઠં દિટ્ઠં મે**''તિઆદિમાહ. તત્થ અદિટ્ઠં દિટ્ઠં મેતિ એવં વદતો વચનં તંસમુટ્ઠાપિકા વા ચેતના એકો અનરિયવોહારોતિ ઇમિના નયેન અત્થો વેદિતબ્બો. અપિચેત્થ ચક્ખુવસેન અગ્ગહિતારમ્મણં અદિટ્ઠં, સોતવસેન અગ્ગહિતં અસુતં, ઘાનાદિવસેન મુનિત્વા તીહિ ઇન્દ્રિયેહિ એકાબદ્ધં વિય કત્વા પત્વા અગ્ગહિતં અમુતં, અઞ્ઞત્ર પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ સુદ્ધેન વિઞ્ઞાણેનેવ અગ્ગહિતં અવિઞ્ઞાતન્તિ વેદિતબ્બં. પાળિયં પન ''**અદિટ્ઠં નામ ન ચક્ખુના દિટ્ઠ**''ન્તિ એવં ઓળારિકેનેવ નયેન દેસના કતાતિ. દિટ્ઠાદીસુ ચ અત્તનાપિ પરેનપિ દિટ્ઠં દિટ્ઠમેવ. એવં સુતમુતવિઞ્ઞાતાનીતિ અયમેકો પરિયાયો. અપરો નયો યં અત્તના દિટ્ઠં દિટ્ઠમેવ તં. એસ નયો સુતાદીસુ. યં પન પરેન દિટ્ઠં, તં અત્તના સુતટ્ઠાને તિટ્ઠતિ. એવં મુતાદીનિપિ.

૪. ઇદાનિ તેસં અનરિયવોહારાનં વસેન આપત્તિં આરોપેત્વા દસ્સેન્તો “**તીહાકારેહી**”તિઆદિમાહ. તસ્સત્થો “તીહિ આકારેહિ પઠમં ઝાનં સમાપજ્જિન્તિ સમ્પજાનમુસા ભણન્તસ્સ આપત્તિ પારાજિકસ્સા”તિ એવમાદિચતુત્થપારાજિકપાળિવણ્ણનાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. કેવલઞ્હિ તત્થ “પઠમં ઝાનં સમાપજ્જિ”ન્તિ ઇધ “અદિટ્ઠં દિટ્ઠં મે”તિ, તત્થ ચ “આપત્તિ પારાજિકસ્સા”તિ “ઇધ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા”તિ એવં વત્થુમત્તે આપત્તિમત્તે ચ વિસેસો, સેસં એકલક્ખણમેવાતિ.

૯. **તીહાકારેહિ દિટ્ઠે વેમતિકો**તિઆદીનમ્પિ અત્થો “દિટ્ઠસ્સ હોતિ પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપજ્જન્તો દિટ્ઠે વેમતિકો”તિ એવમાદિદુટ્ઠદોસપાળિવણ્ણનાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. પાળિમત્તમેવ હિ એત્થ વિસેસો, અત્થે પન સથેરવાદે કિઞ્ચિ નાનાકરણં નત્થિ.

૧૧. **સહસા ભણતી**તિ અવીમંસિત્વા અનુપધારેત્વા વા વેગેન દિટ્ઠમ્પિ “અદિટ્ઠં મે”તિ ભણતિ. **અઞ્ઞં ભણિસ્સામીતિ અઞ્ઞં ભણતી**તિ મન્દત્તા જળત્તા પક્ખલન્તો “ચીવર”ન્તિ વત્તબ્બે “ચીર”ન્તિ આદિં ભણતિ. યો પન સામણેરેન “અપિ ભન્તે મય્હં ઉપજ્ઝાયં પસ્સિત્થા”તિ વુત્તો કેળિં કુરુમાનો “તવ ઉપજ્ઝાયો દારુસકટં યોજેત્વા ગતો ભવિસ્સતી”તિ વા સિઙ્ગાલસદ્દં સુત્વા “કસ્સાયં ભન્તે સદ્દો”તિ વુત્તો “માતુયા તે યાનેન ગચ્છન્તિયા કદ્દમે લગ્ગચક્કં ઉદ્ધરન્તાનં અયં સદ્દો”તિ વા એવં નેવ દવા ન રવા અઞ્ઞં ભણતિ, સો આપત્તિં આપજ્જતિયેવ. અઞ્ઞા પૂરણકથા નામ હોતિ, એકો ગામે થોકં તેલં લભિત્વા વિહારં આગતો સામણેરં ભણતિ – “ત્વં અજ્જ કુહિં ગતો, ગામો એકતેલો અહોસી”તિ વા પચ્છિકાય ઠપિતં પૂવખણ્ડં લભિત્વા “અજ્જ ગામે પચ્છિકાહિ પૂવે ચારેસુ”ન્તિ વા, અયં મુસાવાદોવ હોતિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

મુસાવાદસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. ઓમસવાદસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨. દુતિયસિક્ખાપદે **ઓમસન્તી**તિ ઓવિજ્ઝન્તિ. **ખુંસેન્તી**તિ અક્કોસન્તિ. **વમ્ભેન્તી**તિ પધંસેન્તિ.

૧૩. **ભૂતપુબ્બ**ન્તિ ઇદં વત્થું ભગવા ઓમસવાદગરહણત્થં આહરિ. **નન્દિવિસાલો નામા**તિ નન્દીતિ તસ્સ બલીબદ્દસ્સ નામં, વિસાણાનિ પનસ્સ વિસાલાનિ, તસ્મા “**નન્દિવિસાલો**”તિ વુચ્ચતિ. બોધિસત્તો તેન સમયેન નન્દિવિસાલો નામ હોતિ. બ્રાહ્મણો તં યાગુભત્તાદીહિ અતિવિય પોસેસિ. અથ સો બ્રાહ્મણં અનુકમ્પમાનો “**ગચ્છ ત્વ**”ન્તિઆદિમાહ. **તત્થેવ અટ્ઠાસી**તિ અહેતુકપટિસન્ધિકાલેપિ પરખુંસનં અમનાપતોયેવ પચ્ચેસિ, તસ્મા બ્રાહ્મણસ્સ દોસં દસ્સેતુકામો અટ્ઠાસિ. **સકટસતં અતિબદ્ધં પવટ્ટેસી**તિ પટિપાટિયા ઠપેત્વા હેટ્ઠારુક્ખે દત્વા એકાબદ્ધં કત્વા મુગ્ગમાસવાલુકાદીહિ પુણ્ણં સકટસતં પવટ્ટેન્તો, કિઞ્ચાપિ પુબ્બે પતિટ્ઠિતારપ્પદેસં પુન અરે પત્તે પવટ્ટિતં હોતિ, બોધિસત્તો પન પુરિમસકટેન પતિટ્ઠિતટ્ઠાને પચ્છિમસકટં પતિટ્ઠાપેતું સકટસતપ્પમાણં પદેસં પવટ્ટેસિ. બોધિસત્તાનઞ્હિ સિથિલકરણં નામ નત્થિ. **તેન ચત્તમનો અહૂ**તિ તેન બ્રાહ્મણસ્સ ધનલાભેન અત્તનો કમ્મેન ચ સો નન્દિવિસાલો અત્તમનો અહોસિ.

૧૫. **અક્કોસેનપી**તિ એત્થ પન યસ્મા પરતો “દ્વે અક્કોસા – હીનો ચ અક્કોસો ઉક્કટ્ઠો ચ અક્કોસો”તિ વિભજિતુકામો, તસ્મા યથા પુબ્બે “હીનેનપિ અક્કોસેન ખુંસેન્તી”તિ વુત્તં; એવં અવત્વા “અક્કોસેન” ઇચ્ચેવમાહ. **વેનજાતી**તિ તચ્છકજાતિ; વેણુકારજાતીતિપિ વદન્તિ. **નેસાદજાતી**તિ મિગલુદ્દકાદિજાતિ.

રથકારજાતીતિ ચમ્મકારજાતિ. **પુક્કુસજાતી**તિ પુપ્ફછડ્ડકજાતિ. **અવકણ્ણકાદિ** દાસાનં નામં હોતિ; તસ્મા હીનં. **ઓઞ્ઞાત**ન્તિ અવઞ્ઞાતં; “ઉઞ્ઞાત”ન્તિપિ પઠન્તિ. **અવઞ્ઞાત**ન્તિ વમ્ભેત્વા ઞાતં. **હીળિત**ન્તિ જિગુચ્છિતં . **પરિભૂત**ન્તિ કિમેતેનાતિતિ પરિભવકતં. **અચિત્તીકત**ન્તિ ન ગરુકતં.

કોટ્ઠકકમ્મન્તિ તચ્છકકમ્મં. **મુદ્દા**તિ હત્થમુદ્દાગણના. **ગણના**તિ અચ્છિદ્દકાદિઅવસેસગણના. **લેખા**તિ અક્ખરલેખા. મધુમેહાબાધો વેદનાય અભાવતો “ઉક્કટ્ઠો”તિ વુત્તો. **પાટિકઙ્ખા**તિ ઇચ્છિતબ્બા. **યકારેન વા ભકારેન વા**તિ યકારભકારે યોજેત્વા યો અક્કોસો.

કાટકોટચિકાય વાતિ ‘‘**કાટ**’’ન્તિ પુરિસનિમિત્તં, ‘‘**કોટચિકા**’’તિ ઇત્થિનિમિત્તં; એતેહિ વા યો અક્કોસો, એસો હીનો નામ અક્કોસોતિ.

૧૬. ઇદાનિ તેસં જાતિઆદીનં પભેદવસેન આપત્તિં આરોપેત્વા દસ્સેન્તો ‘‘**ઉપસમ્પન્નો ઉપસમ્પન્ન**’’ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **ખુંસેતુકામો વમ્ભેતુકામો મઙ્કુકત્તુકામો**તિ અક્કોસિતુકામો પધંસિતુકામો ગરહિતુકામો નિત્તેજં કત્તુકામોતિ અત્થો. **હીનેન હીન**ન્તિ હીનેન જાતિવચનેન હીનજાતિકં. એતેન ઉપાયેન સબ્બપદેસુ અત્થો વેદિતબ્બો.

એત્થ ચ હીનેન હીનં વદન્તો કિઞ્ચાપિ સચ્ચં વદતિ, ઓમસિતુકામતાય પનસ્સ વાચાય વાચાય પાચિત્તિયં. ઉક્કટ્ઠેન હીનં વદન્તો ચ કિઞ્ચાપિ અલિકં ભણતિ, ઓમસિતુકામતાય પન ઇમિનાવ સિક્ખાપદેન પાચિત્તિયં આપજ્જતિ, ન પુરિમેન. યોપિ ‘‘અતિચણ્ડાલોસિ, અતિબ્રાહ્મણોસિ, દુટ્ઠચણ્ડાલોસિ, દુટ્ઠબ્રાહ્મણોસી’’તિઆદીનિ વદતિ, સોપિ આપત્તિયા કારેતબ્બો.

૨૬. **સન્તિ ઇધેકચ્ચે**તિ વારે પન પરિહરિત્વા વુત્તભાવેન દુક્કટં. એસેવ નયો **યે નૂન...પે॰... ન મય**ન્તિ વારેસુપિ. અનુપસમ્પન્ને પન ચતૂસુપિ વારેસુ દુક્કટમેવ. ચોરોસિ ગણ્ઠિભેદકોસીતિઆદિવચનેહિ પન ઉપસમ્પન્નેપિ અનુપમ્પન્નેપિ સબ્બવારેસુ દુક્કટમેવ. દવકમ્યતાય પન ઉપસમ્પન્નેપિ અનુપસમ્પન્નેપિ સબ્બવારેસુ દુબ્ભાસિતં. દવકમ્યતા નામ કેળિહસાધિપ્પાયતા. ઇમસ્મિઞ્ચ સિક્ખાપદે ઠપેત્વા ભિક્ખું ભિક્ખુનીઆદયો સબ્બસત્તા અનુપસમ્પન્નટ્ઠાને ઠિતાતિ વેદિતબ્બા.

૩૫. **અત્થપુરેક્ખારસ્સા**તિઆદીસુ પાળિયા અત્થં વણ્ણયન્તો **અત્થપુરેક્ખારો**; પાળિં વાચેન્તો **ધમ્મપુરેક્ખારો**; અનુસિટ્ઠિયં ઠત્વા ‘‘ઇદાનિપિ ચણ્ડાલોસિ, પાપં મા અકાસિ, મા તમો તમપરાયણો અહોસી’’તિઆદિના નયેન કથેન્તો **અનુસાસનીપુરેક્ખારો** નામાતિ વેદિતબ્બો. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ. કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ. **દુબ્ભાસિતાપત્તિ** પનેત્થ વાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, અકુસલચિત્તં, દ્વિવેદનં સુખા ચ મજ્ઝત્તા ચાતિ.

ઓમસવાદસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. પેસુઞ્ઞસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૬. તતિયસિક્ખાપદે – **ભણ્ડનજાતાન**ન્તિ સઞ્જાતભણ્ડનાનં. **ભણ્ડન**ન્તિ કલહસ્સ પુબ્બભાગો, ‘‘ઇમિના ચ ઇમિના ચ ઇદં કતં; એવં વુત્તે એવં વક્ખામા’’તિઆદિકં સકસકપક્ખે સમ્મન્તનં. **કલહો**તિ આપત્તિગામિકો કાયવાચાવીતિક્કમો. **વિવાદો**તિ વિગ્ગાહિકકથા. તં વિવાદં આપન્નાનં **વિવાદાપન્નાનં. પેસુઞ્ઞ**ન્તિ પિસુણવાચં, પિયભાવસ્સ સુઞ્ઞકરણવાચન્તિ વુત્તં હોતિ.

૩૭. **ભિક્ખુપેસુઞ્ઞે**તિ ભિક્ખૂનં પેસુઞ્ઞે; ભિક્ખુતો સુત્વા ભિક્ખુના ભિક્ખુસ્સ ઉપસંહટપેસુઞ્ઞેતિ અત્થો.

૩૮. **દ્વીહાકારેહી**તિ દ્વીહિ કારણેહિ. **પિયકમ્યસ્સ વા**તિ ‘‘એવં અહં એતસ્સ પિયો ભવિસ્સામી’’તિ અત્તનો પિયભાવં પત્થયમાનસ્સ વા. **ભેદાધિપ્પાયસ્સ વા**તિ ‘‘એવમયં એતેન સદ્ધિં ભિજ્જિસ્સતી’’તિ પરસ્સ પરેન ભેદં ઇચ્છન્તસ્સ વા. **જાતિતોપી**તિઆદિ સબ્બં પુરિમસિક્ખાપદે વુત્તનયમેવ. ઇધાપિ ભિક્ખુનિં આદિં કત્વા સબ્બે અનુપસમ્પન્ના નામ.

ન પિયકમ્યસ્સ ન ભેદાધિપ્પાયસ્સાતિ એકં અક્કોસન્તં એકઞ્ચ ખમન્તં દિસ્વા ‘‘અહો નિલ્લજ્જો, ઈદિસમ્પિ નામ ભવન્તં પુન વત્તબ્બં મઞ્ઞિસ્સતી’’તિ એવં કેવલં પાપગરહિતાય ભણન્તસ્સ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનત્થમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ , કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પેસુઞ્ઞસિક્ખાપદં તતિયં.

૪. પદસોધમ્મસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૪. ચતુત્થસિક્ખાપદે – **અપ્પતિસ્સા**તિ અપ્પતિસ્સવા. ઉપાસકાતિ વુત્તે વચનમ્પિ ન સોતુકામા; અનાદરાતિ અત્થો. અપ્પતિસ્સયા વા અનીચવુત્તિનોતિ અત્થો. **અસભાગવુત્તિકા**તિ વિસભાગજીવિકા, યથા ભિક્ખૂસુ વત્તિતબ્બં; એવં અપ્પવત્તવુત્તિનોતિ

અત્થો.

૪૫. પદસો ધમ્મં વાચેય્યાતિ એકતો પદં પદં ધમ્મં વાચેય્ય; કોટ્ઠાસં કોટ્ઠાસં વાચેય્યાતિ અત્થો. યસ્મા પન તં કોટ્ઠાસનામકં પદં ચતુબ્બિધં હોતિ, તસ્મા તં દસ્સેતું ''પદં અનુપદં અન્વક્ખરં અનુબ્યઞ્જન''ન્તિ પદભાજનં વુત્તં. તત્થ **પદ**ન્તિ એકો ગાથાપાદો અધિપ્પેતો. **અનુપદ**ન્તિ દુતિયપાદો. **અન્વક્ખર**ન્તિ એકેકમક્ખરં. **અનુબ્યઞ્જન**ન્તિ પુરિમબ્યઞ્જનેન સદિસં પચ્છાબ્યઞ્જનં. યં કિઞ્ચિ વા એકમક્ખરં અન્વક્ખરં, અક્ખરસમૂહો અનુબ્યઞ્જનં, અક્ખરાનુબ્યઞ્જનસમૂહો પદં. પઠમપદં પદમેવ, દુતિયં અનુપદન્તિ એવમેત્થ નાનાકરણં વેદિતબ્બં.

ઇદાનિ **પદં નામ એકતો પટ્ઠપેત્વા એકતો ઓસાપેન્તી**તિ ગાથાબન્ધં ધમ્મં વાચેન્તો ''મનોપુબ્બઙ્ગમા ધમ્મા''તિ એકમેકં પદં સામણેરેન સદ્ધિં એકતો આરભિત્વા એકતોયેવ નિટ્ઠાપેતિ. એવં વાચેન્તસ્સ પદગણનાય પાચિત્તિયા વેદિતબ્બા. **અનુપદં નામ પાટેક્કં પટ્ઠપેત્વા એકતો ઓસાપેન્તી**તિ થેરેન ''મનોપુબ્બઙ્ગમા ધમ્મા''તિ વુત્તે સામણેરો તં પદં અપાપુણિત્વા ''મનોસેટ્ઠા મનોમયા''તિ દુતિયપદં એકતો ભણતિ, ઇમે પાટેક્કં પટ્ઠપેત્વા એકતો ઓસાપેન્તિ નામ. એવં વાચેન્તસ્સાપિ અનુપદગણનાય પાચિત્તિયા. **અન્વક્ખરં નામ રૂપં અનિચ્ચન્તિ વુચ્ચમાનો ''રૂ''તિ ઓપાતેતી**તિ ''રૂપં અનિચ્ચન્તિ ભણ સામણેરા''તિ વુચ્ચમાનો રૂકારમત્તમેવ એકતો વત્વા તિટ્ઠતિ. એવં વાચેન્તસ્સાપિ અન્વક્ખરગણનાય પાચિત્તિયા. ગાથાબન્ધેપિ ચ એસ નયો લબ્ભતિયેવ. **અનુબ્યઞ્જનં નામ રૂપં અનિચ્ચન્તિ વુચ્ચમાનો વેદના અનિચ્ચાતિ સદ્દં નિચ્છારેતી**તિ ''રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, વેદના અનિચ્ચા''તિ ઇમં સુત્તં વાચયમાનો થેરેન ''રૂપં અનિચ્ચ''ન્તિ વુચ્ચમાનો સામણેરો સીઘપઞ્ઞતાય ''વેદના અનિચ્ચા''તિ ઇમં અનિચ્ચપદં થેરસ્સ ''રૂપં અનિચ્ચ''ન્તિ એતેન અનિચ્ચપદેન સદ્ધિં એકતો ભણન્તો વાચં નિચ્છારેતિ. એવં વાચેન્તસ્સાપિ અનુબ્યઞ્જનગણનાય પાચિત્તિયા. અયં પનેત્થ સઙ્ખેપો – ઇમેસુ પદાદીસુ યં યં એકતો ભણતિ તેન તેન આપત્તિં આપજ્જતીતિ.

બુદ્ધભાસિતોતિ સકલં વિનયપિટકં અભિધમ્મપિટકં ધમ્મપદં ચરિયાપિટકં ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં સુત્તનિપાતો વિમાનવત્થુ પેતવત્થુ બ્રહ્મજાલાદીનિ ચ સુત્તાનિ. **સાવકભાસિતો**તિ ચતુપરિસપરિયાપન્નેહિ સાવકેહિ ભાસિતો અનઙ્ગણસમ્માદિટ્ઠિઅનુમાનસુત્તચૂળવેદલ્લમહાવેદલ્લાદિકો. **ઇસિભાસિતો**તિ બાહિરપરિબ્બાજકેહિ ભાસિતો સકલો પરિબ્બાજકવગ્ગો, બાવરિયસ્સ અન્તેવાસિકાનં સોળસન્નં બ્રાહ્મણાનં પુચ્છાતિ એવમાદિ. **દેવતાભાસિતો**તિ દેવતાહિ ભાસિતો; સો દેવતાસંયુત્તદેવપુત્તસંયુત્તમારસંયુત્તબ્રહ્મસંયુત્તસક્કસંયુત્તાદિવસેન વેદિતબ્બો.

અત્થૂપસઞ્હિતોતિ અટ્ઠકથાનિસ્સિતો. **ધમ્મૂપસઞ્હિતો**તિ પાળિનિસ્સિતો; ઉભયેનાપિ વિવટ્ટૂપનિસ્સિતમેવ વદતિ. કિઞ્ચાપિ વિવટ્ટૂપનિસ્સિતં વદતિ, તિસ્સો સઙ્ગીતિયો આરુળ્હધમ્મંયેવ પન પદસો વાચેન્તસ્સ આપત્તિ . વિવટ્ટૂપનિસ્સિતેપિ નાનાભાસાવસેન ગાથાસિલોકબન્ધાદીહિ અભિસઙ્ખતે અનાપત્તિ. તિસ્સો સઙ્ગીતિયો અનારુળ્હેપિ કુલુમ્બસુત્તં રાજોવાદસુત્તં તિક્ખિન્દ્રિયં ચતુપરિવટ્ટં નન્દોપનન્દન્તિ ઈદિસે આપત્તિયેવ. અપલાલદમનમ્પિ વુત્તં, મહાપચ્ચરિયમ્પન પટિસિદ્ધં. મેણ્ડકમિલિન્દપઞ્હેસુ થેરસ્સ સકપટિભાને અનાપત્તિ, યં રઞ્ઞો સઞ્ઞાપનત્થં આહરિત્વા વુત્તં, તત્થ આપત્તિ. વણ્ણપિટકઅઙ્ગુલિમાલપિટકરટ્ઠપાલગજ્જિતઆળવકગજ્જિતગુળ્હમગ્ગગુળ્હવેસ્સન્તરગુળ્હવિનયવેદલ્લપિટકાનિ પન અબુદ્ધવચનાનિયેવાતિ વુત્તં. સીલૂપદેસો નામ ધમ્મસેનાપતિના વુત્તોતિ વદન્તિ, તસ્મિં આપત્તિયેવ. અઞ્ઞાનિપિ મગ્ગકથાઆરમ્મણકથાબુદ્ધિકદણ્ડક ઞાણવત્થુઅસુભકથાદીનિ અત્થિ, તેસુ સત્તતિંસ બોધિપક્ખિયધમ્મા વિભત્તા, ધુતઙ્ગપઞ્હે પટિપદા વિભત્તા; તસ્મા તેસુ આપત્તીતિ વુત્તં. મહાપચ્ચરિયાદીસુ પન સઙ્ગીતિં અનારુળ્હેસુ રાજોવાદતિક્ખિન્દ્રિયચતુપરિવટ્ટનન્દોપનન્દકુલુમ્બસુત્તેસુયેવ આપત્તીતિ વત્વા અવસેસેસુ યં બુદ્ધવચનતો આહરિત્વા વુત્તં, તદેવ આપત્તિવત્થુ હોતિ, ન ઇતરન્તિ અયમત્થો પરિગ્ગહિતો.

૪૮. એકતો ઉદ્દિસાપેન્તોતિ અનુપસમ્પન્નેન સદ્ધિં એકતો ઉદ્દેસં ગણ્હન્તોપિ એકતો વદતિ અનાપત્તીતિ અત્થો.

તત્રાયં વિનિચ્છયો – ઉપસમ્પન્નો ચ અનુપસમ્પન્નો ચ નિસીદિત્વા ઉદ્દિસાપેન્તિ. આચરિયો નિસિન્નાનં ભણામીતિ તેહિ સદ્ધિં એકતો વદતિ, આચરિયસ્સ આપત્તિ. અનુપસમ્પન્નેન સદ્ધિં ગણ્હન્તસ્સ અનાપત્તિ. દ્વેપિ ઠિતા ગણ્હન્તિ, એસેવ નયો. દહરભિક્ખુ નિસિન્નો, સામણેરો ઠિતો, નિસિન્નસ્સ ભણામીતિ ભણતો અનાપત્તિ. સચે દહરો તિટ્ઠતિ, ઇતરો નિસીદતિ, ઠિતસ્સ ભણામીતિ ભણતોપિ અનાપત્તિ. સચે બહૂનં ભિક્ખૂનં અન્તરે એકો સામણેરો નિસિન્નો હોતિ, તસ્મિં નિસિન્ને પદસો ધમ્મં વાચેન્તસ્સ આચરિયસ્સ અચિત્તકાપત્તિ. સચે સામણેરો ઉપચારં મુઞ્ચિત્વા ઠિતો વા નિસિન્નો વા હોતિ, યેસં વાચેતિ, તેસુ અપરિયાપન્નત્તા એકેન દિસાભાગેન

પલાયનકગન્થં નામ ગણ્હાતીતિ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ, તસ્મા અનાપત્તિ. એકતો સજ્ઝાયં કરોન્તોપિ અનુપસમ્પન્નેન સદ્ધિં ઉપસમ્પન્નો એકતો સજ્ઝાયં કરોન્તો તેન સદ્ધિંયેવ ભણતિ, અનાપત્તિ. અનુપસમ્પન્નસ્સ સન્તિકે ઉદ્દેસં ગણ્હન્તસ્સપિ તેન સદ્ધિં એકતો ભણન્તસ્સ અનાપત્તિ. અયમ્પિ હિ એકતો સજ્ઝાયં કરોતિચ્ચેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ.

યેભુય્યેન પગુણં ગન્થં ભણન્તં ઓપાતેતીતિ સચે એકગાથાય એકો પાદો ન આગચ્છતિ, સેસં આગચ્છતિ, અયં યેભુય્યેન પગુણગન્થો નામ. એતેન નયેન સુત્તેપિ વેદિતબ્બો. તં ઓપાતેન્તસ્સ એવં ભણાહીતિ એકતોપિ ભણન્તસ્સ અનાપત્તિ. **ઓસારેન્તં ઓપાતેતી**તિ સુત્તં ઉચ્ચારેન્તં પરિસમજ્ઝે પરિસઙ્કમાનં એવં વદેહીતિ તેન સદ્ધિં એકતોપિ વદન્તસ્સ અનાપત્તિ. યં પન મહાપચ્ચરિયાદીસુ ''મયા સદ્ધિં મા વદા''તિ વુત્તો યદિ વદતિ, ''અનાપત્તી''તિ વુત્તં, તં મહાઅટ્ઠકથાયં નત્થિ, નત્થિભાવોયેવ ચસ્સ યુત્તો. કસ્મા? કિરિયસમુટ્ઠાનત્તા. ઇતરથા હિ કિરિયાકિરિયં ભવેય્ય. સેસં ઉત્તાનત્થમેવ.

પદસોધમ્મસમુટ્ઠાનં – વાચતો ચ વાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પદસોધમ્મસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. સહસેય્યસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૯. પઞ્ચમસિક્ખાપદે – **મુટ્ઠસ્સતી અસમ્પજાના**તિ પુબ્બભાગે સતિસમ્પજઞ્ઞસ્સ અકરણવસેનેતં વુત્તં, ભવઙ્ગોતિણ્ણકાલે પન કુતો સતિસમ્પજઞ્ઞન્તિ! **વિક્કૂજમાના**તિ વિપ્પલપમાના . **કાકચ્છમાના**તિ નાસાય કાકસદ્દં વિય નિરત્થકસદ્દં મુઞ્ચમાના. **ઉપાસકા**તિ પઠમતરં ઉટ્ઠિતઉપાસકા.

૫૦. એતદવોચુન્તિ ''ભગવતા આવુસો રાહુલ સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ ભિક્ખૂ સિક્ખાપદગારવેનેવ એતં અવોચું. પકતિયા પન તે ભગવતિ ચ ગારવેન આયસ્મતો ચ રાહુલસ્સ સિક્ખાકામતાય તસ્સ આયસ્મતો વસનટ્ઠાનં આગતસ્સ ચૂળમઞ્ચકં વા અપસ્સેનં વા યં અત્થિ તં પઞ્ઞપેત્વા ચીવરં વા ઉત્તરાસઙ્ગં વા ઉસ્સીસકરણત્થાય દેન્તિ . તત્રિદં તસ્સાયસ્મતો સિક્ખાકામતાય – ભિક્ખૂ કિર તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં દિસ્વા મુટ્ઠિસમ્મુઞ્જનિઞ્ચ કચવરછડ્ડનકઞ્ચ બહિ ખિપન્તિ. અથઞ્ઞેહિ ''આવુસો કેનિદં પાતિત''ન્તિ વુત્તે અઞ્ઞે એવં વદન્તિ – ''ભન્તે, રાહુલો ઇમસ્મિં પદેસે સઞ્ચરિ, તેન નુ ખો પાતિત''ન્તિ. સો પનાયસ્મા ''ન મય્હં ભન્તે ઇદં કમ્મ''ન્તિ એકદિવસમ્પિ અવત્વા તં પટિસામેત્વા ભિક્ખૂ ખમાપેત્વા ગચ્છતિ. **વચ્ચકુટિયા સેય્યં કપ્પેસી**તિ તંયેવ સિક્ખાકામતં અનુબ્રૂહન્તો ધમ્મસેનાપતિમહામોગ્ગલ્લાનઆનન્દત્થેરાદીનં સન્તિકં અગન્ત્વા ભગવતો વળઞ્જનકવચ્ચકુટિયં સેય્યં કપ્પેસિ. સા કિર કુટિ કવાટબદ્ધા ગન્ધપરિભણ્ડકતા સમોસરિતપુપ્ફદામા ચેતિયટ્ઠાનમિવ તિટ્ઠતિ, અપરિભોગા અઞ્ઞેસં.

૫૧. ઉત્તરિદિરત્તતિરત્તન્તિ ભગવા સામણેરાનં સઙ્ગહકરણત્થાય તિરત્તં પરિહારં અદાસિ. ન હિ યુત્તં કુલદારકે પબ્બાજેત્વા નાનુગ્ગહેતુન્તિ. **સહસેય્ય**ન્તિ એકતો સેય્યં. **સેય્યા**તિ કાયપ્પસારણસઙ્ખાતં સયનમ્પિ વુચ્ચતિ, યસ્મિં સેનાસને સયન્તિ, તમ્પિ. તત્થ સેનાસનં તાવ દસ્સેતું ''**સેય્યા નામ સબ્બચ્છન્ના**''તિઆદિ વુત્તં. કાયપ્પસારણં દસ્સેતું **અનુપસમ્પન્ને નિપન્ને ભિક્ખુ નિપજ્જતી**''તિઆદિ વુત્તં. તસ્મા અયમેત્થ અત્થો – ''સેનાસનસઙ્ખાતં સેય્યં પવિસિત્વા કાયપ્પસારણસઙ્ખાતં સેય્યં કપ્પેય્ય વિદહેય્ય સમ્પાદેય્યા''તિ. **સબ્બચ્છન્ના**તિઆદિના પન તસ્સા સેનાસનસઙ્ખાતાય સેય્યાય લક્ખણં વુત્તં. તસ્મા યં સેનાસનં ઉપરિ પઞ્ચહિ છદનેહિ અઞ્ઞેન વા કેનચિ સબ્બમેવ પટિચ્છન્નં, અયં સબ્બચ્છન્ના નામ સેય્યા. અટ્ઠકથાસુ પન પાકટવોહારં ગહેત્વા વાચુગ્ગતવસેન ''સબ્બચ્છન્ના નામ પઞ્ચહિ છદનેહિ છન્ના''તિ વુત્તં. કિઞ્ચાપિ વુત્તં? અથ ખો દુસ્સકુટિયં વસન્તસ્સાપિ ન સક્કા અનાપત્તિ કાતું, તસ્મા યં કિઞ્ચિ પટિચ્છાદનસમત્થં ઇધ છદનઞ્ચ પરિચ્છન્નઞ્ચ વેદિતબ્બં. પઞ્ચવિધચ્છદનેયેવ હિ ગય્હમાને પદરચ્છન્નેપિ સહસેય્યા ન ભવેય્ય. યં પન સેનાસનં ભૂમિતો પટ્ઠાય યાવ છદનં આહચ્ચ પાકારેન વા અઞ્ઞેન વા કેનચિ અન્તમસો વત્થેનાપિ પરિક્ખિત્તં, અયં સબ્બપરિચ્છન્ના નામ સેય્યા. છદનં અનાહચ્ચ સબ્બન્તિમેન પરિયાયેન દિયડ્ઢહત્થુબ્બેધેન પાકારાદિના પરિક્ખિત્તાપિ સબ્બપરિચ્છન્નાયેવાતિ કુરુન્દટ્ઠકથાયં વુત્તં. યસ્સા પન ઉપરિ બહુતરં ઠાનં છન્નં, અપ્પં અચ્છન્નં, સમન્તતો વા બહુતરં પરિક્ખિત્તં, અપ્પં અપરિક્ખિત્તં, અયં **યેભુય્યેન છન્ના યેભુય્યેન પરિચ્છન્ના** નામ. ઇમિના હિ લક્ખણેન સમન્નાગતો સચેપિ સત્તભૂમકો પાસાદો એકૂપચારો હોતિ, સતગબ્ભં વા ચતુસ્સાલં વા, એકસેય્યાઇચ્ચેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. તં સન્ધાય વુત્તં ''**ચતુત્થે દિવસે અત્થઙ્ગતે સૂરિયે અનુપસમ્પન્ને નિપન્ને ભિક્ખુ નિપજ્જતિ, આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**''તિઆદિ.

તત્થ ચ નિપજ્જનમત્તેનેવ પાચિત્તિયં. સચે પન સમ્બહુલા સામણેરા, એકો ભિક્ખુ, સામણેરગણનાય પાચિત્તિયા. તે ચે ઉટ્ઠાયુટ્ઠાય નિપજ્જન્તિ, તેસં પયોગે પયોગે ભિક્ખુસ્સ આપત્તિ. ભિક્ખુસ્સ ઉટ્ઠાયુટ્ઠાય નિપજ્જને પન ભિક્ખુસ્સેવ પયોગેન ભિક્ખુસ્સ આપત્તિ. સચે પન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ એકો સામણેરો સબ્બેસં આપત્તિં કરોતિ, તસ્સ ઉટ્ઠાયુટ્ઠાય નિપજ્જનેનપિ ભિક્ખૂનં આપત્તિયેવ. ઉભયેસં સમ્બહુલભાવેપિ એસેવ નયો.

અપિચેત્થ એકાવાસાદિકમ્પિ ચતુક્કં વેદિતબ્બં. યો હિ એકસ્મિં આવાસે એકેનેવ અનુપસમ્પન્નેન સદ્ધિં તિરત્તં સહસેય્યં કપ્પેતિ, તસ્સ ચતુત્થદિવસતો પટ્ઠાય દેવસિકા આપત્તિ. યોપિ એકસ્મિંયેવ આવાસે નાનાઅનુપસમ્પન્નેહિ સદ્ધિં તિરત્તં સહસેય્યં કપ્પેતિ, તસ્સપિ. યોપિ નાનાઆવાસેસુ એકેનેવ અનુપસમ્પન્નેન સદ્ધિં તિરત્તં સહસેય્યં કપ્પેતિ, તસ્સપિ. યોપિ નાનાઆવાસેસુ નાનાઅનુપસમ્પન્નેહિ સદ્ધિં યોજનસતમ્પિ ગન્ત્વા સહસેય્યં કપ્પેતિ, તસ્સપિ ચતુત્થદિવસતો પટ્ઠાય દેવસિકા આપત્તિ.

અયઞ્ચ સહસેય્યાપત્તિ નામ ''ભિક્ખું ઠપેત્વા અવસેસો અનુપસમ્પન્નો નામા''તિ વચનતો તિરચ્છાનગતેનપિ સદ્ધિં હોતિ, તત્ર તિરચ્છાનગતસ્સ પરિચ્છેદો મેથુનધમ્માપત્તિયા વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. તસ્મા સચેપિ ગોધાબિળાલમઙ્ગુસાદીસુ કોચિ પવિસિત્વા ભિક્ખુનો વસનસેનાસને એકૂપચારટ્ઠાને સયતિ, સહસેય્યાવ હોતિ.

યદિ પન થમ્ભાનં ઉપરિ કતપાસાદસ્સ ઉપરિમતલેન સદ્ધિં અસમ્બદ્ધભિત્તિકસ્સ ભિત્તિયા ઉપરિ ઠિતસુસિરતુલાસીસસ્સ સુસિરેન પવિસિત્વા તુલાય અબ્ભન્તરે સયિત્વા તેનેવ સુસિરેન નિક્ખમિત્વા ગચ્છતિ , હેટ્ઠાપાસાદે સયિતભિક્ખુસ્સ અનાપત્તિ. સચે છદને છિદ્દં હોતિ, તેન પવિસિત્વા અન્તોછદને વસિત્વા તેનેવ પક્કમતિ, નાનૂપચારે ઉપરિમતલે છદનબ્ભન્તરે સયિતસ્સ આપત્તિ, હેટ્ઠિમતલે સયિતસ્સ અનાપત્તિ. સચે અન્તોપાસાદેનેવ આરોહિત્વા સબ્બતલાનિ પરિભુઞ્જન્તિ, એકૂપચારાનિ હોન્તિ, તેસુ યત્થ કત્થચિ સયિતસ્સ આપત્તિ.

સભાસઙ્ખેપેન કતે અડ્ઢકુટ્ટકસેનાસને સયિતસ્સ વાળસઙ્ઘાટાદીસુ કપોતાદયો પવિસિત્વા સયન્તિ, આપત્તિયેવ. પરિક્ખેપસ્સ બહિગતે નિબ્બકોસબ્ભન્તરે સયન્તિ, અનાપત્તિ. પરિમણ્ડલં વા ચતુરસ્સં વા એકચ્છદનાય ગબ્ભમાલાય સતગબ્ભં ચેપિ સેનાસનં હોતિ, તત્ર ચે એકેન સાધારણદ્વારેન પવિસિત્વા વિસું પાકારેન અપરિચ્છિન્નગબ્ભૂપચારે સબ્બગબ્ભે પવિસન્તિ, એકગબ્ભેપિ અનુપસમ્પન્ને નિપન્ને સબ્બગબ્ભેસુ નિપન્નાનં આપત્તિ. સચે સપમુખા ગબ્ભા હોન્તિ, પમુખસ્સ ઉપરિ અચ્છન્નં ઉચ્ચવત્થુકં ચેપિ હોતિ, પમુખે સયિતો ગબ્ભે સયિતાનં આપત્તિં ન કરોતિ. સચે પન ગબ્ભચ્છદનેનેવ સદ્ધિં સમ્બદ્ધચ્છદનં હોતિ, તત્ર સયિતો સબ્બેસં આપત્તિં કરોતિ. કસ્મા? સબ્બચ્છન્નત્તા સબ્બપરિચ્છન્નત્તા ચ, ગબ્ભપરિક્ખેપોયેવ હિસ્સ પરિક્ખેપોતિ. એતેનેવ હિ નયેન અટ્ઠકથાસુ લોહપાસાદપરિક્ખેપસ્સ ચતૂસુ દ્વારકોટ્ઠકેસુ આપત્તિ વુત્તા.

યં પન અન્ધકટ્ઠકથાયં ''અપરિક્ખિત્તે પમુખે અનાપત્તીતિ ભૂમિયં વિના જગતિયા પમુખં સન્ધાય કથિન''ન્તિ વુત્તં, તં અન્ધકરટ્ઠે પાટેક્કસન્નિવેસા એકચ્છદના ગબ્ભપાળિયો સન્ધાય વુત્તં. યઞ્ચ તત્થ ''ભૂમિયં વિના જગતિયા''તિ વુત્તં, તં નેવ અટ્ઠકથાસુ અત્થિ; ન પાળિયા સમેતિ. દસહત્થુબ્બેધાપિ હિ જગતિ પરિક્ખેપસઙ્ખ્યં ન ગચ્છતિ. તસ્મા યમ્પિ તત્થ દુતિયસિક્ખાપદે જગતિયા પમાણં વત્વા ''એતં એકૂપચારં પરિચ્છન્નં નામ હોતી''તિ વુત્તં, તં ન ગહેતબ્બં. યેપિ એકસાલદ્વિસાલતિસાલચતુસ્સાલસન્નિવેસા મહાપાસાદા એકસ્મિં ઓકાસે પાદે ધોવિત્વા પવિટ્ઠેન સક્કા હોન્તિ સબ્બત્થ અનુપરિગન્તું , તેસુપિ સહસેય્યાપત્તિયા ન મુચ્ચતિ. સચે તસ્મિં તસ્મિં ઠાને ઉપચારં પરિચ્છિન્દિત્વા કતા હોન્તિ, એકૂપચારટ્ઠાનેયેવ આપત્તિ.

દ્વીહિ દ્વારેહિ યુત્તસ્સ સુધાછદનમણ્ડપસ્સ મજ્ઝે પાકારં કરોન્તિ, એકેન દ્વારેન પવિસિત્વા એકસ્મિં પરિચ્છેદે અનુપસમ્પન્નો સયતિ, એકસ્મિં ભિક્ખુ, અનાપત્તિ. પાકારે ગોધાદીનં પવિસનમત્તમ્પિ છિદ્દં હોતિ, એકસ્મિઞ્ચ પરિચ્છેદે ગોધા સયન્તિ, અનાપત્તિયેવ. ન હિ છિદ્દેન ગેહં એકૂપચારં નામ હોતિ. સચે પાકારમજ્ઝે છિન્દિત્વા દ્વારં યોજેન્તિ, એકૂપચારતાય આપત્તિ. તં દ્વારં કવાટેન પિદહિત્વા સયન્તિ, આપત્તિયેવ. ન હિ દ્વારપિદહનેન ગેહં નાનૂપચારં નામ હોતિ, દ્વારં વા અદ્વારં. કવાટઞ્હિ સંવરણવિવરણેહિ યથાસુખં વળઞ્જનત્થાય કતં, ન વળઞ્જનૂપચ્છેદનત્થાય. સચે પન તં દ્વારં પુન ઇટ્ઠકાહિ પિદહન્તિ, અદ્વારં હોતિ, પુરિમે નાનૂપચારભાવેયેવ તિટ્ઠતિ. દીઘપમુખં ચેતિયઘરં હોતિ. એકં કવાટં અન્તો, એકં બહિ, દ્વિન્નં કવાટાનં અન્તરે અનુપસમ્પન્નો અન્તોચેતિયઘરે સયન્તસ્સ આપત્તિં કરોતિ, એકૂપચારત્તા.

તત્ર યસ્સ ''સિયા અયં એકૂપચારનાનૂપચારતા નામ ઉદોસિતસિક્ખાપદે વુત્તા, ઇધ પન 'સેય્યા નામ સબ્બચ્છન્ના સબ્બપરિચ્છન્ના યેભુય્યેન છન્ના યેભુય્યેન પરિચ્છન્ના'તિ એત્તકમેવ વુત્તં, પિહિતદ્વારો ચ ગબ્ભો સબ્બપરિચ્છન્નોવ હોતિ. તસ્મા તત્થ અન્તો સયિતેનેવ સદ્ધિં આપત્તિ, બહિ સયિતેન અનાપત્તી''તિ. સો એવં વત્તબ્બો – ''અપિહિતદ્વારે પન કસ્મા બહિ સયિતેન આપત્તી''તિ? પમુખસ્સ ગબ્ભેન સદ્ધિં સબ્બચ્છન્નત્તા. ''કિં પન ગબ્ભે પિહિતે છદનં વિદ્ધસ્તં હોતી''તિ? ન વિદ્ધસ્તં, ગબ્ભેન સદ્ધિં પમુખસ્સ સબ્બપરિચ્છન્નતા ન હોતિ. ''કિં પરિક્ખેપો વિદ્ધસ્તો''તિ? અદ્ધા વક્ખતિ ''ન વિદ્ધસ્તો, કવાટેન ઉપચારો પરિચ્છન્નો''તિ. એવં દૂરમ્પિ ગન્ત્વા પુન એકૂપચારનાનૂપચારતંયેવ પચ્ચાગમિસ્સતિ.

અપિચ યદિ બ્યઞ્જનમત્તેયેવ અત્થો સુવિઞ્ઞેય્યો સિયા, સબ્બચ્છન્નાતિ વચનતો પઞ્ચન્નં અઞ્ઞતરેન છદનેન છન્ના એવ સેય્યા સિયા, ન અઞ્ઞેન. એવઞ્ચ સતિ પદરચ્છન્નાદીસુ અનાપત્તિ સિયા. તતો યદત્થં સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં, સ્વેવ અત્થો પરિહાયેય્ય . પરિહાયતુ વા મા વા, કથં અવુત્તં ગહેતબ્બન્તિ; કો વા વદતિ ''અવુત્તં ગહેતબ્બ''ન્તિ? વુત્તઞ્હેતં અનિયતેસુ – ''પટિચ્છન્નં નામ આસનં કુટ્ટેન વા કવાટેન વા કિલઞ્જેન વા સાણિપાકારેન વા રુક્ખેન વા થમ્ભેન વા કોટ્ઠલિકાય વા યેન કેનચિ પટિચ્છન્નં હોતી''તિ. તસ્મા યથા તત્થ યેન કેનચિ પટિચ્છન્નં પટિચ્છન્નમેવ, એવમિધાપિ ગહેતબ્બં. તસ્મા સેનાસનં ખુદ્દકં વા હોતુ મહન્તં વા અઞ્ઞેન સદ્ધિં સમ્બદ્ધં વા અસમ્બદ્ધં વા દીઘં વા વટ્ટં વા ચતુરસ્સં વા એકભૂમકં વા, અનેકભૂમકં વા, યં યં એકૂપચારં સબ્બત્થ યેન કેનચિ પટિચ્છાદનેન સબ્બચ્છન્ને સબ્બપરિચ્છન્ને યેભુય્યેન વા છન્ને યેભુય્યેન વા પરિચ્છન્ને સહસેય્યાપત્તિ હોતીતિ.

૫૩. ઉપડ્ઢચ્છન્ને ઉપડ્ઢપરિચ્છન્ને આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ એત્થ સબ્બચ્છન્ને ઉપડ્ઢપરિચ્છન્નેતિ એવમાદીસુપિ મહાપચ્ચરિયં દુક્કટમેવાતિ વુત્તં. મહાઅટ્ઠકથાયં પન ''સબ્બચ્છન્ને યેભુય્યેનપરિચ્છન્ને પાચિત્તિયં, સબ્બચ્છન્ને ઉપડ્ઢપરિચ્છન્ને પાચિત્તિયં, યેભુય્યેનછન્ને ઉપડ્ઢપરિચ્છન્ને પાચિત્તિયં, સબ્બપરિચ્છન્ને યેભુય્યેનછન્ને પાચિત્તિયં, સબ્બપરિછન્ને ઉપડ્ઢચ્છન્ને પાચિત્તિયં, યેભુય્યેનપરિચ્છન્ને ઉપડ્ઢચ્છન્ને પાચિત્તિયં, પાળિયં વુત્તપાચિત્તિયેન સદ્ધિં સત્ત પાચિત્તિયાની''તિ વુત્તં. ''સબ્બચ્છન્ને ચૂળકપરિચ્છન્ને દુક્કટં, યેભુય્યેનછન્ને ચૂળકપરિચ્છન્ને દુક્કટં, સબ્બપરિચ્છન્ને ચૂળકચ્છન્ને દુક્કટં, યેભુય્યેનપરિચ્છન્ને ચૂળકચ્છન્ને દુક્કટં, પાળિયં દુક્કટેન સહ પઞ્ચ દુક્કટાની''તિ વુત્તં.

''ઉપડ્ઢચ્છન્ને ચૂળકપરિચ્છન્ને અનાપત્તિ, ઉપડ્ઢપરિચ્છન્ને ચૂળકચ્છન્ને અનાપત્તિ, ચૂળકચ્છન્ને ચૂળકપરિચ્છન્ને અનાપત્તિ, સબ્બચ્છન્ને સબ્બઅપરિચ્છન્નેતિ ચ એત્થ સેનમ્બમણ્ડપવણ્ણં હોતી''તિ વુત્તં. ઇમિનાપેતં વેદિતબ્બં – ''યથા જગતિ પરિક્ખેપસઙ્ખ્યં ન ગચ્છતી''તિ. સેસં ઉત્તાનત્થમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કાયતો ચ કાયચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સહસેય્યસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. દુતિયસહસેય્યસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૫. દુતિયસહસેય્યસિક્ખાપદે – **આવસથાગાર**ન્તિ આગન્તુકાનં વસનાગારં. **પઞ્ઞત્તં હોતી**તિ પુઞ્ઞકામતાય કત્વા ઠપિતં હોતિ. **યેન સા ઇત્થી તેનુપસઙ્કમી**તિ અસુકસ્મિં નામ ઠાને આવસથાગારં પઞ્ઞત્તં અત્થીતિ મનુસ્સાનં સુત્વા ઉપસઙ્કમિ. **ગન્ધગન્ધિની**તિ અગરુકુઙ્કુમાદીનં ગન્ધાનં ગન્ધો ગન્ધગન્ધો, સો અસ્સા અત્થીતિ ગન્ધગન્ધિની. **સાટકં નિક્ખિપિત્વા**તિ અપ્પેવ નામસ્સ ઇમમ્પિ વિપ્પકારં પસ્સન્તસ્સ રાગો ઉપ્પજ્જેય્યાતિ ચિન્તેત્વા એવમકાસિ. **ઓક્ખિપિત્વા**તિ અધો ખિપિત્વા. **અચ્ચયો**તિ અપરાધો. **મં અચ્ચગમા**તિ મં અતિક્કમ્મ અભિભવિત્વા પવત્તો. સેસં પઠમસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. અયમેવ હિ વિસેસો – પઠમસિક્ખાપદે ચતુત્થદિવસે આપત્તિ ઇધ પઠમદિવસેપિ. યક્ખીપેતીહિ દિસ્સમાનકરૂપાહિ તિરચ્છાનગતિત્થિયા ચ મેથુનધમ્મવત્થુભૂતાય એવ દુક્કટં. સેસાહિ અનાપત્તિ. સમુટ્ઠાનાદીનિ પઠમસદિસાનેવાતિ.

દુતિયસહસેય્યસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. ધમ્મદેસનાસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૦. સત્તમસિક્ખાપદે – **ઘરણી**તિ ઘરસામિની. **નિવેસનદ્વારે**તિ નિવેસનસ્સ મહાદ્વારે. **ઘરસુણ્હા**તિ તસ્મિં ઘરે સુણ્હા. **આવસથદ્વારે**તિ ઓવરકદ્વારે. **વિસ્સટ્ઠેના**તિ સુનિગ્ગતેન સદ્દેન. **વિવટેના**તિ સુટ્ઠુ પકાસેન અસંવુતેન. **ધમ્મો દેસેતબ્બો**તિ અયં સરણસીલાદિભેદો ધમ્મો કથેતબ્બો. **અઞ્ઞાતુન્તિ** આજાનિતું. **વિઞ્ઞુના પુરિસવિગ્ગહેના**તિ વિઞ્ઞુના પુરિસેન, પુરિસવિગ્ગહં ગહેત્વાપિ ઠિતેન ન યક્ખેન ન પેતેન ન તિરચ્છાનગતેન.

૬૬. **અનાપત્તિ વિઞ્ઞુના પુરિસવિગ્ગહેના**તિ વિઞ્ઞુના પુરિસવિગ્ગહેન સદ્ધિં ઠિતાય બહુમ્પિ ધમ્મં દેસેન્તસ્સ અનાપત્તિ. **છપ્પઞ્ચવાચાહી**તિ છહિ પઞ્ચહિ વાચાહિ યો દેસેતિ, તસ્સપિ અનાપત્તિ. તત્થ એકો ગાથાપાદો એકવાચાતિ એવં સબ્બત્થ વાચાપમાણં વેદિતબ્બં. સચે અટ્ઠકથં ધમ્મપદં જાતકાદિવત્થું વા કથેતુકામો હોતિ, છપ્પઞ્ચપદમત્તમેવ કથેતું વટ્ટતિ. પાળિયા સદ્ધિં કથેન્તેન એકપદં પાળિતો પઞ્ચ અટ્ઠકથાતોતિ એવં છ પદાનિ અનતિક્કામેત્વાવ કથેતબ્બો. પદસોધમ્મે વુત્તપ્પભેદો હિ ઇધાપિ સબ્બો ધમ્મોયેવ. **તસ્મિં દેસેતી**તિ તસ્મિં ખણે દેસેતિ. સમ્પદાનત્થે વા એતં ભુમ્મવચનં. તસ્સા દેસેતીતિ અત્થો. **અઞ્ઞિસ્સા માતુગામસ્સા**તિ એકિસ્સા દેસેત્વા પુન આગતાગતાય અઞ્ઞિસ્સાપિ દેસેતીતિ એવં એકાસને નિસિન્નો માતુગામસતસહસ્સન્નમ્પિ દેસેતીતિ અત્થો. મહાપચ્ચરિયટ્ઠકથાયં વુત્તં સમં નિસિન્નાનં માતુગામાનં ''તુમ્હાકં એકેકિસ્સા એકેકં ગાથં દેસેસ્સામિ, તં સુણાથાતિ દેસેતિ, અનાપત્તિ. પઠમં એકેકિસ્સા એકેકં ગાથં કથેસ્સામીતિ આભોગં કત્વા જાનાપેત્વા કથેતું વટ્ટતિ, ન પચ્છાતિ. **પઞ્હં પુચ્છતિ પઞ્હં પુટ્ઠો કથેતી**તિ માતુગામો ''દીઘનિકાયો નામ ભન્તે કિમત્થં દીપેતી''તિ પુચ્છતિ. એવં પઞ્હં પુટ્ઠો ભિક્ખુ સબ્બં ચેપિ દીઘનિકાયં કથેતિ, અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનત્થમેવ.

પદસોધમ્મસમુટ્ઠાનં – વાચતો ચ વાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ધમ્મદેસનાસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. ભૂતારોચનસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૭. અટ્ઠમસિક્ખાપદે – વત્થુકથાય તાવ યં વત્તબ્બં સિયા, તં સબ્બં ચતુત્થપારાજિકવણ્ણનાયં વુત્તનયમેવ. અયમેવ હિ વિસેસો – તત્થ અભૂતં આરોચેસું, ઇધ ભૂતં. ભૂતમ્પિ પુથુજ્જના આરોચેસું, ન અરિયા. અરિયાનઞ્હિ પયુત્તવાચા નામ નત્થિ, અત્તનો ગુણે આરોચયમાને પન અઞ્ઞે ન પટિસેધેસું, તથાઉપ્પન્ને ચ પચ્ચયે સાદિયિંસુ, તથાઉપ્પન્નભાવં અજાનન્તા.

''**અથ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો એતમત્થં આરોચેસુ**''ન્તિઆદિમ્હિ પન યે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસિંસુ, તે આરોચેસુન્તિ વેદિતબ્બં. ''**કચ્ચિ પન વો ભિક્ખવે ભૂત**''ન્તિ પુચ્છિતે પન સબ્બેપિ ''**ભૂતં ભગવા**''તિ પટિજાનિંસુ. અરિયાનમ્પિ હિ અબ્ભન્તરે ભૂતો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મોતિ. અથ ભગવા અરિયમિસ્સકત્તા ''મોઘપુરિસા''તિ અવત્વા ''**કથઞ્હિ નામ તુમ્હે ભિક્ખવે**''તિ વત્વા ''**ઉદરસ્સ કારણા**''તિઆદિમાહ. તત્થ યસ્મા અરિયા અઞ્ઞેસં સુત્વા ''અય્યો કિર, ભન્તે, સોતાપન્નો''તિઆદિના નયેન પસન્નેહિ મનુસ્સેહિ પુચ્છિયમાના અપઞ્ઞત્તે સિક્ખાપદે અનાદીનવદસ્સિનો સુદ્ધચિત્તતાય અત્તનો ચ પરેસઞ્ચ વિસેસાધિગમં પટિજાનિંસુ. એવં પટિજાનન્તેહિ ચ તેહિ યં અઞ્ઞે ઉદરસ્સ કારણા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસિત્વા પિણ્ડપાતં ઉપ્પાદેસું, તં સુદ્ધચિત્તતાય સાદિયન્તેહિપિ ઉદરસ્સ કારણા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ વણ્ણો ભાસિતો વિય હોતિ. તસ્મા સબ્બસઙ્ગાહિકેનેવ નયેન ''કથઞ્હિ નામ તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઉદરસ્સ કારણા ગિહીનં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસિસ્સથા''તિ આહ. સેસં ચતુત્થપારાજિકવત્થુસદિસમેવ. સિક્ખાપદવિભઙ્ગેપિ કેવલં તત્થ પારાજિકઞ્ચેવ થુલ્લચ્ચયઞ્ચ ઇધ ભૂતત્તા પાચિત્તિયઞ્ચેવ દુક્કટઞ્ચ અયં વિસેસો. સેસં વુત્તનયમેવ.

૭૭. ''**ઉપસમ્પન્નસ્સ ભૂતં આરોચેતી**''તિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મમેવ સન્ધાય વુત્તં. પરિનિબ્બાનકાલે હિ અન્તરા વા અતિકડ્ઢિયમાનેન ઉપસમ્પન્નસ્સ ભૂતં આરોચેતું વટ્ટતિ. સુતપરિયત્તિસીલગુણં પન અનુપસમ્પન્નસ્સાપિ આરોચેતું વટ્ટતિ. આદિકમ્મિકસ્સ અનાપત્તિ. ''ઉમ્મત્તકસ્સા''તિ ઇદં પન ઇધ ન વુત્તં. કસ્મા? દિટ્ઠિસમ્પન્નાનં ઉમ્માદસ્સ વા ચિત્તક્ખેપસ્સ વા અભાવાતિ. મહાપચ્ચરિયમ્પિ હિ વિચારિતં ''ઝાનલાભી પન પરિહીને ઝાને ઉમ્મત્તકો ભવેય્ય, તસ્સપિ ભૂતારોચનપચ્ચયા અનાપત્તિ ન વત્તબ્બા, ભૂતસ્સેવ અભાવતો''તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

ભૂતારોચનં નામેતં પુબ્બે અવુત્તેહિ તીહિ સમુટ્ઠાનેહિ સમુટ્ઠાતિ – કાયતો વાચતો કાયવાચતો ચાતિ. કિરિયં , નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, કુસલાબ્યાકતચિત્તેહિ દ્વિચિત્તં, સુખમજ્ઝત્તવેદનાહિ દ્વિવેદનન્તિ.

ભૂતારોચનસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. દુટ્ઠુલ્લારોચનસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૮. નવમસિક્ખાપદે – **દુટ્ઠુલ્લા નામ આપત્તિ ચત્તારિ ચ પારાજિકાનિ તેરસ ચ સઙ્ઘાદિસેસા**તિ ઇમિસ્સા પાળિયા ''પારાજિકાનિ દુટ્ઠુલ્લસદ્દત્થદસ્સનત્થં વુત્તાનિ, સઙ્ઘાદિસેસં પન ઇધ અધિપ્પેત''ન્તિ અટ્ઠકથાસુ વુત્તં. તત્રાયં વિચારણા – સચે પારાજિકં આરોચેન્તસ્સ પાચિત્તિયં ન ભવેય્ય, યથા સમાનેપિ ભિક્ખુ-ભિક્ખુનીનં ઉપસમ્પન્નસદ્દે યત્થ ભિક્ખુની અનધિપ્પેતા હોતિ, તત્થ ભિક્ખું ઠપેત્વા અવસેસો અનુપસમ્પન્નોતિ વુચ્ચતિ; એવમિધ સમાનેપિ પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસાનં દુટ્ઠુલ્લસદ્દે યદિ પારાજિકં અનધિપ્પેતં, ''દુટ્ઠુલ્લા નામ આપત્તિ તેરસ સઙ્ઘાદિસેસા''તિ એતદેવ વત્તબ્બં સિયા. તત્થ ભવેય્ય ''યો પારાજિકં આપન્નો, સો ભિક્ખુભાવતો ચુતો, તસ્મા તસ્સ આપત્તિં આરોચેન્તો દુક્કટં આપજ્જતી''તિ. એવં સતિ અક્કોસન્તોપિ દુક્કટં આપજ્જેય્ય, પાચિત્તિયમેવ ચ આપજ્જતિ. વુત્તઞ્હેતં – ''અસુદ્ધો હોતિ પુગ્ગલો અઞ્ઞતરં પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપન્નો, તઞ્ચે અસુદ્ધદિટ્ઠિ સમાનો ઓકાસં કારાપેત્વા અક્કોસાધિપ્પાયો વદતિ, આપત્તિ ઓમસવાદસ્સા''તિ (પારા॰ ૩૮૯). એવં પાળિયા વિચારિયમાનાય પારાજિકં આરોચેન્તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ દિસ્સતિ. કિઞ્ચાપિ દિસ્સતિ, અથ ખો સબ્બઅટ્ઠકથાસુ વુત્તત્તા **અટ્ઠકથાચરિયાવ** એત્થ પમાણં, ન અઞ્ઞા વિચારણા. પુબ્બેપિ ચ આવોચુમ્હ – ''બુદ્ધેન ધમ્મો વિનયો ચ વુત્તો, યો તસ્સ પુત્તેહિ તથેવ ઞાતો''તિઆદિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.ગન્થારમ્ભકથા). અટ્ઠકથાચરિયા હિ બુદ્ધસ્સ અધિપ્પાયં જાનન્તિ.

ઇમિનાપિ ચેતં પરિયાયેન વેદિતબ્બં. અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયાતિ હિ વુત્તં. ભિક્ખુસમ્મુતિયા ચ આરોચનં આયતિં સંવરત્થાય પુન તથારૂપં આપત્તિં અનાપજ્જનત્થાય ભગવતા અનુઞ્ઞાતં, ન તસ્સ ભિક્ખુનો અવણ્ણમત્તપ્પકાસનત્થાય, સાસને યસ્સ પતિટ્ઠાનિસેધનત્થાય , ન ચ પારાજિકં આપન્નસ્સ પુન તથારૂપાય આપત્તિયા અનાપજ્જનેન ભિક્ખુભાવો નામ અત્થિ. તસ્મા ''પારાજિકાનિ દુટ્ઠુલ્લસદ્દત્થદસ્સનત્થં વુત્તાનિ, સઙ્ઘાદિસેસં પન ઇધાધિપ્પેત''ન્તિ યં અટ્ઠકથાસુ વુત્તં, તં સુવુત્તમેવ.

૮૦. **અત્થિ ભિક્ખુસમ્મુતિ આપત્તિપરિયન્તા**તિઆદીસુ પન યા અયં ભિક્ખુસમ્મુતિ વુત્તા, સા ન કત્થચિ આગતા, ઇધ વુત્તત્તાયેવ પન અભિણ્હાપત્તિકં ભિક્ખું દિસ્વા એવમેસ પરેસુ હિરોત્તપ્પેનાપિ આયતિં સંવરં આપજ્જિસ્સતીતિ તસ્સ ભિક્ખુનો હિતેસિતાય તિક્ખત્તું અપલોકેત્વા સઙ્ઘેન કાતબ્બાતિ વેદિતબ્બાતિ.

૮૨. **અદુટ્ઠુલ્લં આપત્તિં આરોચેતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ પઞ્ચપિ આપત્તિક્ખન્ધે આરોચેન્તસ્સ દુક્કટં. મહાપચ્ચરિયં પન પારાજિકં આરોચેન્તસ્સાપિ દુક્કટમેવ વુત્તં. **અનુપસમ્પન્નસ્સ દુટ્ઠુલ્લં વા અદુટ્ઠુલ્લં વા અજ્ઝાચાર**ન્તિ એત્થ આદિતો પઞ્ચ સિક્ખાપદાનિ દુટ્ઠુલ્લો નામ અજ્ઝાચારો, સેસાનિ અદુટ્ઠુલ્લો. સુક્કવિસ્સટ્ઠિકાયસંસગ્ગદુટ્ઠુલ્લઅત્તકામા પનસ્સ અજ્ઝાચારો નામાતિ વુત્તં.

૮૩. **વત્થું આરોચેતી**તિ ''અયં સુક્કવિસ્સટ્ઠિં આપન્નો, દુટ્ઠુલ્લં આપન્નો, અત્તકામં આપન્નો'' કાયસંસગ્ગં આપન્નોતિ એવં વદન્તસ્સ અનાપત્તિ. **આપત્તિં આરોચેતી**તિ એત્થ ''અયં પારાજિકં આપન્નો, સઙ્ઘાદિસેસં થુલ્લચ્ચયં પાચિત્તિયં પાટિદેસનીયં દુક્કટં દુબ્ભાસિતં આપન્નો''તિ વદતિ અનાપત્તિ. ''અયં અસુચિં મોચેત્વા સઙ્ઘાદિસેસં આપન્નો''તિઆદિના પન નયેન વત્થુના સદ્ધિં આપત્તિં ઘટેત્વા આરોચેન્તસ્સેવ આપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દુટ્ઠુલ્લારોચનસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. પથવીખણનસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૬. દસમસિક્ખાપદે – **જાતા ચ પથવી અજાતા ચ પથવી**તિ ઇમેહિ પદેહિ જાતપથવિઞ્ચ અજાતપથવિઞ્ચ દસ્સેતિ. **અપ્પપાસાણા**દીસુ અપ્પા પાસાણા એત્થાતિ અપ્પપાસાણાતિ એવમત્થો દટ્ઠબ્બો. તત્થ મુટ્ઠિપ્પમાણતો ઉપરિ પાસાણાતિ વેદિતબ્બા, મુટ્ઠિપ્પમાણા સક્ખરા. કથલાતિ કપાલખણ્ડાનિ. મરુમ્બાતિ કટસક્ખરા. વાલિકાતિ વાલુકાયેવ. **યેભુય્યેન પંસુકા**તિ તીસુ કોટ્ઠાસેસુ દ્વે કોટ્ઠાસા પંસુ, એકો પાસાણાદીસુ અઞ્ઞતરો. **અદડ્ઢાપી**તિ ઉદ્ધનપત્તપચનકુમ્ભકારાવાપાદિવસેન તથા તથા અદડ્ઢા. સા પન વિસું

નત્થિ, સુદ્ધપંસુઆદીસુ અઞ્ઞતરાવ વેદિતબ્બા. **યેભુય્યેનસક્ખરા**તિ બહુતરા સક્ખરા. હત્થિકુચ્છિયં કિર એકપચ્છિપૂરં આહરાપેત્વા દોણિયં ધોવિત્વા પથવિયા યેભુય્યેન સક્ખરભાવં ઞત્વા સયં ભિક્ખૂ પોક્ખરણિં ખણિંસુ. યાનિ પન મજ્ઝે **"અપ્પપંસુ અપ્પમત્તિકા"**તિ દ્વે પદાનિ, તાનિ યેભુય્યેનપાસાણાદિપઞ્ચકમેવ પવિસન્તિ તેસંયેવ હિ દ્વિન્નં પભેદદસ્સનમેતં. **સયં ખણતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ પહારે પહારે પાચિત્તિયં વેદિતબ્બં. **સકિં આણત્તો બહુકમ્પિ ખણતી**તિ સચેપિ સકલદિવસં ખણતિ, આણાપકસ્સ એકંયેવ પાચિત્તિયં. સચે પન કુસિતો હોતિ, પુનપ્પુનં આણાપેતબ્બો. તં આણાપેત્વા ખણાપેન્તસ્સ વાચાય વાચાય પાચિત્તિયં. અયં તાવ પાળિવણ્ણના.

અયં પન પાળિમુત્તકવિનિચ્છયો – ''પોક્ખરણિં ખણા''તિ વદતિ, વટ્ટતિ. ખતાયેવ હિ પોક્ખરણી નામ હોતિ, તસ્મા અયં કપ્પિયવોહારો. એસ નયો ''વાપિં તળાકં આવાટં ખણા''તિઆદીસુપિ. ''ઇમં ઓકાસં ખણ, ઇમસ્મિં ઓકાસે પોક્ખરણિં ખણા''તિ વત્તું પન ન વટ્ટતિ. ''કન્દં ખણ, મૂલં ખણા''તિ અનિયામેત્વા વત્તું વટ્ટતિ. ''ઇમં વલ્લિં ખણ, ઇમસ્મિં ઓકાસે કન્દં વા મૂલં વા ખણા''તિ વત્તું ન વટ્ટતિ. પોક્ખરણિં સોધેન્તેહિ યો કુટેહિ ઉસ્સિઞ્ચિતું સક્કા હોતિ તનુકકદ્દમો, તં અપનેતું વટ્ટતિ, બહલં ન વટ્ટતિ. આતપેન સુક્ખકદ્દમો ફલતિ, તત્ર યો હેટ્ઠા પથવિયા અસમ્બદ્ધો, તમેવ અપનેતું વટ્ટતિ. ઉદકેન ગતટ્ઠાને ઉદકપપ્પટકો નામ હોતિ, વાતપ્પહારેન ચલતિ, તં અપનેતું વટ્ટતિ.

પોક્ખરણીઆદીનં તટં ભિજ્જિત્વા ઉદકસામન્તા પતતિ, સચે ઓમકચાતુમાસં ઓવટ્ઠં, છિન્દિતું વા ભિન્દિતું વા વટ્ટતિ, ચાતુમાસતો ઉદ્ધં ન વટ્ટતિ. સચે પન ઉદકેયેવ પતતિ, દેવે અતિરેકચાતુમાસં ઓવટ્ઠેપિ ઉદકેયેવ ઉદકસ્સ પતિતત્તા વટ્ટતિ. પાસાણપિટ્ઠિયં સોણ્ડિં ખણન્તિ, સચે તત્થ પઠમમેવ સુખુમરજં પતતિ, તઞ્ચે દેવેન ઓવટ્ઠં હોતિ, ચાતુમાસચ્ચયેન અકપ્પિયપથવીસઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. ઉદકે પરિયાદિણ્ણે સોણ્ડિં સોધેન્તેહિ તં વિકોપેતું ન વટ્ટતિ. સચે પઠમમેવ ઉદકેન પૂરતિ, પચ્છા રજં પતતિ, તં વિકોપેતું વટ્ટતિ. તત્થ હિ દેવે વસ્સન્તેપિ ઉદકેયેવ ઉદકં પતતીતિ. પિટ્ઠિપાસાણે સુખુમરજં હોતિ, દેવે ફુસાયન્તે અલ્લીયતિ, તમ્પિ ચાતુમાસચ્ચયેન વિકોપેતું ન વટ્ટતિ. સચે પન અકતપબ્ભારે વમ્મિકો ઉટ્ઠિતો હોતિ, યથાસુખં વિકોપેતું વટ્ટતિ. સચે અબ્ભોકાસે ઉટ્ઠહતિ, ઓમકચાતુમાસં ઓવટ્ઠોયેવ વટ્ટતિ. રુક્ખાદીસુ આરુળ્હઉપચિકામત્તિકાયપિ એસેવ નયો. ગણ્ડુપ્પાદગૂથમૂસિકુક્કરગોકણ્ટકાદીસુપિ એસેવ નયો.

ગોકણ્ટકો નામ ગાવીનં ખુરચ્છિન્નકદ્દમો વુચ્ચતિ. સચે પન હેટ્ઠિમતલેન ભૂમિસમ્બન્ધો હોતિ, એકદિવસમ્પિ ન વટ્ટતિ. કસિતટ્ઠાનેપિ નઙ્ગલચ્છિન્નમત્તિકાપિણ્ડં ગણ્હન્તસ્સ એસેવ નયો. પુરાણસેનાસનં હોતિ અચ્છદનં વા વિનટ્ઠચ્છદનં વા, અતિરેકચાતુમાસં ઓવટ્ઠં જાતપથવીસઙ્ખ્યમેવ ગચ્છતિ. તતો અવસેસં છદનિટ્ઠકં વા ગોપાનસીઆદિકં ઉપકરણં વા ''ઇટ્ઠકં ગણ્હામિ ગોપનસિં ભિત્તિપાદં પદરત્થરણં પાસાણત્થમ્ભં ગણ્હામી''તિ સઞ્ઞાય ગણ્હિતું વટ્ટતિ. તેન સદ્ધિં મત્તિકા પતતિ, અનાપત્તિ. ભિત્તિમત્તિકં ગણ્હન્તસ્સ પન આપત્તિ. સચે યા યા અતિન્તા તં તં ગણ્હાતિ, અનાપત્તિ.

અન્તોગેહે મત્તિકાપુઞ્જો હોતિ, તસ્મિં એકદિવસં ઓવટ્ઠે ગેહં છાદેન્તિ, સચે સબ્બો તિન્તો ચાતુમાસચ્ચયેન જાતપથવીયેવ. અથસ્સ ઉપરિભાગોયેવ તિન્તો, અન્તો અતિન્તો, યત્તકં તિન્તં તં કપ્પિયકારકેહિ કપ્પિયવોહારેન અપનામેત્વા સેસં યથાસુખં વળઞ્જેતું વટ્ટતિ. ઉદકેન તેમેત્વા એકાબદ્ધાયેવ હિ જાતપથવી હોતિ, ન ઇતરાતિ.

અબ્ભોકાસે મત્તિકાપાકારો હોતિ, અતિરેકચાતુમાસં ચે ઓવટ્ઠો જાતપથવીસઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. તત્થ લગ્ગપંસું પન અલ્લહત્થેન છુપિત્વા ગહેતું વટ્ટતિ. સચે ઇટ્ઠકપાકારો હોતિ, યેભુય્યેનકથલટ્ઠાને તિટ્ઠતિ, યથાસુખં વિકોપેતું વટ્ટતિ. અબ્ભોકાસે ઠિતમણ્ડપત્થમ્ભં ઇતો ચિતો ચ સઞ્ચાલેત્વા પથવિં વિકોપેન્તેન ગહેતું ન વટ્ટતિ, ઉજુકમેવ ઉદ્ધરિતું વટ્ટતિ. અઞ્ઞમ્પિ સુક્ખરુક્ખં વા સુક્ખખાણુકં વા ગણ્હન્તસ્સ એસેવ નયો. નવકમ્મત્થં પાસાણં વા રુક્ખં વા દણ્ડકેહિ ઉચ્ચાલેત્વા પવટ્ટેન્તા ગચ્છન્તિ, તત્થ પથવી ભિજ્જતિ, સચે સુદ્ધચિત્તા પવટ્ટેન્તિ, અનાપત્તિ. અથ પન તેન અપદેસેન પથવિં ભિન્દિતુકામાયેવ હોન્તિ, આપત્તિ. સાખાદીનિ કડ્ઢન્તાનમ્પિ પથવિયં દારૂનિ ફાલેન્તાનમ્પિ એસેવ નયો.

પથવિયં અટ્ઠિસૂચિકણ્ટકાદીસુપિ યંકિઞ્ચિ આકોટેતું વા પવેસેતું વા ન વટ્ટતિ. પસ્સાવધારાય વેગેન પથવિં ભિન્દિસ્સામીતિ એવં પસ્સાવમ્પિ કાતું ન વટ્ટતિ, કરોન્તસ્સ ભિજ્જતિ, આપત્તિ. વિસમભૂમિં સમં કરિસ્સામીતિ સમ્મુઞ્જનિયા ઘંસિતુમ્પિ ન વટ્ટતિ, વત્તસીસેનેવ હિ સમ્મજ્જિતબ્બં. કેચિ કત્તરયટ્ઠિયા ભૂમિં કોટ્ટેન્તિ, પાદઙ્ગુટ્ઠકેન વિલિખન્તિ, ''ચઙ્કમિતટ્ઠાનં દસ્સેસ્સામા''તિ પુનપ્પુનં ભૂમિં ભિન્દન્તા ચઙ્કમન્તિ, સબ્બં ન વટ્ટતિ. વીરિયસમ્પગ્ગહત્થં પન સમણધમ્મં કરોન્તેન સુદ્ધચિત્તેન ચઙ્કમિતું વટ્ટતિ, ''હત્થં ધોવિસ્સામા''તિ

પથવિયં ઘંસન્તિ, ન વટ્ટતિ. અઘંસન્તેન પન અલ્લહત્થં પથવિયં ઠપેત્વા રજં ગહેતું વટ્ટતિ. કેચિ કણ્ડુકચ્છુઆદીહિ આબાધિકા છિન્નતટાદીસુ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ ઘંસન્તિ ન વટ્ટતિ.

૮૭. **ખણતિ વા ખણાપેતિ વા**તિ અન્તમસો પાદઙ્ગુટ્ઠકેનપિ સમ્મજ્જનીસલાકાયપિ સયં વા ખણતિ, અઞ્ઞેન વા ખણાપેતિ. **ભિન્દતિ વા ભેદાપેતિ વા**તિ અન્તમસો ઉદકમ્પિ છડ્ડેન્તો સયં વા ભિન્દતિ, અઞ્ઞેન વા ભિન્દાપેતિ. **દહતિ વા દહાપેતિ વા**તિ અન્તમસો પત્તમ્પિ પચન્તો સયં વા દહતિ, અઞ્ઞેન વા દહાપેતિ. યત્તકેસુ ઠાનેસુ અગ્ગિં દેતિ વા દાપેતિ વા તત્તકાનિ પાચિત્તિયાનિ. પત્તં પચન્તેનપિ હિ પુબ્બે પક્કટ્ઠાનેયેવ હિ પચિતબ્બો. અદટ્ઠાય પથવિયા અગ્ગિં ઠપેતું ન વટ્ટતિ. પત્તપચનકપાલસ્સ પન ઉપરિ અગ્ગિં ઠપેતું વટ્ટતિ. દારૂનં ઉપરિ ઠપેતિ , સો અગ્ગિ તાનિ દહન્તો ગન્ત્વા પથવિં દહતિ, ન વટ્ટતિ. ઇટ્ઠકકપાલાદીસુપિ એસેવ નયો.

તત્રાપિ હિ ઇટ્ઠકાદીનંયેવ ઉપરિ ઠપેતું વટ્ટતિ. કસ્મા? તેસં અનુપાદાનત્તા. ન હિ તાનિ અગ્ગિસ્સ ઉપાદાનસઙ્ખ્યં ગચ્છન્તિ. સુક્ખખાણુસુક્ખરુક્ખાદીસુપિ અગ્ગિં દાતું ન વટ્ટતિ. સચે પન પથવિં અપ્પત્તમેવ નિબ્બાપેત્વા ગમિસ્સામીતિ દેતિ, વટ્ટતિ. પચ્છા નિબ્બાપેતું ન સક્કોતિ, અવિસયત્તા અનાપત્તિ. તિણુક્કં ગહેત્વા ગચ્છન્તો હત્થે ડય્હમાને ભૂમિયં પાતેતિ, અનાપત્તિ. પતિતટ્ઠાનેયેવ ઉપાદાનં દત્વા અગ્ગિં કાતું વટ્ટતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. દડ્ઢપથવિયા ચ યત્તકં ઠાનં ઉસુમાય અનુગતં, સબ્બં વિકોપેતું વટ્ટતીતિ તત્થેવ વુત્તં. યો પન અજાનનકો ભિક્ખુ અરણીસહિતેન અગ્ગિં નિબ્બત્તેત્વા હત્થેન ઉક્ખિપિત્વા ''કિં કરોમી''તિ વદતિ, ''જાલેહી''તિ વત્તબ્બો, ''હત્થો ડય્હતી''તિ વદતિ, ''યથા ન ડય્હતિ તથા કરોહી''તિ વત્તબ્બો. ''ભૂમિયં પાતેહી''તિ પન ન વત્તબ્બો. સચે હત્થે ડય્હમાને પાતેતિ ''પથવિં દહિસ્સામી''તિ અપાતિતત્તા અનાપત્તિ. પતિતટ્ઠાને પન અગ્ગિં કાતું વટ્ટતીતિ કુરુન્દિયં વુત્તં.

૮૮. **અનાપત્તિ ઇમં જાના**તિઆદીસુ ''ઇમસ્સ થમ્ભસ્સ આવાટં જાન, મહામત્તિકં જાન, થુસમત્તિકં જાન, મહામત્તિકં દેહિ, થુસમત્તિકં દેહિ, મત્તિકં આહર, પંસું આહર, મત્તિકાય અત્થો, પંસુના અત્થો, ઇમસ્સ થમ્ભસ્સ આવાટં કપ્પિયં કરોહિ, ઇમં મત્તિકં કપ્પિયં કરોહિ, ઇમં પંસું કપ્પિયં કરોહી''તિ એવમત્થો વેદિતબ્બો.

અસઞ્ચિચ્ચાતિ પાસાણરુક્ખાદીનિ વા પવટ્ટેન્તસ્સ કત્તરદણ્ડેન વા આહચ્ચ આહચ્ચ ગચ્છન્તસ્સ પથવી ભિજ્જતિ, સા ''તેન ભિન્દિસ્સામી''તિ એવં સઞ્ચિચ્ચ અભિન્નત્તા અસઞ્ચિચ્ચ ભિન્ના નામ હોતિ. ઇતિ અસઞ્ચિચ્ચ ભિન્દન્તસ્સ અનાપત્તિ. **અસતિયા**તિ અઞ્ઞવિહિતો કેનચિ સદ્ધિં કિઞ્ચિ કથેન્તો પાદઙ્ગુટ્ઠકેન વા કત્તરયટ્ઠિયા વા પથવિં વિલિખન્તો તિટ્ઠતિ, એવં અસતિયા વિલિખન્તસ્સ વા ભિન્દન્તસ્સ વા અનાપત્તિ. **અજાનન્તસ્સા**તિ અન્તોગેહે ઓવટ્ઠં છન્નં પથવિં ''અકપ્પિયપથવી''તિ ન જાનાતિ, ''કપ્પિયપથવી''તિ સઞ્ઞાય વિકોપેતિ, ''ખણામિ ભિન્દામિ દહામી''તિ વા ન જાનાતિ , કેવલં સઙ્ગોપનત્થાય ખણિત્તાદીનિ વા ઠપેતિ, ડય્હમાનહત્થો વા અગ્ગિં પાતેતિ, એવં અજાનન્તસ્સ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ. કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પથવીખણનસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન મુસાવાદવગ્ગો પઠમો.

૨. ભૂતગામવગ્ગો

૧. ભૂતગામસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૯. સેનાસનવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **અનાદિયન્તો**તિ તસ્સા વચનં અગણ્હન્તો. **દારકસ્સ બાહું આકોટેસી**તિ ઉક્ખિત્તં ફરસું નિગ્ગહેતું અસક્કોન્તો મનુસ્સાનં ચક્ખુવિસયાતીતે મહારાજસન્તિકા લદ્ધે રુક્ખટ્ઠકદિબ્બવિમાને નિપન્નસ્સ દારકસ્સ બાહું થનમૂલેયેવ છિન્દિ. **ન ખો મેતં પતિરૂપ**ન્તિઆદિમ્હિ અયં સઙ્ખેપવણ્ણના – હિમવન્તે કિર પક્ખદિવસેસુ દેવતાસન્નિપાતો હોતિ, તત્થ રુક્ખધમ્મં પુચ્છન્તિ – ''ત્વં રુક્ખધમ્મે ઠિતા ન ઠિતા''તિ? રુક્ખધમ્મો નામ રુક્ખે છિજ્જમાને રુક્ખદેવતાય મનોપદોસસ્સ અકરણં. તત્થ યા દેવતા રુક્ખધમ્મે અટ્ઠિતા હોતિ, સા દેવતાસન્નિપાતં પવિસિતું ન લભતિ. ઇતિ સા દેવતા ઇમઞ્ચ રુક્ખધમ્મે અટ્ઠાનપચ્ચયં આદીનવં અદ્દસ, ભગવતો ચ સમ્મુખા સુતપુબ્બધમ્મદેસનાનુસારેન તથાગતસ્સ છદ્દન્તાદિકાલે પુબ્બચરિતં અનુસ્સરિ. તેનસ્સા એતદહોસિ –

''ન ખો મેતં પતિરૂપં...પે॰... વોરોપેય્ય''ન્તિ. **યંનૂનાહં ભગવતો એતમત્થં આરોચેય્ય**ન્તિ ઇદં પનસ્સા ''અયં ભિક્ખુ સપિતિકો પુત્તો, અદ્ધા ભગવા ઇમં ઇમસ્સ અજ્ઝાચારં સુત્વા મરિયાદં બન્ધિસ્સતિ, સિક્ખાપદં પઞ્ઞપેસ્સતી''તિ પટિસઞ્ચિક્ખન્તિયા અહોસિ. **સચજ્જ ત્વં દેવતે**તિ સચે અજ્જ ત્વં દેવતે. **પસવેય્યાસી**તિ જનેય્યાસિ ઉપ્પાદેય્યાસિ. એવઞ્ચ પન વત્વા ભગવા તં દેવતં સઞ્ઞાપેન્તો –

''યો વે ઉપ્પતિતં કોધં, રથં ભન્તંવ વારયે;
તમહં સારથિં બ્રૂમિ, રસ્મિગ્ગાહો ઇતરો જનો''તિ. (ધ॰ પ॰ ૨૨૨);

ઇમં ગાથમભાસિ. ગાથાપરિયોસાને સા દેવતા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. પુન ભગવા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેન્તો –

''યો ઉપ્પતિતં વિનેતિ કોધં, વિસટં સપ્પવિસંવ ઓસધેહિ;
સો ભિક્ખુ જહાતિ ઓરપારં, ઉરગો જિણ્ણમિવત્તચં પુરાણ''ન્તિ. (સુ॰ નિ॰ ૧);

ઇમં ગાથમભાસિ. તત્ર પઠમગાથા ધમ્મપદે સઙ્ગહં આરુળ્હા, દુતિયા સુત્તનિપાતે, વત્થુ પન વિનયેતિ. અથ ભગવા ધમ્મં દેસેન્તોયેવ તસ્સા દેવતાય વસનટ્ઠાનં આવજ્જન્તો પતિરૂપં ઠાનં દિસ્વા ''ગચ્છ, દેવતે, અસુકસ્મિં ઓકાસે રુક્ખો વિવિત્તો, તસ્મિં ઉપગચ્છા''તિ આહ. સો કિર રુક્ખો ન આળવિરટ્ઠે, જેતવનસ્સ અન્તોપરિક્ખેપે, યસ્સ દેવપુત્તસ્સ પરિગ્ગહો અહોસિ, સો ચુતો; તસ્મા ''વિવિત્તો''તિ વુત્તો. તતો પટ્ઠાય ચ પન સા દેવતા સમ્માસમ્બુદ્ધતો લદ્ધપરિહારા બુદ્ધુપટ્ઠાયિકા અહોસિ. યદા દેવતાસમાગમો હોતિ, તદા મહેસક્ખદેવતાસુ આગચ્છન્તીસુ અઞ્ઞા અપ્પેસક્ખા દેવતા યાવ મહાસમુદ્દચક્કવાળપબ્બતા તાવ પટિક્કમન્તિ. અયં પન અત્તનો વસનટ્ઠાને નિસીદિત્વાવ ધમ્મં સુણાતિ. યમ્પિ પઠમયામે ભિક્ખૂ પઞ્હં પુચ્છન્તિ, મજ્ઝિમયામે દેવતા, તં સબ્બં તત્થેવ નિસીદિત્વા સુણાતિ. ચત્તારો ચ મહારાજાનોપિ ભગવતો ઉપટ્ઠાનં આગન્ત્વા ગચ્છન્તા તં દેવતં દિસ્વાવ ગચ્છન્તિ.

૯૦. **ભૂતગામપાતબ્યતાયા**તિ એત્થ ભવન્તિ અહુવુઞ્ચાતિ **ભૂતા**; જાયન્તિ વડ્ઢન્તિ જાતા વડ્ઢિતા ચાતિ અત્થો. **ગામો**તિ રાસિ; ભૂતાનં ગામોતિ **ભૂતગામો**; ભૂતા એવ વા ગામો **ભૂતગામો**; પતિટ્ઠિતહરિતતિણરુક્ખાદીનમેતં અધિવચનં. પાતબ્યસ્સ ભાવો **પાતબ્યતા**; છેદનભેદનાદીહિ યથારુચિ પરિભુઞ્જિતબ્બતાતિ અત્થો. તસ્સા **ભૂતગામપાતબ્યતાય**; નિમિત્તત્થે ભુમ્મવચનં, ભૂતગામપાતબ્યતાહેતુ, ભૂતગામસ્સ છેદનાદિપચ્ચયા પાચિત્તિયન્તિ અત્થો.

૯૧. ઇદાનિ તં ભૂતગામં વિભજિત્વા દસ્સેન્તો **ભૂતગામો નામ પઞ્ચ બીજજાતાની**તિઆદિમાહ. તત્થ **ભૂતગામો નામા**તિ ભૂતગામં ઉદ્ધરિત્વા યસ્મિં સતિ ભૂતગામો હોતિ, તં દસ્સેતું ''પઞ્ચ બીજજાતાની''તિ આહાતિ અટ્ઠકથાસુ વુત્તં. એવં સન્તેપિ ''યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ મૂલે જાયન્તી''તિઆદીનિ ન સમેન્તિ. ન હિ મૂલબીજાદીનિ મૂલાદીસુ જાયન્તિ, મૂલાદીસુ જાયમાનાનિ પન તાનિ બીજાકતાનિ, તસ્મા એવમેત્થ વણ્ણના વેદિતબ્બા – **ભૂતગામો નામા**તિ વિભજિતબ્બપદં. **પઞ્ચા**તિ તસ્સ વિભાગપરિચ્છેદો. **બીજજાતાની**તિ પરિચ્છિન્નધમ્મનિદસ્સનં. તસ્સત્થો – બીજેહિ જાતાનિ બીજજાતાનિ; રુક્ખાદીનમેતં અધિવચનં. અપરો નયો – બીજાનિ ચ તાનિ વિજાતાનિ ચ પસૂતાનિ નિબ્બત્તપણ્ણમૂલાનીતિ બીજજાતાનિ. એતેન અલ્લવાલિકાદીસુ ઠપિતાનં નિબ્બત્તપણ્ણમૂલાનં સિઙ્ગિવેરાદીનં સઙ્ગહો કતો હોતિ.

ઇદાનિ યેહિ બીજેહિ જાતત્તા રુક્ખાદીનિ બીજજાતાનીતિ વુત્તાનિ, તાનિ દસ્સેન્તો **''મૂલબીજ''**ન્તિઆદિમાહ. તેસં ઉદ્દેસો પાકટો એવ. નિદ્દેસે **યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ મૂલે જાયન્તિ મૂલે સઞ્જાયન્તી**તિ એત્થ બીજતો નિબ્બત્તેન બીજં દસ્સિતં , તસ્મા એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ આલુવકસેરુકમલુપ્પલપુણ્ડરીકકુવલયકન્દપાટલિમૂલાદિભેદે મૂલે ગચ્છવલ્લિરુક્ખાદીનિ જાયન્તિ સઞ્જાયન્તિ, તાનિ યમ્હિ મૂલે જાયન્તિ ચેવ સઞ્જાયન્તિ ચ તઞ્ચ, પાળિયં વુત્તં હલિદ્દાદિ ચ સબ્બમ્પિ એતં મૂલબીજં નામ. એસેવ નયો ખન્ધબીજાદીસુ. યેવાપનકખન્ધબીજેસુ પનેત્થ અમ્બાટકઇન્દસાલનુહીપાળિભદ્દકણિકારાદીનિ ખન્ધબીજાનિ, અમૂલવલ્લિ ચતુરસ્સવલ્લિકણવીરાદીનિ ફળુબીજાનિ મકચિસુમનજયસુમનાદીનિ અગ્ગબીજાનિ, અમ્બજમ્બૂપનસટ્ઠિઆદીનિ બીજબીજાનીતિ દટ્ઠબ્બાનિ.

૯૨. ઇદાનિ યં વુત્તં ''ભૂતગામપાતબ્યતાય પાચિત્તિય''ન્તિ તત્થ સઞ્ઞાવસેન આપત્તાનાપત્તિભેદં પાતબ્યતાભેદઞ્ચ દસ્સેન્તો **બીજે બીજસઞ્ઞી**તિઆદિમાહ. તત્થ યથા ''સાલીનં ચેપિ ઓદનં ભુઞ્જતી''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૭૬) સાલિતણ્ડુલાનં ઓદનો ''સાલીનં ઓદનો''તિ વુચ્ચતિ, એવં બીજતો સમ્ભૂતો ભૂતગામો ''બીજ''ન્તિ વુત્તોતિ વેદિતબ્બો. યં પન ''બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૦) વુત્તં ભૂતગામપરિમોચનં કત્વા ઠપિતં બીજં, તં દુક્કટવત્થુ. અથ વા યદેતં ''ભૂતગામો

નામા''તિ સિક્ખાપદવિભઙ્ગસ્સ આદિપદં, તેન સદ્ધિં યોજેત્વા યં બીજં ભૂતગામો નામ હોતિ, તસ્મિં બીજે બીજસઞ્ઞી સત્થકાદીનિ ગહેત્વા સયં વા છિન્દતિ અઞ્ઞેન વા છેદાપેતિ, પાસાણાદીનિ ગહેત્વા સયં વા ભિન્દતિ અઞ્ઞેન વા ભેદાપેતિ, અગ્ગિં ઉપસંહરિત્વા સયં વા પચતિ અઞ્ઞેન વા પચાપેતિ, આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સાતિ એવમેત્થ અત્થો વેદિતબ્બો. યથારુતં પન ગહેત્વા ભૂતગામવિનિમુત્તસ્સ બીજસ્સ છિન્દનાદિભેદાય પાતબ્યતાય પાચિત્તિયં ન વત્તબ્બં.

અયઞ્હેત્થ વિનિચ્છયકથા – ભૂતગામં વિકોપેન્તસ્સ પાચિત્તિયં ભૂતગામપરિમોચિતં પઞ્ચવિધમ્પિ બીજગામં વિકોપેન્તસ્સ દુક્કટં. બીજગામભૂતગામો નામેસ અત્થિ ઉદકટ્ઠો, અત્થિ થલટ્ઠો . તત્થ ઉદકટ્ઠો સાસપમત્તિકા તિલબીજકાદિભેદા સપણ્ણિકા અપણ્ણિકા ચ સબ્બા સેવાલજાતિ અન્તમસો ઉદકપપ્પટકં ઉપાદાય ''ભૂતગામો''તિ વેદિતબ્બો. ઉદકપપ્પટકો નામ ઉપરિ થદ્ધો ફરુસવણ્ણો, હેટ્ઠા મુદુ નીલવણ્ણો હોતિ. તત્થ યસ્સ સેવાલસ્સ મૂલં ઓરૂહિત્વા પથવિયં પતિટ્ઠિતં, તસ્સ પથવી ઠાનં. યો ઉદકે સઞ્ચરતિ, તસ્સ ઉદકં. પથવિયં પતિટ્ઠિતં યત્થ કત્થચિ વિકોપેન્તસ્સ ઉદ્ધરિત્વા વા ઠાનન્તરં સઙ્કામેન્તસ્સ પાચિત્તિયં. ઉદકે સઞ્ચરન્તં વિકોપેન્તસ્સેવ પાચિત્તિયં. હત્થેહિ પન ઇતો ચિતો ચ વિયૂહિત્વા ન્હાયિતું વટ્ટતિ, સકલઞ્હિ ઉદકં તસ્સ ઠાનં. તસ્મા ન સો એત્તાવતા ઠાનન્તરં સઙ્કામિતો હોતિ. ઉદકતો પન ઉદકેન વિના સઞ્ચિચ્ચ ઉક્ખિપિતું ન વટ્ટતિ, ઉદકેન સદ્ધિં ઉક્ખિપિત્વા પુન ઉદકે પક્ખિપિતું વટ્ટતિ. પરિસ્સાવનન્તરેન નિક્ખમતિ, કપ્પિયં કારાપેત્વાવ ઉદકં પરિભુઞ્જિતબ્બં. ઉપ્પલિનીપદુમિનીઆદીનિ જલજવલ્લિતિણાનિ ઉદકતો ઉદ્ધરન્તસ્સ વા તત્થેવ વિકોપેન્તસ્સ વા પાચિત્તિયં. પરેહિ ઉપ્પાટિતાનિ વિકોપેન્તસ્સ દુક્કટં. તાનિ હિ બીજગામે સઙ્ગહં ગચ્છન્તિ. તિલબીજકસાસપમત્તકસેવાલોપિ ઉદકતો ઉદ્ધતો અમિલાતો અગ્ગબીજસઙ્ગહં ગચ્છતિ. મહાપચ્ચરિયાદીસુ ''અનન્તકતિલબીજકઉદકપપ્પટકાદીનિ દુક્કટવત્થુકાની''તિ વુત્તં, તત્થ કારણં ન દિસ્સતિ. અન્ધકટ્ઠકથાયં ''સમ્પુણ્ણભૂતગામો ન હોતિ, તસ્મા દુક્કટ''ન્તિ વુત્તં, તમ્પિ ન સમેતિ, ભૂતગામે હિ પાચિત્તિયં, બીજગામે દુક્કટં વુત્તં. અસમ્પુણ્ણભૂતગામો નામ તતિયો કોટ્ઠાસો નેવ પાળિયં ન અટ્ઠકથાસુ આગતો. અથ એતં બીજગામસઙ્ગહં ગચ્છિસ્સતીતિ , તમ્પિ ન યુત્તં, અભૂતગામમૂલત્તા તાદિસસ્સ બીજગામસ્સાતિ. અપિચ ''ગરુકલહુકેસુ ગરુકે ઠાતબ્બ''ન્તિ એતં વિનયલક્ખણં.

થલટ્ઠે – છિન્નરુક્ખાનં અવસિટ્ઠો હરિતખાણુ નામ હોતિ. તત્થ કકુધકરઞ્જપિયઙ્ગુપનસાદીનં ખાણુ ઉદ્ધં વડ્ઢતિ, સો ભૂતગામેન સઙ્ગહિતો. તાલનાળિકેરાદીનં ખાણુ ઉદ્ધં ન વડ્ઢતિ, સો બીજગામેન સઙ્ગહિતો. કદલિયા પન અફલિતાય ખાણુ ભૂતગામેન સઙ્ગહિતો, ફલિતાય બીજગામેન. કદલી પન ફલિતા યાવ નીલપણ્ણા, તાવ ભૂતગામેનેવ સઙ્ગહિતા, તથા ફલિતો વેળુ. યદા પન અગ્ગતો પટ્ઠાય સુસ્સતિ, તદા બીજગામેન સઙ્ગહં ગચ્છતિ. કતરબીજગામેન? ફળુબીજગામેન. કિં તતો નિબ્બત્તતિ? ન કિઞ્ચિ. યદિ હિ નિબ્બત્તેય્ય, ભૂતગામેનેવ સઙ્ગહં ગચ્છેય્ય. ઇન્દસાલાદિરુક્ખે છિન્દિત્વા રાસિં કરોન્તિ, કિઞ્ચાપિ રાસિકતદણ્ડકેહિ રતનપ્પમાણાપિ સાખા નિક્ખમન્તિ, બીજગામેનેવ સઙ્ગહં ગચ્છન્તિ. તત્થ મણ્ડપત્થાય વા વતિઅત્થાય વા વલ્લિઆરોપનત્થાય વા ભૂમિયં નિખણન્તિ, મૂલેસુ ચેવ પણ્ણેસુ ચ નિગ્ગતેસુ પુન ભૂતગામસઙ્ખ્યં ગચ્છન્તિ. મૂલમત્તેસુ પન પણ્ણમત્તેસુ વા નિગ્ગતેસુ બીજગામેન સઙ્ગહિતા એવ.

યાનિ કાનિચિ બીજાનિ પથવિયં વા ઉદકેન સિઞ્ચિત્વા ઠપિતાનિ, કપાલાદીસુ વા અલ્લપંસું પક્ખિપિત્વા નિક્ખિત્તાનિ હોન્તિ, સબ્બાનિ મૂલમત્તે પણ્ણમત્તે વા નિગ્ગતેપિ બીજાનિયેવ. સચેપિ મૂલાનિ ચ ઉપરિ અઙ્કુરો ચ નિગ્ગચ્છતિ, યાવ અઙ્કુરો હરિતો ન હોતિ, તાવ બીજાનિયેવ. મુગ્ગાદીનં પન પણ્ણેસુ ઉટ્ઠિતેસુ વીહિઆદીનં વા અઙ્કુરે હરિતે નીલપણ્ણવણ્ણે જાતે ભૂતગામસઙ્ગહં ગચ્છન્તિ. તાલટ્ઠીનં પઠમં સૂકરદાઠા વિય મૂલં નિગ્ગચ્છતિ. નિગ્ગતેપિ યાવ ઉપરિ પત્તવટ્ટિ ન નિગ્ગચ્છતિ, તાવ બીજગામોયેવ. નાળિકેરસ્સ તચં ભિન્દિત્વા દન્તસૂચિ વિય અઙ્કુરો નિગ્ગચ્છતિ , યાવ મિગસિઙ્ગસદિસા નીલપત્તવટ્ટિ ન હોતિ, તાવ બીજગામોયેવ. મૂલે અનિગ્ગતેપિ તાદિસાય પત્તવટ્ટિયા જાતાય અમૂલકભૂતગામે સઙ્ગહં ગચ્છતિ.

અમ્બટ્ઠિઆદીનિ વીહિઆદીહિ વિનિચ્છિનિતબ્બાનિ. વન્દાકા વા અઞ્ઞા વા યા કાચિ રુક્ખે જાયિત્વા રુક્ખં ઓત્થરતિ, રુક્ખોવ તસ્સા ઠાનં, તં વિકોપેન્તસ્સ વા તતો ઉદ્ધરન્તસ્સ વા પાચિત્તિયં. એકા અમૂલિકા લતા હોતિ, અઙ્ગુલિવેઠકો વિય વનપ્પગુમ્બદણ્ડકે વેઠેતિ, તસ્સાપિ અયમેવ વિનિચ્છયો. ગેહમુખપાકારવેદિકાચેતિયાદીસુ નીલવણ્ણો સેવાલો હોતિ, યાવ દ્વે તીણિ પત્તાનિ ન સઞ્જાયન્તિ તાવ અગ્ગબીજસઙ્ગહં ગચ્છતિ . પત્તેસુ જાતેસુ પાચિત્તિયવત્થુ. તસ્મા તાદિસેસુ ઠાનેસુ સુધાલેપમ્પિ દાતું ન વટ્ટતિ. અનુપસમ્પન્નેન લિત્તસ્સ ઉપરિસ્નેહલેપો દાતું વટ્ટતિ. સચે નિદાઘસમયે સુક્ખસેવાલો તિટ્ઠતિ, તં સમ્મુઞ્જનીઆદીહિ ઘંસિત્વા અપનેતું વટ્ટતિ. પાનીયઘટાદીનં બહિ સેવાલો દુક્કટવત્થુ, અન્તો અબ્બોહારિકો. દન્તકટ્ઠપૂવાદીસુ કણ્ણકમ્પિ અબ્બોહારિકમેવ. વુત્તઞ્હેતં – ''સચે ગેરુકપરિકમ્મકતા ભિત્તિ કણ્ણકિતા હોતિ, ચોળકં તેમેત્વા પીળેત્વા પમજ્જિતબ્બા''તિ (મહાવ॰ ૬૬).

પાસાણજાતિપાસાણદદ્દુસેવાલસેલેય્યકાદીનિ અહરિતવણ્ણાનિ અપત્તકાનિ ચ દુક્કટવત્થુકાનિ. અહિચ્છત્તકં યાવ મકુળં હોતિ, તાવ દુક્કટવત્થુ. પુપ્ફિતકાલતો પટ્ઠાય અબ્બોહારિકં. અલ્લરુક્ખતો પન અહિચ્છત્તકં ગણ્હન્તો રુક્ખત્તચં વિકોપેતિ, તસ્મા તત્થ પાચિત્તિયં. રુક્ખપપ્પટિકાયપિ એસેવ નયો. યા પન ઇન્દસાલકકુધાદીનં પપ્પટિકા રુક્ખતો મુચ્ચિત્વા તિટ્ઠતિ, તં ગણ્હન્તસ્સ અનાપત્તિ. નિય્યાસમ્પિ રુક્ખતો મુચ્ચિત્વા ઠિતં સુક્ખરુક્ખે વા લગ્ગં ગણ્હિતું વટ્ટતિ. અલ્લરુક્ખતો ન વટ્ટતિ. લાખાયપિ એસેવ નયો. રુક્ખં ચાલેત્વા પણ્ડુપલાસં વા પરિણતકણિકારાદિપુપ્ફં વા પાતેન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવ. હત્થકુક્કુચ્ચેન મુદ્દિકેસુ ઇન્દસાલનુહીખન્ધાદીસુ વા તત્થજાતકતાલપણ્ણાદીસુ વા અક્ખરં છિન્દન્તસ્સાપિ એસેવ નયો.

સામણેરાનં પુપ્ફં ઓચિનન્તાનં સાખં ઓનામેત્વા દાતું વટ્ટતિ. તેહિ પન પુપ્ફેહિ પાનીયં ન વાસેતબ્બં. પાનીયવાસત્થિકેન સામણેરં ઉક્ખિપિત્વા ઓચિનાપેતબ્બાનિ. ફલસાખાપિ અત્તના ખાદિતુકામેન ન ઓનામેતબ્બા. સામણેરં ઉક્ખિપિત્વા ફલં ગાહાપેતબ્બં. યંકિઞ્ચિ ગચ્છં વા લતં વા ઉપ્પાટેન્તેહિ સામણેરેહિ સદ્ધિં ગહેત્વા આકડ્ઢિતું ન વટ્ટતિ. તેસં પન ઉસ્સાહજનનત્થં અનાકડ્ઢન્તેન કડ્ઢનાકારં દસ્સેન્તેન વિય અગ્ગે ગહેતું વટ્ટતિ. યેસં રુક્ખાનં સાખા રુહતિ, તેસં સાખં મક્ખિકાબીજનાદીનં અત્થાય કપ્પિયં અકારાપેત્વા ગહિતં તચે વા પત્તે વા અન્તમસો નખેનપિ વિલિખન્તસ્સ દુક્કટં. અલ્લસિઙ્ગિવેરાદીસુપિ એસેવ નયો. સચે પન કપ્પિયં કારાપેત્વા સીતલે પદેસે ઠપિતસ્સ મૂલં સઞ્જાયતિ, ઉપરિભાગે છિન્દિતું વટ્ટતિ. સચે અઙ્કુરો જાયતિ, હેટ્ઠાભાગે છિન્દિતું વટ્ટતિ. મૂલે ચ નીલઙ્કુરે ચ જાતે ન વટ્ટતિ.

છિન્દતિ વા છેદાપેતિ વાતિ અન્તમસો સમ્મુઞ્જનોસલાકાયપિ તિણાનિ છિન્દિસ્સામીતિ ભૂમિં સમ્મજ્જન્તો સયં વા છિન્દતિ, અઞ્ઞેન વા છેદાપેતિ. **ભિન્દતિ વા ભેદાપેતિ વા**તિ અન્તમસો ચઙ્કમન્તોપિ છિજ્જનકં છિજ્જતુ, ભિજ્જનકં ભિજ્જતુ, ચઙ્કમિતટ્ઠાનં દસ્સેસ્સામીતિ સઞ્ચિચ્ચ પાદેહિ અક્કમન્તો તિણવલ્લિઆદીનિ સયં વા ભિન્દતિ અઞ્ઞેન વા ભેદાપેતિ. સચેપિ હિ તિણં વા લતં વા ગણ્ઠિં કરોન્તસ્સ ભિજ્જતિ, ગણ્ઠિપિ ન કાતબ્બો. તાલરુક્ખાદીસુ પન ચોરાનં અનારુહનત્થાય દારુમક્કટકં આકોટેન્તિ, કણ્ટકે બન્ધન્તિ, ભિક્ખુસ્સ એવં કાતું ન વટ્ટતિ. સચે દારુમક્કટકો રુક્ખે અલ્લીનમત્તોવ હોતિ, રુક્ખં ન પીળેતિ, વટ્ટતિ. ''રુક્ખં છિન્દ, લતં છિન્દ, કન્દં વા મૂલં વા ઉપ્પાટેહી''તિ વત્તુમ્પિ વટ્ટતિ, અનિયામિતત્તા. નિયામેત્વા પન ''ઇમં રુક્ખં છિન્દા''તિઆદિ વત્તું ન વટ્ટતિ. નામં ગહેત્વાપિ ''અમ્બરુક્ખં ચતુરસ્સવલ્લિં આલુવકન્દં મુઞ્જતિણં અસુકરુક્ખચ્છલ્લિં છિન્દ ભિન્દ ઉપ્પાટેહી''તિઆદિવચનમ્પિ અનિયામિતમેવ હોતિ. ''ઇમં અમ્બરુક્ખ''ન્તિઆદિવચનમેવ હિ નિયામિતં નામ, તં ન વટ્ટતિ.

પચતિ વા પચાપેતિ વાતિ અન્તમસો પત્તમ્પિ પચિતુકામો તિણાદીનં ઉપરિ સઞ્ચિચ્ચ અગ્ગિં કરોન્તો સયં વા પચતિ, અઞ્ઞેન વા પચાપેતીતિ સબ્બં પથવીખણનસિક્ખાપદે વુત્તનયેન વેદિતબ્બં. અનિયામેત્વા પન ''મુગ્ગે પચ, માસે પચા''તિઆદિ વત્તું વટ્ટતિ. ''ઇમે મુગ્ગે પચ, ઇમે માસે પચા''તિ એવં વત્તું ન વટ્ટતિ.

અનાપત્તિ ઇમં જાનાતિઆદીસુ ''ઇમં મૂલભેસજ્જં જાન, ઇમં મૂલં વા પણ્ણં વા દેહિ, ઇમં રુક્ખં વા લતં વા આહર, ઇમિના પુપ્ફેન વા ફલેન વા પણ્ણેન વા અત્થો, ઇમં રુક્ખં વા લતં વા ફલં વા કપ્પિયં કરોહી''તિ એવમત્થો દટ્ઠબ્બો. એત્તાવતા ભૂતગામપરિમોચનં કતં હોતિ. પરિભુઞ્જન્તેન પન બીજગામપરિમોચનત્થં પુન કપ્પિયં કારેતબ્બં.

કપ્પિયકરણઞ્ચેત્થ ઇમિના સુત્તાનુસારેન વેદિતબ્બં – ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ ફલં પરિભુઞ્જિતું અગ્ગિપરિજિતં સત્થપરિજિતં નખપરિજિતં અબીજં નિબ્બટ્ટબીજમેવ પઞ્ચમ''ન્તિ. તત્થ ''અગ્ગિપરિજિત''ન્તિ અગ્ગિના પરિજિતં અધિભૂતં દડ્ઢં ફુટ્ઠન્તિ અત્થો. ''સત્થપરિજિત''ન્તિ સત્થેન પરિજિતં અધિભૂતં છિન્નં વિદ્ધં વાતિ અત્થો. એસ નયો નખપરિજિતે. અબીજનિબ્બટ્ટબીજાનિ સયમેવ કપ્પિયાનિ. અગ્ગિના કપ્પિયં કરોન્તેન કટ્ઠગ્ગિગોમયગ્ગિઆદીસુ યેન કેનચિ અન્તમસો લોહખણ્ડેનપિ આદિત્તેન કપ્પિયં કાતબ્બં. તઞ્ચ ખો એકદેસે ફુસન્તેન ''કપ્પિય''ન્તિ વત્વાવ કાતબ્બં. સત્થેન કરોન્તેન યસ્સ કસ્સચિ લોહમયસત્થસ્સ અન્તમસો સૂચિનખચ્છેદનાનમ્પિ તુણ્ડેન વા ધારાય વા છેદં વા વેધં વા દસ્સેન્તેન ''કપ્પિય''ન્તિ વત્વાવ કાતબ્બં. નખેન કપ્પિયં કરોન્તેન પૂતિનખેન ન કાતબ્બં. મનુસ્સાનં પન સીહબ્યગ્ઘદીપિમક્કટાદીનં સકુન્તાનઞ્ચ નખા તિખિણા હોન્તિ, તેહિ કાતબ્બં. અસ્સમહિંસસૂકરમિગગોરૂપાદીનં ખુરા અતિખિણા, તેહિ ન કાતબ્બં, કતમ્પિ અકતં હોતિ. હત્થિનખા પન ખુરા ન હોન્તિ, તેહિ વટ્ટતિ. યેહિ પન કાતું વટ્ટતિ, તેહિ તત્થજાતકેહિપિ ઉદ્ધરિત્વા ગહિતકેહિપિ છેદં વા વેધં વા દસ્સેન્તેન ''કપ્પિય''ન્તિ વત્વાવ કાતબ્બં.

તત્થ સચેપિ બીજાનં પબ્બતમત્તો રાસિ રુક્ખસહસ્સં વા છિન્દિત્વા એકાબદ્ધં કત્વા ઉચ્છૂનં વા મહાભારો બન્ધિત્વા ઠપિતો હોતિ, એકસ્મિં બીજે વા રુક્ખસાખાય વા ઉચ્છુમ્હિ વા કપ્પિયે કતે સબ્બં કતં હોતિ. ઉચ્છૂ ચ દારૂનિ ચ એકતો બદ્ધાનિ હોન્તિ, ઉચ્છું કપ્પિયં

કરિસ્સામીતિ દારું વિજ્ઝતિ, વટ્ટતિયેવ. સચે પન યાય રજ્જુયા વા વલ્લિયા વા બદ્ધાનિ, તં વિજ્ઝતિ, ન વટ્ટતિ. ઉચ્છુખણ્ડાનં પચ્છિં પૂરેત્વા આહરન્તિ, એકસ્મિં ખણ્ડે કપ્પિયે કતે સબ્બં કતમેવ હોતિ. મરિચપક્કાદીહિ મિસ્સેત્વા ભત્તં આહરન્તિ, ''કપ્પિયં કરોહી''તિ વુત્તે સચેપિ ભત્તસિત્થે વિજ્ઝતિ, વટ્ટતિયેવ. તિલતણ્ડુલાદીસુપિ એસેવ નયો. યાગુયા પક્ખિત્તાનિ પન એકાબદ્ધાનિ હુત્વા ન સન્તિટ્ઠન્તિ, તત્થ એકમેકં વિજ્ઝિત્વા કપ્પિયં કાતબ્બમેવ. કપિત્થફલાદીનં અન્તો મિઞ્જં કટાહં મુઞ્ચિત્વા સઞ્ચરતિ, ભિન્દાપેત્વા કપ્પિયં કારાપેતબ્બં. એકાબદ્ધં હોતિ, કટાહેપિ કાતું વટ્ટતિ.

અસઞ્ચિચ્ચાતિ પાસાણરુક્ખાદીનિ વા પવટ્ટેન્તસ્સ સાખં વા કડ્ઢન્તસ્સ કત્તરદણ્ડેન વા ભૂમિં પહરિત્વા ગચ્છન્તસ્સ તિણાનિ છિજ્જન્તિ, તાનિ તેન છિન્દિસ્સામીતિ એવં સઞ્ચિચ્ચ અચ્છિન્નત્તા અસઞ્ચિચ્ચ છિન્નાનિ નામ હોન્તિ. ઇતિ અસઞ્ચિચ્ચ છિન્દન્તસ્સ અનાપત્તિ.

અસતિયાતિ અઞ્ઞવિહિતો કેનચિ સદ્ધિં કિઞ્ચિ કથેન્તો પાદઙ્ગુટ્ઠકેન વા હત્થેન વા તિણં વા લતં વા છિન્દન્તો તિટ્ઠતિ, એવં અસતિયા છિન્દન્તસ્સ અનાપત્તિ.

અજાનન્તસ્સાતિ એત્થબ્ભન્તરે બીજગામોતિ વા ભૂતગામોતિ વા ન જાનાતિ, છિન્દામીતિપિ ન જાનાતિ, કેવલં વતિયા વા પલાલપુઞ્જે વા નિખાદનં વા ખણિત્તિં વા કુદાલં વા સઙ્ગોપનત્થાય ઠપેતિ, ડય્હમાનહત્થો વા અગ્ગિં પાતેતિ, તત્ર ચે તિણાનિ છિજ્જન્તિ વા ડય્હન્તિ વા અનાપત્તિ. મનુસ્સવિગ્ગહપારાજિકવણ્ણનાયં પન સબ્બઅટ્ઠકથાસુ ''સચે ભિક્ખુ રુક્ખેન વા અજ્ઝોત્થટો હોતિ, ઓપાતે વા પતિતો સક્કા ચ હોતિ રુક્ખં છિન્દિત્વા ભૂમિં વા ખણિત્વા નિક્ખમિતું, જીવિતહેતુપિ અત્તના ન કાતબ્બં. અઞ્ઞેન પન ભિક્ખુના ભૂમિં વા ખણિત્વા રુક્ખં વા છિન્દિત્વા અલ્લરુક્ખતો વા દણ્ડકં છિન્દિત્વા તં રુક્ખં પવટ્ટેત્વા નિક્ખામેતું વટ્ટતિ, અનાપત્તી''તિ વુત્તં. તત્થ કારણં ન દિસ્સતિ – ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દવડાહે ડય્હમાને પટગ્ગિં દાતું, પરિત્તં કાતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૮૩) ઇદં પન એકમેવ સુત્તં દિસ્સતિ. સચે એતસ્સ અનુલોમં ''અત્તનો ન વટ્ટતિ, અઞ્ઞસ્સ વટ્ટતી''તિ ઇદં નાનાકરણં ન સક્કા લદ્ધું. અત્તનો અત્થાય કરોન્તો અત્તસિનેહેન અકુસલચિત્તેનેવ કરોતિ, પરો પન કારુઞ્ઞેન, તસ્મા અનાપત્તીતિ ચે. એતમ્પિ અકારણં. કુસલચિત્તેનાપિ હિ ઇમં આપત્તિં આપજ્જતિ. સબ્બઅટ્ઠકથાસુ પન વુત્તત્તા ન સક્કા પટિસેધેતું. ગવેસિતબ્બા એત્થ યુત્તિ. અટ્ઠકથાચરિયાનં વા સદ્ધાય ગન્તબ્બન્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ. કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ભૂતગામસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. અઞ્ઞવાદકસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૪. દુતિયસિક્ખાપદે – **અનાચારં આચરિત્વા**તિ અકાતબ્બં કત્વા; કાયવચીદ્વારેસુ આપત્તિં આપજ્જિત્વાતિ વુત્તં હોતિ. **અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતી**તિ અઞ્ઞેન વચનેન અઞ્ઞં વચનં પટિચરતિ પટિચ્છાદેતિ અજ્ઝોત્થરતિ; ઇદાનિ તં પટિચરણવિધિં દસ્સેન્તો ''**કો આપન્નો**''તિઆદિમાહ. તત્રાયં વચનસમ્બન્ધો – સો કિર કિઞ્ચિ વીતિક્કમં દિસ્વા ''આવુસો, આપત્તિં આપન્નોસી''તિ સઙ્ઘમજ્ઝે આપત્તિયા અનુયુઞ્જિયમાનો ''કો આપન્નો''તિ વદતિ. ''તતો ત્વ''ન્તિ વુત્તે ''અહં કિં આપન્નો''તિ વદતિ. અથ ''પાચિત્તિયં વા દુક્કટં વા''તિ વુત્તે વત્થું પુચ્છન્તો ''અહં કિસ્મિં આપન્નો''તિ વદતિ. તતો ''અસુકસ્મિં નામ વત્થુસ્મિ''ન્તિ વુત્તે ''અહં કથં આપન્નો, કિં કરોન્તો આપન્નોમ્હી''તિ પુચ્છતિ. અથ ''ઇદં નામ કરોન્તો આપન્નો''તિ વુત્તે ''કં ભણથા''તિ વદતિ. તતો ''તં ભણામા''તિ વુત્તે ''કિં ભણથા''તિ વદતિ.

અપિચેત્થ અયં પાળિમુત્તકોપિ અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરણવિધિ – ભિક્ખૂહિ ''તવ સિપાટિકાય કહાપણો દિટ્ઠો, કિસ્સેવમસારુપ્પં કરોસી''તિ વુત્તો ''સુદિટ્ઠં, ભન્તે, ન પનેસો કહાપણો; તિપુમણ્ડલં એત''ન્તિ ભણન્તો વા ''ત્વં સુરં પિવન્તો દિટ્ઠો, કિસ્સેવં કરોસી''તિ વુત્તો ''સુદિટ્ઠો , ભન્તે, ન પનેસા સુરા, ભેસજ્જત્થાય સમ્પાદિતં અરિટ્ઠ''ન્તિ ભણન્તો વા ''ત્વં પટિચ્છન્ને આસને માતુગામેન સદ્ધિં નિસિન્નો દિટ્ઠો, કિસ્સેવમસારુપ્પં કરોસી''તિ વુત્તો ''યેન દિટ્ઠં સુદિટ્ઠં, વિઞ્ઞૂ પનેત્થ દુતિયો અત્થિ, સો કિસ્સ ન દિટ્ઠો''તિ ભણન્તો વા, ''ઈદિસં તયા કિઞ્ચિ દિટ્ઠ''ન્તિ પુટ્ઠો ''ન સુણામી''તિ સોતમુપનેન્તો વા, સોતદ્વારે પુચ્છન્તાનં ચક્ખું ઉપનેન્તો વા, અઞ્ઞેનઞ્ઞં

પટિચરતીતિ વેદિતબ્બો. **અઞ્ઞવાદકં રોપેતૂ**તિ અઞ્ઞવાદકં આરોપેતુ; પતિટ્ઠાપેતૂતિ અત્થો. **વિહેસકં રોપેતૂ**તિ એતસ્મિમ્પિ એસેવ નયો.

૯૮. **અઞ્ઞવાદકે વિહેસકે પાચિત્તિય**ન્તિ એત્થ અઞ્ઞં વદતીતિ અઞ્ઞવાદકં; અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરણસ્સેતં નામં. વિહેસેતીતિ વિહેસકં; તુણ્હીભૂતસ્સેતં નામં, તસ્મિં **અઞ્ઞવાદકે વિહેસકે. પાચિત્તિય**ન્તિ વત્થુદ્વયે પાચિત્તિયદ્વયં વુત્તં.

૧૦૦. **અરોપિતે અઞ્ઞવાદકે**તિ કમ્મવાચાય અનારોપિતે અઞ્ઞવાદકે. **અરોપિતે વિહેસકે**તિ એતસ્મિમ્પિ એસેવ નયો.

૧૦૧. **ધમ્મકમ્મે ધમ્મકમ્મસઞ્ઞી**તિઆદીસુ યં તં અઞ્ઞવાદકવિહેસકરોપનકમ્મં કતં, તઞ્ચે ધમ્મકમ્મં હોતિ, સો ચ ભિક્ખુ તસ્મિં ધમ્મકમ્મસઞ્ઞી અઞ્ઞવાદકઞ્ચ વિહેસકઞ્ચ કરોતિ, અથસ્સ તસ્મિં અઞ્ઞવાદકે ચ વિહેસકે ચ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સાતિ ઇમિના નયેન અત્થો વેદિતબ્બો.

૧૦૨. **અજાનન્તો પુચ્છતી**તિ આપત્તિં વા આપન્નભાવં અજાનન્તોયેવ ''કિં તુમ્હે ભણથ, અહં ન જાનામી''તિ પુચ્છતિ. **ગિલાનો વા ન કથેતી**તિ મુખે તાદિસો બ્યાધિ હોતિ, યેન કથેતું ન સક્કોતિ. **સઙ્ઘસ્સ ભણ્ડનં વા**તિઆદીસુ સઙ્ઘમજ્ઝે કથિતે તપ્પચ્ચયા સઙ્ઘસ્સ ભણ્ડનં વા કલહો વા વિવાદો વા ભવિસ્સતિ, સો મા અહોસીતિ મઞ્ઞમાનો ન કથેતીતિ ઇમિના નયેન અત્થો વેદિતબ્બો. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, સિયા કિરિયં , સિયા અકિરિયં, અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરન્તસ્સ હિ કિરિયં હોતિ, તુણ્હીભાવેન વિહેસન્તસ્સ અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અઞ્ઞવાદકસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. ઉજ્ઝાપનકસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૩. તતિયસિક્ખાપદે – **દબ્બં મલ્લપુત્તં ભિક્ખૂ ઉજ્ઝાપેન્તી**તિ ''છન્દાય દબ્બો મલ્લપુત્તો''તિઆદીનિ વદન્તા તં આયસ્મન્તં તેહિ ભિક્ખૂહિ અવજાનાપેન્તિ, અવઞ્ઞાય ઓલોકાપેન્તિ, લામકતો વા ચિન્તાપેન્તી''તિ અત્થો. લક્ખણં પનેત્થ સદ્દસત્થાનુસારેન વેદિતબ્બં. ઓજ્ઝાપેન્તીતિપિ પાઠો. અયમેવત્થો . **છન્દાયા**તિ છન્દેન પક્ખપાતેન; અત્તનો અત્તનો સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તાનં પણીતાનિ પઞ્ઞપેતીતિ અધિપ્પાયો. **ખિય્યન્તી**તિ ''છન્દાય દબ્બો મલ્લપુત્તો''તિઆદીનિ વદન્તા પકાસેન્તિ.

૧૦૫. **ઉજ્ઝાપનકે ખિય્યનકે પાચિત્તિય**ન્તિ એત્થ યેન વચનેન ઉજ્ઝાપેન્તિ, તં ઉજ્ઝાપનકં. યેન ચ ખિય્યન્તિ તં ખિય્યનકં. તસ્મિં ઉજ્ઝાપનકે ખિય્યનકે. **પાચિત્તિય**ન્તિ વત્થુદ્વયે પાચિત્તિયદ્વયં વુત્તં.

૧૦૬. **ઉજ્ઝાપનકં નામ ઉપસમ્પન્નં સઙ્ઘેન સમ્મતં સેનાસનપઞ્ઞાપકં વા…પે॰… અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જનકં વા**તિ એતેસં પદાનં **''મઙ્કુકત્તુકામો''**તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. **અવણ્ણં કત્તુકામો અયસં કત્તુકામો**તિ ઇમેસં પન વસેન **ઉપસમ્પન્ન**ન્તિઆદીસુ ''ઉપસમ્પન્નસ્સા''તિ એવં વિભત્તિવિપરિણામો કાતબ્બો. **ઉજ્ઝાપેતિ વા ખિય્યતિ વા આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ પન યસ્મા ''ખિય્યનકં નામા''તિ એવં માતિકાપદં ઉદ્ધરિત્વાપિ ''ઉજ્ઝાપનકં નામા''તિ ઇમસ્સ પદસ્સ વુત્તવિભઙ્ગોયેવ વત્તબ્બો હોતિ, અઞ્ઞવાદકસિક્ખાપદે વિય અઞ્ઞો વિસેસો નત્થિ, તસ્મા તં વિસું અનુદ્ધરિત્વા અવિભજિત્વા નિગમનમેવ એકતો કતન્તિ વેદિતબ્બં. **ધમ્મકમ્મે ધમ્મકમ્મસઞ્ઞી**તિઆદીસુ યં તસ્સ ઉપસમ્પન્નસ્સ સમ્મુતિકમ્મં કતં તઞ્ચે ધમ્મકમ્મં હોતિ, સો ચ ભિક્ખુ તસ્મિં ધમ્મકમ્મસઞ્ઞી ઉજ્ઝાપનકઞ્ચ ખિય્યનકઞ્ચ કરોતિ, અથસ્સ તસ્મિં ઉજ્ઝાપનકે ચ ખિય્યનકે ચ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સાતિ ઇમિના નયેન અત્થો વેદિતબ્બો.

અનુપસમ્પન્નં ઉજ્ઝાપેતિ વા ખિય્યતિ વાતિ એત્થ ઉપસમ્પન્નં સઙ્ઘેન સમ્મતં અઞ્ઞં અનુપસમ્પન્નં ઉજ્ઝાપેતિ અવજાનાપેતિ, તસ્સ વા તં સન્તિકે ખિય્યતીતિ અત્થો. **ઉપસમ્પન્નં સઙ્ઘેન અસમ્મત**ન્તિ કમ્મવાચાય અસમ્મતં કેવલં ''તવેસો ભારો''તિ સઙ્ઘેન આરોપિતભારં ભિક્ખૂનં વા ફાસુવિહારત્થાય સયમેવ તં ભારં વહન્તં, યત્ર વા દ્વે તયો ભિક્ખૂ વિહરન્તિ, તત્ર વા તાદિસં કમ્મં કરોન્તન્તિ અધિપ્પાયો. **અનુપસમ્પન્નં સઙ્ઘેન સમ્મતં વા અસમ્મતં વા**તિ એત્થ પન કિઞ્ચાપિ અનુપસમ્પન્નસ્સ તેરસ સમ્મુતિયો દાતું ન વટ્ટન્તિ. અથ ખો ઉપસમ્પન્નકાલે લદ્ધસમ્મુતિકો પચ્છા અનુપસમ્પન્નભાવે ઠિતો, તં સન્ધાય ''સઙ્ઘેન સમ્મતં વા''તિ વુત્તં. યસ્સ પન

બ્યત્તસ્સ સામણેરસ્સ કેવલં સઙ્કેન વા સમ્મતેન વા ભિક્ખુના ''ત્વં ઇદં કમ્મં કરોહી''તિ ભારો કતો, તાદિસં સન્ધાય ''અસમ્મતં વા''તિ વુત્તં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

ઉજ્ઝાપનકસિક્ખાપદં તતિયં.

૪. પઠમસેનાસનસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૮. ચતુત્થસિક્ખાપદે – **હેમન્તિકે કાલે**તિ હેમન્તકાલે હિમપાતસમયે. **કાયં ઓતાપેન્તા**તિ મઞ્ચપીઠાદીસુ નિસિન્ના બાલાતપેન કાયં ઓતાપેન્તા. **કાલે આરોચિતે**તિ યાગુભત્તાદીસુ યસ્સ કસ્સચિ કાલે આરોચિતે. **ઓવટ્ઠં હોતી**તિ હિમવસ્સેન ઓવટ્ઠં તિન્તં હોતિ.

૧૧૦. **અવસ્સિકસઙ્કેતે**તિ વસ્સિકવસ્સાનમાસાતિ એવં અપઞ્ઞત્તે ચત્તારો હેમન્તિકે ચત્તારો ચ ગિમ્હિકે અટ્ઠ માસેતિ અત્થો. **મણ્ડપે વા**તિ સાખામણ્ડપે વા પદરમણ્ડપે વા. **રુક્ખમૂલે વા**તિ યસ્સ કસ્સચિ રુક્ખસ્સ હેટ્ઠા. **યત્થ કાકા વા કુલલા વા ન ઊહદન્તી**તિ યત્થ ધુવનિવાસેન કુલાવકે કત્વા વસમાના એતે કાકકુલલા વા અઞ્ઞે વા સકુન્તા તં સેનાસનં ન ઊહદન્તિ, તાદિસે રુક્ખમૂલે નિક્ખિપિતું અનુજાનામીતિ. તસ્મા યત્થ ગોચરપ્પસુતા સકુન્તા વિસ્સમિત્વા ગચ્છન્તિ, તસ્સ રુક્ખસ્સ મૂલે નિક્ખિપિતું વટ્ટતિ. યસ્મિં પન ધુવનિવાસેન કુલાવકે કત્વા વસન્તિ, તસ્સ રુક્ખસ્સ મૂલે ન નિક્ખિપિતબ્બં. ''અટ્ઠ માસે''તિ વચનતો યેસુ જનપદેસુ વસ્સકાલે ન વસ્સતિ, તેસુપિ ચત્તારો માસે નિક્ખિપિતું ન વટ્ટતિયેવ. ''અવસ્સિકસઙ્કેતે''તિ વચનતો યત્થ હેમન્તે દેવો વસ્સતિ, તત્થ હેમન્તેપિ અજ્ઝોકાસે નિક્ખિપિતું ન વટ્ટતિ. ગિમ્હે પન સબ્બત્થ વિગતવલાહકં વિસુદ્ધં નભં હોતિ, એવરૂપે કાલે કેનચિદેવ કરણીયેન અજ્ઝોકાસે મઞ્ચપીઠં નિક્ખિપિતું વટ્ટતિ.

અબ્ભોકાસિકેનાપિ વત્તં જાનિતબ્બં, તસ્સ હિ સચે પુગ્ગલિકમઞ્ચકો અત્થિ, તત્થેવ સયિતબ્બં. સઙ્ઘિકં ગણ્હન્તેન વેત્તેન વા વાકેન વા વીતમઞ્ચકો ગહેતબ્બો. તસ્મિં અસતિ પુરાણમઞ્ચકો ગહેતબ્બો. તસ્મિમ્પિ અસતિ નવવાયિમો વા ઓનદ્ધકો વા ગહેતબ્બો. ગહેત્વા ચ પન ''અહં ઉક્કટ્ઠરુક્ખમૂલિકો ઉક્કટ્ઠઅબ્ભોકાસિકો''તિ ચીવરકુટિમ્પિ અકત્વા અસમયે અજ્ઝોકાસે રુક્ખમૂલે વા પઞ્ઞપેત્વા નિપજ્જિતું ન વટ્ટતિ. સચે પન ચતુગ્ગુણેનપિ ચીવરેન કતકુટિ અતેમેન્તં રક્ખિતું ન સક્કોતિ, સત્તાહવદ્દલિકાદીનિ ભવન્તિ, ભિક્ખુનો કાયાનુગતિકત્તા વટ્ટતિ.

અરઞ્ઞે પણ્ણકુટીસુ વસન્તાનં સીલસમ્પદાય પસન્નચિત્તા મનુસ્સા નવં મઞ્ચપીઠં દેન્તિ ''સઙ્ઘિકપરિભોગેન પરિભુઞ્જથા''તિ વસિત્વા ગચ્છન્તેહિ સામન્તવિહારે સભાગભિક્ખૂનં પેસેત્વા ગન્તબ્બં, સભાગાનં અભાવે અનોવસ્સકે નિક્ખિપિત્વા ગન્તબ્બં, અનોવસ્સકે અસતિ રુક્ખે લગ્ગેત્વા ગન્તબ્બં. ચેતિયઙ્ગણે સમ્મજ્જનિં ગહેત્વા ભોજનસાલઙ્ગણં વા ઉપોસથાગારઙ્ગણં વા પરિવેણદિવાટ્ઠાનઅગ્ગિસાલાદીસુ વા અઞ્ઞતરં સમ્મજ્જિત્વા ધોવિત્વા પુન સમ્મજ્જનીમાળકેયેવ ઠપેતબ્બા. ઉપોસથાગારાદીસુ અઞ્ઞતરસ્મિં ગહેત્વા અવસેસાનિ સમ્મજ્જન્તસ્સાપિ એસેવ નયો.

યો પન ભિક્ખાચારમગ્ગં સમ્મજ્જન્તોવ ગન્તુકામો હોતિ, તેન સમ્મજ્જિત્વા સચે અન્તરામગ્ગે સાલા અત્થિ, તત્થ ઠપેતબ્બા. સચે નત્થિ, વલાહકાનં અનુટ્ઠિતભાવં સલ્લક્ખેત્વા ''યાવાહં ગામતો નિક્ખમામિ, તાવ ન વસ્સિસ્સતી''તિ જાનન્તેન યત્થ કત્થચિ નિક્ખિપિત્વા પુન પચ્ચાગચ્છન્તેન પાકતિકટ્ઠાને ઠપેતબ્બા. સચે વસ્સિસ્સતીતિ જાનન્તો અજ્ઝોકાસે ઠપેતિ, દુક્કટન્તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. સચે પન તત્ર તત્રેવ સમ્મજ્જનત્થાય સમ્મજ્જની નિક્ખિત્તા હોતિ, તં તં ઠાનં સમ્મજ્જિત્વા તત્ર તત્રેવ નિક્ખિપિતું વટ્ટતિ. આસનસાલં સમ્મજ્જન્તેન વત્તં જાનિતબ્બં. તત્રિદં વત્તં – મજ્ઝતો પટ્ઠાય પાદટ્ઠાનાભિમુખા વાલિકા હરિતબ્બા. કચવરં હત્થેહિ ગહેત્વા બહિ છડ્ડેતબ્બં.

૧૧૧. **મસારકો**તિ મઞ્ચપાદે વિજ્ઝિત્વા તત્થ અટનિયો પવેસેત્વા કતો. **બુન્દિકાબદ્ધો**તિ અટનીહિ મઞ્ચપાદે ડંસાપેત્વા પલ્લઙ્કસઙ્ખેપેન કતો. **કુળીરપાદકો**તિ અસ્સમેણ્ડકાદીનં પાદસદિસેહિ પાદેહિ કતો. યો વા પન કોચિ વઙ્કપાદકો, અયં વુચ્ચતિ કુળીરપાદકો. **આહચ્ચપાદકો**તિ અયં પન ''આહચ્ચપાદકો નામ મઞ્ચો અઙ્ગે વિજ્ઝિત્વા કતો હોતી''તિ એવં પરતો પાળિયંયેવ વુત્તો, તસ્મા અટનિયો વિજ્ઝિત્વા તત્થ પાદસિખં પવેસેત્વા ઉપરિ આણિં દત્વા કતમઞ્ચો ''આહચ્ચપાદકો''તિ વેદિતબ્બો. પીઠેપિ એસેવ

નયો. **અન્તો સંવેઠેત્વા બદ્ધં હોતી**તિ હેટ્ઠા ચ ઉપરિ ચ વિત્થતં મજ્ઝે સઙ્ખિત્તં પણવસણ્ઠાનં કત્વા બદ્ધં હોતિ, તં કિર મજ્ઝે સીહબ્યગ્ઘચમ્મપરિક્ખિત્તમ્પિ કરોન્તિ. અકપ્પિયચમ્મં નામેત્થ નત્થિ. સેનાસનઞ્હિ સોવણ્ણમયમ્પિ વટ્ટતિ, તસ્મા તં મહગ્ઘં હોતિ. **અનુપસમ્પન્નં સન્થરાપેતિ તસ્સ પલિબોધો**તિ યેન સન્થરાપિતં, તસ્સ પલિબોધો. **લેડ્ડુપાતં અતિક્કમન્તસ્સ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ થામમજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ લેડ્ડુપાતં અતિક્કમન્તસ્સ પાચિત્તિયં.

અયં પનેત્થ વિનિચ્છયો – થેરો ભોજનસાલાયં ભત્તકિચ્ચં કત્વા દહરં આણાપેતિ ''ગચ્છ દિવાટ્ઠાને મઞ્ચપીઠં પઞ્ઞપેહી''તિ. સો તથા કત્વા નિસિન્નો. થેરો યથારુચિં વિચરિત્વા તત્થ ગન્ત્વા થવિકં વા ઉત્તરાસઙ્ગં વા ઠપેતિ, તતો પટ્ઠાય થેરસ્સ પલિબોધો. નિસીદિત્વા સયં ગચ્છન્તો નેવ ઉદ્ધરતિ, ન ઉદ્ધરાપેતિ, લેડ્ડુપાતાતિક્કમે પાચિત્તિયં. સચે પન થેરો તત્થ થવિકં વા ઉત્તરાસઙ્ગં વા અટ્ઠપેત્વા ચઙ્કમન્તોવ દહરં ''ગચ્છ ત્વ''ન્તિ ભણતિ, તેન ''ઇદં ભન્તે મઞ્ચપીઠ''ન્તિ આચિક્ખિતબ્બં. સચે થેરો વત્તં જાનાતિ ''ત્વં ગચ્છ, અહં પાકતિકં કરિસ્સામી''તિ વત્તબ્બં. સચે બાલો હોતિ અનુગ્ગહિતવત્તો ''ગચ્છ, મા ઇધ તિટ્ઠ, નેવ નિસીદિતું ન નિપજ્જિતું દેમી''તિ દહરં તજ્જેતિયેવ. દહરેન ''ભન્તે સુખં સયથા''તિ કપ્પં લભિત્વા વન્દિત્વા ગન્તબ્બં. તસ્મિં ગતે થેરસ્સેવ પલિબોધો. પુરિમનયેનેવ ચસ્સ આપત્તિ વેદિતબ્બા.

અથ પન આણત્તિક્ખણેયેવ દહરો ''મય્હં ભન્તે ભણ્ડકધોવનાદિ કિઞ્ચિ કરણીયં અત્થી''તિ વદતિ, થેરો ચ નં ''ત્વં પઞ્ઞપેત્વા ગચ્છાહી''તિ વત્વા ભોજનસાલતો નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞત્થ ગચ્છતિ, પાદુદ્ધારેન કારેતબ્બો. સચે તત્થેવ ગન્ત્વા નિસીદતિ પુરિમનયેનેવ ચસ્સ લેડ્ડુપાતાતિક્કમે આપત્તિ. સચે પન થેરો સામણેરં આણાપેતિ , સામણેરે તત્થ મઞ્ચપીઠં પઞ્ઞપેત્વા નિસિન્નેપિ ભોજનસાલતો અઞ્ઞત્થ ગચ્છન્તો પાદુદ્ધારેન કારેતબ્બો. ગન્ત્વા નિસિન્નો પુન ગમનકાલે લેડ્ડુપાતાતિક્કમે આપત્તિયા કારેતબ્બો. સચે પન આણાપેન્તો મઞ્ચપીઠં પઞ્ઞપેત્વા તત્થેવ નિસીદાતિ આણાપેતિ, યત્રિચ્છતિ તત્ર ગન્ત્વા આગન્તું લભતિ. સયં પન પાકતિકં અકત્વા ગચ્છન્તસ્સ લેડ્ડુપાતાતિક્કમે પાચિત્તિયં. અન્તરસન્નિપાતે મઞ્ચપીઠાનિ પઞ્ઞપેત્વા નિસિન્નેહિ ગમનકાલે આરામિકાનં ઇમં પટિસામેથાતિ વત્તબ્બં, અવત્વા ગચ્છન્તાનં લેડ્ડુપાતાતિક્કમે આપત્તિ.

મહાધમ્મસવનં નામ હોતિ તત્થ ઉપોસથાગારતોપિ ભોજનસાલતોપિ આહરિત્વા મઞ્ચપીઠાનિ પઞ્ઞપેન્તિ. આવાસિકાનંયેવ પલિબોધો. સચે આગન્તુકા ''ઇદં અમ્હાકં ઉપજ્ઝાયસ્સ ઇદં આચરિયસ્સા''તિ ગણ્હન્તિ, તતો પટ્ઠાય તેસંયેવ પલિબોધો. ગમનકાલે પાકતિકં અકત્વા લેડ્ડુપાતં અતિક્કમન્તાનં આપત્તિ. મહાપચ્ચરિયં પુન વુત્તં – ''યાવ અઞ્ઞે ન નિસીદન્તિ, તાવ યેહિ પઞ્ઞત્તં, તેસં ભારો. અઞ્ઞેસુ આગન્ત્વા નિસિન્નેસુ નિસિન્નકાનં ભારો. સચે તે અનુદ્ધરિત્વા વા અનુદ્ધરાપેત્વા વા ગચ્છન્તિ, દુક્કટં. કસ્મા? અનાણત્તિયા પઞ્ઞપિતત્તા''તિ. ધમ્માસને પઞ્ઞત્તે યાવ ઉસ્સારકો વા ધમ્મકથિકો વા નાગચ્છતિ, તાવ પઞ્ઞાપકાનં પલિબોધો, તસ્મિં આગન્ત્વા નિસિન્ને તસ્સ પલિબોધો. સકલં અહોરત્તં ધમ્મસવનં હોતિ, અઞ્ઞો ઉસ્સારકો વા ધમ્મકથિકો વા ઉટ્ઠહતિ, અઞ્ઞો નિસીદતિ, યો યો આગન્ત્વા નિસીદતિ, તસ્સ તસ્સ ભારો. ઉટ્ઠહન્તેન પન ''ઇદમાસનં તુમ્હાકં ભારો''તિ વત્વા ગન્તબ્બં. સચેપિ ઇતરસ્મિં અનાગતેયેવ પઠમં નિસિન્નો ઉટ્ઠાય ગચ્છતિ, તસ્મિઞ્ચ અન્તોઉપચારટ્ઠેયેવ ઇતરો આગન્ત્વા નિસીદતિ, ઉટ્ઠાય ગતો આપત્તિયા ન કારેતબ્બો. સચે પન ઇતરસ્મિં અનાગતેયેવ પઠમં નિસિન્નો ઉટ્ઠાયાસના લેડ્ડુપાતં અતિક્કમતિ, આપત્તિયા કારેતબ્બો. સબ્બત્થ ચ ''લેડ્ડુપાતાતિક્કમે પઠમપાદે દુક્કટં, દુતિયે પાચિત્તિય''ન્તિ અયં નયો મહાપચ્ચરિયં વુત્તો.

૧૧૨. ચિમિલિકં વાતિઆદીસુ **ચિમિલિકા** નામ સુધાદિપરિકમ્મકતાય ભૂમિયા વણ્ણાનુરક્ખણત્થં કતા હોતિ , તં હેટ્ઠા પત્થરિત્વા ઉપરિ કટસારકં પત્થરન્તિ. **ઉત્તરત્થરણં** નામ મઞ્ચપીઠાનં ઉપરિ અત્થરિતબ્બકં પચ્ચત્થરણં. **ભૂમત્થરણં** નામ ભૂમિયં અત્થરિતબ્બા કટસારકાદિવિકતિ. **તટ્ટિકં** નામ તાલપણ્ણેહિ વા વાકેહિ વા કતતટ્ટિકા. **ચમ્મખણ્ડો** નામ સીહબ્યગ્ઘદીપિતરચ્છચમ્માદીસુપિ યંકિઞ્ચિ ચમ્મં. અટ્ઠકથાસુ હિ સેનાસનપરિભોગે પટિક્ખિત્તચમ્મં નામ ન દિસ્સતિ, તસ્મા સીહચમ્માદીનં પરિહરણેયેવ પટિક્ખેપો વેદિતબ્બો. **પાદપુઞ્છની** નામ રજ્જુકેહિ વા પિલોતિકાહિ વા પાદપુઞ્છનત્થં કતા. **ફલકપીઠં** નામ ફલકમયં પીઠં. અથ વા ફલકઞ્ચેવ દારુમયપીઠઞ્ચ; એતેન સબ્બમ્પિ દારુભણ્ડાદિ સઙ્ગહિતં. મહાપચ્ચરિયં પન વિત્થારેનેવ વુત્તં – ''આધારકં પત્તપિધાનં પાદકથલિકં તાલવણ્ટં બીજનીપત્તકં યંકિઞ્ચિ દારુભણ્ડં અન્તમસો પાનીયઉળુઙ્કં પાનીયસઙ્ખં અજ્ઝોકાસે નિક્ખિપિત્વા ગચ્છન્તસ્સ દુક્કટ''ન્તિ. મહાઅટ્ઠકથાયં પન એસ નયો દુતિયસિક્ખાપદે દસ્સિતો. અજ્ઝોકાસે રજનં પચિત્વા રજનભાજનં રજનઉળુઙ્કો રજનદોણિકાતિ સબ્બં અગ્ગિસાલાય પટિસામેતબ્બં. સચે અગ્ગિસાલા નત્થિ, અનોવસ્સકે પબ્ભારે નિક્ખિપિતબ્બં. તસ્મિમ્પિ અસતિ યત્થ ઓલોકેન્તા ભિક્ખૂ પસ્સન્તિ, તાદિસે ઠાને ઠપેત્વાપિ ગન્તું વટ્ટતિ.

અઞ્ઞસ્સ પુગ્ગલિકેતિ યસ્મિં વિસ્સાસગ્ગાહો ન રુહતિ, તસ્સ સન્તકે દુક્કટં. યસ્મિં પન વિસ્સાસો રુહતિ, તસ્સ સન્તકં અત્તનો પુગ્ગલિકમિવ હોતીતિ મહાપચ્ચરિયાદીસુ વુત્તં.

૧૧૩. આપુચ્છં ગચ્છતીતિ યો ભિક્ખુ વા સામણેરો વા આરામિકો વા લજ્જી હોતિ, અત્તનો પલિબોધં વિય મઞ્ઞતિ, યો તથારૂપં આપુચ્છિત્વા ગચ્છતિ, તસ્સ અનાપત્તિ. **ઓતાપેન્તો ગચ્છતી**તિ આતપે ઓતાપેન્તો આગન્ત્વા ઉદ્ધરિસ્સામીતિ ગચ્છતિ; એવં ગચ્છતો અનાપત્તિ. **કેનચિ પલિબુદ્ધં હોતી**તિ સેનાસનં કેનચિ ઉપદ્દુતં હોતીતિ અત્થો. સચેપિ હિ વુડ્ઢતરો ભિક્ખુ ઉટ્ઠાપેત્વા ગણ્હાતિ, સચેપિ યક્ખો વા પેતો વા આગન્ત્વા નિસીદતિ, કોચિ વા ઇસ્સરો આગન્ત્વા ગણ્હાતિ, સેનાસનં પલિબુદ્ધં હોતિ, સીહબ્યગ્ઘાદીસુ વા પન તં પદેસં આગન્ત્વા ઠિતેસુપિ સેનાસનં પલિબુદ્ધં હોતિયેવ. એવં કેનચિ પલિબુદ્ધે અનુદ્ધરિત્વાપિ ગચ્છતો અનાપત્તિ. **આપદાસૂ**તિ જીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયેસુ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમસેનાસનસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. દુતિયસેનાસનસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૬. દુતિયસેનાસનસિક્ખાપદે – **ભિસી**તિ મઞ્ચકભિસિ વા પીઠકભિસિ વા. ચિમિલિકાદીનિપિ પુરિમસિક્ખાપદે વુત્તપ્પકારાનિયેવ. **નિસીદન**ન્તિ સદસં વેદિતબ્બં. **પચ્ચત્થરણ**ન્તિ પાવારો કોજવોતિ એત્તકમેવ વુત્તં. **તિણસન્થારો**તિ યેસં કેસઞ્ચિ તિણાનં સન્થારો . એસ નયો પણ્ણસન્થારે. **પરિક્ખેપં અતિક્કમન્તસ્સા**તિ એત્થ પઠમપાદં અતિક્કામેન્તસ્સ દુક્કટં, દુતિયાતિક્કમે પાચિત્તિયં. અપરિક્ખિત્તસ્સ ઉપચારો નામ સેનાસનતો દ્વે લેડ્ડુપાતા.

અનાપુચ્છં વા ગચ્છેય્યાતિ એત્થ ભિક્ખુમ્હિ સતિ ભિક્ખુ આપુચ્છિતબ્બો. તસ્મિં અસતિ સામણેરો, તસ્મિં અસતિ આરામિકો, તસ્મિમ્પિ અસતિ યેન વિહારો કારિતો સો વિહારસામિકો, તસ્સ વા કુલે યો કોચિ આપુચ્છિતબ્બો. તસ્મિમ્પિ અસતિ ચતૂસુ પાસાણેસુ મઞ્ચં ઠપેત્વા મઞ્ચે અવસેસમઞ્ચપીઠાનિ આરોપેત્વા ઉપરિ ભિસિઆદિકં દસવિધમ્પિ સેય્યં રાસિં કરિત્વા દારુભણ્ડં મત્તિકાભણ્ડં પટિસામેત્વા દ્વારવાતપાનાનિ પિદહિત્વા ગમિયવત્તં પૂરેત્વા ગન્તબ્બં. સચે પન સેનાસનં ઓવસ્સતિ, છદનત્થઞ્ચ તિણં વા ઇટ્ઠકા વા આનીતા હોન્તિ, સચે ઉસ્સહતિ, છાદેતબ્બં. નો ચે સક્કોતિ, યો ઓકાસો અનોવસ્સકો, તત્થ મઞ્ચપીઠાદીનિ નિક્ખિપિત્વા ગન્તબ્બં. સચે સબ્બમ્પિ ઓવસ્સતિ, ઉસ્સહન્તેન અન્તોગામે ઉપાસકાનં ઘરે ઠપેતબ્બં. સચે તેપિ ''સઙ્ઘિકં નામ ભન્તે ભારિયં, અગ્ગિદાહાદીનં ભાયામા''તિ ન સમ્પટિચ્છન્તિ, અજ્ઝોકાસેપિ પાસાણાનં ઉપરિ મઞ્ચં ઠપેત્વા સેસં પુબ્બે વુત્તનયેનેવ નિક્ખિપિત્વા તિણેહિ ચ પણ્ણેહિ ચ પટિચ્છાદેત્વા ગન્તું વટ્ટતિ. યઞ્હિ તત્થ અઙ્ગમત્તમ્પિ અવસિસ્સતિ, તં અઞ્ઞેસં તત્થ આગતાનં ભિક્ખૂનં ઉપકારં ભવિસ્સતીતિ .

૧૧૭. વિહારસ્સ ઉપચારેતિઆદીસુ વિહારસ્સૂપચારો નામ પરિવેણં. **ઉપટ્ઠાનસાલા**તિ પરિવેણભોજનસાલા. **મણ્ડપો**તિ પરિવેણમણ્ડપો. **રુક્ખમૂલ**ન્તિ પરિવેણરુક્ખમૂલં. અયં તાવ નયો કુરુન્દટ્ઠકથાયં વુત્તો. કિઞ્ચાપિ વુત્તો, અથ ખો વિહારોતિ અન્તોગબ્ભો વા અઞ્ઞં વા સબ્બપરિચ્છન્નં ગુત્તસેનાસનં વેદિતબ્બં. **વિહારસ્સ ઉપચારે**તિ તસ્સ બહિ આસન્ને ઓકાસે. **ઉપટ્ઠાનસાલાયં વા**તિ ભોજનસાલાયં વા. **મણ્ડપે વા**તિ અપરિચ્છન્ને પરિચ્છન્ને વાપિ બહૂનં સન્નિપાતમણ્ડપે. રુક્ખમૂલે વત્તબ્બં નત્થિ. **આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ વુત્તપ્પકારઞ્હિ દસવિધં સેય્યં અન્તોગબ્ભાદિમ્હિ ગુત્તટ્ઠાને પઞ્ઞપેત્વા ગચ્છન્તસ્સ યસ્મા સેય્યાપિ સેનાસનમ્પિ ઉપચિકાહિ પલુજ્જતિ, વમ્મિકરાસિયેવ હોતિ, તસ્મા પાચિત્તિયં વુત્તં. બહિ પન ઉપટ્ઠાનસાલાદીસુ પઞ્ઞપેત્વા ગચ્છન્તસ્સ સેય્યામત્તમેવ નસ્સેય્ય, ઠાનસ્સ અગુત્તતાય ન સેનાસનં, તસ્મા એત્થ દુક્કટં વુત્તં. **મઞ્ચં વા પીઠં વા**તિ એત્થ યસ્મા ન સક્કા મઞ્ચપીઠં સહસા ઉપચિકાહિ ખાયિતું, તસ્મા તં વિહારેપિ સન્થરિત્વા ગચ્છન્તસ્સ દુક્કટં વુત્તં. વિહારૂપચારે પન તં વિહારચારિકં આહિણ્ડન્તાપિ દિસ્વા પટિસામેસ્સન્તિ.

૧૧૮. ઉદ્ધરિત્વા ગચ્છતીતિ એત્થ ઉદ્ધરિત્વા ગચ્છન્તેન મઞ્ચપીઠકવાટં સબ્બં અપનેત્વા સંહરિત્વા ચીવરવંસે લગ્ગેત્વા ગન્તબ્બં. પચ્છા આગન્ત્વા વસનકભિક્ખુનાપિ પુન મઞ્ચપીઠં વા પઞ્ઞપેત્વા સયિત્વા ગચ્છન્તેન તથેવ કાતબ્બં. અન્તોકુટ્ટતો સેય્યં બહિકુટ્ટે પઞ્ઞપેત્વા વસન્તેન ગમનકાલે ગહિતટ્ઠાનેયેવ પટિસામેતબ્બં. ઉપરિપાસાદતો ઓરોપેત્વા હેટ્ઠાપાસાદે વસન્તસ્સપિ એસેવ નયો. રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનેસુ મઞ્ચપીઠં પઞ્ઞપેત્વાપિ ગમનકાલે પુન ગહિતટ્ઠાનેયેવ ઠપેતબ્બં.

આપુચ્છં ગચ્છતીતિ એત્થાયં આપુચ્છિતબ્બાનાપુચ્છિતબ્બવિનિચ્છયો – યા તાવ ભૂમિયં દીઘસાલા વા પણ્ણસાલા વા હોતિ, યં વા રુક્ખત્થમ્ભેસુ, કતગેહં ઉપચિકાનં ઉટ્ઠાનટ્ઠાનં હોતિ, તતો પક્કમન્તેન તાવ આપુચ્છિત્વાવ પક્કમિતબ્બં. તસ્મિઞ્હિ કતિપયાનિ દિવસાનિ અજગ્ગિયમાને વમ્મિકાવ સન્તિટ્ઠન્તિ. યં પન પાસાણપિટ્ઠિયં વા પાસાણત્થમ્ભેસુ વા કતસેનાસનં સિલુચ્ચયલેણં વા સુધાલિત્તસેનાસનં વા યત્થ ઉપચિકાસઙ્કા નત્થિ, તતો પક્કમન્તસ્સ આપુચ્છિત્વાપિ અનાપુચ્છિત્વાપિ ગન્તું વટ્ટતિ, આપુચ્છનં પન વત્તં. સચે તાદિસેપિ સેનાસને એકેન પસ્સેન ઉપચિકા આરોહન્તિ, આપુચ્છિત્વાવ ગન્તબ્બં. યો પન આગન્તુકો ભિક્ખુ સઙ્ઘિકં સેનાસનં ગહેત્વા વસન્તં ભિક્ખું અનુવત્તન્તો અત્તનો સેનાસનં અગ્ગહેત્વા વસતિ, યાવ સો ન ગણ્હાતિ, તાવ તં સેનાસનં પુરિમભિક્ખુસ્સેવ પલિબોધો. યદા પન સો સેનાસનં ગહેત્વા અત્તનો ઇસ્સરિયેન વસતિ, તતો પટ્ઠાય આગન્તુકસ્સેવ પલિબોધો. સચે ઉભોપિ વિભજિત્વા ગણ્હન્તિ, ઉભિન્નમ્પિ પલિબોધો. મહાપચ્ચરિયં પન વુત્તં – ''સચે દ્વે તયો એકતો હુત્વા પઞ્ઞપેન્તિ, ગમનકાલે સબ્બેહિપિ આપુચ્છિતબ્બં. તેસુ ચે પઠમં ગચ્છન્તો 'પચ્છિમો જગ્ગિસ્સતી'તિ આભોગં કત્વા ગચ્છતિ વટ્ટતિ. પચ્છિમસ્સ આભોગેન મુત્તિ નત્થિ. બહૂ એકં પેસેત્વા સન્થરાપેન્તિ, ગમનકાલે સબ્બેહિ વા આપુચ્છિતબ્બં , એકં વા પેસેત્વા આપુચ્છિતબ્બં. અઞ્ઞતો મઞ્ચપીઠાદીનિ આનેત્વા અઞ્ઞત્ર વસિત્વાપિ ગમનકાલે તત્થેવ નેતબ્બાનિ. સચે અઞ્ઞાવાસતો આનેત્વા વસમાનસ્સ અઞ્ઞો વુડ્ઢતરો આગચ્છતિ, ન પટિબાહિતબ્બો, 'મયા ભન્તે અઞ્ઞાવાસતો આનીતં, પાકતિકં કરેય્યાથા'તિ વત્તબ્બં. તેન 'એવં કરિસ્સામી'તિ સમ્પટિચ્છિતે ઇતરસ્સ ગન્તું વટ્ટતિ. એવમઞ્ઞત્થ હરિત્વાપિ સઙ્ઘિકપરિભોગેન પરિભુઞ્જન્તસ્સ નટ્ઠં વા જિણ્ણં વા ચોરેહિ વા હટં ગીવા ન હોતિ, પુગ્ગલિકપરિભોગેન પરિભુઞ્જન્તસ્સ પન ગીવા હોતિ. અઞ્ઞસ્સ મઞ્ચપીઠં પન સઙ્ઘિકપરિભોગેન વા પુગ્ગલિકપરિભોગેન વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ નટ્ઠં ગીવાયેવ''.

કેનચિ પલિબુદ્ધં હોતીતિ વુડ્ઢતરભિક્ખૂઇસ્સરિયયક્ખસીહવાળમિગકણ્હસપ્પાદીસુ યેન કેનચિ સેનાસનં પલિબુદ્ધં હોતિ. **સાપેક્ખો ગન્ત્વા તત્થ ઠિતો આપુચ્છતિ, કેનચિ પલિબુદ્ધો હોતી**તિ અજ્જેવ આગન્ત્વા પટિજગ્ગિસ્સામીતિ એવં સાપેક્ખો નદીપારં વા ગામન્તરં વા ગન્ત્વા યત્થસ્સ ગમનચિત્તં ઉપ્પન્નં, તત્થેવ ઠિતો કઞ્ચિ પેસેત્વા આપુચ્છતિ, નદીપૂરરાજચોરાદીસુ વા કેનચિ પલિબુદ્ધો હોતિ ઉપદ્દુતો, ન સક્કોતિ પચ્ચાગન્તું, એવંભૂતસ્સપિ અનાપત્તિ. સેસં પઠમસિક્ખાપદે વુત્તનયમેવ સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

દુતિયસેનાસનસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. અનુપખજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૯. છટ્ઠસિક્ખાપદે – **પલિબુન્ધેન્તી**તિ પઠમતરં ગન્ત્વા પત્તચીવરં અતિહરિત્વા રુમ્ભિત્વા તિટ્ઠન્તિ. **થેરા ભિક્ખૂ વુટ્ઠાપેન્તી**તિ ''અમ્હાકં આવુસો પાપુણાતી''તિ વસ્સગ્ગેન ગહેત્વા વુટ્ઠાપેન્તિ. **અનુપખજ્જ સેય્યં કપ્પેન્તી**તિ ''તુમ્હાકં ભન્તે મઞ્ચટ્ઠાનંયેવ પાપુણાતિ, ન સબ્બો વિહારો. અમ્હાકં દાનિ ઇદં ઠાનં પાપુણાતી''તિ અનુપવિસિત્વા મઞ્ચપીઠં પઞ્ઞપેત્વા નિસીદન્તિપિ નિપજ્જન્તિપિ સજ્ઝાયમ્પિ કરોન્તિ.

૧૨૦. **જાન**ન્તિ ''અનુટ્ઠાપનીયો અય''ન્તિ જાનન્તો; તેનેવસ્સ વિભઙ્ગે ''વુડ્ઢોતિ જાનાતી''તિઆદિ વુત્તં. વુડ્ઢો હિ અત્તનો વુડ્ઢતાય અનુટ્ઠાપનીયો , ગિલાનો ગિલાનતાય, સઙ્ઘો પન ભણ્ડાગારિકસ્સ વા ધમ્મકથિકવિનયધરાદીનં વા ગણવાચકઆચરિયસ્સ વા બહૂપકારતં ગુણવિસિટ્ઠતઞ્ચ સલ્લક્ખેન્તો ધુવવાસત્થાય વિહારં સમ્મન્નિત્વા દેતિ, તસ્મા યસ્સ સઙ્ઘેન દિન્નો, સોપિ અનુટ્ઠાપનીયો. કામઞ્ચેત્થ ગિલાનસ્સાપિ સઙ્ઘોયેવ અનુચ્છવિકં સેનાસનં દેતિ, ગિલાનો પન ''અપલોકેત્વા સઙ્ઘેન અદિન્નસેનાસનોપિ ન પીળેતબ્બો અનુકમ્પિતબ્બો''તિ દસ્સેતું વિસું વુત્તો.

૧૨૧. **ઉપચારે**તિ એત્થ મઞ્ચપીઠાનં તાવ મહલ્લકે વિહારે સમન્તા દિયડ્ઢો હત્થો ઉપચારો, ખુદ્દકે યતો પહોતિ તતો દિયડ્ઢો હત્થો, પાદે ધોવિત્વા પવિસન્તસ્સ પસ્સાવત્થાય નિક્ખમન્તસ્સ ચ યાવ દ્વારે નિક્ખિત્તપાદધોવનપાસાણતો પસ્સાવટ્ઠાનતો ચ મઞ્ચપીઠં, તાવ દિયડ્ઢહત્થવિત્થારો મગ્ગો ઉપચારો નામ. તસ્મિં મઞ્ચસ્સ વા પીઠસ્સ વા ઉપચારે ઠિતસ્સ વા ભિક્ખુનો પવિસન્તસ્સ વા નિક્ખમન્તસ્સ વા ઉપચારે યો અનુપખજ્જ સેય્યં કપ્પેતુકામો સેય્યં સન્થરતિ વા સન્થરાપેતિ વા, આપત્તિ દુક્કટસ્સ.

અભિનિસીદતિ વા અભિનિપજ્જતિ વાતિ એત્થ અભિનિસીદનમત્તેન અભિનિપજ્જનમત્તેનેવ વા પાચિત્તિયં. સચે પન દ્વેપિ કરોતિ, દ્વે પાચિત્તિયાનિ. ઉટ્ઠાયુટ્ઠાય નિસીદતો વા નિપજ્જતો વા પયોગે પયોગે પાચિત્તિયં.

૧૨૨. ઉપચારં ઠપેત્વા સેય્યં સન્થરતિ વા સન્થરાપેતિ વાતિ ઇમસ્મિં ઇતો પરે ચ ''વિહારસ્સ ઉપચારે''તિઆદિકે દુક્કટવારેપિ યથા ઇધ અભિનિસીદનમત્તે અભિનિપજ્જનમત્તે ઉભયકરણે પયોગભેદે ચ પાચિત્તિયપ્પભેદો વુત્તો, એવં દુક્કટપ્પભેદો વેદિતબ્બો. એવરૂપેન હિ વિસભાગપુગ્ગલેન એકવિહારે વા એકપરિવેણે વા વસન્તેન અત્થો નત્થિ, તસ્મા સબ્બત્થેવસ્સ નિવાસો વારિતો. **અઞ્ઞસ્સ પુગ્ગલિકે**તિ ઇધાપિ વિસ્સાસિકસ્સ પુગ્ગલિકં અત્તનો પુગ્ગલિકસદિસમેવ, તત્થ અનાપત્તિ.

૧૨૩. આપદાસૂતિ સચે બહિ વસન્તસ્સ જીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયો હોતિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ યો પવિસતિ, તસ્સાપિ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ. પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અનુપખજ્જસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. નિક્કડ્ઢનસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૬. સત્તમસિક્ખાપદે – **એકેન પયોગેન બહુકેપિ દ્વારે અતિક્કામેતી**તિ યે ચતુભૂમકપઞ્ચભૂમકા પાસાદા છસત્તકોટ્ઠકાનિ વા ચતુસ્સાલાનિ, તાદિસેસુ સેનાસનેસુ હત્થેસુ વા ગીવાય વા ગહેત્વા અન્તરા અટ્ઠપેન્તો એકેન પયોગેન અતિક્કામેતિ, એકમેવ પાચિત્તિયં. ઠપેત્વા ઠપેત્વા નાનાપયોગેહિ અતિક્કામેન્તસ્સ દ્વારગણનાય પાચિત્તિયાનિ. હત્થેન અનામસિત્વા ''નિક્ખમા''તિ વત્વા વાચાય નિક્કડ્ઢન્તસ્સાપિ એસેવ નયો.

અઞ્ઞં આણાપેતીતિ એત્થ ''ઇમં નિક્કડ્ઢા''તિ આણત્તિમત્તે દુક્કટં. સચે સો સકિં આણત્તો બહુકેપિ દ્વારે અતિક્કામેતિ, એકં પાચિત્તિયં. સચે પન ''એત્તકાનિ દ્વારાનિ નિક્કડ્ઢાહી''તિ વા ''યાવ મહાદ્વારં તાવ નિક્કડ્ઢાહી''તિ વા એવં નિયામેત્વા આણત્તો હોતિ, દ્વારગણનાય પાચિત્તિયાનિ.

તસ્સ પરિક્ખારન્તિ યંકિઞ્ચિ તસ્સ સન્તકં પત્તચીવરપરિસ્સાવનધમકરણમઞ્ચપીઠભિસિબિમ્બોહનાદિભેદં, અન્તમસો રજનછલ્લિમ્પિ; યો નિક્કડ્ઢતિ વા નિક્કડ્ઢાપેતિ વા; તસ્સ વત્થુગણનાય દુક્કટાનિ . ગાળ્હં બન્ધિત્વા ઠપિતેસુ પન એકાવ આપત્તીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં.

૧૨૭. અઞ્ઞસ્સ પુગ્ગલિકેતિ ઇધાપિ વિસ્સાસિકપુગ્ગલિકં અત્તનો પુગ્ગલિકસદિસમેવ. યથા ચ ઇધ; એવં સબ્બત્થ. યત્ર પન વિસેસો ભવિસ્સતિ, તત્ર વક્ખામ.

૧૨૮. અલજ્જિં નિક્કડ્ઢતિ વાતિઆદીસુ ભણ્ડનકારકકલહકારકમેવ સકલસઙ્ઘારામતો નિક્કડ્ઢિતું લભતિ, સો હિ પક્ખં લભિત્વા સઙ્ઘમ્પિ ભિન્દેય્ય. અલજ્જીઆદયો પન અત્તનો વસનટ્ઠાનતોયેવ નિક્કડ્ઢિતબ્બા, સકલસઙ્ઘારામતો નિક્કડ્ઢિતું ન વટ્ટતિ. **ઉમ્મત્તકસ્સા**તિ સયં ઉમ્મત્તકસ્સ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

નિક્કડ્ઢનસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. વેહાસકુટિસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૯. અટ્ઠમસિક્ખાપદે – **ઉપરિવેહાસકુટિયા**તિ ઉપરિ અચ્છન્નતલાય દ્વિભૂમિકકુટિયા વા તિભૂમિકાદિકુટિયા વા. **મઞ્ચં સહસા અભિનિસીદી**તિ મઞ્ચં સહસા અભિભવિત્વા અજ્ઝોત્થરિત્વા નિસીદિ. ભુમ્મત્થે વા એતં ઉપયોગવચનં; મઞ્ચે નિસીદીતિ અત્થો. **અભી**તિ ઇદં પન પદસોભનત્થં ઉપસગ્ગમત્તમેવ. **નિપ્પતિત્વા**તિ નિપતિત્વા નિક્ખમિત્વા વા. તસ્સ હિ ઉપરિ આણીપિ ન દિન્ના, તસ્મા નિક્ખન્તો. **વિસ્સરમકાસી**તિ વિરૂપં આતુરસ્સરમકાસિ.

૧૩૧. વેહાસકુટિ નામ મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ અસીસઘટ્ટાતિ યા પમાણમજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ સબ્બહેટ્ઠિમાહિ તુલાહિ સીસં ન ઘટ્ટેતિ, એતેન ઇધ અધિપ્પેતા વેહાસકુટિ દસ્સિતા હોતિ, ન વેહાસકુટિલક્ખણં. યા હિ કાચિ ઉપરિ અચ્છિન્નતલા દ્વિભૂમિકા કુટિ

તિભૂમિકાદિકુટિ વા ''વેહાસકુટી''તિ વુચ્ચતિ. ઇધ પન અસીસઘટ્ટા અધિપ્પેતા. અભિનિસીદનાદીસુ પુબ્બે વુત્તનયેનેવ પયોગવસેન આપત્તિભેદો વેદિતબ્બો.

૧૩૩. **અવેહાસકુટિયા**તિ ભૂમિયં કતપણ્ણસાલાદીસુ અનાપત્તિ. ન હિ સક્કા તત્થ પરસ્સ પીળા કાતું. **સીસઘટ્ટાયા**તિ યાયં સીસઘટ્ટા હોતિ, તત્થાપિ અનાપત્તિ. ન હિ સક્કા તત્થ હેટ્ઠાપાસાદે અનોણતેન વિચરિતું, તસ્મા અસઞ્ચરણટ્ઠાનત્તા પરપીળા ન ભવિસ્સતિ . **હેટ્ઠા અપરિભોગં હોતી**તિ યસ્સા હેટ્ઠા દબ્બસમ્ભારાદીનં નિક્ખિત્તત્તા અપરિભોગં હોતિ, તત્થાપિ અનાપત્તિ. **પદરસઞ્ચિતં હોતી**તિ યસ્સા ઉપરિમતલં દારુફલકેહિ વા ઘનસન્થતં હોતિ, સુધાદિપરિકમ્મકતં વા તત્થાપિ અનાપત્તિ. **પટાણિ દિન્ના હોતી**તિ મઞ્ચપીઠાનં પાદસિખાસુ આણી દિન્ના હોતિ, યત્થ નિસીદન્તેપિ ન નિપ્પતન્તિ, તાદિસે મઞ્ચપીઠે નિસીદતોપિ અનાપત્તિ. **તસ્મિં ઠિતો**તિ આહચ્ચપાદકે મઞ્ચે વા પીઠે વા ઠિતો ઉપરિ નાગદન્તકાદીસુ લગ્ગિતકં ચીવરં વા કિઞ્ચિ વા ગણ્હાતિ વા, અઞ્ઞં વા લગ્ગેતિ, તસ્સાપિ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કાયતો ચ કાયચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

વેહાસકુટિસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. મહલ્લકવિહારસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૩૫. નવમસિક્ખાપદે – **યાવ દ્વારકોસા**તિ એત્થ દ્વારકોસો નામ પિટ્ઠસઙ્ઘાટસ્સ સમન્તા કવાટવિત્થારપ્પમાણો ઓકાસો. મહાપચ્ચરિયં પન ''દ્વારબાહતો પટ્ઠાય દિયડ્ઢો હત્થો''તિ વુત્તં. કુરુન્દિયં પન ''દ્વારસ્સ ઉભોસુ પસ્સેસુ કવાટપ્પમાણ''ન્તિ. મહાઅટ્ઠકથાયં ''કવાટં નામ દિયડ્ઢહત્થમ્પિ હોતિ દ્વિહત્થમ્પિ અડ્ઢતેય્યહત્થમ્પી''તિ વુત્તં, તં સુવુત્તં. તદેવ હિ સન્ધાય ભગવતાપિ ''પિટ્ઠસઙ્ઘાટસ્સ સમન્તા હત્થપાસા''તિ અયં ઉક્કટ્ઠનિદ્દેસો કતો. **અગ્ગળટ્ઠપનાયા**તિ સકવાટકદ્વારબન્ધટ્ઠપનાય; સકવાટકસ્સ દ્વારબન્ધસ્સ નિચ્ચલભાવત્થાયાતિ અત્થો. દ્વારટ્ઠપનાયાતિ ઇદમ્પિ હિ પદભાજનં ઇમમેવત્થં સન્ધાય ભાસિતં. અયં પનેત્થ અધિપ્પાયો – કવાટઞ્હિ લહુપરિવટ્ટકં વિવરણકાલે ભિત્તિં આહનતિ, પિદહનકાલે દ્વારબન્ધં. તેન આહનનેન ભિત્તિ કમ્પતિ, તતો મત્તિકા ચલતિ, ચલિત્વા સિથિલા વા હોતિ પતતિ વા. તેનાહ ભગવા ''યાવ દ્વારકોસા અગ્ગળટ્ઠપનાયા''તિ. તત્થ કિઞ્ચાપિ ''ઇદં નામ કત્તબ્બ''ન્તિ નેવ માતિકાયં ન પદભાજને વુત્તં, અટ્ઠુપ્પત્તિયં પન ''પુનપ્પુનં છાદાપેસિ પુનપ્પુનં લેપાપેસી''તિ અધિકારતો યાવ દ્વારકોસા અગ્ગળટ્ઠપનાય પુનપ્પુનં લિમ્પિતબ્બો વા લેપાપેતબ્બો વાતિ એવમત્થો દટ્ઠબ્બો.

યં પન પદભાજને ''પિટ્ઠસઙ્ઘાટસ્સ સમન્તા હત્થપાસા''તિ વુત્તં. તત્થ યસ્સ વેમજ્ઝે દ્વારં હોતિ, ઉપરિભાગે ઉચ્ચા ભિત્તિ, તસ્સ તીસુ દિસાસુ સમન્તા હત્થપાસા ઉપચારો હોતિ, ખુદ્દકસ્સ વિહારસ્સ દ્વીસુ દિસાસુ ઉપચારો હોતિ. તત્રાપિ યં ભિત્તિં વિવરિયમાનં કવાટં આહનતિ, સા અપરિપૂરઉપચારાપિ હોતિ. ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદેન પન તીસુ દિસાસુ સમન્તા હત્થપાસા દ્વારસ્સ નિચ્ચલભાવત્થાય લેપો અનુઞ્ઞાતો. સચે પનસ્સ દ્વારસ્સ અધોભાગેપિ લેપોકાસો અત્થિ, તમ્પિ લિમ્પિતું વટ્ટતિ. **આલોકસન્ધિપરિકમ્માયા**તિ એત્થ **આલોકસન્ધી**તિ વાતપાનકવાટકા વુચ્ચન્તિ, તેપિ વિવરણકાલે વિદત્થિમત્તમ્પિ અતિરેકમ્પિ ભિત્તિપ્પદેસં પહરન્તિ. ઉપચારો પનેત્થ સબ્બદિસાસુ લબ્ભતિ, તસ્મા સબ્બદિસાસુ કવાટવિત્થારપ્પમાણો ઓકાસો આલોકસન્ધિપરિકમ્મત્થાય લિમ્પિતબ્બો વા લેપાપેતબ્બો વાતિ અયમેત્થ અધિપ્પાયો.

સેતવણ્ણન્તિઆદિકં ન માતિકાય પદભાજનં. ઇમિના હિ વિહારસ્સ ભારિકત્તં નામ નત્થીતિ પદભાજનેયેવ અનુઞ્ઞાતં, તસ્મા સબ્બમેતં યથાસુખં કત્તબ્બં.

એવં લેપકમ્મે યં કત્તબ્બં, તં દસ્સેત્વા પુન છદને કત્તબ્બં દસ્સેતું ''**દ્વત્તિચ્છદનસ્સા**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **દ્વત્તિચ્છદનસ્સ પરિયાયન્તિ** છદનસ્સ દ્વત્તિપરિયાયં; પરિયાયો વુચ્ચતિ પરિક્ખેપો, પરિક્ખેપદ્વયં વા પરિક્ખેપત્તયં વા અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ અત્થો. **અપ્પહરિતે ઠિતેના**તિ અહરિતે ઠિતેન. **હરિત**ન્તિ ચેત્થ સત્તધઞ્ઞભેદં પુબ્બણ્ણં મુગ્ગમાસતિલકુલત્થઅલાબુકુમ્ભણ્ડાદિભેદઞ્ચ અપરણ્ણં અધિપ્પેતં. તેનેવાહ – ''હરિતં નામ પુબ્બણ્ણં અપરણ્ણ''ન્તિ.

સચે હરિતે ઠિતો અધિટ્ઠાતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ એત્થ પન યસ્મિમ્પિ ખેત્તે વુત્તં બીજં ન તાવ સમ્પજ્જતિ, વસ્સે વા પન પતિતે સમ્પજ્જિસ્સતિ, તમ્પિ હરિતસઙ્ખ્યમેવ ગચ્છતિ. તસ્મા એવરૂપે ખેત્તેપિ ઠિતેન ન અધિટ્ઠાતબ્બં, અહરિતેયેવ ઠિતેન અધિટ્ઠાતબ્બં. તત્રાપિ અયં પરિચ્છેદો, પિટ્ઠિવંસસ્સ વા કૂટાગારકણ્ણિકાય વા ઉપરિ થુપિકાય વા પસ્સે નિસિન્નો છદનમુખવટ્ટિઅન્તેન

ઓલોકેન્તો યસ્મિં ભૂમિભાગે ઠિતં પસ્સતિ, યસ્મિઞ્ચ ભૂમિભાગે ઠિતો, તં ઉપરિ નિસિન્નકં પસ્સતિ, તસ્મિં ઠાને અધિટ્ઠાતબ્બં. તસ્સ અન્તો અહરિતેપિ ઠત્વા અધિટ્ઠાતું ન લબ્ભતિ. કસ્મા? વિહારસ્સ હિ પતન્તસ્સ અયં પતનોકાસોતિ.

૧૩૬. મગ્ગેન છાદેન્તસ્સાતિ એત્થ મગ્ગેન છાદનં નામ અપરિક્ખિપિત્વા ઉજુકમેવ છાદનં; તં ઇટ્ઠકસિલાસુધાહિ લબ્ભતિ. **દ્વે મગ્ગે અધિટ્ઠહિત્વા**તિ દ્વે મગ્ગા સચે દુચ્છન્ના હોન્તિ, અપનેત્વાપિ પુનપ્પુનં છાદેતું લબ્ભતિ, તસ્મા યથા ઇચ્છતિ; તથા દ્વે મગ્ગે અધિટ્ઠહિત્વા તતિયંમગ્ગં ''ઇદાનિ એવં છાદેહી''તિ આણાપેત્વા પક્કમિતબ્બં. **પરિયાયેના**તિ પરિક્ખેપેન. એવંછદનં પન તિણપણ્ણેહિ લબ્ભતિ. તસ્મા ઇધાપિ યથા ઇચ્છતિ તથા દ્વે પરિયાયે અધિટ્ઠહિત્વા તતિયં પરિયાયં ''ઇદાનિ એવં છાદેહી''તિ આણાપેત્વા પક્કમિતબ્બં. સચે ન પક્કમતિ, તુણ્હીભૂતેન ઠાતબ્બં. સબ્બમ્પિ ચેતં છદનં છદનૂપરિ વેદિતબ્બં. ઉપરૂપરિચ્છન્નો હિ વિહારો ચિરં અનોવસ્સકો હોતીતિ મઞ્ઞમાના એવં છાદેન્તિ. **તતો ચે ઉત્તરિ**ન્તિ તિણ્ણં મગ્ગાનં વા પરિયાયાનં વા ઉપરિ ચતુત્થે મગ્ગે વા પરિયાયે વા.

૧૩૭. કરળે કરળેતિ તિણમુટ્ઠિયં તિણમુટ્ઠિયં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવાતિ. છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

મહલ્લકવિહારસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. સપ્પાણકસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૪૦. દસમસિક્ખાપદે – **જાનં સપ્પાણક**ન્તિ સપ્પાણકં એતન્તિ યથા તથા વા જાનન્તો. **સિઞ્ચેય્ય વા સિઞ્ચાપેય્ય વા**તિ તેન ઉદકેન સયં વા સિઞ્ચેય્ય, અઞ્ઞં વા આણાપેત્વા સિઞ્ચાપેય્ય. પાળિયં પન ''સિઞ્ચેય્યાતિ સયં સિઞ્ચતી''તિ ઈદિસાનં વચનાનં અત્થો પુબ્બે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

તત્થ ધારં અવિચ્છિન્દિત્વા સિઞ્ચન્તસ્સ એકસ્મિં ઉદકઘટે એકાવ આપત્તિ. એસ નયો સબ્બભાજનેસુ. ધારં વિચ્છિન્દન્તસ્સ પન પયોગે પયોગે આપત્તિ . માતિકં સમ્મુખં કરોતિ, દિવસમ્પિ સન્દતુ, એકાવ આપત્તિ. સચે તત્થ તત્થ બન્ધિત્વા અઞ્ઞતો અઞ્ઞતો નેતિ, પયોગે પયોગે આપત્તિ. સકટભારમત્તઞ્ચેપિ તિણં એકપયોગેન ઉદકે પક્ખિપતિ, એકાવ આપત્તિ. એકેકં તિણં વા પણ્ણં વા પક્ખિપન્તસ્સ પયોગે પયોગે આપત્તિ. મત્તિકાયપિ અઞ્ઞેસુપિ કટ્ઠગોમયાદીસુ એસેવ નયો. ઇદં પન મહાઉદકં સન્ધાય ન વુત્તં, યં તિણે વા મત્તિકાય વા પક્ખિત્તાય પરિયાદાનં ગચ્છતિ, આવિલં વા હોતિ, યત્થ પાણકા મરન્તિ, તાદિસં ઉદકં સન્ધાય વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં તિવેદનન્તિ.

સપ્પાણકસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન સેનાસનવગ્ગો દુતિયો.

૩. ઓવાદવગ્ગો

૧. ઓવાદસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૪૧-૧૪૪. ભિક્ખુનિવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **લાભિનો હોન્તી**તિ એત્થ ન તેસં ભિક્ખુનિયો દેન્તિ, ન દાપેન્તિ, મહાકુલેહિ પબ્બજિતા પન કુલધીતરો અત્તનો સન્તિકં આગતાનં ઞાતિમનુસ્સાનં ''કુતો અય્યે ઓવાદં ઉદ્દેસં પરિપુચ્છં લભથા''તિ પુચ્છન્તાનં ''અસુકો ચ અસુકો ચ થેરો ઓવદતી''તિ અસીતિમહાસાવકે ઉદ્દિસિત્વા કથાનુસારેન તેસં સીલસુતાચારજાતિગોત્તાદિભેદં વિજ્જમાનગુણં કથયન્તિ. એવરૂપા હિ વિજ્જમાનગુણા કથેતું વટ્ટન્તિ. તતો પસન્નચિત્તા મનુસ્સા થેરાનં ચીવરાદિભેદં મહન્તં લાભસક્કારં અભિહરિંસુ. તેન વુત્તં – ''લાભિનો હોન્તિ ચીવર...પે॰... પરિક્ખારાન''ન્તિ.

ભિક્ખુનિયો ઉપસઙ્કમિત્વાતિ તેસં કિર સન્તિકે તાસુ એકા ભિક્ખુનીપિ ન આગચ્છતિ, લાભતણ્હાય પન આકડ્ઢિયમાનહદયા તાસં ઉપસ્સયં અગમંસુ. તં સન્ધાય વુત્તં – ''ભિક્ખુનિયો ઉપસઙ્કમિત્વા''તિ. તાપિ ભિક્ખુનિયો ચલચિત્તતાય તેસં વચનં અકંસુયેવ . તેન વુત્તં – ''અથ ખો તા ભિક્ખુનિયો...પે॰... નિસીદિંસૂ''તિ. **તિરચ્છાનકથ**ન્તિ સગ્ગમગ્ગગમનેપિ તિરચ્છાનભૂતં રાજકથાદિમનેકવિધં નિરત્થકકથં. **ઇદ્ધો**તિ સમિદ્ધો, સહિતત્થો ગમ્ભીરો બહુરસો લક્ખણપટિવેધસંયુત્તોતિ અધિપ્પાયો.

૧૪૫-૧૪૭. અનુજાનામિ ભિક્ખવેતિ એત્થ યસ્મા તે ભિક્ખૂ ''મા તુમ્હે ભિક્ખવે ભિક્ખુનિયો ઓવદિત્થા''તિ વુચ્ચમાના અદિટ્ઠસચ્ચત્તા તથાગતે આઘાતં બન્ધિત્વા અપાયુપગા ભવેય્યું, તસ્મા નેસં તં અપાયુપગતં પરિહરન્તો ભગવા અઞ્ઞેનેવ ઉપાયેન તે ભિક્ખુનોવાદતો પરિબાહિરે કત્તુકામો ઇમં ભિક્ખુનોવાદકસમ્મુતિં અનુજાનીતિ વેદિતબ્બો. એવં ઇધ પરિબાહિરે કત્તુકામતાય અનુજાનિત્વા પરતો કરોન્તોવ ''**અનુજાનામિ ભિક્ખવે અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગત**''ન્તિઆદિમાહ. ઇમાનિ હિ અટ્ઠઙ્ગાનિ છબ્બગ્ગિયાનં સુપિનન્તેનપિ ન ભૂતપુબ્બાનીતિ.

તત્થ સીલમસ્સ અત્થીતિ **સીલવા**. ઇદાનિ યઞ્ચ તં સીલં, યથા ચ તં તસ્સ અત્થિ નામ હોતિ, તં દસ્સેન્તો ''**પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો**''તિઆદિમાહ. તત્થ પાતિમોક્ખોવ સંવરો પાતિમોક્ખસંવરો. પાતિમોક્ખસંવરેન સંવુતો સમન્નાગતોતિ **પાતિમોક્ખસંવરસંવુતા**એ.

વિહરતીતિ વત્તતિ. વુત્તઞ્હેતં વિભઙ્ગે –

> ''પાતિમોક્ખન્તિ સીલં પતિટ્ઠા આદિ ચરણં સંયમો સંવરો મોક્ખં પમોક્ખં કુસલાનં ધમ્માનં સમાપત્તિયા; સંવરોતિ કાયિકો અવીતિક્કમો વાચસિકો અવીતિક્કમો કાયિકવાચસિકો અવીતિક્કમો. સંવુતોતિ ઇમિના પાતિમોક્ખસંવરેન ઉપેતો હોતિ સમુપેતો ઉપગતો સમુપગતો ઉપપન્નો સમુપપન્નો સમ્પન્નો સમન્નાગતો, તેન વુચ્ચતિ 'પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો'તિ. વિહરતીતિ ઇરિયતિ વત્તતિ પાલેતિ યપેતિ યાપેતિ ચરતિ વિહરતિ, તેન વુચ્ચતિ 'વિહરતી'''તિ (વિભ॰ ૫૧૧-૫૧૨).

આચારગોચરસમ્પન્નોતિ મિચ્છાજીવપટિસેધકેન ન વેળુદાનાદિના આચારેન, વેસિયાદિઅગોચરં પહાય સદ્ધાસમ્પન્નકુલાદિના ચ ગોચરેન સમ્પન્નો. **અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી**તિ અપ્પમત્તકેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, તાનિ વજ્જાનિ ભયતો દસ્સનસીલોતિ વુત્તં હોતિ. **સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસૂ**તિ અધિસીલસિક્ખાદિભાવેન તિધા ઠિતેસુ સિક્ખાપદેસુ તં તં સિક્ખાપદં સમાદાય સમ્મા આદાય સાધુકં ગહેત્વા અવિજહન્તો સિક્ખતીતિ અત્થો. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન યો ઇચ્છતિ, તેન વિસુદ્ધિમગ્ગતો ગહેતબ્બો.

બહુ સુતમસ્સાતિ **બહુસ્સુતો**. સુતં ધારેતીતિ **સુતધરો**; યદસ્સ તં બહુ સુતં નામ, તં ન સુતમત્તમેવ; અથ ખો નં ધારેતીતિ અત્થો. મઞ્જૂસાયં વિય રતનં સુતં સન્નિચિતમસ્મિન્તિ **સુતસન્નિચયો**. એતેન યં સો સુતં ધારેતિ, તસ્સ મઞ્જૂસાય ગોપેત્વા સન્નિચિતરતનસ્સેવ ચિરકાલેનાપિ અવિનાસનં દસ્સેતિ. ઇદાનિ તં સુતં સરૂપતો દસ્સેન્તો ''**યે તે ધમ્મા**''તિઆદિમાહ, તં વેરઞ્જકણ્ડે વુત્તનયમેવ. ઇદં પનેત્થ નિગમનં – તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ, તસ્મા બહુસ્સુતો. ધાતા, તસ્મા સુતધરો. વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા; તસ્મા સુતસન્નિચયો. તત્થ **વચસા પરિચિતા**તિ વાચાય પગુણા કતા. **મનસાનુપેક્ખિતા**તિ મનસા અનુપેક્ખિતા, આવજ્જન્તસ્સ દીપસહસ્સેન ઓભાસિતા વિય હોન્તિ. **દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા**તિ અત્થતો ચ કારણતો ચ પઞ્ઞાય સુટ્ઠુ પટિવિદ્ધા સુપચ્ચક્ખકતા હોન્તિ.

અયં પન બહુસ્સુતો નામ તિવિધો હોતિ – નિસ્સયમુચ્ચનકો, પરિસુપટ્ઠાપકો, ભિક્ખુનોવાદકોતિ. તત્થ **નિસ્સયમુચ્ચનકેન** ઉપસમ્પદાય પઞ્ચવસ્સેન સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન દ્વે માતિકા પગુણા વાચુગ્ગતા કાતબ્બા પક્ખદિવસેસુ ધમ્મસાવનત્થાય સુત્તન્તતો ચત્તારો ભાણવારા, સમ્પત્તાનં પરિકથનત્થાય અન્ધકવિન્દમહારાહુલોવાદઅમ્બટ્ઠસદિસો એકો કથામગ્ગો, સઙ્ઘભત્તમઙ્ગલામઙ્ગલેસુ અનુમોદનત્થાય તિસ્સો અનુમોદના, ઉપોસથપવારણાદિજાનનત્થં કમ્માકમ્મવિનિચ્છયો , સમણધમ્મકરણત્થં સમાધિવસેન વા વિપસ્સનાવસેન વા અરહત્તપરિયોસાનમેકં કમ્મટ્ઠાનં, એત્તકં ઉગ્ગહેતબ્બં. એત્તાવતા હિ અયં બહુસ્સુતો હોતિ ચાતુદ્દિસો, યત્થ કત્થચિ અત્તનો ઇસ્સરિયેન વસિતું લભતિ.

પરિસુપટ્ઠાપકેન ઉપસમ્પદાય દસવસ્સેન સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન પરિસં અભિવિનયે વિનેતું દ્વે વિભઙ્ગા પગુણા વાચુગ્ગતા કાતબ્બા, અસક્કોન્તેન તીહિ જનેહિ સદ્ધિં પરિવત્તનક્ખમા કાતબ્બા, કમ્માકમ્મઞ્ચ ખન્ધકવત્તઞ્ચ ઉગ્ગહેતબ્બં. પરિસાય પન અભિધમ્મે વિનયનત્થં સચે મજ્ઝિમભાણકો હોતિ મૂલપણ્ણાસકો ઉગ્ગહેતબ્બો, દીઘભાણકેન મહાવગ્ગો, સંયુત્તભાણકેન હેટ્ઠિમા વા તયો વગ્ગા

મહાવગ્ગો વા, અઙ્ગુત્તરભાણકેન હેટ્ઠા વા ઉપરિ વા ઉપટ્ઠનિકાયો ઉગ્ગહેતબ્બો, અસક્કોન્તેન તિકનિપાતતો પટ્ઠાય હેટ્ઠા ઉગ્ગહેતુમ્પિ વટ્ટતિ. મહાપચ્ચરિયં પન ''એકં ઉગ્ગણ્હન્તેન ચતુક્કનિપાતં વા પઞ્ચકનિપાતં વા ગહેતું વટ્ટતી''તિ વુત્તં. જાતકભાણકેન સાટ્ઠકથં જાતકં ઉગ્ગહેતબ્બં, તતો ઓરં ન વટ્ટતિ. ધમ્મપદમ્પિ સહ વત્થુના ઉગ્ગહેતું વટ્ટતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. તતો તતો સમુચ્ચયં કત્વા મૂલપણ્ણાસકમત્તં વટ્ટતિ, ન વટ્ટતીતિ? ''ન વટ્ટતી''તિ કુરુન્દટ્ઠકથાયં પટિક્ખિત્તં, ઇતરાસુ વિચારણાયેવ નત્થિ. અભિધમ્મે કિઞ્ચિ ઉગ્ગહેતબ્બન્તિ ન વુત્તં. યસ્સ પન સાટ્ઠકથમ્પિ વિનયપિટકં અભિધમ્મપિટકઞ્ચ પગુણં, સુત્તન્તે ચ વુત્તપ્પકારો ગન્થો નત્થિ, પરિસં ઉપટ્ઠાપેતું ન લભતિ. યેન પન સુત્તન્તતો વિનયતો ચ વુત્તપ્પમાણો ગન્થો ઉગ્ગહિતો, અયં પરિસુપટ્ઠાપકો બહુસ્સુતો હોતિ દિસાપામોક્ખો યેનકામઙ્ગમો, પરિસં ઉપટ્ઠાપેતું લભતિ.

ભિક્ખુનોવાદકેન પન સાટ્ઠકથાનિ તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગહેતબ્બાનિ, અસક્કોન્તેન ચતૂસુ નિકાયેસુ એકસ્સ અટ્ઠકથા પગુણા કાતબ્બા, એકનિકાયેન હિ સેસનિકાયેસુપિ પઞ્હં કથેતું સક્ખિસ્સતિ. સત્તસુ પકરણેસુ ચતુપ્પકરણસ્સ અટ્ઠકથા પગુણા કાતબ્બા, તત્થ લદ્ધનયેન હિ સેસપકરણેસુ પઞ્હં કથેતું સક્ખિસ્સતિ. વિનયપિટકં પન નાનત્થં નાનાકારણં, તસ્મા તં સદ્ધિં અટ્ઠકથાય પગુણં કાતબ્બમેવ. એત્તાવતા હિ ભિક્ખુનોવાદકો બહુસ્સુતો નામ હોતીતિ.

ઉભયાનિ ખો પનસ્સાતિઆદિ પન યસ્મા અઞ્ઞસ્મિં સકલે નવઙ્ગેપિ બાહુસ્સચ્ચે સતિ સાટ્ઠકથં વિનયપિટકં વિના ન વટ્ટતિયેવ, તસ્મા વિસું વુત્તં. તત્થ **વિત્થારેના**તિ ઉભતોવિભઙ્ગેન સદ્ધિં. **સ્વાગતાની**તિ સુટ્ઠુ આગતાનિ. યથા આગતાનિ પન સ્વાગતાનિ હોન્તિ, તં દસ્સેતું ''**સુવિભત્તાની**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સુવિભત્તાની**તિ સુટ્ઠુ વિભત્તાનિ પદપચ્ચાભટ્ઠસઙ્કરદોસવિરહિતાનિ. **સુપ્પવત્તીની**તિ પગુણાનિ વાચુગ્ગતાનિ. **સુવિનિચ્છિતાનિ સુત્તસો**તિ ખન્ધકપરિવારતો આહરિતબ્બસુત્તવસેન સુટ્ઠુ વિનિચ્છિતાનિ. **અનુબ્યઞ્જનસો**તિ અક્ખરપદપારિપૂરિયા ચ સુવિનિચ્છિતાનિ અખણ્ડાનિ અવિપરીતક્ખરાનિ. એતેન અટ્ઠકથા દીપિતા, અટ્ઠકથાતો હિ એસ વિનિચ્છયો હોતીતિ.

કલ્યાણવાચોતિ સિથિલધનિતાદીનં યથાવિધાનવચનેન પરિમણ્ડલપદબ્યઞ્જનાય પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગળાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા. **કલ્યાણવાક્કરણો**તિ મધુરસ્સરો, માતુગામો હિ સરસમ્પત્તિરતો, તસ્મા પરિમણ્ડલપદબ્યઞ્જનમ્પિ વચનં સરસમ્પત્તિરહિતં હીળેતિ. **યેભુય્યેન ભિક્ખુનીનં પિયો હોતિ મનાપો**તિ સબ્બાસં પિયો નામ દુલ્લભો, બહુતરાનં પન પણ્ડિતાનં ભિક્ખુનીનં સીલાચારસમ્પત્તિયા પિયો હોતિ મનવડ્ઢનકો. **પટિબલો હોતિ ભિક્ખુનિયો ઓવદિતુ**ન્તિ સુત્તઞ્ચ કારણઞ્ચ દસ્સેન્તો વટ્ટભયેન તજ્જેત્વા ભિક્ખુનિયો ઓવદિતું તાદિસં ધમ્મં દેસેતું સમત્થો હોતિ. **કાસાયવત્થવસનાયા**તિ કાસાયવત્થનિવત્થાય. **ગરુધમ્મ**ન્તિ ગિહિકાલે ભિક્ખુનિયા કાયસંસગ્ગં વા સિક્ખમાનાસામણેરીસુ મેથુનધમ્મં વા અનજ્ઝાપન્નપુબ્બો હોતિ. માતુગામો હિ પુબ્બે કતમનુસ્સરન્તો સંવરે ઠિતસ્સાપિ ધમ્મદેસનાય ગારવં ન કરોતિ. અથ વા તસ્મિયેવ અસદ્ધમ્મે ચિત્તં ઉપ્પાદેતિ. **વીસતિવસ્સો વા**તિ ઉપસમ્પદાય વીસતિવસ્સો તતો અતિરેકવસ્સો વા. એવરૂપો હિ વિસભાગેહિ વત્થૂહિ પુનપ્પુનં સમાગચ્છન્તોપિ દહરો વિય સહસા સીલવિનાસં ન પાપુણાતિ, અત્તનો વયં પચ્ચવેક્ખિત્વા અયુત્તટ્ઠાને છન્દરાગં વિનેતું પટિબલો હોતિ, તેન વુત્તં – ''વીસતિવસ્સો વા હોતિ અતિરેકવીસતિવસ્સો વા''તિ.

એત્થ ચ ''સીલવા''તિઆદિ એકમઙ્ગં, ''બહુસ્સુતો હોતી''તિઆદિ દુતિયં, ''ઉભયાનિ ખો પનસ્સા''તિઆદિ તતિયં, ''કલ્યાણવાચો હોતિ કલ્યાણવાક્કરણો''તિ ચતુત્થં, ''યેભુય્યેન ભિક્ખુનીનં પિયો હોતિ મનાપો''તિ પઞ્ચમં, ''પટિબલો હોતિ ભિક્ખુનિયો ઓવદિતુ''ન્તિ છટ્ઠં, ''ન ખો પનેત''ન્તિઆદિ સત્તમં, ''વીસતિવસ્સો''તિઆદિ અટ્ઠમન્તિ વેદિતબ્બં.

૧૪૮. **ઞત્તિચતુત્થેના**તિ પુબ્બે વત્થુસ્મિં વુત્તેનેવ. **ગરુધમ્મેહી**તિ ગરુકેહિ ધમ્મેહિ, તે હિ ગારવં કત્વા ભિક્ખુનીહિ સમ્પટિચ્છિતબ્બત્તા ગરુધમ્માતિ વુચ્ચન્તિ. **એકતોઉપસમ્પન્નાયા**તિ એત્થ ભિક્ખુનીનં સન્તિકે એકતોઉપસમ્પન્નાય, યો ગરુધમ્મેન ઓવદતિ, તસ્સ દુક્કટં. ભિક્ખૂનં સન્તિકે ઉપસમ્પન્નાય પન યથાવત્થુકમેવ.

૧૪૯. **પરિવેણં સમ્મજ્જિત્વા**તિ સચે પાતો અસમ્મટ્ઠં સમ્મટ્ઠમ્પિ વા પુન તિણપણ્ણાદીહિ ઉક્લાપં પાદપ્પહારેહિ ચ વિકિણ્ણવાલિકં જાતં, સમ્મજ્જિતબ્બં. અસમ્મટ્ઠઞ્હિ તં દિસ્વા ''અય્યો અત્તનો નિસ્સિતકે દહરભિક્ખૂપિ વત્તપટિપત્તિયં ન યોજેતિ, ધમ્મંયેવ કથેતી''તિ તા ભિક્ખુનિયો અસોતુકામા વિય ભવેય્યું. તેન વુત્તં – ''પરિવેણં સમ્મજ્જિત્વા''તિ. અન્તોગામતો પન ભિક્ખુનિયો આગચ્છન્તિયો પિપાસિતા ચ કિલન્તા ચ હોન્તિ, તા પાનીયઞ્ચ હત્થપાદમુખસીતલકરણઞ્ચ પચ્ચાસીસન્તિ, તસ્મિઞ્ચ અસતિ પુરિમનયેનેવ અગારવં જનેત્વા અસોતુકામાપિ હોન્તિ . તેન વુત્તં – ''**પાનીયં પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠપેત્વા**''તિ.

આસનન્તિ નીચપીઠકફલકતટ્ટિકકટસારકાદિભેદં અન્તમસો સાખાભઙ્ગમ્પિ ‘‘ઇદં તાસં આસનં ભવિસ્સતી’’તિ એવં આસનં પઞ્ઞપેત્વા. ધમ્મદેસનાપત્તિમોચનત્થં પન દુતિયો ઇચ્છિતબ્બો. તેન વુત્તં – ‘‘**દુતિયં ગહેત્વા નિસીદિતબ્બ**’’ન્તિ. **નિસીદિતબ્બન્તિ** ન વિહારપચ્ચન્તે, અથ ખો વિહારમજ્ઝે ઉપોસથાગારસ્સ વા ભોજનસાલાય વા દ્વારે સબ્બેસં ઓસરણટ્ઠાને નિસીદિતબ્બં. **સમગ્ગાત્થાતિ** સબ્બા આગતત્થાતિ અત્થો. **વત્તન્તીતિ** આગચ્છન્તિ; પગુણા વાચુગ્ગતાતિ અત્થો. **નિય્યાદેતબ્બોતિ** અપ્પેતબ્બો. **ઓસારેતબ્બોતિ** પાળિ વત્તબ્બા. **વસ્સસતૂપસમ્પન્નાયાતિ**આદિ વત્તબ્બપાળિદસ્સનં.

તત્થ **સામીચિકમ્મન્તિ** મગ્ગસમ્પદાનબીજનપાનીયાપુચ્છનાદિકં અનુચ્છવિકવત્તં. એત્થ ચ ભિક્ખુનિયા ભિક્ખુસ્સ અભિવાદનં નામ અન્તોગામે વા બહિગામે વા અન્તોવિહારે વા બહિવિહારે વા અન્તરઘરે વા રથિકાય વા અન્તમસો રાજુસ્સારણાયપિ વત્તમાનાય દેવે વસ્સમાને સકદ્દમાય ભૂમિયા છત્તપત્તહત્થાયપિ હત્થિઅસ્સાદીહિ અનુબદ્ધાયપિ કાતબ્બમેવ. એકાબદ્ધાય પાળિયા ભિક્ખાચારં પવિસન્તે દિસ્વા એકસ્મિં ઠાને ‘‘વન્દામિ અય્યા’’તિ વન્દિતું વટ્ટતિ. સચે અન્તરન્તરા દ્વાદસહત્થે મુઞ્ચિત્વા ગચ્છન્તિ, વિસું વિસું વન્દિતબ્બા. મહાસન્નિપાતે નિસિન્ને એકસ્મિંયેવ ઠાને વન્દિતું વટ્ટતિ. એસ નયો અઞ્જલિકમ્મેપિ. યત્થ કત્થચિ નિસિન્નાય પન પચ્ચુટ્ઠાનં કાતબ્બં, તસ્સ તસ્સ સામીચિકમ્મસ્સ અનુરૂપે પદેસે ચ કાલે ચ તં તં કાતબ્બં.

સક્કત્વાતિ યથા કતો સુકતો હોતિ, એવં કત્વા. **ગરુંકત્વાતિ** તત્થ ગારવં જનેત્વા. **માનેત્વાતિ** મનેન પિયં કત્વા. **પૂજેત્વાતિ** ઇમેસંયેવ તિણ્ણં કિચ્ચાનં કરણેન પૂજેત્વા. **અનતિક્કમનીયોતિ** ન અતિક્કમિતબ્બો.

અભિક્ખુકે આવાસેતિ એત્થ સચે ભિક્ખુનુપસ્સયતો અડ્ઢયોજનબ્ભન્તરે ઓવાદદાયકા ભિક્ખૂ ન વસન્તિ, અયં અભિક્ખુકો આવાસો નામ. એત્થ વસ્સં ન વસિતબ્બં. વુત્તઞ્હેતં – ‘‘અભિક્ખુકો નામ આવાસો ન સક્કા હોતિ ઓવાદાય વા સંવાસાય વા ગન્તુ’’ન્તિ (પાચિ॰ ૧૦૪૮). ન ચ સક્કા તતો પરં પચ્છાભત્તં ગન્ત્વા ધમ્મં સુત્વા આગન્તું. સચે તત્થ વસ્સં વસિતું અનિચ્છમાના ભિક્ખુનિયો ઞાતકા વા ઉપટ્ઠાકા વા એવંવદન્તિ – ‘‘વસથ, અય્યે, મયં ભિક્ખૂ આનેસ્સામા’’તિ વટ્ટતિ. સચે પન વુત્તપ્પમાણે પદેસે વસ્સં ઉપગન્તુકામા ભિક્ખૂ આગન્ત્વા સાખામણ્ડપેપિ એકરત્તં વુત્થા હોન્તિ; ન નિમન્તિતા હુત્વા ગન્તુકામા. એત્તાવતાપિ સભિક્ખુકો આવાસો હોતિ, એત્થ વસ્સં ઉપગન્તું વટ્ટતિ. ઉપગચ્છન્તીહિ ચ પક્ખસ્સ તેરસિયંયેવ ભિક્ખૂ યાચિતબ્બા – ‘‘મયં અય્યા તુમ્હાકં ઓવાદેન વસિસ્સામા’’તિ. યતો પન ઉજુના મગ્ગેન અડ્ઢયોજને ભિક્ખૂનં વસનટ્ઠાનં, તેન પન મગ્ગેન ગચ્છન્તીનં જીવિતન્તરાયો વા બ્રહ્મચરિયન્તરાયો વા હોતિ, અઞ્ઞેન મગ્ગેન ગચ્છન્તીનં અતિરેકડ્ઢયોજનં હોતિ, અયં અભિક્ખુકાવાસટ્ઠાનેયેવ તિટ્ઠતિ. સચે પન તતો ગાવુતમત્તે અઞ્ઞો ભિક્ખુનુપસ્સયો ખેમટ્ઠાને હોતિ, તાહિ ભિક્ખુનીહિ તા ભિક્ખુનિયો યાચિત્વા પુન ગન્ત્વા ભિક્ખૂ યાચિતબ્બા ‘‘અય્યા અમ્હાકં ઉજુમગ્ગે અન્તરાયો અત્થિ, અઞ્ઞેન મગ્ગેન અતિરેકડ્ઢયોજનં હોતિ. અન્તરામગ્ગે પન અમ્હાકં ઉપસ્સયતો ગાવુતમત્તે અઞ્ઞો ભિક્ખુનુપસ્સયો અત્થિ, અય્યાનં સન્તિકા તત્થ આગતઓવાદેન વસિસ્સામા’’તિ. તેહિ ભિક્ખૂહિ સમ્પટિચ્છિતબ્બં. તતો તાહિ ભિક્ખુનીહિ તં ભિક્ખુનુપસ્સયં આગન્ત્વા ઉપોસથો કાતબ્બો, તા વા ભિક્ખુનિયો દિસ્વા અત્તનો ઉપસ્સયમેવ ગન્ત્વા કાતુમ્પિ વટ્ટતિ.

સચે પન વસ્સં ઉપગન્તુકામા ભિક્ખૂ ચાતુદ્દસે વિહારં આગચ્છન્તિ, ભિક્ખુનીહિ ચ ‘‘ઇધ અય્યા વસ્સં વસિસ્સથા’’તિ પુચ્છિતા ‘‘આમા’’તિ વત્વા પુન તાહિ ‘‘તેનહિ અય્યા મયમ્પિ તુમ્હાકં ઓવાદં અનુજીવન્તિયો વસિસ્સામા’’તિ વુત્તા દુતિયદિવસે ગામે ભિક્ખાચારસમ્પદં અપસ્સન્તા ‘‘ન સક્કા ઇધ વસિતુ’’ન્તિ પક્કમન્તિ. અથ તા ભિક્ખુનિયો ઉપોસથદિવસે વિહારં ગન્ત્વા ભિક્ખૂ ન પસ્સન્તિ, એત્થ કિં કાતબ્બન્તિ? યત્થ ભિક્ખૂ વસન્તિ, તત્થ ગન્ત્વા પચ્છિમિકાય વસ્સં ઉપગન્તબ્બં. ‘‘પચ્છિમિકાય વસ્સં ઉપગન્તું આગમિસ્સન્તી’’તિ વા આભોગં કત્વા આગતાનં સન્તિકે ઓવાદેન વસિતબ્બં. સચે પન પચ્છિમિકાયપિ ન કેચિ આગચ્છન્તિ, અન્તરામગ્ગે ચ રાજભયં વા ચોરભયં વા દુબ્ભિક્ખં વા હોતિ, અભિક્ખુકાવાસે વસન્તિયા આપત્તિ, વસ્સચ્છેદં કત્વા ગચ્છન્તિયાપિ આપત્તિ, સા રક્ખિતબ્બા. આપદાસુ હિ અભિક્ખુકે આવાસે વસન્તિયા અનાપત્તિ વુત્તા. સચે આગન્ત્વા વસ્સં ઉપગતા ભિક્ખૂ પુન કેનચિ કારણેન પક્કમન્તિ, વસિતબ્બમેવ. વુત્તઞ્હેતં – ‘‘અનાપત્તિ વસ્સૂપગતા ભિક્ખૂ પક્કન્તા વા હોન્તિ વિબ્ભન્તા વા કાલઙ્કતા વા પક્ખસઙ્કન્તા વા આપદાસુ ઉમ્મત્તિકાય આદિકમ્મિકાયા’’તિ. પવારેન્તિયા પન યત્થ ભિક્ખૂ અત્થિ, તત્થ ગન્ત્વા પવારેતબ્બં.

અન્વદ્ધમાસન્તિ અદ્ધમાસે અદ્ધમાસે. **દ્વે ધમ્મા પચ્ચાસીસિતબ્બાતિ** દ્વે ધમ્મા ઇચ્છિતબ્બા. **ઉપોસથપુચ્છકન્તિ** ઉપોસથપુચ્છનં, તત્થ પન્નરસિકે ઉપોસથે પક્ખસ્સ ચાતુદ્દસિયં ચાતુદ્દસિકે તેરસિયં ગન્ત્વા ઉપોસથો પુચ્છિતબ્બો. મહાપચ્ચરિયં પન ‘‘પક્ખસ્સ તેરસિયંયેવ ગન્ત્વા ‘અયં ઉપોસથો ચાતુદ્દસિકો પન્નરસિકો’તિ પુચ્છિતબ્બ’’ન્તિ વુત્તં. ઉપોસથદિવસે ઓવાદત્થાય ઉપસઙ્કમિતબ્બં. પાટિપદદિવસતો પન પટ્ઠાય ધમ્મસવનત્થાય ગન્તબ્બં. ઇતિ ભગવા અઞ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ ઓકાસં અદત્વા નિરન્તરં ભિક્ખુનીનં ભિક્ખૂનં સન્તિકે ગમનમેવ પઞ્ઞપેસિ. કસ્મા? મન્દપઞ્ઞત્તા માતુગામસ્સ. મન્દપઞ્ઞો હિ માતુગામો, તસ્મા નિચ્ચં ધમ્મસવનં

બહૂપકારં. એવઞ્ચ સતિ ‘‘યં મયં જાનામ, તમેવ અય્યા જાનન્તી’’તિ માનં અકત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘં પયિરૂપાસમાના સાત્થિકં પબ્બજ્જં કરિસ્સન્તિ, તસ્મા ભગવા એવમકાસિ. ભિક્ખુનિયોપિ ‘‘યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જિસ્સામા’’તિ સબ્બાયેવ નિરન્તરં વિહારં ઉપસઙ્કમિંસુ. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘તેન ખો પન સમયેન સબ્બો ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદં ગચ્છતિ. મનુસ્સા ઉજ્ઝાયન્તિ ખિય્યન્તિ વિપાચેન્તિ ‘જાયાયો ઇમા ઇમેસં, જારિયો ઇમા ઇમેસં, ઇદાનિમે ઇમાહિ સદ્ધિં અભિરમિસ્સન્તી’તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ‘ન, ભિક્ખવે, સબ્બેન ભિક્ખુનિસઙ્ઘેન ઓવાદો ગન્તબ્બો, ગચ્છેય્ય ચે, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ ભિક્ખવે ચતૂહિ પઞ્ચહિ ભિક્ખુનીહિ ઓવાદં ગન્તુ’ન્તિ. પુનપિ તથેવ ઉજ્ઝાયિંસુ. પુન ભગવા ‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દ્વે તિસ્સો ભિક્ખુનિયો ઓવાદં ગન્તુ’’’ન્તિ આહ.

તસ્મા ભિક્ખુનિસઙ્ઘેન દ્વે તિસ્સો ભિક્ખુનિયો યાચિત્વા પેસેતબ્બા – ‘‘એથય્યે, ભિક્ખુસઙ્ઘં ઓવાદૂપસઙ્કમનં યાચથ, ભિક્ખુનિસઙ્ઘો અય્યા...પે॰... ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૩). તાહિ ભિક્ખુનીહિ આરામં ગન્તબ્બં. તતો ઓવાદપટિગ્ગાહકં એકં ભિક્ખું ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા સો ભિક્ખુ એકાય ભિક્ખુનિયા એવમસ્સ વચનીયો ‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો, અય્ય, ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર અય્ય ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. તેન ભિક્ખુના પાતિમોક્ખુદ્દેસકો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો ‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ભન્તે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર ભન્તે ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન વત્તબ્બો ‘‘અત્થિ કોચિ ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો’’તિ. સચે હોતિ કોચિ ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન વત્તબ્બો ‘‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, તં ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઉપસઙ્કમતૂ’’તિ.

સચે ન હોતિ કોચિ ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન વત્તબ્બો – ‘‘કો આયસ્મા ઉસ્સહતિ ભિક્ખુનિયો ઓવદિતુ’’ન્તિ. સચે કોચિ ભિક્ખુ ઉસ્સહતિ ભિક્ખુનિયો ઓવદિતું, સો ચ હોતિ અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો, સમ્મન્નિત્વા વત્તબ્બો – ‘‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, તં ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઉપસઙ્કમતૂ’’તિ.

સચે પન કોચિ ન ઉસ્સહતિ ભિક્ખુનિયો ઓવદિતું, પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન વત્તબ્બો – ‘‘નત્થિ કોચિ ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, પાસાદિકેન ભિક્ખુનિસઙ્ઘો સમ્પાદેતૂ’’તિ. એત્તાવતા હિ સકલં સિક્ખત્તયસઙ્ગહં સાસનમારોચિતં હોતિ. તેન ભિક્ખુના ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પાટિપદે ભિક્ખુનીનં આરોચેતબ્બં. ભિક્ખુનિસઙ્ઘેનપિ તા ભિક્ખુનિયો પેસેતબ્બા ‘‘ગચ્છથય્યે, પુચ્છથ ‘કિં અય્ય લભતિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’’ન્તિ. તાહિ ‘‘સાધુ અય્યે’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા આરામં ગન્ત્વા તં ભિક્ખું ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વત્તબ્બં – ‘‘કિં અય્ય લભતિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. તેન વત્તબ્બં – ‘‘નત્થિ કોચિ ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, પાસાદિકેન ભિક્ખુનિસઙ્ઘો સમ્પાદેતૂ’’તિ. તાહિ ‘‘સાધુ અય્યા’’તિ સમ્પટિચ્છિતબ્બં. એકતો આગતાનં વસેન ચેતં વુત્તં, તાસુ પન એકાય ભિક્ખુનિયા વત્તબ્બઞ્ચ સમ્પટિચ્છિતબ્બઞ્ચ, ઇતરા તસ્સા સહાયિકા.

સચે પન ભિક્ખુનિસઙ્ઘો વા ભિક્ખુસઙ્ઘો વા ન પૂરતિ, ઉભયતોપિ વા ગણમત્તમેવ પુગ્ગલમત્તં વા હોતિ, એકા ભિક્ખુની વા બહૂહિ ભિક્ખુનુપસ્સયેહિ ઓવાદત્થાય પેસિતા હોતિ, તત્રાયં વચનક્કમો – ‘‘ભિક્ખુનિયો અય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દન્તિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચન્તિ, લભન્તુ કિર અય્ય ભિક્ખુનિયો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. ‘‘અહં અય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દામિ; ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચામિ, લભામહં અય્ય ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ.

‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો અય્ય અય્યાનં પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર અય્ય ભિક્ખુનીસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. ‘‘ભિક્ખુનિયો અય્ય અય્યાનં પાદે વન્દન્તિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચન્તિ, લભન્તુ કિર અય્ય ભિક્ખુનિયો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. ‘‘અહં અય્ય અય્યાનં પાદે વન્દામિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચામિ, લભામહં અય્ય ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ.

‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો અય્ય અય્યસ્સ પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર અય્ય ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. ‘‘ભિક્ખુનિયો અય્ય અય્યસ્સ પાદે વન્દન્તિ ; ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચન્તિ, લભન્તુ કિર અય્ય ભિક્ખુનિયો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ. ‘‘અહં અય્ય અય્યસ્સ પાદે વન્દામિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચામિ, લભામહં અય્ય ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ.

‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ચ અય્ય ભિક્ખુનિયો ચ ભિક્ખુની ચ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અય્યાનં અય્યસ્સ પાદે વન્દતિ વન્દન્તિ વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ યાચન્તિ યાચતિ, લભતુ કિર લભન્તુ કિર લભતુ કિર અય્ય ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ચ ભિક્ખુનિયો ચ ભિક્ખુની ચ

ઓવાદૂપસઙ્કમન''ન્તિ.

તેનપિ ભિક્ખુના ઉપોસથકાલે એવં વત્તબ્બં – ''ભિક્ખુનિયો ભન્તે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દન્તિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચન્તિ, લભન્તુ કિર ભન્તે ભિક્ખુનિયો ઓવાદૂપસઙ્કમન''ન્તિ. ''ભિક્ખુની ભન્તે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર ભન્તે ભિક્ખુની ઓવાદૂપસઙ્કમન''ન્તિ.

''ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ભન્તે, ભિક્ખુનિયો ભન્તે, ભિક્ખુની ભન્તે આયસ્મન્તાનં પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર ભન્તે ભિક્ખુની ઓવાદૂપસઙ્કમન''ન્તિ.

''ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ચ ભન્તે, ભિક્ખુનિયો ચ ભિક્ખુની ચ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ આયસ્મન્તાનં પાદે વન્દતિ વન્દન્તિ વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ યાચન્તિ યાચતિ, લભતુ કિર લભન્તુ કિર લભતુ કિર ભન્તે ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ચ ભિક્ખુનિયો ચ ભિક્ખુની ચ ઓવાદૂપસઙ્કમન''ન્તિ.

પાતિમોક્ખુદ્દેસકેનાપિ સચે સમ્મતો ભિક્ખુ અત્થિ, પુરિમનયેનેવ તં ભિક્ખુનિયો, તં ભિક્ખુની, તં ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ચ ભિક્ખુનિયો ચ ભિક્ખુની ચ ઉપસઙ્કમન્તુ ઉપસઙ્કમતુ ઉપસઙ્કમતૂતિ વત્તબ્બં. સચે નત્થિ, પાસાદિકેન ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ચ ભિક્ખુનિયો ચ ભિક્ખુની ચ સમ્પાદેતુ સમ્પાદેન્તુ સમ્પાદેતૂતિ વત્તબ્બં.

ઓવાદપટિગ્ગાહકેન પાટિપદે પચ્ચાહરિત્વા તથેવ વત્તબ્બં. ઓવાદં પન બાલગિલાનગમિકે ઠપેત્વા અઞ્ઞો સચેપિ આરઞ્ઞકો હોતિ, અપ્પટિગ્ગહેતું ન લભતિ. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા –

''અનુજાનામિ , ભિક્ખવે, ઠપેત્વા બાલં ઠપેત્વા ગિલાનં ઠપેત્વા ગમિકં અવસેસેહિ ઓવાદં ગહેતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૪).

તત્થ યો ચાતુદ્દસિકપન્નરસિકેસુ વા ઉપોસથેસુ પાટિપદે વા ગન્તુકામો, સો ગમિકો દુતિયપક્ખદિવસે ગચ્છન્તોપિ અગ્ગહેતું ન લભતિ, ''ન, ભિક્ખવે, ઓવાદો ન ગહેતબ્બો, યો ન ગણ્હેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૪) વુત્તં આપત્તિં આપજ્જતિયેવ. ઓવાદં ગહેત્વા ચ ઉપોસથગ્ગે અનારોચેતું વા પાટિપદે ભિક્ખુનીનં અપચ્ચાહરિતું વા ન વટ્ટતિ. વુત્તઞ્હેતં –

''ન, ભિક્ખવે, ઓવાદો ન આરોચેતબ્બો. યો ન આરોચેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૫).

અપરમ્પિ વુત્તં –

''ન, ભિક્ખવે, ઓવાદો ન પચ્ચાહરિતબ્બો. યો ન પચ્ચાહરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૫).

તત્થ આરઞ્ઞકેન પચ્ચાહરણત્થં સઙ્કેતો કાતબ્બો. વુત્તઞ્હેતં – ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આરઞ્ઞકેન ભિક્ખુના ઓવાદં ગહેતું, સઙ્કેતઞ્ચ કાતું, અત્ર પટિહરિસ્સામી''તિ. તસ્મા આરઞ્ઞકો ભિક્ખુ સચે ભિક્ખુનીનં વસનગામે ભિક્ખં લભતિ, તત્થેવ ચરિત્વા ભિક્ખુનિયો દિસ્વા આરોચેત્વા ગન્તબ્બં. નો ચસ્સ તત્થ ભિક્ખા સુલભા હોતિ, સામન્તગામે ચરિત્વા ભિક્ખુનીનં ગામં આગમ્મ તથેવ કાતબ્બં. સચે દૂરં ગન્તબ્બં હોતિ, સઙ્કેતો કાતબ્બો – ''અહં અમુકં નામ તુમ્હાકં ગામદ્વારે સભં વા મણ્ડપં વા રુક્ખમૂલં વા ઉપસઙ્કમિસ્સામિ, તત્થ આગચ્છેય્યાથા''તિ . ભિક્ખુનીહિ તત્થ ગન્તબ્બં, અગન્તું ન લબ્ભતિ. વુત્તઞ્હેતં – ''ન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનિયા સઙ્કેતં ન ગન્તબ્બં. યા ન ગચ્છેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૫).

ઉભતોસઙ્ઘે તીહિ ઠાનેહિ પવારેતબ્બન્તિ એત્થ ભિક્ખુનીહિ ચાતુદ્દસે અત્તના પવારેત્વા ઉપોસથે ભિક્ખુસઙ્ઘે પવારેતબ્બં. વુત્તઞ્હેતં –

''અનુજાનામિ , ભિક્ખવે, અજ્જતનાય પવારેત્વા અપરજ્જુ ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૪૨૭).

ભિક્ખુનિખન્ધકે વુત્તનયેનેવ ચેત્થ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘તેન ખો પન સમયેન સબ્બો ભિક્ખુનિસઙ્ઘો પવારેન્તો કોલાહલમકાસિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, એકં ભિક્ખુનિં બ્યત્તં પટિબલં સમ્મન્નિતું ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ અત્થાય ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેતું. એવઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, સમ્મન્નિતબ્બા. પઠમં ભિક્ખુની યાચિતબ્બા, યાચિત્વા બ્યત્તાય ભિક્ખુનિયા પટિબલાય સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો –

‘‘સુણાતુ મે, અય્યે સઙ્ઘો, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામં ભિક્ખુનિં સમ્મન્નેય્ય ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ અત્થાય ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેતું. એસા ઞત્તિ.

‘‘સુણાતુ મે, અય્યે સઙ્ઘો, સઙ્ઘો ઇત્થન્નામં ભિક્ખુનિં સમ્મન્નેય્ય ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ અત્થાય ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેતું. યસ્સા અય્યાય ખમતિ ઇત્થન્નામાય ભિક્ખુનિયા સમ્મુતિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ અત્થાય ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેતું, સા તુણ્હસ્સ; યસ્સા નક્ખમતિ, સા ભાસેય્ય.

‘‘સમ્મતા સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામા ભિક્ખુની ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ અત્થાય ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેતું. ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામી’’તિ (ચૂળવ॰ ૪૨૭).

તાય સમ્મતાય ભિક્ખુનિયા ભિક્ખુનિસઙ્ઘં આદાય ભિક્ખુસઙ્ઘં ઉપસઙ્કમિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો અય્ય, ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેતિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા. વદતય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘો ભિક્ખુનિસઙ્ઘં અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સતિ. દુતિયમ્પિ અય્ય, તતિયમ્પિ અય્ય, ભિક્ખુનિસઙ્ઘો…પે॰… પટિકરિસ્સતી’’તિ.

સચે ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ન પૂરતિ, ‘‘ભિક્ખુનિયો અય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેન્તિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘો ભિક્ખુનિયો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તિયો પટિકરિસ્સન્તી’’તિ ચ, ‘‘અહં અય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘં પવારેમિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ મં અય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તી પટિકરિસ્સામી’’તિ ચ એવં તિક્ખત્તું વત્તબ્બં.

સચે ભિક્ખુસઙ્ઘો ન પૂરતિ, ‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો અય્યા અય્યે પવારેતિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તય્યા ભિક્ખુનિસઙ્ઘં અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સતી’’તિ ચ, ‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો અય્ય અય્યં પવારેતિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતય્યો ભિક્ખુનિસઙ્ઘં અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સતી’’તિ ચ એવં તિક્ખત્તું વત્તબ્બં.

ઉભિન્નં અપારિપૂરિયા ‘‘ભિક્ખુનિયો અય્યા અય્યે પવારેન્તિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તય્યા ભિક્ખુનિયો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તિયો પટિકરિસ્સન્તી’’તિ ચ, ‘‘ભિક્ખુનિયો અય્ય અય્યં પવારેન્તિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતય્યો ભિક્ખુનિયો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તિયો પટિકરિસ્સન્તી’’તિ ચ, ‘‘અહં અય્યા અય્યે પવારેમિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં અય્યા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તી પટિકરિસ્સામી’’તિ ચ, ‘‘અહં અય્ય અય્યં પવારેમિ – દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ મં અય્યો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તી પટિકરિસ્સામી’’તિ ચ એવં તિક્ખત્તું વત્તબ્બં.

માનત્તચરણઞ્ચ ઉપસમ્પદાપરિયેસના ચ યથાઠાનેયેવ આવિ ભવિસ્સતિ.

ન ભિક્ખુનિયા કેનચિ પરિયાયેનાતિ દસહિ વા અક્કોસવત્થૂહિ અઞ્ઞેન વા કેનચિ પરિયાયેન ભિક્ખુ નેવ અક્કોસિતબ્બો, ન પરિભાસિતબ્બો, ન ભયેન તજ્જેતબ્બો. **ઓવટો**તિ પિહિતો વારિતો પટિક્ખિત્તો. વચનયેવ **વચનપથો. અનોવટો**તિ અપિહિતો અવારિતો અપ્પટિક્ખિત્તો. તસ્મા ભિક્ખુનિયા આધિપચ્ચટ્ઠાને જેટ્ઠકટ્ઠાને ઠત્વા ‘‘એવં અભિક્કમ, એવં પટિક્કમ, એવં નિવાસેહિ, એવં પારુપાહી’’તિ કેનચિ પરિયાયેન નેવ ભિક્ખુ ઓવદિતબ્બો, ન અનુસાસિતબ્બો. દોસં પન દિસ્વા ‘‘પુબ્બે મહાથેરા ન એવં અભિક્કમન્તિ, ન પટિક્કમન્તિ, ન નિવાસેન્તિ, ન પારુપન્તિ, ઈદિસં કાસાવમ્પિ ન ધારેન્તિ, ન એવં અક્ખીનિ અઞ્જેન્તી’’તિઆદિના નયેન વિજ્જમાનદોસં દસ્સેતું વટ્ટતિ. ભિક્ખૂહિ પન ‘‘અયં વુડ્ઢસમણી એવં નિવાસેતિ, એવં પારુપતિ, મા એવં નિવાસેહિ, મા એવં પારુપાહિ, મા તિલકમ્મપણ્ણકમ્માદીનિ કરોહી’’તિ યથાસુખં ભિક્ખુનિં ઓવદિતું અનુસાસિતું વટ્ટતિ.

સમગ્ગામ્હય્યાતિ ભણન્તન્તિ ‘‘સમગ્ગા અમ્હ અય્ય’’ ઇતિ ભણન્તં ભિક્ખુનિસઙ્ઘં. **અઞ્ઞં ધમ્મં ભણતી**તિ અઞ્ઞં સુત્તન્તં વા અભિધમ્મં વા. સમગ્ગામ્હય્યાતિ વચનેન હિ ઓવાદં પચ્ચાસીસન્તિ, તસ્મા ઠપેત્વા ઓવાદં અઞ્ઞં ધમ્મં ભણન્તસ્સ દુક્કટં. **ઓવાદં અનિય્યાદેત્વા**તિ એસો ભગિનિયો ઓવાદોતિ અવત્વા.

૧૫૦. અધમ્મકમ્મેતિઆદીસુ ભિક્ખુનોવાદકસમ્મુતિકમ્મં કમ્મન્તિ વેદિતબ્બં. તત્થ અધમ્મકમ્મે દ્વિન્નં નવકાનં વસેન અટ્ઠારસ પાચિત્તિયાનિ. ધમ્મકમ્મે દુતિયસ્સ નવકસ્સ અવસાનપદે અનાપત્તિ, સેસેસુ સત્તરસ દુક્કટાનિ.

૧૫૨. ઉદ્દેસં દેન્તોતિ અટ્ઠન્નં ગરુધમ્માનં પાળિં ઉદ્દિસન્તો. **પરિપુચ્છં દેન્તો**તિ તસ્સાયેવ પગુણાય ગરુધમ્મપાળિયા અટ્ઠકથં કથેન્તોતિ અત્થો. **ઓસારેહિ અય્યાતિ વુચ્ચમાનો ઓસારેતી**તિ એવં વુચ્ચમાનો અટ્ઠગરુધમ્મપાળિં ઓસારેતીતિ અત્થો. એવં ઉદ્દેસં દેન્તો, પરિપુચ્છં દેન્તો, યો ચ ઓસારેહીતિ વુચ્ચમાનો અટ્ઠ ગરુધમ્મે ભણતિ, તસ્સ પાચિત્તિયેન અનાપત્તિ. અઞ્ઞં ધમ્મં ભણન્તસ્સ દુક્કટેન અનાપત્તિ. **પઞ્હં પુચ્છતિ, પઞ્હં પુટ્ઠો કથેતી**તિ ભિક્ખુની ગરુધમ્મનિસ્સિતં વા ખન્ધાદિનિસ્સિતં વા પઞ્હં પુચ્છતિ, તં યો ભિક્ખુ કથેતિ, તસ્સાપિ અનાપત્તિ. **અઞ્ઞસ્સત્થાય ભણન્ત**ન્તિ ચતુપરિસતિં ધમ્મં દેસેન્તં ભિક્ખું ઉપસઙ્કમિત્વા ભિક્ખુનિયો સુણન્તિ, તત્રાપિ ભિક્ખુસ્સ અનાપત્તિ. **સિક્ખમાનાય સામણેરિયા**તિ એતાસં દેસેન્તસ્સાપિ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનત્થમેવ.

પદસોધમ્મસમુટ્ઠાનં – વાચતો ચ વાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં તિવેદનન્તિ.

ઓવાદસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. અત્થઙ્ગતસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૫૩. દુતિયસિક્ખાપદે – **પરિયાયેના**તિ વારેન, પટિપાટિયાતિ અત્થો. **અધિચેતસો**તિ અધિચિત્તવતો , સબ્બચિત્તાનં અધિકેન અરહત્તફલચિત્તેન સમન્નાગતસ્સાતિ અત્થો. **અપ્પમજ્જતો**તિ નપ્પમજ્જતો, અપ્પમાદેન કુસલાનં ધમ્માનં સાતચ્ચકિરિયાય સમન્નાગતસ્સાતિ વુત્તં હોતિ. **મુનિનો**તિ ''યો મુનાતિ ઉભો લોકે, મુનિ તેન પવુચ્ચતી''તિ (ધ॰ પ॰ ૨૬૯) એવં ઉભયલોકમુનનેન વા, મોનં વુચ્ચતિ ઞાણં, તેન ઞાણેન સમન્નાગતત્તા વા ખીણાસવો મુનિ નામ વુચ્ચતિ, તસ્સ મુનિનો. **મોનપથેસુ સિક્ખતો**તિ અરહત્તઞાણસઙ્ખાતસ્સ મોનસ્સ પથેસુ સત્તતિંસબોધિપક્ખિયધમ્મેસુ તીસુ વા સિક્ખાસુ સિક્ખતો. ઇદઞ્ચ પુબ્બભાગપટિપદં ગહેત્વા વુત્તં, તસ્મા એવં પુબ્બભાગે સિક્ખતો ઇમાય સિક્ખાય મુનિભાવં પત્તસ્સ મુનિનોતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **સોકા ન ભવન્તિ તાદિનો**તિ તાદિસસ્સ ખીણાસવમુનિનો અબ્ભન્તરે ઇટ્ઠવિયોગાદિવત્થુકા સોકા ન સન્તિ. અથ વા **તાદિનો**તિ તાદિલક્ખણસમન્નાગતસ્સ એવરૂપસ્સ મુનિનો સોકા ન ભવન્તીતિ અયમેત્થ અત્થો. **ઉપસન્તસ્સા**તિ રાગાદીનં ઉપસમેન ઉપસન્તસ્સ. **સદા સતીમતો**તિ સતિવેપુલ્લપ્પત્તત્તા નિચ્ચકાલં સતિયા અવિરહિતસ્સ . **આકાસે અન્તલિક્ખે**તિ અન્તલિક્ખસઙ્ખાતે આકાસે, ન કસિણુગ્ઘાટિમે, ન પન રૂપપરિચ્છેદે. **ચઙ્કમતિપિ તિટ્ઠતિપી**તિ તાસં ભિક્ખુનીનં કથં સુત્વા ''ઇમા ભિક્ખુનિયો મં 'એત્તકમેવ અયં જાનાતી'તિ અવમઞ્ઞન્તિ, હન્દ દાનિ એતાસં અત્તનો આનુભાવં દસ્સેમી''તિ ધમ્મબહુમાનં ઉપ્પાદેત્વા અભિઞ્ઞાપાદકં ચતુત્થજ્ઝાનં સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠાય એવરૂપં ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેસિ – ''આકાસે અન્તલિક્ખે ચઙ્કમતિપિ...પે॰... અન્તરધાયતિપી''તિ. તત્થ **અન્તરધાયતિપી**તિ અન્તરધાયતિપિ અદસ્સનમ્પિ ગચ્છતીતિ અત્થો. **તઞ્ચેવ ઉદાનં ભણતિ અઞ્ઞઞ્ચ બહું બુદ્ધવચન**ન્તિ થેરો કિર અત્તનો ભાતુથેરસ્સ સન્તિકે –

> ''પદુમં યથા કોકનુદં સુગન્ધં,
> પાતો સિયા ફુલ્લમવીતગન્ધં;
> અઙ્ગીરસં પસ્સ વિરોચમાનં,
> તપન્તમાદિચ્ચમિવન્તલિક્ખે''તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૩);

ઇમં ગાથં ઉદ્દિસાપેત્વા ચત્તારો માસે સજ્ઝાયિ. ન ચ પગુણં કત્તુમસક્ખિ. તતો નં થેરો ''અભબ્બો ત્વં ઇમસ્મિં સાસને''તિ વિહારા નિક્કડ્ઢાપેસિ, સો રોદમાનો દ્વારકોટ્ઠકે અટ્ઠાસિ. અથ ભગવા બુદ્ધચક્ખુના વેનેય્યસત્તે ઓલોકેન્તો તં દિસ્વા વિહારચારિકં ચરમાનો વિય તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ચૂળપન્થક, કસ્મા રોદસી''તિ આહ. સો તમત્થં આરોચેસિ. અથસ્સ ભગવા સુદ્ધં પિલોતિકખણ્ડં દત્વા ''ઇદં 'રજોહરણં રજોહરણ'ન્તિ પરિમજ્જાહી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અત્તનો નિવાસટ્ઠાને નિસીદિત્વા તસ્સ એકમન્તં પરિમજ્જિ, પરિમજ્જિતટ્ઠાનં કાળકમહોસિ. સો ''એવં પરિસુદ્ધમ્પિ નામ વત્થં ઇમં અત્તભાવં નિસ્સાય કાળકં જાત''ન્તિ સંવેગં પટિલભિત્વા વિપસ્સનં આરભિ. અથસ્સ ભગવા આરદ્ધવીરિયભાવં ઞત્વા ''અધિચેતસો''તિ ઇમં ઓભાસગાથં અભાસિ. થેરો

ગાથાપરિયોસાને અરહત્તં પાપુણિ. તસ્મા થેરો પકતિયાવ ઇમં ગાથં મમાયતિ, સો તં ઇમિસ્સા ગાથાય મમાયનભાવં જાનાપેતું તંયેવ ભણતિ. અઞ્ઞઞ્ચ અન્તરન્તરા આહરિત્વા બહું બુદ્ધવચનં. તેન વુત્તં – ‘‘તઞ્ચેવ ઉદાનં ભણતિ, અઞ્ઞઞ્ચ બહું બુદ્ધવચન’’ન્તિ.

૧૫૬. એકતો ઉપસમ્પન્નાયાતિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘે ઉપસમ્પન્નાય, ભિક્ખુસઙ્ઘે પન ઉપસમ્પન્નં ઓવદન્તસ્સ પાચિત્તિયં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. ઇદમ્પિ ચ પદસોધમ્મસમુટ્ઠાનમેવ.

અત્થઙ્ગતસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. ભિક્ખુનુપસ્સયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૬૨. તતિયસિક્ખાપદે – **અઞ્ઞત્ર સમયા ઓવદતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિઆદીસુ અટ્ઠહિ ગરુધમ્મેહિ ઓવદન્તસ્સેવ પાચિત્તિયં, અઞ્ઞેન ધમ્મેન દુક્કટન્તિ વેદિતબ્બં. **એકતોઉપસમ્પન્નાયા**તિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘે ઉપસમ્પન્નાય, ભિક્ખુસઙ્ઘે ઉપસમ્પન્નાય પન ઓવદતો પાચિત્તિયમેવ. ઇતો પરમ્પિ યત્થ યત્થ ‘‘એકતોઉપસમ્પન્ના’’તિ વુચ્ચતિ, સબ્બત્થ અયમેવ અત્થો દટ્ઠબ્બો. સેસં ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો, કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ભિક્ખુનુપસ્સયસિક્ખાપદં તતિયં.

ઇદં પનેત્થ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં પકિણ્ણકં – અસમ્મતો ચે ભિક્ખુ અત્થઙ્ગતે સૂરિયે ભિક્ખુનુપસ્સયં ઉપસઙ્કમિત્વા અટ્ઠહિ ગરુધમ્મેહિ ઓવદતિ, તીણિ પાચિત્તિયાનિ. અઞ્ઞેન ધમ્મેન ઓવદતો દ્વે દુક્કટાનિ, એકં પાચિત્તિયં. કથં? અસમ્મતમૂલકં દુક્કટં, ઉપસ્સયં ગન્ત્વા અઞ્ઞેન ધમ્મેન ઓવદનમૂલકં દુક્કટં, અત્થઙ્ગતે સૂરિયે ઓવદનમૂલકં પાચિત્તિયન્તિ. સમ્મતસ્સ અત્થઙ્ગતે સૂરિયે તત્થ ગન્ત્વા અટ્ઠહિ ગરુધમ્મેહિ ઓવદન્તસ્સ એકા અનાપત્તિ, દ્વે પાચિત્તિયાનિ. કથં? સમ્મતત્તા અનાપત્તિ, અત્થઙ્ગતે સૂરિયે ઓવદનમૂલકં એકં, ગન્ત્વા ગરુધમ્મેહિ ઓવદનમૂલકં એકન્તિ દ્વે પાચિત્તિયાનિ. તસ્સેવ અઞ્ઞેન ધમ્મેન ઓવદતો એકા અનાપત્તિ, એકં દુક્કટં, એકં પાચિત્તિયં. કથં? સમ્મતત્તા અનાપત્તિ, ગન્ત્વા અઞ્ઞેન ધમ્મેન ઓવદનમૂલકં દુક્કટં, અત્થઙ્ગતે સૂરિયે ઓવદનમૂલકં પાચિત્તિયન્તિ. દિવા પન ગન્ત્વા ઓવદતો સમ્મતસ્સ ચ અસમ્મતસ્સ ચ રત્તિં ઓવદનમૂલકં એકં પાચિત્તિયં અપનેત્વા અવસેસા આપત્તાનાપત્તિયો વેદિતબ્બાતિ.

પકિણ્ણકકથા નિટ્ઠિતા.

૪. આમિસસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૬૪. ચતુત્થસિક્ખાપદે – **ન બહુકતા**તિ ન કતબહુમાના, ન ધમ્મે બહુમાનં કત્વા ઓવદન્તીતિ અધિપ્પાયો. ‘‘**ભિક્ખુનોવાદકં અવણ્ણં કત્તુકામો**’’તિઆદીનં ઉજ્ઝાપનકે વુત્તનયેનેવત્થો વેદિતબ્બો.

ઉપસમ્પન્નં સઙ્ઘેન અસમ્મતન્તિ એત્થ અસમ્મતો નામ સમ્મતેન વા સઙ્ઘેન વા ભારં કત્વા ઠપિતો વેદિતબ્બો. **અનુપસમ્પન્નં સમ્મતં વા અસમ્મતં વા**તિ એત્થ પન ભિક્ખુકાલે સમ્મુતિં લભિત્વા સામણેરભૂમિયં ઠિતો સમ્મતો, સમ્મતેન વા સઙ્ઘેન વા ઠપિતો બહુસ્સુતો સામણેરો અસમ્મતોતિ વેદિતબ્બો. સેસં વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

આમિસસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. ચીવરદાનસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૬૯. પઞ્ચમસિક્ખાપદે – **વિસિખાયા**તિ રથિકાય. **પિણ્ડાય ચરતી**તિ નિબદ્ધચારવસેન અભિણ્હં ચરતિ. **સન્દિટ્ઠા**તિ સન્દિટ્ઠમિત્તા અહેસું. સેસમેત્થ પદતો ઉત્તાનત્થં, વિનિચ્છયતો ચીવરપટિગ્ગહણસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહિ. તત્ર હિ ભિક્ખુ પટિગ્ગાહકો, ઇધ ભિક્ખુની, અયં વિસેસો. સેસં તાદિસમેવાતિ.

ચીવરદાનસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. ચીવરસિબ્બનસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૭૫. છટ્ઠસિક્ખાપદે – **ઉદાયી**તિ લાળુદાયી. **પટ્ઠો**તિ પટિબલો, નિપુણો ચેવ સમત્થો ચાતિ વુત્તં હોતિ. **અઞ્ઞતરા ભિક્ખુની**તિ તસ્સેવ પુરાણદુતિયિકા. **પટિભાનચિત્ત**ન્તિ અત્તનો પટિભાનેન કતચિત્તં, સો કિર ચીવરં રજિત્વા તસ્સ મજ્ઝે નાનાવણ્ણેહિ વિપ્પકતમેથુનં ઇત્થિપુરિસરૂપમકાસિ. તેન વુત્તં – ‘‘મજ્ઝે પટિભાનચિત્તં વુટ્ઠાપેત્વા’’તિ. **યથાસંહટ**ન્તિ યથાસંહરિતમેવ.

૧૭૬. **ચીવર**ન્તિ યં નિવાસિતું વા પારુપિતું વા સક્કા હોતિ, એવઞ્હિ મહાપચ્ચરિયાદીસુ વુત્તં. **સયં સિબ્બતી**તિ એત્થ સિબ્બિસ્સામીતિ વિચારેન્તસ્સાપિ છિન્દન્તસ્સાપિ દુક્કટં, સિબ્બન્તસ્સ પન પાચિત્તિયં. **આરાપથે આરાપથે**તિ સૂચિં પવેસેત્વા પવેસેત્વા નીહરણે. સચે પન સકલસૂચિં અનીહરન્તો દીઘસુત્તપ્પવેસનત્થં સતક્ખત્તુમ્પિ વિજ્ઝિત્વા નીહરતિ, એકમેવ પાચિત્તિયં. **સકિં આણત્તો**તિ સકિં ‘‘ચીવરં સિબ્બા’’તિ વુત્તો. **બહુકમ્પિ સિબ્બતી**તિ સચેપિ સબ્બં સૂચિકમ્મં પરિયોસાપેત્વા ચીવરં નિટ્ઠાપેતિ, એકમેવ પાચિત્તિયં. અથ પન ‘‘ઇમસ્મિં ચીવરે કત્તબ્બકમ્મં તવ ભારો’’તિ વુત્તો કરોતિ, આણત્તસ્સ આરાપથે આરાપથે એકમેકં પાચિત્તિયં, આણાપકસ્સ એકવાચાય સમ્બહુલાનિપિ. પુનપ્પુનં આણત્તિયં પન વત્તબ્બમેવ નત્થિ.

યેપિ સચે આચરિયુપજ્ઝાયેસુ અત્તનો ઞાતિકાનં ચીવરં સિબ્બન્તેસુ તેસં નિસ્સિતકા ‘‘આચરિયુપજ્ઝાયવત્તં વા કથિનવત્તં વા કરોમા’’તિ સિબ્બન્તિ, તેસમ્પિ આરાપથગણનાય આપત્તિયો. આચરિયુપજ્ઝાયા અત્તનો ઞાતિકાનં ચીવરં અન્તેવાસિકેહિ સિબ્બાપેન્તિ, આચરિયુપજ્ઝાયાનં દુક્કટં, અન્તેવાસિકાનં પાચિત્તિયં. અન્તેવાસિકા અત્તનો ઞાતિકાનં આચરિયુપજ્ઝાયેહિ સિબ્બાપેન્તિ, તત્રાપિ એસેવ નયો. અન્તેવાસિકાનમ્પિ આચરિયુપજ્ઝાયાનમ્પિ ઞાતિકાય ચીવરં હોતિ, આચરિયુપજ્ઝાયા પન અન્તેવાસિકે વઞ્ચેત્વા સિબ્બાપેન્તિ, ઉભિન્નમ્પિ દુક્કટં. કસ્મા? અન્તેવાસિકાનં અઞ્ઞાતિકસઞ્ઞાય સિબ્બિતત્તા , ઇતરેસં અકપ્પિયે નિયોજિતત્તા. તસ્મા ‘‘ઇદં તે માતુ ચીવરં, ઇદં ભગિનિયા’’તિ આચિક્ખિત્વા સિબ્બાપેતબ્બં.

૧૭૯. **અઞ્ઞં પરિક્ખાર**ન્તિ યંકિઞ્ચિ ઉપાહનત્થવિકાદિં. સેસં ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ચીવરસિબ્બનસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. સંવિધાનસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૮૧. સત્તમસિક્ખાપદે – **પચ્છા ગચ્છન્તીનં ચોરા અચ્છિન્દિંસૂ**તિ પચ્છા ગચ્છન્તીનં પત્તચીવરં ચોરા હરિંસુ. **દૂસેસુ**ન્તિ તા ભિક્ખુનિયો ચોરા દૂસયિંસુ, સીલવિનાસં પાપયિંસૂતિ અત્થો .

૧૮૨-૩. **સંવિધાયા**તિ સંવિદહિત્વા, ગમનકાલે સઙ્કેતં કત્વાતિ અત્થો. **કુક્કુટસમ્પાદે**તિ એત્થ યસ્મા ગામા નિક્ખમિત્વા કુક્કુટો પદસાવ અઞ્ઞં ગામં ગચ્છતિ, અયં કુક્કુટસમ્પાદોતિ વુચ્ચતિ. તત્રાયં વચનત્થો – સમ્પદન્તિ એત્થાતિ **સમ્પાદો**. કે સમ્પદન્તિ? કુક્કુટા. કુક્કુટાનં સમ્પાદો **કુક્કુટસમ્પાદો**. અથ વા સમ્પાદોતિ ગમનં, કુક્કુટાનં સમ્પાદો એત્થ અત્થીતિપિ કુક્કુટસમ્પાદો. કુક્કુટસમ્પાતે ઇતિપિ પાઠો, તત્થ યસ્સ ગામસ્સ ગેહચ્છદનપિટ્ઠિતો કુક્કુટો ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞસ્સ ગેહચ્છદનપિટ્ઠિયં પતતિ, અયં કુક્કુટસમ્પાતોતિ વુચ્ચતિ. વચનત્થો પનેત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. દ્વિધા વુત્તપ્પકારોપિ ચેસ ગામો અચ્ચાસન્નો હોતિ, ઉપચારો ન લબ્ભતિ. યસ્મિં પન ગામે પચ્ચૂસે વસ્સન્તસ્સ કુક્કુટસ્સ સદ્દો અનન્તરે ગામે સુય્યતિ, તાદિસેહિ ગામેહિ સમ્પુણ્ણરટ્ઠે ગામન્તરે ગામન્તરે પાચિત્તિયન્તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તં. કિઞ્ચાપિ વુત્તં, ‘‘ગામન્તરે ગામન્તરે આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા’’તિ વચનતો પન સચેપિ રતનમત્તન્તરો ગામો હોતિ, યો તસ્સ મનુસ્સેહિ ઠપિતઉપચારો, તં ઓક્કમન્તસ્સ આપત્તિયેવ.

તત્રાયં આપત્તિવિનિચ્છયો – સંવિધાનકાલે હિ સચે ઉભોપિ ભિક્ખુનુપસ્સયે વા અન્તરારામે વા આસનસાલાય વા તિત્થિયસેય્યાય વા ઠત્વા સંવિદહન્તિ, અનાપત્તિ કપ્પિયભૂમિ કિરાયં. તસ્મા એત્થ સંવિદહનપચ્ચયા દુક્કટાપત્તિં ન વદન્તિ, ગચ્છન્તસ્સ યથાવત્થુકમેવ. સચે પન અન્તોગામે ભિક્ખુનુપસ્સયદ્વારે રથિકાય અઞ્ઞેસુ વા ચતુક્કસિઙ્ઘાટકહત્થિસાલાદીસુ સંવિદહન્તિ, ભિક્ખુનો આપત્તિ દુક્કટસ્સ. એવં સંવિદહિત્વા ગામતો નિક્ખમન્તિ, નિક્ખમને અનાપત્તિ, અનન્તરગામસ્સ ઉપચારોક્કમને પન ભિક્ખુનો પાચિત્તિયં. તત્રાપિ ''પઠમપાદે દુક્કટં, દુતિયપાદે પાચિત્તિય''ન્તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. ગામતો નિક્ખમિત્વા પન યાવ અનન્તરગામસ્સ ઉપચારં ન ઓક્કમન્તિ , એત્થન્તરે સંવિદહિતેપિ ભિક્ખુનો દુક્કટં, અનન્તરગામસ્સ ઉપચારોક્કમને પુરિમનયેનેવ આપત્તિ. સચે દૂરં ગન્તુકામા હોન્તિ, ગામૂપચારગણનાય ઓક્કમને ઓક્કમને આપત્તિ, તસ્સ તસ્સ પન ગામસ્સ અતિક્કમને અનાપત્તિ. સચે પન ભિક્ખુની ''અસુકં નામ ગામં ગમિસ્સામી''તિ ઉપસ્સયતો નિક્ખમતિ, ભિક્ખુપિ તમેવ ગામં સન્ધાય ''અસુકં નામ ગામં ગમિસ્સામી''તિ વિહારતો નિક્ખમતિ. અથ દ્વેપિ ગામદ્વારે સમાગન્ત્વા ''તુમ્હે કુહિં ગચ્છથ, અસુકં નામ ગામં તુમ્હે કુહિન્તિ, મયમ્પિ તત્થેવા''તિ વત્વા ''એહિ દાનિ, ગચ્છામા''તિ સંવિધાય ગચ્છન્તિ, અનાપત્તિ. કસ્મા? પુબ્બમેવ ગમિસ્સામાતિ નિક્ખન્તત્તાતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. તં નેવ પાળિયા ન સેસઅટ્ઠકથાય સમેતિ.

અદ્ધયોજને અદ્ધયોજનેતિ એકમેકં અદ્ધયોજનં અતિક્કમન્તસ્સ ઇદાનિ અતિક્કમિસ્સતીતિ પઠમપાદે દુક્કટં, દુતિયપાદે પાચિત્તિયં. ઇમસ્મિઞ્હિ નયે અતિક્કમને આપત્તિ, ઓક્કમને અનાપત્તિ.

૧૮૪. **ભિક્ખુ સંવિદહતી**તિ નગરદ્વારે વા રથિકાય વા ભિક્ખુનિં દિસ્વા ''અસુકં ગામં નામ ગતપુબ્બત્થા''તિ વદતિ, ''નામ્હિ અય્ય ગતપુબ્બા''તિ ''એહિ ગચ્છામા''તિ વા ''સ્વે અહં ગમિસ્સામિ, ત્વમ્પિ આગચ્છેય્યાસી''તિ વા વદતિ. **ભિક્ખુની સંવિદહતી**તિ ગામન્તરે ચેતિયવન્દનત્થં ગામતો નિક્ખમન્તં ભિક્ખું દિસ્વા ''અય્ય કુહિં ગચ્છથા''તિ વદતિ. ''અસુકં નામ ગામં ચેતિયવન્દનત્થ''ન્તિ. ''અહમ્પિ અય્ય આગચ્છામી''તિ એવં ભિક્ખુનીયેવ સંવિદહતિ, ન ભિક્ખુ.

૧૮૫. **વિસઙ્કેતેના**તિ એત્થ ''પુરેભત્તં ગચ્છિસ્સામા''તિ વત્વા પચ્છાભત્તં ગચ્છન્તિ, ''અજ્જ વા ગમિસ્સામા''તિ વત્વા સ્વે ગચ્છન્તિ. એવં કાલવિસઙ્કેતેયેવ અનાપત્તિ, દ્વારવિસઙ્કેતે પન મગ્ગવિસઙ્કેતે વા સતિપિ આપત્તિયેવ. **આપદાસૂ**તિ રટ્ઠભેદે ચક્કસમારુળ્હા જનપદા પરિયાયન્તિ એવરૂપાસુ આપદાસુ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

ચતુસમુટ્ઠાનં – કાયતો કાયવાચતો કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સંવિધાનસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. નાવાભિરુહનસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૮૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદે – **સંવિધાયા**તિ લોકસ્સાદમિત્તસન્થવવસેન કીળાપુરેક્ખારા સંવિદહિત્વા. **ઉદ્ધંગામિનિ**ન્તિ ઉદ્ધં નદિયા પટિસોતં ગચ્છન્તિં. યસ્મા પન યો ઉદ્ધં જવનતો ઉજ્જવનિકાય નાવાય કીળતિ, સો ''ઉદ્ધંગામિનિં અભિરુહતી''તિ વુચ્ચતિ. તેનસ્સ પદભાજને અત્થમેવ દસ્સેતું ''ઉજ્જવનિકાયા''તિ વુત્તં. **અધોગામિનિ**ન્તિ અધો અનુસોતં ગચ્છન્તિં. યસ્મા પન યો અધો જવનતો ઓજવનિકાય નાવાય કીળતિ, સો ''અધોગામિનિં અભિરુહતી''તિ વુચ્ચતિ. તેનસ્સાપિ પદભાજને અત્થમેવ દસ્સેતું ''ઓજવનિકાયા''તિ વુત્તં. તત્થ યં તિત્થસમ્પટિપાદનત્થં ઉદ્ધં વા અધો વા હરન્તિ, એત્થ અનાપત્તિ. **તિરિયં તરણાયા**તિ ઉપયોગત્થે નિસ્સક્કવચનં.

૧૮૯. **ગામન્તરે ગામન્તરે**તિ એત્થ યસ્સા નદિયા એકં તીરં કુક્કુટસમ્પાદગામેહિ નિરન્તરં, એકં અગામકં અરઞ્ઞં, તસ્સા સગામકતીરપસ્સેન ગમનકાલે ગામન્તરગણનાય પાચિત્તિયાનિ, અગામકતીરપસ્સેન ગમનકાલે અદ્ધયોજનગણનાય. યા પન યોજનવિત્થતા હોતિ, તસ્સા મજ્ઝેન ગમનેપિ અદ્ધયોજનગણનાય પાચિત્તિયાનિ વેદિતબ્બાનિ. **અનાપત્તિ તિરિયં તરણાયા**તિ એત્થ ન કેવલં નદિયા, યોપિ મહાતિત્થપટ્ટનતો તામલિત્તિં વા સુવણ્ણભૂમિં વા ગચ્છતિ, તસ્સાપિ અનાપત્તિ. સબ્બઅટ્ઠકથાસુ હિ નદિયંયેવ આપત્તિ વિચારિતા, ન સમુદ્દે.

૧૯૧. વિસઙ્કેતેનાતિ ઇધાપિ કાલવિસઙ્કેતેનેવ અનાપત્તિ, તિત્થવિસઙ્કેતેન પન નાવાવિસઙ્કેતેન વા ગચ્છન્તસ્સ આપત્તિયેવ. સેસં પઠમસિક્ખાપદસદિસમેવ સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

નાવાભિરુહનસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. પરિપાચિતસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૯૨. નવમસિક્ખાપદે – **મહાનાગે તિટ્ઠમાને**તિ ભુમ્મત્થે ઉપયોગવચનં, મહાનાગેસુ તિટ્ઠમાનેસૂતિ અત્થો. અથ વા મહાનાગે તિટ્ઠમાને ‘‘અદિસ્વા’’તિ અયમેત્થ પાઠસેસો દટ્ઠબ્બો. ઇતરથા હિ અત્થો ન યુજ્જતિ. **અન્તરાકથા**તિ અવસાનં અપ્પત્વા આરમ્ભસ્સ ચ અવસાનસ્સ ચ વેમજ્ઝટ્ઠાનં પત્તકથા. **વિપ્પકતા**તિ કયિરમાના હોતિ. **સચ્ચં મહાનાગા ખો તયા ગહપતી**તિ અદ્ધચ્છિકેન ઓલોકયમાના થેરે પવિસન્તે દિસ્વા તેહિ સુતભાવં ઞત્વા એવમાહ.

૧૯૪. ભિક્ખુનિપરિપાચિતન્તિ ભિક્ખુનિયા પરિપાચિતં, ગુણપ્પકાસનેન નિપ્ફાદિતં; લદ્ધબ્બં કતન્તિ અત્થો. પદભાજને પનસ્સ ભિક્ખુનિઞ્ચ તસ્સા પરિપાચનાકારઞ્ચ દસ્સેતું ‘‘ભિક્ખુની નામ ઉભતોસઙ્ઘે ઉપસમ્પન્ના, પરિપાચેતિ નામ પુબ્બે અદાતુકામાન’’ન્તિઆદિ વુત્તં. **પુબ્બે ગિહિસમારમ્ભા**તિ એત્થ **પુબ્બે**તિ પઠમં. **સમારમ્ભો**તિ સમારદ્ધં વુચ્ચતિ, પટિયાદિતસ્સેતં અધિવચનં. ગિહીનં સમારમ્ભો ગિહિસમારમ્ભો. ભિક્ખુનિયા પરિપાચનતો પઠમમેવ યં ગિહીનં પટિયાદિતં ભત્તં, તતો અઞ્ઞત્ર તં પિણ્ડપાતં ઠપેત્વા અઞ્ઞં ભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ, તં પન ભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તીતિ વુત્તં હોતિ. પદભાજને પન યસ્મા ઞાતકપવારિતેહિ ભિક્ખુસ્સત્થાય અસમારદ્ધોપિ પિણ્ડપાતો અત્થતો સમારદ્ધોવ હોતિ, યથાસુખં આહરાપેતબ્બતો, તસ્મા બ્યઞ્જનં અનાદિયિત્વા અત્થમેવ દસ્સેતું ‘‘ગિહિસમારમ્ભો નામ ઞાતકા વા હોન્તિ પવારિતા વા’’તિ વુત્તં.

૧૯૫. પકતિપટિયત્તન્તિ પકતિયા તસ્સેવ ભિક્ખુનો અત્થાય પટિયાદિતં હોતિ ‘‘થેરસ્સ દસ્સામા’’તિ. મહાપચ્ચરિયં પન ‘‘તસ્સ અઞ્ઞસ્સા’’તિ અવત્વા ‘‘ભિક્ખૂનં દસ્સામાતિ પટિયત્તં હોતી’’તિ અવિસેસેન વુત્તં.

૧૯૭. પઞ્ચ ભોજનાનિ ઠપેત્વા સબ્બત્થ અનાપત્તીતિ યાગુખજ્જકફલાફલે સબ્બત્થ ભિક્ખુનિપરિપાચિતેપિ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પરિપાચિતસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. રહોનિસજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૯૮. દસમસિક્ખાપદે – સબ્બો પાળિઅત્થો ચ વિનિચ્છયો ચ દુતિયઅનિયતે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. ઇદઞ્હિ સિક્ખાપદં દુતિયાનિયતેન ચ ઉપરિ ઉપનન્ધસ્સ ચતુત્થસિક્ખાપદેન ચ સદ્ધિં એકપરિચ્છેદં, અટ્ઠુપ્પત્તિવસેન પન વિસું પઞ્ઞત્તન્તિ.

રહોનિસજ્જસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન ભિક્ખુનિવગ્ગો તતિયો.

૪. ભોજનવગ્ગો

૧. આવસથપિણ્ડસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૦૩. ભોજનવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **આવસથપિણ્ડો**તિ આવસથે પિણ્ડો. સમન્તા પરિક્ખિત્તં અદ્ધિકગિલાનગબ્ભિનિપબ્બજિતાનં યથાનુરૂપં પઞ્ઞત્તમઞ્ચપીઠં અનેકગબ્ભપમુખપરિચ્છેદં આવસથં કત્વા તત્થ પુઞ્ઞકામતાય પિણ્ડો પઞ્ઞત્તો હોતિ, યાગુભત્તભેસજ્જાદિ સબ્બં તેસં તેસં દાનત્થાય ઠપિતં હોતીતિ અત્થો. **હિય્યોપી**તિ સ્વેપિ. **અપસક્કન્તી**તિ અપગચ્છન્તિ. **મનુસ્સા ઉજ્ઝાયન્તી**તિ તિત્થિયે અપસ્સન્તા ‘‘તિત્થિયા કુહિં ગતા’’‘‘ઇમે પસ્સિત્વા પક્કન્તા’’તિ સુત્વા ઉજ્ઝાયન્તિ. **કુક્કુચ્ચાયન્તો**તિ કુક્કુચ્ચં કરોન્તો, અકપ્પિયસઞ્ઞં ઉપ્પાદેન્તોતિ અત્થો.

૨૦૬. **સક્કોતિ તમ્હા આવસથા પક્કમિતુન્તિ** અદ્ધયોજનં વા યોજનં વા ગન્તું સક્કોતિ. **ન સક્કોતી**તિ એત્તકમેવ ન સક્કોતિ. **અનોદિસ્સા**તિ ઇમેસંયેવ વા એત્તકાનંયેવ વાતિ એકં પાસણ્ડં અનુદ્દિસિત્વા સબ્બેસં પઞ્ઞત્તો હોતિ. **યાવદત્થો**તિ ભોજનમ્પિ એત્તકન્તિ અપરિચ્છિન્દિત્વા યાવદત્થો પઞ્ઞત્તો હોતિ. **સકિં ભુઞ્જિતબ્બન્તિ** એકદિવસં ભુઞ્જિતબ્બં, દુતિયદિવસતો પટ્ઠાય પટિગ્ગહણે દુક્કટં, અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે પાચિત્તિયં.

અયં પનેત્થ વિનિચ્છયો – એકકુલેન વા નાનાકુલેહિ વા એકતો હુત્વા એકસ્મિં ઠાને વા નાનાઠાનેસુ વા ''અજ્જ એકસ્મિં; સ્વે એકસ્મિ''ન્તિ એવં અનિયમિતટ્ઠાને વા પઞ્ઞત્તં એકસ્મિં ઠાને એકદિવસં ભુઞ્જિત્વા દુતિયદિવસે તસ્મિં ઠાને અઞ્ઞસ્મિં વા ભુઞ્જિતું ન વટ્ટતિ. નાનાકુલેહિ પન નાનાઠાનેસુ પઞ્ઞત્તં એકસ્મિં ઠાને એકદિવસં ભુઞ્જિત્વા દુતિયદિવસે અઞ્ઞત્થ ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. પટિપાટિં પન ખેપેત્વા પુન આદિતો પટ્ઠાય ભુઞ્જિતું ન વટ્ટતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. એકપૂગનાનાપૂગએકગામનાનાગામેસુપિ એસેવ નયો. યોપિ એકકુલસ્સ વા નાનાકુલાનં વા એકતો પઞ્ઞત્તો તણ્ડુલાદીનં અભાવેન અન્તરન્તરા છિજ્જતિ, સોપિ ન ભુઞ્જિતબ્બો. સચે પન ''ન સક્કોમ દાતુ''ન્તિ ઉપચ્છિન્દિત્વા પુન કલ્યાણચિત્તે ઉપ્પન્ને દાતું આરભન્તિ, એતં પુન એકદિવસં ભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં.

૨૦૮. **અનાપત્તિ ગિલાનસ્સા**તિ ગિલાનસ્સ અનુવસિત્વા ભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિ. **ગચ્છન્તો વા**તિ યો ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે એકદિવસં ગતટ્ઠાને ચ એકદિવસં ભુઞ્જતિ, તસ્સાપિ અનાપત્તિ. આગચ્છન્તેપિ એસેવ નયો. ગન્ત્વા પચ્ચાગચ્છન્તોપિ અન્તરામગ્ગે એકદિવસં આગતટ્ઠાને ચ એકદિવસં ભુઞ્જિતું લભતિ. ગચ્છિસ્સામીતિ ભુઞ્જિત્વા નિક્ખન્તસ્સ નદી વા પૂરતિ ચોરાદિભયં વા હોતિ, સો નિવત્તિત્વા ખેમભાવં ઞત્વા ગચ્છન્તો પુન એકદિવસં ભુઞ્જિતું લભતીતિ સબ્બમિદં મહાપચ્ચરિયાદીસુ વુત્તં . **ઓદિસ્સ પઞ્ઞત્તો હોતી**તિ ભિક્ખૂનંયેવ અત્થાય ઉદ્દિસિત્વા પઞ્ઞત્તો હોતિ. **ન યાવદત્થો**તિ યાવદત્થં પઞ્ઞત્તો ન હોતિ, થોકં થોકં લબ્ભતિ, તાદિસં નિચ્ચમ્પિ ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. **પઞ્ચ ભોજનાનિ ઠપેત્વા સબ્બત્થા**તિ યાગુખજ્જકફલાફલાદિભેદે સબ્બત્થ અનાપત્તિ. યાગુઆદીનિ હિ નિચ્ચમ્પિ ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કાયતો ચ કાયચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

આવસથપિણ્ડસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. ગણભોજનસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૦૯. દુતિયસિક્ખાપદે – **પરિહીનલાભસક્કારો**તિ સો કિર અજાતસત્તુના રાજાનં મારાપેત્વાપિ અભિમારે યોજેત્વાપિ રુહિરુપ્પાદં કત્વાપિ ગુળ્હપટિચ્છન્નો અહોસિ. યદા પન દિવાયેવ ધનપાલકં પયોજેસિ, તદા પાકટો જાતો. ''કથં દેવદત્તો હત્થિં પયોજેસી''તિ પરિકથાય ઉપ્પન્નાય ''ન કેવલં હત્થિં પયોજેસિ, રાજાનમ્પિ મારાપેસિ, અભિમારેપિ પેસેસિ, સિલમ્પિ પવિજ્ઝિ, પાપો દેવદત્તો''તિ પાકટો અહોસિ. ''કેન સદ્ધિં ઇદં કમ્મમકાસી''તિ ચ વુત્તે ''રઞ્ઞા અજાતસત્તુના''તિ આહંસુ. તતો નાગરા ''કથઞ્હિ નામ રાજા એવરૂપં ચોરં સાસનકણ્ટકં ગહેત્વા વિચરિસ્સતી''તિ ઉટ્ઠહિંસુ. રાજા નગરસઙ્ખોભં ઞત્વા દેવદત્તં નીહરિ. તતો પટ્ઠાય યસ્સ પઞ્ચથાલિપાકસતાનિ ઉપચ્છિન્દિ, ઉપટ્ઠાનમ્પિસ્સ ન અગમાસિ, અઞ્ઞેપિસ્સ મનુસ્સા ન કિઞ્ચિ દાતબ્બં વા કાતબ્બં વા મઞ્ઞિંસુ. તેન વુત્તં – ''પરિહીનલાભસક્કારો''તિ. **કુલેસુ વિઞ્ઞાપેત્વા વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જતી**તિ ''મા મે ગણો ભિજ્જી''તિ પરિસં પોસેન્તો ''ત્વં એકસ્સ ભિક્ખુનો ભત્તં દેહિ, ત્વં દ્વિન્ન''ન્તિ એવં વિઞ્ઞાપેત્વા સપરિસો કુલેસુ ભુઞ્જતિ.

૨૧૧. **ચીવરં પરિત્તં ઉપ્પજ્જતી**તિ ભત્તં અગણ્હન્તાનં ચીવરં ન દેન્તિ, તસ્મા પરિત્તં ઉપ્પજ્જતિ.

૨૧૨. **ચીવરકારકે ભિક્ખૂ ભત્તેન નિમન્તેન્તી**તિ ગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા ચિરેન ચીવરં નિટ્ઠાપેન્તે દિસ્વા ''એવં લહું નિટ્ઠાપેત્વા ચીવરં પરિભુઞ્જિસ્સન્તી''તિ પુઞ્ઞકામતાય નિમન્તેન્તિ.

૨૧૫. **નાનાવેરજ્જકે**તિ નાનાવિધેહિ અઞ્ઞરજ્જેહિ આગતે. ''નાનાવિરજ્જકે''તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો.

૨૧૭-૮. **ગણભોજને**તિ ગણસ્સ ભોજને. ઇધ ચ ગણો નામ ચત્તારો ભિક્ખૂ આદિં કત્વા તતુત્તરિં ભિક્ખૂ અધિપ્પેતા, તેનેવ સબ્બન્તિમં પરિચ્છેદં દસ્સેન્તો આહ ''યત્થ ચત્તારો ભિક્ખૂ...પે॰... એતં ગણભોજનં નામા''તિ. તં પનેતં ગણભોજનં દ્વીહાકારેહિ પસવતિ નિમન્તનતો વા વિઞ્ઞત્તિતો વા. કથં નિમન્તનતો પસવતિ? ચત્તારો ભિક્ખૂ ઉપસઙ્કમિત્વા ''તુમ્હે, ભન્તે, ઓદનેન નિમન્તેમિ, ઓદનં મે ગણ્હથ આકઙ્ખથ ઓલોકેથ અધિવાસેથ પટિમાનેથા''તિ એવં યેન કેનચિ વેવચનેન વા ભાસન્તરેન વા પઞ્ચન્નં

ભોજનાનં નામં ગહેત્વા નિમન્તેતિ. એવં એકતો નિમન્તિતા પરિચ્છિન્નકાલવસેન અજ્જતનાય વા સ્વાતનાય વા એકતો ગચ્છન્તિ, એકતો ગણ્હન્તિ, એકતો ભુઞ્જન્તિ, ગણભોજનં હોતિ, સબ્બેસં આપત્તિ. એકતો નિમન્તિતા એકતો વા નાનતો વા ગચ્છન્તિ, એકતો ગણ્હન્તિ, નાનતો ભુઞ્જન્તિ , આપત્તિયેવ. પટિગ્ગહણમેવ હિ એત્થ પમાણં. એકતો નિમન્તિતા એકતો વા નાનતો વા ગચ્છન્તિ, નાનતો ગણ્હન્તિ, એકતો વા નાનતો વા ભુઞ્જન્તિ, અનાપત્તિ. ચત્તારિ પરિવેણાનિ વા વિહારે વા ગન્ત્વા નાનતો નિમન્તિતા એકટ્ઠાને ઠિતેસુયેવ વા એકો પુત્તેન એકો પિતરાતિ એવમ્પિ નાનતો નિમન્તિતા એકતો વા નાનતો વા ગચ્છન્તુ, એકતો વા નાનતો વા ભુઞ્જન્તુ, સચે એકતો ગણ્હન્તિ, ગણભોજનં હોતિ, સબ્બેસં આપત્તિ. એવં તાવ નિમન્તનતો પસવતિ.

કથં વિઞ્ઞત્તિતો? ચત્તારો ભિક્ખૂ એકતો ઠિતા વા નિસિન્ના વા ઉપાસકં દિસ્વા ''અમ્હાકં ચતુન્નમ્પિ ભત્તં દેહી''તિ વા વિઞ્ઞાપેય્યું, પાટેક્કં વા પસ્સિત્વા ''મય્હં દેહિ, મય્હં દેહી''તિ એવં એકતો વા નાનતો વા વિઞ્ઞાપેત્વા એકતો વા ગચ્છન્તુ નાનતો વા, ભત્તં ગહેત્વાપિ એકતો વા ભુઞ્જન્તુ નાનતો વા, સચે એકતો ગણ્હન્તિ, ગણભોજનં હોતિ, સબ્બેસં આપત્તિ. એવં વિઞ્ઞત્તિતો પસવતિ.

પાદાપિ ફલિતાતિ યથા મહાચમ્મસ્સ પરતો મંસં દિસ્સતિ; એવં ફાલિતા, વાલિકાય વા સક્ખરાય વા પહટમત્તે દુક્ખં ઉપ્પાદેન્તિ, ન સક્કા હોતિ અન્તોગામે પિણ્ડાય ચરિતું. ઈદિસે ગેલઞ્ઞે ગિલાનસમયોતિ ભુઞ્જિતબ્બં, ન લેસકપ્પિયં કાતબ્બં.

ચીવરે કયિરમાનેતિ યદા સાટકઞ્ચ સુત્તઞ્ચ લભિત્વા ચીવરં કરોન્તિ તદા; વિસુઞ્હિ ચીવરકારસમયો નામ નત્થિ. તસ્મા યો તત્થ ચીવરે કત્તબ્બં યંકિઞ્ચિ કમ્મં કરોતિ, મહાપચ્ચરિયઞ્હિ ''અન્તમસો સૂચિવેધનકો''તિપિ વુત્તં, તેન ચીવરકારસમયોતિ ભુઞ્જિતબ્બં. કુરુન્દિયં પન વિત્થારેનેવ વુત્તં. યો ચીવરં વિચારેતિ, છિન્દતિ, મોઘસુત્તં ઠપેતિ, આગન્તુકપટ્ટં ઠપેતિ, પચ્ચાગતં સિબ્બતિ, આગન્તુકપટ્ટં બન્ધતિ, અનુવાતં છિન્દતિ ઘટ્ટેતિ આરોપેતિ, તત્થ પચ્ચાગતં સિબ્બતિ, સુત્તં કરોતિ વલેતિ, પિપ્ફલિકં નિસેતિ, પરિવત્તનં કરોતિ, સબ્બોપિ ચીવરં કરોતિયેવાતિ વુચ્ચતિ. યો પન સમીપે નિસિન્નો જાતકં વા ધમ્મપદં વા કથેતિ, અયં ન ચીવરકારકો. એતં ઠપેત્વા સેસાનં ગણભોજને અનાપત્તીતિ.

અદ્ધયોજનન્તિ એત્તકમ્પિ અદ્ધાનં ગન્તુકામેન. યો પન દૂરં ગન્તુકામો, તત્થ વત્તબ્બમેવ નત્થિ. **ગચ્છન્તેના**તિ અદ્ધાનં ગચ્છન્તેન, અદ્ધયોજનબ્ભન્તરે ગાવુતેપિ ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. **ગતેન ભુઞ્જિતબ્બ**ન્તિ ગતેન એકદિવસં ભુઞ્જિતબ્બં. નાવાભિરુહનેપિ એસેવ નયો. અયં પન વિસેસો – અભિરુળ્હેન ઇચ્છિતટ્ઠાનં ગન્ત્વાપિ યાવ ન ઓરોહતિ તાવ ભુઞ્જિતબ્બન્તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. **ચતુત્થે આગતે**તિ અયં અન્તિમપરિચ્છેદો, ચતુત્થેપિ આગતે યત્થ ન યાપેન્તિ; સો મહાસમયો. યત્થ પન સતં વા સહસ્સં વા સન્નિપતન્તિ, તત્થ વત્તબ્બમેવ નત્થિ. તસ્મા તાદિસે કાલે ''મહાસમયો''તિ અધિટ્ઠહિત્વા ભુઞ્જિતબ્બં. **યો કોચિ પરિબ્બાજકસમાપન્નો**તિ સહધમ્મિકેસુ વા તિત્થિયેસુ વા અઞ્ઞતરો, એતેસઞ્હિ યેન કેનચિ કતે ભત્તે ''સમણભત્તસમયો''તિ ભુઞ્જિતબ્બં.

૨૨૦. **અનાપત્તિ સમયે**તિ સત્તસુ સમયેસુ અઞ્ઞતરસ્મિં અનાપત્તિ. **દ્વે તયો એકતો**તિ યેપિ અકપ્પિયનિમન્તનં સાદિયિત્વા દ્વે વા તયો વા એકતો ગહેત્વા ભુઞ્જન્તિ, તેસમ્પિ અનાપત્તિ.

તત્થ અનિમન્તિતચતુત્થં, પિણ્ડપાતિકચતુત્થં, અનુપસમ્પન્નચતુત્થં, પત્તચતુત્થં, ગિલાનચતુત્થન્તિ પઞ્ચન્નં ચતુક્કાનં વસેન વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો . કથં? ઇધેકચ્ચો ચત્તારો ભિક્ખૂ ''ભત્તં ગણ્હથા''તિ નિમન્તેતિ. તેસુ તયો ગતા, એકો ન ગતો. ઉપાસકો ''એકો ભન્તે થેરો કુહિ''ન્તિ પુચ્છતિ. નાગતો ઉપાસકાતિ. સો અઞ્ઞં તઙ્ખણપ્પત્તં કઞ્ચિ ''એહિ ભન્તે''તિ પવેસેત્વા ચતુન્નમ્પિ ભત્તં દેતિ, સબ્બેસં અનાપત્તિ. કસ્મા? ગણપૂરકસ્સ અનિમન્તિતત્તા. તયો એવ હિ તત્થ નિમન્તિતા ગણ્હિંસુ, તેહિ ગણો ન પૂરતિ, ગણપૂરકો ચ અનિમન્તિતો, તેન ગણો ભિજ્જતીતિ ઇદં અનિમન્તિતચતુત્થં.

પિણ્ડપાતિકચતુત્થે – નિમન્તનકાલે એકો પિણ્ડપાતિકો હોતિ, સો નાધિવાસેતિ. ગમનવેલાય પન ''એહિ ભન્તે''તિ વુત્તે અનધિવાસિતત્તા અનાગચ્છન્તમ્પિ ''એથ ભિક્ખં લચ્છથા''તિ ગહેત્વા ગચ્છન્તિ, સો તં ગણં ભિન્દતિ. તસ્મા સબ્બેસં અનાપત્તિ.

અનુપસમ્પન્નચતુત્થે – સામણેરેન સદ્ધિં નિમન્તિતા હોન્તિ, સોપિ ગણં ભિન્દતિ.

પત્તચતુત્થે – એકો સયં અગન્ત્વા પત્તં પેસેતિ; એવમ્પિ ગણો ભિજ્જતિ. તસ્મા સબ્બેસં અનાપત્તિ.

ગિલાનચતુત્થે – ગિલાનેન સદ્ધિં નિમન્તિતા હોન્તિ, તત્થ ગિલાનસ્સેવ અનાપત્તિ, ઇતરેસં પન ગણપૂરકો હોતિ. ન હિ ગિલાનેન ગણો ભિજ્જતિ. તસ્મા તેસં આપત્તિયેવ. મહાપચ્ચરિયં પન અવિસેસેન વુત્તં.

સમયલદ્ધકો સયમેવ મુચ્ચતિ, સેસાનં ગણપૂરકત્તા આપત્તિકરો હોતિ. તસ્મા ચીવરદાનસમયલદ્ધકાદીનમ્પિ વસેન ચતુક્કાનિ વેદિતબ્બાનિ. સચે પન અધિવાસેત્વા ગતેસુપિ ચતૂસુ જનેસુ એકો પણ્ડિતો ભિક્ખુ ''અહં તુમ્હાકં ગણં ભિન્દિસ્સામિ, નિમન્તનં સાદિયથા''તિ વત્વા યાગુખજ્જકાવસાને ભત્તત્થાય પત્તં ગણ્હન્તાનં અદત્વા ''ઇમે તાવ ભિક્ખૂ ભોજેત્વા વિસ્સજ્જેથ, અહં પચ્છા અનુમોદનં કત્વા ગમિસ્સામી''તિ નિસિન્નો. તેસુ ભુત્વા ગતેસુ ''દેથ ભન્તે પત્ત''ન્તિ ઉપાસકેન પત્તં ગહેત્વા ભત્તે દિન્ને ભુઞ્જિત્વા અનુમોદનં કત્વા ગચ્છતિ, સબ્બેસં અનાપત્તિ. પઞ્ચન્નઞ્હિ ભોજનાનંયેવ વસેન ગણભોજને વિસઙ્કેતં નત્થિ. ઓદનેન નિમન્તિતા કુમ્માસં ગણ્હન્તાપિ આપત્તિં આપજ્જન્તિ. તાનિ ચ તેહિ એકતો ન ગહિતાનિ. યાગુઆદીસુ પન વિસઙ્કેતં હોતિ, તાનિ તેહિ એકતો ગહિતાનીતિ. એવં એકો પણ્ડિતો અઞ્ઞેસમ્પિ અનાપત્તિં કરોતિ.

તસ્મા સચે કોચિ સઙ્ઘભત્તં કત્તુકામેન નિમન્તનત્થાય પેસિતો વિહારં આગમ્મ ''ભન્તે, સ્વે અમ્હાકં ઘરે ભિક્ખં ગણ્હથા''તિ અવત્વા ''ભત્તં ગણ્હથા''તિ વા ''સઙ્ઘભત્તં ગણ્હથા''તિ વા ''સઙ્ઘો ભત્તં ગણ્હાતૂ''તિ વા વદતિ, ભત્તુદ્દેસકેન પણ્ડિતેન ભવિતબ્બં, નેમન્તનિકા ગણભોજનતો પિણ્ડપાતિકા ચ ધુતઙ્ગભેદતો મોચેતબ્બા. કથં? એવં તાવ વત્તબ્બં – ''સ્વે ન સક્કા ઉપાસકા''તિ. ''પુનદિવસે, ભન્તે''તિ. ''પુનદિવસેપિ ન સક્કા''તિ. એવં યાવ અદ્ધમાસમ્પિ હરિત્વા પુન વત્તબ્બો – ''ત્વં કિં અવચા''તિ? સચે પુનપિ ''સઙ્ઘભત્તં ગણ્હથા''તિ વદતિ, તતો ''ઇમં તાવ ઉપાસક પુપ્ફં કપ્પિયં કરોહિ, ઇમં તિણ''ન્તિ એવં વિક્ખેપં કત્વા પુન ''કિં કથયિત્થા''તિ પુચ્છિતબ્બો. સચે પુનપિ તથેવ વદતિ, ''આવુસો, ત્વં પિણ્ડપાતિકે વા મહાથેરે વા ન લચ્છસિ, સામણેરે લચ્છસી''તિ વત્તબ્બો. ''નનુ, ભન્તે અસુકસ્મિઞ્ચ અસુકસ્મિઞ્ચ ગામે ભદન્તે ભોજેસું, અહં કસ્મા ન લભામી''તિ ચ વુત્તે ''તે નિમન્તેતું જાનન્તિ, ત્વં ન જાનાસી''તિ. તે કથં નિમન્તેસું ભન્તેતિ? તે એવમાહંસુ – ''અમ્હાકં, ભન્તે, ભિક્ખં ગણ્હથા''તિ. સચે સોપિ તથેવ વદતિ, વટ્ટતિ. અથ પુનપિ ''ભત્તં ગણ્હથા''તિ વદતિ, ''ન દાનિ ત્વં, આવુસો, બહૂ ભિક્ખૂ લચ્છસિ, તયો એવ લચ્છસી''તિ વત્તબ્બો. ''નનુ, ભન્તે, અસુકસ્મિઞ્ચ અસુકસ્મિઞ્ચ ગામે સકલં ભિક્ખુસઙ્ઘં ભોજેસું, અહં કસ્મા ન લભામી''તિ? ''ત્વં નિમન્તેતું ન જાનાસી''તિ. ''તે કથં નિમન્તેસુ''ન્તિ? તે ''ભિક્ખં ગણ્હથા''તિ આહંસૂતિ. સચે સોપિ ''ભિક્ખં ગણ્હથા''તિ વદતિ, વટ્ટતિ. અથ પુનપિ ''ભત્તમેવા''તિ વદતિ, તતો વત્તબ્બો – ''ગચ્છ ત્વં, નત્થમ્હાકં તવ ભત્તેનત્થો, નિબદ્ધગોચરો એસ અમ્હાકં, મયમેત્થ પિણ્ડાય ચરિસ્સામા''તિ. તં ''ચરથ, ભન્તે''તિ વત્વા આગતં પુચ્છન્તિ – ''કિં ભો લદ્ધા ભિક્ખૂ''તિ . ''કિં એતેન બહુ એત્થ વત્તબ્બં, 'થેરા સ્વે પિણ્ડાય ચરિસ્સામા'તિ આહંસુ. મા દાનિ તુમ્હે પમજ્જિત્થા''તિ. દુતિયદિવસે ચેતિયવત્તં કત્વા ઠિતા ભિક્ખૂ સઙ્ઘત્થેરેન વત્તબ્બા – ''આવુસો, ધુરગામે સઙ્ઘભત્તં અપણ્ડિતમનુસ્સો પન અગમાસિ , ગચ્છામ ધુરગામે પિણ્ડાય ચરિસ્સામા''તિ. ભિક્ખૂહિ થેરસ્સ વચનં કાતબ્બં, ન દુબ્બચેહિ ભવિતબ્બં, ગામદ્વારે અટ્ઠત્વાવ પિણ્ડાય ચરિતબ્બં. તેસુ પત્તાનિ ગહેત્વા નિસીદાપેત્વા ભોજેન્તેસુ ભુઞ્જિતબ્બં. સચે આસનસાલાય ભત્તં ઠપેત્વા રથિકાસુ આહિણ્ડન્તા આરોચેન્તિ – ''આસનસાલાય, ભન્તે, ભત્તં ગણ્હથા''તિ ન વટ્ટતિ.

અથ પન ભત્તં આદાય તત્થ તત્થ ગન્ત્વા ''ભત્તં ગણ્હથા''તિ વદન્તિ, પટિકચ્ચેવ વા વિહારં અભિહરિત્વા પતિરૂપે ઠાને ઠપેત્વા આગતાગતાનં દેન્તિ, અયં અભિહટભિક્ખા નામ વટ્ટતિ. સચે પન ભત્તસાલાય દાનં સજ્જેત્વા તં તં પરિવેણં પહિણન્તિ ''ભત્તસાલાય ભત્તં ગણ્હથા''તિ, ન વટ્ટતિ. યે પન મનુસ્સા પિણ્ડચારિકે ભિક્ખૂ દિસ્વા આસનસાલં સમ્મજ્જિત્વા તત્થ નિસીદાપેત્વા ભોજેન્તિ, ન તે પટિક્ખિપિતબ્બા. યે પન ગામે ભિક્ખં અલભિત્વા ગામતો નિક્ખમન્તે ભિક્ખૂ દિસ્વા ''ભન્તે ભત્તં ગણ્હથા''તિ વદન્તિ, તે પટિક્ખિપિતબ્બા, ન વા નિવત્તિતબ્બં. સચે ''નિવત્તથ, ભન્તે, ભત્તં ગણ્હથા''તિ વદન્તિ, ''નિવત્તથા''તિ વુત્તપદે નિવત્તિતું વટ્ટતિ. ''નિવત્તથ ભન્તે, ઘરે ભત્તં કતં, ગામે ભત્તં કત''ન્તિ વદન્તિ, ગેહે ચ ગામે ચ ભત્તં નામ યસ્સ કસ્સચિ હોતીતિ નિવત્તિતું વટ્ટતિ. ''નિવત્તથ, ભત્તં ગણ્હથા''તિ સમ્બન્ધં કત્વા વદન્તિ, નિવત્તિતું ન વટ્ટતિ. આસનસાલતો પિણ્ડાય ચરિતું નિક્ખમન્તે દિસ્વા ''નિસીદથ ભન્તે ભત્તં ગણ્હથા''તિ વુત્તેપિ એસેવ નયો. નિચ્ચભત્તન્તિ ધુવભત્તં વુચ્ચતિ. ''નિચ્ચભત્તં ગણ્હથા''તિ વદન્તિ, બહૂનમ્પિ એકતો ગહેતું વટ્ટતિ. સલાકભત્તાદીસુપિ એસેવ નયો. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ગણભોજનસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. પરમ્પરભોજનસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૨૧. તતિયસિક્ખાપદે – **ન ખો ઇદં ઓરકં ભવિસ્સતિ, યથયિમે મનુસ્સા સક્કચ્ચં ભત્તં કરોન્તી**તિ, યેન નિયામેન ઇમે મનુસ્સા સક્કચ્ચં ભત્તં કરોન્તિ, તેન ઞાયતિ – ''ઇદં સાસનં ઇદં વા બુદ્ધપ્પમુખે સઙ્ઘે દાનં ન ખો ઓરકં ભવિસ્સતિ, પરિત્તં લામકં નેવ ભવિસ્સતી''તિ. **કિરપતિકો**તિ એત્થ ''**કિરો**''તિ તસ્સ કુલપુત્તસ્સ નામં; અધિપચ્ચટ્ઠેન પન ''કિરપતિકો''તિ વુચ્ચતિ. સો કિર ઇસ્સરો અધિપતિ માસઉતુસંવચ્છરનિયામેન વેતનં દત્વા કમ્મકારકે કમ્મં કારેતિ. **બદરા પટિયત્તા**તિ ઉપચારવસેન વદતિ. **બદરમિસ્સેના**તિ બદરસાળવેન.

૨૨૨. ઉસ્સૂરે આહરિયિત્થાતિ અતિદિવા આહરિયિત્થ.

૨૨૬. મય્હં ભત્તપચ્ચાસં ઇત્થન્નામસ્સ દમ્મીતિ અયં ભત્તવિકપ્પના નામ સમ્મુખાપિ પરમ્મુખાપિ વટ્ટતિ. સમ્મુખા દિસ્વા ''તુય્હં વિકપ્પેમી''તિ વત્વા ભુઞ્જિતબ્બં, અદિસ્વા પઞ્ચસુ સહધમ્મિકેસુ ''ઇત્થન્નામસ્સ વિકપ્પેમી''તિ વત્વા ભુઞ્જિતબ્બં. મહાપચ્ચરિયાદીસુ પન પરમ્મુખાવિકપ્પનાવ વુત્તા. સા ચાયં યસ્મા વિનયકમ્મેન સઙ્ગહિતા, તસ્મા ભગવતો વિકપ્પેતું ન વટ્ટતિ. ભગવતિ હિ ગન્ધકુટિયં નિસિન્નેપિ સઙ્ઘમજ્ઝે નિસિન્નેપિ સઙ્ઘેન ગણપ્પહોનકે ભિક્ખૂ ગહેત્વા તં તં કમ્મં કતં સુકતમેવ હોતિ, ભગવા નેવ કમ્મં કોપેતિ; ન સમ્પાદેતિ. ન કોપેતિ ધમ્મિસ્સરત્તા, ન સમ્પાદેતિ અગણપૂરકત્તા.

૨૨૯. દ્વે તયો નિમન્તને એકતો ભુઞ્જતીતિ દ્વે તીણિ નિમન્તનાનિ એકપત્તે પક્ખિપિત્વા મિસ્સેત્વા એકં કત્વા ભુઞ્જતીતિ અત્થો. દ્વે તીણિ કુલાનિ નિમન્તેત્વા એકસ્મિં ઠાને નિસીદાપેત્વા ઇતો ચિતો ચ આહરિત્વા ભત્તં આકિરન્તિ, સૂપબ્યઞ્જનં આકિરન્તિ, એકમિસ્સકં હોતિ, એત્થ અનાપત્તીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. સચે પન મૂલનિમન્તનં હેટ્ઠા હોતિ, પચ્છિમં પચ્છિમં ઉપરિ, તં ઉપરિતો પટ્ઠાય ભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ. હત્થં પન અન્તો પવેસેત્વા પઠમનિમન્તનતો એકમ્પિ કબળં ઉદ્ધરિત્વા ભુત્તકાલતો પટ્ઠાય યથા તથા વા ભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિ. સચેપિ તત્થ ખીરં વા રસં વા આકિરન્તિ, યેન અજ્ઝોત્થતં ભત્તં એકરસં હોતિ, કોટિતો પટ્ઠાય ભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. મહાઅટ્ઠકથાયં પન વુત્તં – ''ખીરભત્તં વા રસભત્તં વા લભિત્વા નિસિન્નસ્સ તત્થેવ અઞ્ઞેપિ ખીરભત્તં વા રસભત્તં વા આકિરન્તિ, ખીરં વા રસં વા પિવતો અનાપત્તિ. ભુઞ્જન્તેન પન પઠમં લદ્ધમંસખણ્ડં વા ભત્તપિણ્ડં વા મુખે પક્ખિપિત્વા કોટિતો પટ્ઠાય ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. સપ્પિપાયાસેપિ એસેવ નયો''તિ.

મહાઉપાસકો ભિક્ખું નિમન્તેતિ, તસ્સ કુલં ઉપગતસ્સ ઉપાસકોપિ તસ્સ પુત્તદારભાતિકભગિનિઆદયોપિ અત્તનો અત્તનો કોટ્ઠાસં આહરિત્વા પત્તે પક્ખિપન્તિ, ઉપાસકેન પઠમં દિન્નં અભુઞ્જિત્વા પચ્છા લદ્ધં ભુઞ્જન્તસ્સ ''અનાપત્તી''તિ મહાઅટ્ઠકથાયં વુત્તં. કુરુન્દટ્ઠકથાયં પન વટ્ટતીતિ વુત્તં. મહાપચ્ચરિયં ''સચે પાટેક્કં પચન્તિ, અત્તનો અત્તનો પક્કભત્તતો આહરિત્વા દેન્તિ, તત્થ પચ્છા આહટં પઠમં ભુઞ્જન્તસ્સ પાચિત્તિયં. યદિ પન સબ્બેસં એકોવ પાકો હોતિ, પરમ્પરભોજનં ન હોતી''તિ વુત્તં. મહાઉપાસકો નિમન્તેત્વા નિસીદાપેતિ, અઞ્ઞો મનુસ્સો પત્તં ગણ્હાતિ, ન દાતબ્બં. કિં ભન્તે ન દેથાતિ? નનુ ઉપાસક તયા નિમન્તિતમ્હાતિ! હોતુ ભન્તે, લદ્ધં લદ્ધં ભુઞ્જથાતિ વદતિ, ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. અઞ્ઞેન આહરિત્વા ભત્તે દિન્ને આપુચ્છિત્વાપિ ભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ કુરુન્દિયં વુત્તં.

અનુમોદનં કત્વા ગચ્છન્તં ધમ્મં સોતુકામા ''સ્વેપિ ભન્તે આગચ્છેય્યાથા''તિ સબ્બે નિમન્તેન્તિ, પુનદિવસે આગન્ત્વા લદ્ધં લદ્ધં ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. કસ્મા? સબ્બેહિ નિમન્તિતત્તા. એકો ભિક્ખુ પિણ્ડાય ચરન્તો ભત્તં લભતિ, તમઞ્ઞો ઉપાસકો નિમન્તેત્વા ઘરે નિસીદાપેતિ, ન ચ તાવ ભત્તં સમ્પજ્જતિ. સચે સો ભિક્ખુ પિણ્ડાય ચરિત્વા લદ્ધભત્તં ભુઞ્જતિ, આપત્તિ. અભુત્વા નિસિન્ને ''કિં ભન્તે ન ભુઞ્જસી''તિ વુત્તે ''તયા નિમન્તિતત્તા''તિ વત્વા લદ્ધં લદ્ધં ભુઞ્જથ ભન્તે''તિ વુત્તો ભુઞ્જતિ, વટ્ટતિ.

સકલેન ગામેનાતિ સકલેન ગામેન એકતો હુત્વા નિમન્તિતસ્સેવ યત્થ કત્થચિ ભુઞ્જતો અનાપત્તિ. પૂગેપિ એસેવ નયો. **નિમન્તિયમાનો ભિક્ખં ગહેસ્સામીતિ ભણતી**તિ ''ભત્તં ગણ્હા''તિ નિમન્તિયમાનો ''ન મય્હં તવ ભત્તેનત્થો, ભિક્ખં ગણ્હિસ્સામી''તિ વદતિ. એત્થ પન મહાપદુમત્થેરો આહ – ''એવં વદન્તો ઇમસ્મિં સિક્ખાપદે અનિમન્તનં કાતું સક્કોતિ, ભુઞ્જનત્થાય પન ઓકાસો કતો હોતીતિ નેવ ગણભોજનતો ન ચારિત્તતો મુચ્ચતી''તિ. મહાસુમત્થેરો આહ – ''યદગ્ગેન અનિમન્તનં કાતું સક્કોતિ, તદગ્ગેન નેવ ગણભોજનં ન ચારિત્તં હોતી''તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં એત્થ હિ ભોજનં કિરિયા, અવિકપ્પનં અકિરિયા, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પરમ્પરભોજનસિક્ખાપદં તતિયં.

૪. કાણમાતાસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૩૦. ચતુત્થસિક્ખાપદે – **કાણમાતા**તિ કાણાય માતા. સા કિરસ્સા ધીતા અભિરૂપા અહોસિ, યે યે તં પસ્સન્તિ, તે તે રાગેન કાણા હોન્તિ, રાગન્ધા હોન્તીતિ અત્થો. તસ્મા પરેસં કાણભાવકરણતો ''કાણા''તિ વિસ્સુતા અહોસિ. તસ્સા વસેન માતાપિસ્સા ''કાણમાતા''તિ પાકટા જાતા. **આગતન્તિ** આગમનં. **કિસ્મિં વિયા**તિ કીદિસં વિય; લજ્જનકં વિય હોતીતિ અધિપ્પાયો. **રિત્તહત્થં ગન્તુન્તિ** રિત્તા હત્થા અસ્મિં ગમને તદિદં રિત્તહત્થં, તં રિત્તહત્થં ગમનં ગન્તું લજ્જનકં વિય હોતીતિ વુત્તં હોતિ. **પરિક્ખયં અગમાસી**તિ ઉપાસિકા અરિયસાવિકા ભિક્ખૂ દિસ્વા સન્તં અદાતું ન સક્કોતિ, તસ્મા તાવ દાપેસિ, યાવ સબ્બં પરિક્ખયં અગમાસિ. **ધમ્મિયા કથાયા**તિ એત્થ કાણાપિ માતુ અત્થાય દેસિયમાનં ધમ્મં સુણન્તી દેસનાપરિયોસાને સોતાપન્ના અહોસિ. **ઉટ્ઠાયાસના પક્કામી**તિ આસનતો ઉટ્ઠહિત્વા ગતો. સોપિ પુરિસો ''સત્થા કિર કાણમાતાય નિવેસનં અગમાસી''તિ સુત્વા કાણં આનેત્વા પકતિટ્ઠાનેયેવ ઠપેસિ.

૨૩૧. ઇમસ્મિં પન વત્થુસ્મિં ઉપ્પન્નમત્તે અપ્પઞ્ઞત્તેયેવ સિક્ખાપદે પાથેય્યવત્થુ ઉદપાદિ, તસ્મા અનન્તરમેવ ચેતં દસ્સેતું ''**તેન ખો પન સમયેના**''તિઆદિ વુત્તં. સોપિ ચ ઉપાસકો અરિયસાવકત્તા સબ્બમેવ દાપેસિ. તેન વુત્તં – ''પરિક્ખયં અગમાસી''તિ.

૨૩૩. **યંકિઞ્ચિ પહેણકત્થાયા**તિ પણ્ણાકારત્થાય પટિયત્તં યંકિઞ્ચિ અતિરસકમોદકસક્ખલિકાદિ સબ્બં ઇધ પૂવોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. **યંકિઞ્ચિ પાથેય્યત્થાયા**તિ મગ્ગં ગચ્છન્તાનં અન્તરામગ્ગત્થાય પટિયત્તં યંકિઞ્ચિ બદ્ધસત્તુઅબદ્ધસત્તુતિલતણ્ડુલાદિ સબ્બં ઇધ મન્થોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. **તતો ચે ઉત્તરિન્તિ** સચેપિ તતિયં પત્તં થૂપીકતં ગણ્હાતિ, પૂવગણનાય પાચિત્તિયં.

દ્વત્તિપત્તપૂરે પટિગ્ગહેત્વાતિ મુખવટ્ટિયા હેટ્ઠિમલેખાય સમપૂરે પત્તે ગહેત્વા. **અમુત્ર મયા દ્વત્તિપત્તપૂરા**તિ એત્થ સચે દ્વે ગહિતા, ''અત્ર મયા દ્વે પત્તપૂરા પટિગ્ગહિતા, ત્વં એકં ગણ્હેય્યાસી''તિ વત્તબ્બં. તેનાપિ અઞ્ઞં પસ્સિત્વા ''પઠમં આગતેન દ્વે પત્તપૂરા ગહિતા, મયા એકો, મા ત્વં ગણ્હી''તિ વત્તબ્બં. યેન પઠમં એકો ગહિતો, તસ્સાપિ પરમ્પરારોચને એસેવ નયો. યેન પન સયમેવ તયો ગહિતા, તેન અઞ્ઞં દિસ્વા ''મા ખો એત્થ પટિગ્ગણ્હિ'' ઇચ્ચેવ વત્તબ્બં. **પટિક્કમનં નીહરિત્વા**તિ આસનસાલં હરિત્વા, આસનસાલં ગચ્છન્તેન ચ છડ્ડિતસાલા ન ગન્તબ્બા. યત્થ મહા ભિક્ખુસઙ્ઘો નિસીદતિ, તત્થ ગન્તબ્બં. મહાપચ્ચરિયં પન વુત્તં ''યા લદ્ધટ્ઠાનતો આસન્ના આસનસાલા, તત્થ ગન્તબ્બં. અત્તનો 'સન્દિટ્ઠાનં વા સમ્ભત્તાનં વા એકનિકાયિકાનં વા દસ્સામી'તિ અઞ્ઞત્થ ગન્તું ન લબ્ભતિ. સચે પનસ્સ નિબદ્ધનિસીદનટ્ઠાનં હોતિ, દૂરમ્પિ ગન્તું વટ્ટતી''તિ.

સંવિભજિતબ્બન્તિ સચે તયો પત્તપૂરા ગહિતા, એકં અત્તનો ઠપેત્વા દ્વે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાતબ્બા. સચે દ્વે ગહિતા, એકં અત્તનો ઠપેત્વા એકો સઙ્ઘસ્સ દાતબ્બો, યથામિત્તં પન દાતું ન લબ્ભતિ. યેન એકો ગહિતો, ન તેન કિઞ્ચિ અકામા દાતબ્બં, યથારુચિ કાતબ્બં.

૨૩૫. **ગમને પટિપ્પસ્સદ્ધે**તિ અન્તરામગ્ગે ઉપદ્દવં વા દિસ્વા અનત્થિકતાય વા ''મયં ઇદાનિ ન પેસિસ્સામ, ન ગમિસ્સામા''તિ એવં ગમને પટિપ્પસ્સદ્ધે ઉપચ્છિન્ને. **ઞાતકાનં પવારિતાનન્તિ** એતેસં બહુમ્પિ દેન્તાનં પટિગ્ગણ્હન્તસ્સ અનાપત્તિ. અટ્ઠકથાસુ પન ''તેસમ્પિ પાથેય્યપહેણકત્થાય પટિયત્તતો પમાણમેવ વટ્ટતી''તિ વુત્તં. સેસં ઉત્તાનમેવ.

છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

કાણમાતાસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. પઠમપવારણસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૩૬. પઞ્ચમસિક્ખાપદે – **ભિક્ખૂ ભુત્તાવી પવારિતા**તિ બ્રાહ્મણેન ''ગણ્હથ, ભન્તે, યાવ ઇચ્છથા''તિ એવં યાવદત્થપવારણાય, સયઞ્ચ ''અલં, આવુસો, થોકં થોકં દેહી''તિ એવં પટિક્ખેપપવારણાય પવારિતા. **પટિવિસ્સકે**તિ સામન્તઘરવાસિકે.

૨૩૭. **કાકોરવસદ્દન્તિ** કાકાનં ઓરવસદ્દં; સન્નિપતિત્વા વિરવન્તાનં સદ્દં. **અલમેતં સબ્બન્તિ** એત્થ તિકારં અવત્વાવ ''અલમેતં સબ્બં'' એત્તકં વત્તું વટ્ટતિ.

૨૩૮-૯. **ભુત્તાવી**તિ ભુત્તવા. તત્થ ચ યસ્મા યેન એકમ્પિ સિત્થં સઙ્ખાદિત્વા વા અસઙ્ખાદિત્વા વા અજ્ઝોહરિતં હોતિ, સો ‘‘ભુત્તાવી’’તિ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ, તેનસ્સ પદભાજને ‘‘ભુત્તાવી નામ પઞ્ચન્નં ભોજનાનં’’ન્તિઆદિ વુત્તં. **પવારિતો**તિ કતપવારણો, કતપટિક્ખેપો. સોપિ ચ યસ્મા ન પટિક્ખેપમત્તેન, અથ ખો પઞ્ચઙ્ગવસેન, તેનસ્સ પદભાજને ‘‘પવારિતો નામ અસનં પઞ્ઞાયતી’’તિઆદિ વુત્તં. તત્થ યસ્મા ‘‘અસનં પઞ્ઞાયતી’’તિ ઇમિના વિપ્પકતભોજનો, ‘‘પવારિતો’’તિ વુત્તો. યો ચ વિપ્પકતભોજનો, તેન કિઞ્ચિ ભુત્તં, કિઞ્ચિ અભુત્તં, યઞ્ચ ભુત્તં; તં સન્ધાય ‘‘ભુત્તાવી’’તિપિ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ, તસ્મા ભુત્તાવીવચનેન વિસું કઞ્ચિ અત્થસિદ્ધિં ન પસ્સામ. ‘‘દિરત્તતિરત્તં, છપ્પઞ્ચવાચાહી’’તિઆદીસુ (પાચિ॰ ૬૧-૬૨) પન દિરત્તાદિવચનં વિય પવારિતપદસ્સ પરિવારકભાવેન બ્યઞ્જનસિલિટ્ઠતાય ચેતં વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

અસનં પઞ્ઞાયતીતિઆદીસુ વિપ્પકતભોજનં દિસ્સતિ, ભુઞ્જમાનો ચેસો પુગ્ગલો હોતીતિ અત્થો. **ભોજનં પઞ્ઞાયતી**તિ પવારણપ્પહોનકભોજનં દિસ્સતિ. ઓદનાદીનં ચે અઞ્ઞતરં પટિક્ખિપિતબ્બં ભોજનં હોતીતિ અત્થો. **હત્થપાસે ઠિતો**તિ પવારણપ્પહોનકં ભોજનં ગણ્હિત્વા દાયકો અડ્ઢતેય્યહત્થપ્પમાણે ઓકાસે હોતીતિ અત્થો. **અભિહરતી**તિ સો ચે દાયકો તસ્સ તં ભત્તં કાયેન અભિહરતીતિ અત્થો. **પટિક્ખેપો પઞ્ઞાયતી**તિ પટિક્ખેપો દિસ્સતિ; તઞ્ચે અભિહટં સો ભિક્ખુ કાયેન વા વાચાય વા પટિક્ખિપતીતિ અત્થો. એવં પઞ્ચન્નં અઙ્ગાનં વસેન પવારિતો નામ હોતીતિ. વુત્તમ્પિ ચેતં –

> ‘‘પઞ્ચહિ ઉપાલિ આકારેહિ પવારણા પઞ્ઞાયતિ – અસનં પઞ્ઞાયતિ, ભોજનં પઞ્ઞાયતિ, હત્થપાસે ઠિતો, અભિહરતિ, પટિક્ખેપો પઞ્ઞાયતી’’તિ (પરિ॰ ૪૨૮).

તત્રાયં વિનિચ્છયો – ‘‘અસન’’ન્તિઆદીસુ તાવ યઞ્ચ અસ્નાતિ યઞ્ચ ભોજનં હત્થપાસે ઠિતેન અભિહટં પટિક્ખિપતિ, તં ‘‘ઓદનો, કુમ્માસો, સત્તુ, મચ્છો, મંસ’’ન્તિ ઇમેસં અઞ્ઞતરમેવ વેદિતબ્બં. તત્થ ઓદનો નામ – સાલિ, વીહિ, યવો, ગોધુમો, કઙ્ગુ, વરકો, કુદ્રૂસકોતિ સત્તન્નં ધઞ્ઞાનં તણ્ડુલેહિ નિબ્બત્તો. તત્થ ‘‘**સાલી**’’તિ અન્તમસો નીવારં ઉપાદાય સબ્બાપિ સાલિજાતિ. ‘‘**વીહી**’’તિ સબ્બાપિ વીહિજાતિ. ‘‘**યવગોધુમેસુ**’’ ભેદો નત્થિ. ‘‘**કઙ્ગૂ**’’તિ સેતરત્તકાળભેદા સબ્બાપિ કઙ્ગુજાતિ. ‘‘**વરકો**’’તિ અન્તમસો વરકચોરકં ઉપાદાય સબ્બા સેતવણ્ણા વરકજાતિ. ‘‘**કુદ્રૂસકો**’’તિ કાળકો દ્રવો ચેવ સામાકાદિભેદા ચ સબ્બાપિ તિણધઞ્ઞજાતિ.

નીવારવરકચોરકા ચેત્થ ‘‘ધઞ્ઞાનુલોમા’’તિ વદન્તિ. ધઞ્ઞાનિ વા હોન્તુ ધઞ્ઞાનુલોમાનિ વા, એતેસં વુત્તપ્પભેદાનં સત્તન્નં ધઞ્ઞાનં તણ્ડુલે ગહેત્વા ‘‘ભત્તં પચિસ્સામા’’તિ વા ‘‘યાગું પચિસ્સામા’’તિ વા ‘‘અમ્બિલપાયાસાદીસુ અઞ્ઞતરં પચિસ્સામા’’તિ વા યંકિઞ્ચિ સન્ધાય પચન્તુ, સચે ઉણ્હં સીતલં વા ભુઞ્જન્તાનં ભોજનકાલે ગહિતગહિતટ્ઠાને ઓધિ પઞ્ઞાયતિ, ઓદનસઙ્ગહમેવ ગચ્છતિ, પવારણં જનેતિ. સચે ઓધિ ન પઞ્ઞાયતિ, યાગુસઙ્ગહં ગચ્છતિ, પવારણં ન જનેતિ.

યોપિ પાયાસો વા પણ્ણફલકળીરમિસ્સકા અમ્બિલયાગુ વા ઉદ્ધનતો ઓતારિતમત્તા અબ્ભુણ્હા હોતિ, આવજ્જિત્વા પિવિતું સક્કા, હત્થેન ગહિતોકાસેપિ ઓધિં ન દસ્સેતિ, પવારણં ન જનેતિ. સચે પન ઉસુમાય વિગતાય સીતલીભૂતા ઘનભાવં ગચ્છતિ, ઓધિં દસ્સેતિ, પુન પવારણં જનેતિ. પુબ્બે તનુભાવો ન રક્ખતિ. સચેપિ દધિતક્કાદીનિ આરોપેત્વા બહુપણ્ણફલકળીરે પક્ખિપિત્વા મુટ્ઠિમત્તાપિ તણ્ડુલા પક્ખિત્તા હોન્તિ, ભોજનકાલે ચે ઓધિ પઞ્ઞાયતિ, પવારણં જનેતિ. અયાગુકે નિમન્તને ‘‘યાગું દસ્સામા’’તિ ભત્તે ઉદકકઞ્જિકખીરાદીનિ આકિરિત્વા ‘‘યાગું ગણ્હથા’’તિ દેન્તિ. કિઞ્ચાપિ તનુકા હોન્તિ, પવારણં જનેતિયેવ . સચે પન પક્કુથિતેસુ ઉદકાદીસુ પક્ખિપિત્વા પચિત્વા દેન્તિ, યાગુસઙ્ગહમેવ ગચ્છતિ. યાગુસઙ્ગહં ગતેપિ તસ્મિં વા અઞ્ઞસ્મિં વા યત્થ મચ્છમંસં પક્ખિપન્તિ, સચે સાસપમત્તમ્પિ મચ્છમંસખણ્ડં વા ન્હારુ વા પઞ્ઞાયતિ, પવારણં જનેતિ.

સુદ્ધરસકો પન રસકયાગુ વા ન જનેતિ. ઠપેત્વા વુત્તધઞ્ઞાનં તણ્ડુલે અઞ્ઞેહિ વેણુતણ્ડુલાદીહિ વા કન્દમૂલફલેહિ વા યેહિ કેહિચિ કતં ભત્તમ્પિ પવારણં ન જનેતિ, પગેવ ઘનયાગુ. સચે પનેત્થ મચ્છમંસં પક્ખિપન્તિ, જનેતિ. મહાપચ્ચરિયં ‘‘પુપ્ફઅત્થાય ભત્તમ્પિ પવારણં જનેતી’’તિ વુત્તં. પુપ્ફિઅત્થાય ભત્તં નામ પુપ્ફિખજ્જકત્થાય કુથિતતૂદકે પક્ખિપિત્વા સેદિતતણ્ડુલા વુચ્ચન્તિ. સચે પન તે તણ્ડુલે સુક્ખાપેત્વા ખાદન્તિ, વટ્ટતિ; નેવ સત્તુસઙ્ખ્યં ન ભત્તસઙ્ખ્યં ગચ્છન્તિ. પુન તેહિ કતભત્તં પવારેતિયેવ. તે તણ્ડુલે સપ્પિતેલાદીસુ વા પચન્તિ, પૂવં વા કરોન્તિ, ન પવારેન્તિ. પુથુકા વા તાહિ કતસત્તુભત્તાદીનિ વા ન પવારેન્તિ.

કુમ્માસો નામ યવેહિ કતકુમ્માસો. અઞ્ઞેહિ પન મુગ્ગાદીહિ કતકુમ્માસો પવારણં ન જનેતિ. સત્તુ નામ સાલિવીહિયવેહિ કતસત્તુ. કઙ્ગુવરકકુદ્રૂસકસીસાનિપિ ભજ્જિત્વા ઈસકં કોટ્ટેત્વા થુસે પલાપેત્વા પુન દળ્હં કોટ્ટેત્વા ચુણ્ણં કરોન્તિ. સચેપિ તં અલ્લત્તા એકાબદ્ધં

હોતિ, સત્તુસઙ્ગહમેવ ગચ્છતિ. ખરપાકભજ્જિતાનં વીહીનં તણ્ડુલે કોટ્ટેત્વા દેન્તિ, તમ્પિ ચુણ્ણં સત્તુસઙ્ગહમેવ ગચ્છતિ. સમપાકભજ્જિતાનં પન વીહીનં વા વીહિપલાપાનં વા તણ્ડુલા ભજ્જિતતણ્ડુલા એવ વા ન પવારેન્તિ. તેસં પન તણ્ડુલાદીનં ચુણ્ણં પવારેતિ. ખરપાકભજ્જિતાનં વીહીનં કુણ્ડકમ્પિ પવારેતિ. સમપાકભજ્જિતાનં પન આતપસુક્ખાનં વા કુણ્ડકં ન પવારેતિ. લાજા વા તેહિ કતભત્તસત્તુઆદીનિ વા ન પવારેન્તિ. ભજ્જિતપિટ્ઠં વા યંકિઞ્ચિ સુદ્ધખજ્જકં વા ન પવારેતિ. મચ્છમંસપૂરિતખજ્જકં પન સત્તુમોદકો વા પવારેતિ. મચ્છો મંસઞ્ચ પાકટમેવ. અયં પન વિસેસો – સચેપિ યાગું પિવન્તસ્સ યાગુસિત્થમત્તાનેવ દ્વે મચ્છખણ્ડાનિ વા મંસખણ્ડાનિ વા એકભાજને વા નાનાભાજને વા દેન્તિ, તાનિ ચે અખાદન્તો અઞ્ઞં યંકિઞ્ચિ પવારણપ્પહોનકં પટિક્ખિપતિ , ન પવારેતિ. તતો એકં ખાદિતં, એકં હત્થે વા પત્તે વા હોતિ, સો ચે અઞ્ઞં પટિક્ખિપતિ, પવારેતિ. દ્વેપિ ખાદિતાનિ હોન્તિ, મુખે સાસપમત્તમ્પિ અવસિટ્ઠં નત્થિ, સચેપિ અઞ્ઞં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ.

કપ્પિયમંસં ખાદન્તો કપ્પિયમંસં પટિક્ખિપતિ, પવારેતિ. કપ્પિયમંસં ખાદન્તો અકપ્પિયમંસં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ. કસ્મા? અવત્થુતાય. યઞ્હિ ભિક્ખુનો ખાદિતું વટ્ટતિ, તંયેવ પટિક્ખિપતો પવારણા હોતિ. ઇદં પન જાનન્તો અકપ્પિયત્તા પટિક્ખિપતિ, અજાનન્તોપિ પટિક્ખિપિતબ્બટ્ઠાને ઠિતમેવ પટિક્ખિપતિ નામ, તસ્મા ન પવારેતિ. સચે પન અકપ્પિયમંસં ખાદન્તો કપ્પિયમંસં પટિક્ખિપતિ, પવારેતિ. કસ્મા? વત્થુતાય. યઞ્હિ તેન પટિક્ખિત્તં, તં પવારણાય વત્થુ. યં પન ખાદતિ, તં કિઞ્ચાપિ પટિક્ખિપિતબ્બટ્ઠાને ઠિતં, ખાદિયમાનં પન મંસભાવં ન જહતિ, તસ્મા પવારેતિ. અકપ્પિયમંસં ખાદન્તો અકપ્પિયમંસં પટિક્ખિપતિ, પુરિમનયેનેવ ન પવારેતિ. કપ્પિયમંસં વા અકપ્પિયમંસં વા ખાદન્તો પઞ્ચન્નં ભોજનાનં યંકિઞ્ચિ કપ્પિયભોજનં પટિક્ખિપતિ, પવારેતિ. કુલદૂસકવેજ્જકમ્મઉત્તરિમનુસ્સધમ્મારોચનસાદિતરૂપિયાદીહિ નિબ્બત્તં બુદ્ધપટિકુટ્ઠં અનેસનાય ઉપ્પન્નં અકપ્પિયભોજનં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ. કપ્પિયભોજનં વા અકપ્પિયભોજનં વા ભુઞ્જન્તોપિ કપ્પિયભોજનં પટિક્ખિપતિ, પવારેતિ. અકપ્પિયભોજનં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતીતિ સબ્બત્થ વુત્તનયેનેવ કારણં વેદિતબ્બં.

એવં ''અસન''ન્તિઆદીસુ યઞ્ચ અસ્નાતિ, યઞ્ચ ભોજનં હત્થપાસે ઠિતેન અભિહટં પટિક્ખિપન્તો પવારણં આપજ્જતિ, તં ઞત્વા ઇદાનિ યથા આપજ્જતિ, તસ્સ જાનનત્થં અયં વિનિચ્છયો – '''અસનં ભોજન'ન્તિ એત્થ તાવ યેન એકસિત્થમ્પિ અજ્ઝોહટં હોતિ, સો સચે પત્તમુખહત્થાનં યત્થ કત્થચિ પઞ્ચસુ ભોજનેસુ એકસ્મિમ્પિ સતિ અઞ્ઞં પઞ્ચસુ ભોજનેસુ એકમ્પિ પટિક્ખિપતિ, પવારેતિ. કત્થચિ ભોજનં નત્થિ, આમિસગન્ધમત્તં પઞ્ઞાયતિ, ન પવારેતિ. મુખે ચ હત્થે ચ ભોજનં નત્થિ, પત્તે અત્થિ, તસ્મિં પન આસને ન ભુઞ્જિતુકામો, વિહારં પવિસિત્વા ભુઞ્જિતુકામો, અઞ્ઞસ્સ વા દાતુકામો, તસ્મિં ચે અન્તરે ભોજનં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ. કસ્મા? વિપ્પકતભોજનભાવસ્સ ઉપચ્છિન્નત્તા. યોપિ અઞ્ઞત્ર ગન્ત્વા ભુઞ્જિતુકામો મુખે ભત્તં ગિલિત્વા સેસં આદાય ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે અઞ્ઞં ભોજનં પટિક્ખિપતિ, તસ્સાપિ પવારણા ન હોતી''તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. યથા ચ પત્તે; એવં હત્થેપિ. મુખેપિ વા વિજ્જમાનભોજનં સચે અનજ્ઝોહરિતુકામો હોતિ, તસ્મિઞ્ચ ખણે અઞ્ઞં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ. એકસ્મિઞ્હિ પદે વુત્તલક્ખણં સબ્બત્થ વેદિતબ્બં હોતિ. અપિચ કુરુન્દિયં એસ નયો દસ્સિતોયેવ. વુત્તઞ્હિ તત્થ ''મુખે ભત્તં ગિલિતં, હત્થે ભત્તં વિઘાસાદસ્સ દાતુકામો, પત્તે ભત્તં ભિક્ખુસ્સ દાતુકામો, સચે તસ્મિં ખણે પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતી''તિ. **હત્થપાસે ઠિતો**તિ એત્થ પન સચે ભિક્ખુ નિસિન્નો હોતિ, આસનસ્સ પચ્છિમન્તતો પટ્ઠાય, સચે ઠિતો, પણ્હિઅન્તતો પટ્ઠાય, સચે નિપન્નો, યેન પસ્સેન નિપન્નો, તસ્સ પારિમન્તતો પટ્ઠાય, દાયકસ્સ નિસિન્નસ્સ વા ઠિતસ્સ વા નિપન્નસ્સ વા ઠપેત્વા પસારિતહત્થં યં આસન્નતરં અઙ્ગં, તસ્સ ઓરિમન્તેન પરિચ્છિન્દિત્વા અડ્ઢતેય્યહત્થો ''હત્થપાસો''તિ વેદિતબ્બો. તસ્મિં ઠત્વા અભિહટં પટિક્ખિપન્તસ્સેવ પવારણા હોતિ, ન તતો પરં.

અભિહરતીતિ હત્થપાસબ્ભન્તરે ઠિતો ગહણત્થં ઉપનામેતિ. સચે પન અનન્તરનિસિન્નોપિ ભિક્ખુ હત્થે વા ઊરૂસુ વા આધારકે વા ઠિતપત્તં અનભિહરિત્વાવ ''ભત્તં ગણ્હા''તિ વદતિ, તં પટિક્ખિપતો પવારણા નત્થિ. ભત્તપચ્છિં આનેત્વા પુરતો ભૂમિયં ઠપેત્વા ''ગણ્હાહી''તિ વુત્તેપિ એસેવ નયો. ઈસકં પન ઉદ્ધરિત્વા વા અપનામેત્વા વા ''ગણ્હથા''તિ વુત્તે પટિક્ખિપતો પવારણા હોતિ. થેરાસને નિસિન્નો થેરો દૂરે નિસિન્નસ્સ દહરભિક્ખુસ્સ પત્તં પેસેત્વા ''ઇતો ઓદનં ગણ્હાહી''તિ વદતિ, ગણ્હિત્વા પન ગતો તુણ્હી તિટ્ઠતિ, દહરો ''અલં મય્હ''ન્તિ પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ. કસ્મા? થેરસ્સ દૂરભાવતો દૂતસ્સ ચ અનભિહરણતોતિ. સચે પન ગહેત્વા આગતો ભિક્ખુ ''ઇદં ભત્તં ગણ્હા''તિ વદતિ, તં પટિક્ખિપતો પવારણા હોતિ.

પરિવેસનાય એકો એકેન હત્થેન ઓદનપચ્છિં એકેન કટચ્છું ગહેત્વા ભિક્ખૂ પરિવિસતિ, તત્ર ચે અઞ્ઞો આગન્ત્વા ''અહં પચ્છિં ધારેસ્સામિ, ત્વં ઓદનં દેહી''તિ વત્વા ગહિતમત્તકમેવ કરોતિ, પરિવેસકો એવ પન તં ધારેતિ, તસ્મા સા અભિહટાવ હોતિ. તતો દાતુકામતાય ગણ્હન્તં પટિક્ખિપન્તસ્સ પવારણા હોતિ. સચે પન પરિવિસકેન ફુટ્ઠમત્તાવ હોતિ, ઇતરોવ નં ધારેતિ, તતો

દાતુકામતાય ગણ્હન્તં પટિક્ખિપન્તસ્સ પવારણા ન હોતિ. કટચ્છુના ઉદ્ધટભત્તે પન હોતિ. કટચ્છુઅભિહારોયેવ હિ તસ્સ અભિહારો. દ્વિન્નં સમભારેપિ પટિક્ખિપન્તો પવારેતિયેવાતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. અનન્તરસ્સ ભિક્ખુનો ભત્તે દિય્યમાને ઇતરો પત્તં હત્થેહિ પિદહતિ, પવારણા નત્થિ. કસ્મા? અઞ્ઞસ્સ અભિહટે પટિક્ખિત્તત્તા.

પટિક્ખેપો પઞ્ઞાયતીતિ એત્થ વાચાય અભિહટં પટિક્ખિપતો પવારણા નત્થિ. કાયેન અભિહટં પન કાયેન વા વાચાય વા પટિક્ખિપન્તસ્સ પવારણા હોતીતિ વેદિતબ્બો.

તત્થ કાયેન પટિક્ખેપો નામ અઙ્ગુલિં વા હત્થં વા મક્ખિકબીજનિં વા ચીવરકણ્ણં વા ચાલેતિ, ભમુકાય વા આકારં કરોતિ, કુદ્ધો વા ઓલોકેતિ, વાચાય પટિક્ખેપો નામ ''અલ''ન્તિ વા, ''ન ગણ્હામી''તિ વા, ''મા આકિરા''તિ વા, ''અપગચ્છા''તિ વા વદતિ; એવં યેન કેનચિ આકારેન કાયેન વા વાચાય વા પટિક્ખિત્તે પવારણા હોતિ.

એકો અભિહટે ભત્તે પવારણાય ભીતો હત્થે અપનેત્વા પુનપ્પુનં પત્તે ઓદનં આકિરન્તં ''આકિર આકિર કોટ્ટેત્વા પૂરેહી''તિ વદતિ, એત્થ કથન્તિ? મહાસુમત્થેરો તાવ ''અનાકિરણત્થાય વુત્તત્તા પવારણા હોતી''તિ આહ. મહાપદુમત્થેરો પન '''આકિર પૂરેહી'તિ વદન્તસ્સ નામ 'કસ્સચિ પવારણા અત્થી'તિ વત્વા 'ન પવારેતી'''તિ આહ. અપરો ભત્તં અભિહરન્તં ભિક્ખું સલ્લક્ખેત્વા ''કિં આવુસો ઇતોપિ કિઞ્ચિ ગણ્હિસ્સસિ, દમ્મિ તે કિઞ્ચી''તિ આહ. તત્રાપિ '''એવં નાગમિસ્સતી'તિ વુત્તત્તા 'પવારણા હોતી'''તિ મહાસુમત્થેરો આહ. મહાપદુમત્થેરો પન '''ગણ્હિસ્સસી'તિ વદન્તસ્સ નામ 'કસ્સચિ પવારણા અત્થી'તિ વત્વા 'ન પવારેતી'''તિ આહ.

એકો સમંસકં રસં અભિહરિત્વા ''રસં ગણ્હથા''તિ વદતિ, તં સુત્વા પટિક્ખિપતો પવારણા નત્થિ. ''મચ્છરસં મંસરસ''ન્તિ વુત્તે પટિક્ખિપતો હોતિ, ''ઇદં ગણ્હથા''તિ વુત્તેપિ હોતિયેવ. મંસં વિસું કત્વા ''મંસરસં ગણ્હથા''તિ વદતિ, તત્થ ચે સાસપમત્તમ્પિ મંસખણ્ડં અત્થિ , તં પટિક્ખિપતો પવારણા હોતિ. સચે પન પરિસ્સાવિતો હોતિ, ''વટ્ટતી''તિ અભયત્થેરો આહ.

મંસરસેન આપુચ્છન્તં મહાથેરો ''મુહુત્તં આગમેહી''તિ વત્વા ''થાલકં આવુસો આહરા''તિ આહ. એત્થ કથન્તિ? મહાસુમત્થેરો તાવ ''અભિહારકસ્સ ગમનં પઠમં ઉપચ્છિન્નં, તસ્મા પવારેતી''તિ આહ. મહાપદુમત્થેરો પન ''અયં કુહિં ગચ્છતિ, કીદિસં એતસ્સ ગમનં, ગણ્હન્તસ્સાપિ નામ પવારણા અત્થી''તિ વત્વા ''ન પવારેતી''તિ આહ. કળીરપનસાદીહિ મિસ્સેત્વા મંસં પચન્તિ, તં ગહેત્વા ''કળીરસૂપં ગણ્હથ, પનસબ્યઞ્જનં ગણ્હથા''તિ વદન્તિ, એવમ્પિ ન પવારેતિ. કસ્મા? અપવારણારહસ્સ નામેન વુત્તત્તા. સચે પન ''મચ્છસૂપં મંસસૂપ''ન્તિ વા ''ઇમં ગણ્હથા''તિ વા વદન્તિ, પવારેતિ. મંસકરમ્બકો નામ હોતિ, તં દાતુકામોપિ ''કરમ્બકં ગણ્હથા''તિ વદતિ, વટ્ટતિ; ન પવારેતિ. ''મંસકરમ્બક''ન્તિ વા ''ઇદ''ન્તિ વા વુત્તે પન પવારેતિ. એસેવ નયો સબ્બેસુ મચ્છમંસમિસ્સકેસુ.

યો પન નિમન્તને ભુઞ્જમાનો મંસં અભિહટં ''ઉદ્દિસ્સ કત''ન્તિ મઞ્ઞમાનો પટિક્ખિપતિ, પવારિતોવ હોતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. મિસ્સકકથા પન કુરુન્દિયં સુટ્ઠુ વુત્તા. એવઞ્હિ તત્થ વુત્તં – પિણ્ડપાતચારિકો ભિક્ખુ ભત્તમિસ્સકં યાગું આહરિત્વા ''યાગું ગણ્હથા''તિ વદતિ, ન પવારેતિ. ''ભત્તં ગણ્હથા''તિ વુત્તે પવારેતિ. કસ્મા? યેનાપુચ્છિતો, તસ્સ અત્થિતાય. અયમેત્થ અધિપ્પાયો – ''યાગુમિસ્સકં ગણ્હથા''તિ વદતિ, તત્ર ચે યાગુ બહુતરા વા હોતિ સમસમા વા, ન પવારેતિ. યાગુ મન્દા, ભત્તં બહુતરં, પવારેતિ. ઇદઞ્ચ સબ્બઅટ્ઠકથાસુ વુત્તત્તા ન સક્કા પટિક્ખિપિતું, કારણં પનેત્થ દુદ્દસં. ''ભત્તમિસ્સકં ગણ્હથા''તિ વદતિ, ભત્તં બહુકં વા સમં વા અપ્પતરં વા હોતિ, પવારેતિયેવ. ભત્તં વા યાગું વા અનામસિત્વા ''મિસ્સકં ગણ્હથા''તિ વદતિ, તત્ર ચે ભત્તં બહુતરં વા સમકં વા હોતિ, પવારેતિ. અપ્પતરં ન પવારેતિ. ઇદઞ્ચ કરમ્બકેન ન સમાનેતબ્બં. કરમ્બકો હિ મંસમિસ્સકોપિ હોતિ અમંસમિસ્સકોપિ, તસ્મા ''કરમ્બક''ન્તિ વુત્તે પવારણા નત્થિ. ઇદં પન ભત્તમિસ્સકમેવ. એત્થ વુત્તનયેનેવ પવારણા હોતિ. બહુરસે ભત્તે રસં, બહુખીરે ખીરં બહુસપ્પિમ્હિ ચ પાયાસે સપ્પિં ગણ્હથાતિ વિસું કત્વા દેતિ, તં પટિક્ખિપતો પવારણા નત્થિ.

યો પન ગચ્છન્તો પવારેતિ, સો ગચ્છન્તોવ ભુઞ્જિતું લભતિ. કદ્દમં વા ઉદકં વા પત્વા ઠિતેન અતિરિત્તં કારેતબ્બં. સચે અન્તરા નદી પૂરા હોતિ, નદીતીરે ગુમ્બં અનુપરિયાયન્તેન ભુઞ્જિતબ્બં. અથ નાવા વા સેતુ વા અત્થિ, તં અભિરુહિત્વાપિ ચઙ્કમન્તેનવ ભુઞ્જિતબ્બં, ગમનં ન ઉપચ્છિન્દિતબ્બં. યાને વા હત્થિઅસ્સપિટ્ઠે વા ચન્દમણ્ડલે વા સૂરિયમણ્ડલે વા નિસીદિત્વા પવારિતેન યાવ મજ્ઝન્હિકં, તાવ તેસુ ગચ્છન્તેસુપિ નિસિન્નેનેવ ભુઞ્જિતબ્બં. યો ઠિતો પવારેતિ, ઠિતેનેવ, યો નિસિન્નો પવારેતિ, નિસિન્નેનેવ ભુઞ્જિતબ્બં. તં તં ઇરિયાપથં કોપેન્તેન અતિરિત્તં કારેતબ્બં. યો ઉક્કુટિકો નિસીદિત્વા પવારેતિ, તેન ઉક્કુટિકેનેવ ભુઞ્જિતબ્બં. તસ્સ પન હેટ્ઠા પલાલપીઠં વા કિઞ્ચિ વા નિસીદનકં દાતબ્બં. પીઠકે નિસીદિત્વા પવારિતેન આસનં અચાલેત્વાવ ચતસ્સો દિસા

પરિવત્તન્તેન ભુઞ્જિતું લબ્ભતિ. મઞ્ચે નિસીદિત્વા પવારિતેન ઇતો વા એત્તો વા સંસરિતું ન લબ્ભતિ. સચે પન નં સહ મઞ્ચેન ઉક્ખિપિત્વા અઞ્ઞત્ર નેન્તિ, વટ્ટતિ. નિપજ્જિત્વા પવારિતેન નિપન્નેનેવ ભુઞ્જિતબ્બં. પરિવત્તન્તેન યેન પસ્સેન નિપન્નો, તસ્સ ઠાનં નાતિક્કમેતબ્બં.

અનતિરિત્તન્તિ ન અતિરિત્તં; ન અધિકન્તિ અત્થો. તં પન યસ્મા કપ્પિયકતાદીહિ સત્તહિ વિનયકમ્માકારેહિ અકતં વા ગિલાનસ્સ અનધિકં વા હોતિ, તસ્મા પદભાજને ''અકપ્પિયકત''ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **અકપ્પિયકતન્**તિ યં તત્થ ફલં વા કન્દમૂલાદિ વા પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ કપ્પિયં અકતં; યઞ્ચ અકપ્પિયમંસં વા અકપ્પિયભોજનં વા, એતં અકપ્પિયં નામ. તં અકપ્પિયં ''અલમેતં સબ્બ''ન્તિ એવં અતિરિત્તં કતમ્પિ અકપ્પિયકતન્તિ વેદિતબ્બં. **અપ્પટિગ્ગહિતકતન્**તિ ભિક્ખુના અપ્પટિગ્ગહિતંયેવ પુરિમનયેનેવ અતિરિત્તં કતં. **અનુચ્ચારિતકતન્**તિ કપ્પિયં કારાપેતું આગતેન ભિક્ખુના ઈસકમ્પિ અનુક્ખિત્તં વા અનપનામિતં વા કતં. **અહત્થપાસે કતન્**તિ કપ્પિયં કારાપેતું આગતસ્સ હત્થપાસતો બહિ ઠિતેન કતં. **અભુત્તાવિના કતન્**તિ યો ''અલમેતં સબ્બ''ન્તિ અતિરિત્તં કરોતિ, તેન પવારણપ્પહોનકં ભોજનં અભુત્તેન કતં. **ભુત્તાવિના પવારિતેન આસના વુટ્ઠિતેન કતન્**તિ ઇદં ઉત્તાનમેવ. **અલમેતં સબ્બન્તિ અવુત્તન્**તિ વચીભેદં કત્વા એવં અવુત્તં હોતિ. ઇતિ ઇમેહિ સત્તહિ વિનયકમ્માકારેહિ યં અતિરિત્તં કપ્પિયં અકતં, યઞ્ચ ન ગિલાનાતિરિત્તં, તદુભયમ્પિ અનતિરિત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

અતિરિત્તં પન તસ્સેવ પટિપક્ખનયેન વેદિતબ્બં. અપિચેત્થ **ભુત્તાવિના કતં હોતી**તિ અનન્તરે નિસિન્નસ્સ સભાગસ્સ ભિક્ખુનો પત્તતો એકમ્પિ સિત્થં વા મંસહીરં વા ખાદિત્વા કતમ્પિ ભુત્તાવિનાવ કતં હોતીતિ વેદિતબ્બં. **આસના અવુટ્ઠિતેના**તિ એત્થ પન અસમ્મોહત્થં અયં વિનિચ્છયો – દ્વે ભિક્ખૂ પાતોવ ભુઞ્જમાના પવારિતા હોન્તિ – એકેન તત્થેવ નિસીદિતબ્બં, ઇતરેન નિચ્ચભત્તં વા સલાકભત્તં વા આનેત્વા ઉપડ્ઢં તસ્સ ભિક્ખુનો પત્તે આકિરિત્વા હત્થં ધોવિત્વા સેસં તેન ભિક્ખુના કપ્પિયં કારાપેત્વા ભુઞ્જિતબ્બં. કસ્મા? યઞ્હિ તસ્સ હત્થે લગ્ગં, તં અકપ્પિયં હોતિ. સચે પન પઠમં નિસિન્નો ભિક્ખુ સયમેવ તસ્સ પત્તતો હત્થેન ગણ્હાતિ, હત્થધોવનકિચ્ચં નત્થિ. સચે પન એવં કપ્પિયં કારાપેત્વા ભુઞ્જન્તસ્સ પુન કિઞ્ચિ બ્યઞ્જનં વા ખાદનીયં વા પત્તે આકિરન્તિ, યેન પઠમં કપ્પિયં કતં, સો પુન કાતું ન લભતિ. યેન અકતં, તેન કાતબ્બં. યઞ્ચ અકતં, તં કાતબ્બં. "**યેન અકત**"ન્તિ અઞ્ઞેન ભિક્ખુના યેન પઠમં ન કતં, તેન કાતબ્બં. "**યઞ્ચ અકત**"ન્તિ યેન પઠમં કપ્પિયં કતં, તેનાપિ યં અકતં તં કાતબ્બં. પઠમભાજને પન કાતું ન લબ્ભતિ. તત્થ હિ કરિયમાનં પઠમં કતેન સદ્ધિં કતં હોતિ, તસ્મા અઞ્ઞસ્મિં ભાજને કાતું વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. એવં કતં પન તેન ભિક્ખુના પઠમં કતેન સદ્ધિં ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ.

કપ્પિયં કરોન્તેન ચ ન કેવલં પત્તેયેવ, કુણ્ડેપિ પચ્છિયમ્પિ યત્થ કત્થચિ પુરતો ઠપેત્વા ઓનામિતભાજને કાતબ્બં. તં સચેપિ ભિક્ખુસતં પવારિતં હોતિ, સબ્બેસં ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, અપ્પવારિતાનમ્પિ વટ્ટતિ. યેન પન કપ્પિયં કતં, તસ્સ ન વટ્ટતિ. સચેપિ પવારેત્વા પિણ્ડાય પવિટ્ઠં ભિક્ખું પત્તં ગહેત્વા અવસ્સં ભુઞ્જનકે મઙ્ગલનિમન્તને નિસીદાપેન્તિ, અતિરિત્તં કારેત્વાવ ભુઞ્જિતબ્બં. સચે તત્થ અઞ્ઞો ભિક્ખુ નત્થિ, આસનસાલં વા વિહારં વા પત્તં પેસેત્વા કારેતબ્બં. કપ્પિયં કરોન્તેન પન અનુપસમ્પન્નસ્સ હત્થે ઠિતં ન કાતબ્બં. સચે આસનસાલાયં અબ્યત્તો ભિક્ખુ હોતિ, સયં ગન્ત્વા કપ્પિયં કારાપેત્વા આનેત્વા ભુઞ્જિતબ્બં.

ગિલાનાતિરિત્તન્તિ એત્થ ન કેવલં યં ગિલાનસ્સ ભુત્તાવસેસં હોતિ, તં ગિલાનાતિરિત્તં; અથ ખો યંકિઞ્ચિ ગિલાનં ઉદ્દિસ્સ અજ્જ વા સ્વે વા યદા વા ઇચ્છતિ, તદા ખાદિસ્સતીતિ આહટં, તં સબ્બં ''ગિલાનાતિરિત્ત''ન્તિ વેદિતબ્બં. યં યામકાલિકાદીસુ અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે દુક્કટં, તં અસંસટ્ઠવસેન વુત્તં. સચે પન આમિસસંસટ્ઠાનિ હોન્તિ, આહારત્થાયપિ અનાહારત્થાયપિ પટિગ્ગહેત્વા અજ્ઝોહરન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવ.

૨૪૧. સતિ પચ્ચયેતિ યામકાલિકં પિપાસાય સતિ પિપાસચ્છેદનત્થં, સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકઞ્ચ તેન તેન ઉપસમેતબ્બકે આબાધે સતિ તસ્સ ઉપસમનત્થં પરિભુઞ્જતો અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમપવારણસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. દુતિયપવારણસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૪૨. છટ્ઠસિક્ખાપદે – **અનાચારં આચરતી**તિ પણ્ણત્તિવીતિક્કમં કરોતિ. **ઉપનન્ધી**તિ ઉપનાહં જનેન્તો તસ્મિં પુગ્ગલે અત્તનો કોધં બન્ધિ; પુનપ્પુનં આઘાતં જનેસીતિ અત્થો. **ઉપનદ્ધો ભિક્ખૂ**તિ સો જનિતઉપનાહો ભિક્ખુ.

૨૪૩. **અભિહટ્ઠું પવારેય્યા**તિ અભિહરિત્વા ''હન્દ ભિક્ખુ ખાદ વા ભુઞ્જ વા''તિ એવં પવારેય્ય. પદભાજને પન ''હન્દ ભિક્ખૂ''તિઆદિં અનુદ્ધરિત્વા સાધારણમેવ અભિહટ્ઠું પવારણાય અત્થં દસ્સેતું ''યાવતકં ઇચ્છસિ તાવતકં ગણ્હાહી''તિ વુત્તં. **જાનન્તિ** પવારિતભાવં જાનન્તો. તં પનસ્સ જાનનં યસ્મા તીહાકારેહિ હોતિ, તસ્મા ''જાનાતિ નામ સામં વા જાનાતી''તિઆદિના નયેન પદભાજનં વુત્તં. **આસાદનાપેક્ખો**તિ આસાદનં ચોદનં મઙ્કુકરણભાવં અપેક્ખમાનો.

પટિગ્ગણ્હાતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ યસ્સ અભિહટં તસ્મિં પટિગ્ગણ્હન્તે અભિહારકસ્સ ભિક્ખુનો દુક્કટં. ઇતરસ્સ પન સબ્બો આપત્તિભેદો પઠમસિક્ખાપદે વુત્તો, ઇમસ્મિં પન સિક્ખાપદે સબ્બા આપત્તિયો અભિહારકસ્સેવ વેદિતબ્બા. સેસં પઠમસિક્ખાપદે વુત્તનયત્તા પાકટમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દુતિયપવારણસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. વિકાલભોજનસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૪૭. સત્તમસિક્ખાપદે – **ગિરગ્ગસમજ્જો**તિ ગિરિમ્હિ અગ્ગસમજ્જો, ગિરિસ્સ વા અગ્ગદેસે સમજ્જો. સો કિર સત્તમે દિવસે ભવિસ્સતીતિ નગરે ઘોસના કરિયતિ, નગરસ્સ બહિદ્ધા સમે ભૂમિભાગે પબ્બતચ્છાયાય મહાજનકાયો સન્નિપતતિ, અનેકપ્પકારાનિ નટનાટકાનિ પવત્તન્તિ, તેસં દસ્સનત્થં મઞ્ચાતિમઞ્ચે બન્ધન્તિ. સત્તરસવગ્ગિયા અપઞ્ઞત્તે સિક્ખાપદે દહરાવ ઉપસમ્પન્ના, તે ''નાટકાનિ આવુસો પસ્સિસ્સામા''તિ તત્થ અગમંસુ. અથ નેસં ઞાતકા ''અમ્હાકં અય્યા આગતા''તિ તુટ્ઠચિત્તા ન્હાપેત્વા વિલિમ્પેત્વા ભોજેત્વા અઞ્ઞમ્પિ પૂવખાદનીયાદિં હત્થે અદંસુ. તે સન્ધાય વુત્તં – ''**મનુસ્સા સત્તરસવગ્ગિયે ભિક્ખૂ પસ્સિત્વા**''તિઆદિ.

૨૪૮-૯. **વિકાલે**તિ વિગતે કાલે. કાલોતિ ભિક્ખૂનં ભોજનકાલો અધિપ્પેતો, સો ચ સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન મજ્ઝન્હિકો, તસ્મિં વીતિવત્તેતિ અધિપ્પાયો. તેનેવસ્સ પદભાજને ''વિકાલો નામ મજ્ઝન્હિકે વીતિવત્તે યાવ અરુણુગ્ગમના''તિ વુત્તં, ઠિતમજ્ઝન્હિકોપિ કાલસઙ્ગહં ગચ્છતિ. તતો પટ્ઠાય પન ખાદિતું વા ભુઞ્જિતું વા ન સક્કા, સહસા પિવિતું સક્કા ભવેય્ય, કુક્કુચ્ચકેન પન ન કત્તબ્બં. કાલપરિચ્છેદજાનનત્થઞ્ચ કાલત્થમ્ભો યોજેતબ્બો, કાલન્તરેવ ભત્તકિચ્ચં કાતબ્બં.

અવસેસં ખાદનીયં નામાતિ એત્થ યં તાવ સક્ખલિમોદકાદિપુબ્બણ્ણાપરણ્ણમયં, તત્થ વત્તબ્બમેવ નત્થિ. યમ્પિ વનમૂલાદિપ્પભેદં આમિસગતિકં હોતિ, સેય્યથિદં – મૂલખાદનીયં કન્દખાદનીયં મૂળાલખાદનીયં મત્થકખાદનીયં ખન્ધખાદનીયં તચખાદનીયં પત્તખાદનીયં પુપ્ફખાદનીયં ફલખાદનીયં અટ્ઠિખાદનીયં પિટ્ઠખાદનીયં નિય્યાસખાદનીયન્તિ, ઇદમ્પિ ખાદનીયસઙ્ખ્યમેવ ગચ્છતિ.

તત્થ પન આમિસગતિકસલ્લક્ખણત્થં ઇદં મુખમત્તનિદસ્સનં – મૂલખાદનીયે તાવ મૂલકમૂલં ખારકમૂલં ચચ્ચુમૂલં તમ્બકમૂલં તણ્ડુલેય્યકમૂલં વત્થુલેય્યકમૂલં વજકલિમૂલં જજ્ઝરીમૂલન્તિ એવમાદીનિ સૂપેય્યપણ્ણમૂલાનિ આમિસગતિકાનિ. એત્થ ચ વજકલિમૂલે જરટ્ઠં છિન્દિત્વા છડ્ડેન્તિ, તં યાવજીવિકં હોતિ. અઞ્ઞમ્પિ એવરૂપં એતેનેવ નયેન વેદિતબ્બં. મૂલકખારકજજ્ઝરીમૂલાનં પન જરટ્ઠાનિપિ આમિસગતિકાનેવાતિ વુત્તં. યાનિ પન પાળિયં –

> ''અનુજાનામિ , ભિક્ખવે, મૂલાનિ ભેસજ્જાનિ હલિદ્દિં સિઙ્ગિવેરં વચં વચત્તં અતિવિસં કટુકરોહિણિં ઉસીરં ભદ્દમુત્તકં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ મૂલાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તી''તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) –

વુત્તાનિ, તાનિ યાવજીવિકાનિ. તેસં ચૂળપઞ્ચમૂલં મહાપઞ્ચમૂલન્તિઆદિના નયેન ગણિયમાનાનં ગણનાય અન્તો નત્થિ. ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણાભાવોયેવ પન તેસં લક્ખણં. તસ્મા યંકિઞ્ચિ મૂલં તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થં

ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરતિ, તં યાવકાલિકં; ઇતરં યાવજીવિકન્તિ વેદિતબ્બં. તેસુ બહું વત્વાપિ હિ ઇમસ્મિંયેવ લક્ખણે ઠાતબ્બં. નામસઞ્ઞાસુ પન વુચ્ચમાનાસુ તં તં નામં અજાનન્તાનં સમ્મોહોયેવ હોતિ, તસ્મા નામસઞ્ઞાય આદરં અકત્વા લક્ખણમેવ દસ્સિતં.

યથા ચ મૂલે; એવં કન્દાદીસુપિ યં લક્ખણં દસ્સિતં, તસ્સેવ વસેન વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો. યઞ્ચ તં પાળિયં હલિદ્દાદિ અટ્ઠવિધં વુત્તં, તસ્સ ખન્ધતચપુપ્ફફલમ્પિ સબ્બં યાવજીવિકન્તિ વુત્તં.

કન્દખાદનીયે દુવિધો કન્દો – દીઘો ચ રસ્સો ચ ભિસકિંસુકકન્દાદિ વટ્ટો ઉપ્પલકસેરુકકન્દાદિ, યં ''ગણ્ઠી''તિપિ વદન્તિ. તત્થ સબ્બેસં કન્દાનં જિણ્ણજરટ્ઠાનઞ્ચ છલ્લિ ચ સુખુમમૂલાનિ ચ યાવજીવિકાનિ. તરુણો પન સુખખાદનીયો, સાલકલ્યાણીપોતકકન્દો કિંસુકપોતકકન્દો અમ્બાટકકન્દો કેતકકન્દો માલુવકન્દો ભિસસઙ્ખાતો પદુમપુણ્ડરીકકન્દો પિણ્ડાલુમસાલુઆદયો ચ ખીરવલ્લિકન્દો આલુવકન્દો સિગ્ગુકન્દો તાલકન્દો નીલુપ્પલરત્તુપ્પલકુમુદસોગન્ધિકાનં કન્દા કદલિકન્દો વેળુકન્દો કસેરુકકન્દોતિ એવમાદયો તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થઞ્ચ ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકકન્દા યાવકાલિકા.

ખીરવલ્લિકન્દો અધોતો યાવજીવિકો, ધોતો યાવકાલિકો. ખીરકાકોલીજીવિકઉસભકલસુણાદિકન્દા પન યાવજીવિકા. તે પાળિયં – ''યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ મૂલાનિ ભેસજ્જાની''તિ એવં મૂલભેસજ્જસઙ્ગહેનેવ સઙ્ગહિતા.

મૂળાલખાદનીયે પન પદુમમૂળાલં પુણ્ડરીકમુળાલસદિસમેવ. એરકમૂલં કન્દુલમૂલન્તિ એવમાદિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થઞ્ચ ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકમુળાલં યાવકાલિકં. હલિદ્દિસિઙ્ગિવેરમકચિચતુરસ્સવલ્લિકેતકતાલહિન્તાલકુન્તાલનાળિકેરપૂગરુક્ખાદિમુળાલં પન યાવજીવિકં, તં સબ્બમ્પિ પાળિયં – ''યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ મૂલાનિ ભેસજ્જાની''તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) એવં મૂલભેસજ્જસઙ્ગહેનેવ સઙ્ગહિતં.

મત્થકખાદનીયે તાલહિન્તાલકુન્તાલકેતકનાળિકેરપૂગરુક્ખખજ્જૂરીવેત્તએરકકદલીનં કળીરસઙ્ખાતા મત્થકા વેણુકળીરો નળકળીરો ઉચ્છુકળીરો મૂલકકળીરો સાસપકળીરો સતાવરિકળીરો સત્તન્નં ધઞ્ઞાનં કળીરાતિ એવમાદિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકો રુક્ખવલ્લિઆદીનં મત્થકો યાવકાલિકો. હલિદ્દિસિઙ્ગિવેરવચમકચિલસુણાનંકળીરા તાલહિન્તાલકુન્તાલનાળિકેરકળીરાનઞ્ચ છિન્દિત્વા પાતિતો જરટ્ઠબુન્દો યાવજીવિકો.

ખન્ધખાદનીયે અન્તોપથવીગતો સાલકલ્યાણીખન્ધો ઉચ્છુખન્ધો નીલુપ્પલરત્તુપ્પલકુમુદસોગન્ધિકાનં ખન્ધકાતિ એવમાદિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકો ખન્ધો યાવકાલિકો. ઉપ્પલજાતીનં પણ્ણદણ્ડકો પદુમજાતીનં સબ્બોપિ દણ્ડકો કારવિન્દકદણ્ડાદયો ચ અવસેસસબ્બખન્ધા યાવજીવિકા.

તચખાદનીયે ઉચ્છુતચોવ એકો યાવકાલિકો, સોપિ સરસો. સેસો સબ્બો યાવજીવિકો. તેસં પન મત્થકખન્ધતચાનં તિણ્ણં પાળિયં કસાવભેસજ્જેન સઙ્ગહો વેદિતબ્બો. વુત્તઞ્હેતં –

> ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કસાવાનિ ભેસજ્જાનિ નિમ્બકસાવં, કુટજકસાવં, પટોલકસાવં, ફગ્ગવકસાવં નત્તમાલકસાવં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ કસાવાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તી''તિ (મહાવ॰ ૨૬૩).

એત્થ હિ એતેસમ્પિ સઙ્ગહો સિજ્ઝતિ. વુત્તકસાવાનિ ચ સબ્બાનિ કપ્પિયાનીતિ વેદિતબ્બાનિ.

પત્તખાદનીયે મૂલકં ખારકો ચચ્ચુ તમ્બકો તણ્ડુલેય્યકો પપુન્નાગો વત્થુલેય્યકો વજકલિ જજ્ઝરી સેલ્લુ સિગ્ગુ કાસમદ્દકો ઉમ્મા ચીનમુગ્ગો માસો રાજમાસો ઠપેત્વા મહાનિપ્ફાવં અવસેસનિપ્ફાવો અગ્ગિમન્થો સુનિસન્નકો સેતવરણો નાળિકા ભૂમિયં જાતલોણીતિ એતેસં પત્તાનિ અઞ્ઞાનિ ચ એવરૂપાનિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકાનિ પત્તાનિ એકંસેન યાવકાલિકાનિ. યા પનઞ્ઞા મહાનખપિટ્ઠિમત્તા પણ્ણલોણિ રુક્ખે ચ ગચ્છે ચ આરોહતિ, તસ્સા પત્તં યાવજીવિકં. બ્રહ્મીપત્તઞ્ચ યાવકાલિકન્તિ દીપવાસિનો વદન્તિ. અમ્બપલ્લવં યાવકાલિકં, અસોકપલ્લવં પન યાવજીવિકં.

યાનિ વા પનઞ્ઞાનિ પાળિયં –

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પણ્ણાનિ ભેસજ્જાનિ નિમ્બપણ્ણં કુટજપણ્ણં પટોલપણ્ણં સુલસિપણ્ણં કપ્પાસકપણ્ણં યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ પણ્ણાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તી’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) –

વુત્તાનિ, તાનિ યાવજીવિકાનિ. ન કેવલઞ્ચ પણ્ણાનિયેવ તેસં પુપ્ફફલાદીનિપિ યાવજીવિકાનિ. પણ્ણાનં ફગ્ગવપણ્ણં અજ્જુકપણ્ણં ફણિજ્જકપણ્ણં પટોલપણ્ણં તમ્બૂલપણ્ણં પદુમિનિપણ્ણન્તિ એવં ગણનવસેન અન્તો નત્થિ.

પુપ્ફખાદનીયે મૂલકપુપ્ફં ખારકપુપ્ફં ચચ્ચુપુપ્ફં તમ્બકપુપ્ફં વજકલિપુપ્ફં જજ્ઝરીપુપ્ફં ચૂળનિપ્ફાવપુપ્ફં મહાનિપ્ફાવપુપ્ફં કસેરુકપુપ્ફં નાળિકેરતાલકેતકાનં તરુણપુપ્ફાનિ સેતવરણપુપ્ફં સિગ્ગુપુપ્ફં ઉપ્પલપદુમજાતિકાનં પુપ્ફાનિ કણ્ણિકમત્તં અગન્ધિકપુપ્ફં કળીરપુપ્ફં જીવન્તીપુપ્ફન્તિ એવમાદિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકપુપ્ફં યાવકાલિકં. અસોકબકુલકુય્યકપુન્નાગચમ્પકજાતિકણવીરકણિકારકુન્દનવમાલિકમલ્લિકાદીનં પન પુપ્ફં યાવજીવિકં તસ્સ ગણનાય અન્તો નત્થિ. પાળિયં પનસ્સ કસાવભેસજ્જેનેવ સઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

ફલખાદનીયે પનસલબુજતાલનાળિકેરઅમ્બજમ્બૂઅમ્બાટકતિન્તિણિકમાતુલુઙ્ગકપિત્થલાબુકુમ્ભણ્ડપુસ્સફલતિમ્બરૂસકતિપુસવાતિઙ્ગણચોચમોચમધુકાદીનં ફલાનિ યાનિ લોકે તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરન્તિ, સબ્બાનિ તાનિ યાવકાલિકાનિ. નામગણનવસેન નેસં ન સક્કા પરિયન્તં દસ્સેતું. યાનિ પન પાળિયં –

‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ફલાનિ ભેસજ્જાનિ – બિલઙ્ગં, પિપ્ફલિં, મરિચં, હરીતકં, વિભીતકં, આમલકં, ગોઠફલં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ ફલાનિ ભેસજ્જાનિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તી’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) –

વુત્તાનિ, તાનિ યાવજીવિકાનિ. તેસમ્પિ અપરિપક્કાનિ અચ્છિવ બિમ્બવરણકેતકકાસ્મરીઆદીનં ફલાનિ જાતિફલં કટુકફલં એળા તક્કોલન્તિ એવં નામવસેન ન સક્કા પરિયન્તં દસ્સેતું.

અટ્ઠિખાદનીયે લબુજટ્ઠિ પનસટ્ઠિ અમ્બાટકટ્ઠિ સાલટ્ઠિ ખજ્જૂરીકેતકતિમ્બરૂસકાનં તરુણફલટ્ઠિ તિન્તિણિકટ્ઠિ બિમ્બફલટ્ઠિ ઉપ્પલ પદુમજાતીનં પોક્ખરટ્ઠીતિ એવમાદીનિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ મનુસ્સાનં પકતિઆહારવસેન ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકાનિ અટ્ઠીનિ યાવકાલિકાનિ. મધુકટ્ઠિ પુન્નાગટ્ઠિ હરીતકાદીનં અટ્ઠીનિ સિદ્ધત્થકટ્ઠિ રાજિકટ્ઠીતિ એવમાદીનિ અટ્ઠીનિ યાવજીવિકાનિ. તેસં પાળિયં ફલભેસજ્જેનેવ સઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

પિટ્ઠખાદનીયે સત્તન્નં તાવ ધઞ્ઞાનં ધઞ્ઞાનુલોમાનં અપરણ્ણાનઞ્ચ પિટ્ઠં પનસપિટ્ઠં લબુજપિટ્ઠં અમ્બાટકપિટ્ઠં સાલપિટ્ઠં ધોતકતાલપિટ્ઠઞ્ચ ખીરવલ્લિપિટ્ઠઞ્ચાતિ એવમાદીનિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થં ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકાનિ પિટ્ઠાનિ યાવકાલિકાનિ. અધોતકં તાલપિટ્ઠં ખીરવલ્લિપિટ્ઠં અસ્સગન્ધાદિપિટ્ઠાનિ ચ યાવજીવિકાનિ. તેસં પાળિયં કસાવેહિ ચ મૂલફલેહિ ચ સઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

નિય્યાસખાદનીયે એકો ઉચ્છુનિય્યાસોવ સત્તાહકાલિકો. સેસા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, જતૂનિ ભેસજ્જાનિ – હિઙ્ગું હિઙ્ગુજતું હિઙ્ગુસિપાટિકં તકં તકપત્તિં તકપણ્ણિં સજ્જુલસં યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ જતૂનિ ભેસજ્જાની’’તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) એવં પાળિયં વુત્તનિય્યાસા યાવજીવિકા. તત્થ યેવાપનકવસેન સઙ્ગહિતાનં અમ્બનિય્યાસો કણિકારનિય્યાસોતિ એવં નામવસેન ન સક્કા પરિયન્તં દસ્સેતું. એવં ઇમેસુ મૂલખાદનીયાદીસુ યંકિઞ્ચિ યાવકાલિકં, સબ્બમ્પિ ઇમસ્મિં અત્થે ‘‘અવસેસં ખાદનીયં નામા’’તિ સઙ્ગહિતં .

ભોજનીયં નામ પઞ્ચ ભોજનાનીતિઆદિમ્હિ યં વત્તબ્બં તં વુત્તમેવ. **ખાદિસ્સામિ ભુઞ્જિસ્સામીતિ, પટિગ્ગણ્હાતી**તિ યો ભિક્ખુ વિકાલે એતં ખાદનીયં ભોજનીયઞ્ચ પટિગ્ગણ્હાતિ, તસ્સ પટિગ્ગહણે તાવ આપત્તિ દુક્કટસ્સ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કાયતો ચ કાયચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

વિકાલભોજનસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. સન્નિધિકારકસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૫૨. અટ્ઠમસિક્ખાપદે – **બેલટ્ઠસીસો** નામ જટિલસહસ્સબ્ભન્તરો મહાથેરો. **અરઞ્ઞે વિહરતી**તિ જેતવનસ્સ અવિદૂરે પધાનઘરે એકસ્મિં આવાસે વસતિ. **સુક્ખકુર**ન્તિ અસૂપબ્યઞ્જનં ઓદનં. સો કિર અન્તોગામે ભુઞ્જિત્વા પચ્છા પિણ્ડાય ચરિત્વા તાદિસં ઓદનં આહરતિ, તઞ્ચ ખો અપ્પિચ્છતાય, ન પચ્ચયગિદ્ધતાય. થેરો કિર સત્તાહં નિરોધસમાપત્તિયા વીતિનામેત્વા સમાપત્તિતો વુટ્ઠાય તં પિણ્ડપાતં ઉદકેન તેમેત્વા ભુઞ્જતિ, તતો પુન સત્તાહં સમાપત્તિયા નિસીદતિ. એવં દ્વેપિ તીણિપિ ચત્તારિપિ સત્તાહાનિ વીતિનામેત્વા ગામં પિણ્ડાય પવિસતિ. તેન વુત્તં – "**ચિરેન ગામં પિણ્ડાય પવિસતી**"તિ.

૨૫૩. કારો કરણં કિરિયાતિ અત્થતો એકં, સન્નિધિકારો અસ્સાતિ સન્નિધિકારં; સન્નિધિકારમેવ **સન્નિધિકારકં**. પટિગ્ગહેત્વા એકરત્તં વીતિનામિતસ્સેતં અધિવચનં. તેનેવસ્સ પદભાજને વુત્તં – ''સન્નિધિકારકં નામ અજ્જ પટિગ્ગહિતં અપરજ્જૂ''તિ.

પટિગ્ગણ્હાતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ એવં સન્નિધિકતં યંકિઞ્ચિ યાવકાલિકં વા યામકાલિકં વા અજ્ઝોહરિતુકામતાય ગણ્હન્તસ્સ પટિગ્ગહણે તાવ આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અજ્ઝોહરતો પન એકમેકસ્મિં અજ્ઝોહારે પાચિત્તિયં. સચેપિ પત્તો દુદ્ધોતો હોતિ, યં અઙ્ગુલિયા ઘંસન્તસ્સ લેખા પઞ્ઞાયતિ, ગણ્ઠિકપત્તસ્સ વા ગણ્ઠિકન્તરે સ્નેહો પવિટ્ઠો હોતિ, સો ઉણ્હે ઓતાપેન્તસ્સ પગ્ઘરતિ, ઉણ્હયાગુયા વા ગહિતાય સન્દિસ્સતિ, તાદિસે પત્તેપિ પુનદિવસે ભુઞ્જન્તસ્સ પાચિત્તિયં. તસ્મા પત્તં ધોવિત્વા પુન તત્થ અચ્છોદકં વા આસિઞ્ચિત્વા અઙ્ગુલિયા વા ઘંસિત્વા નિસ્નેહભાવો જાનિતબ્બો. સચે હિ ઉદકે વા સ્નેહભાવો પત્તે વા અઙ્ગુલિલેખા પઞ્ઞાયતિ, દુદ્ધોતો હોતિ. તેલવણ્ણપત્તે પન અઙ્ગુલિલેખા પઞ્ઞાયતિ, સા અબ્બોહારિકા. યં ભિક્ખૂ નિરપેક્ખા સામણેરાનં પરિચ્ચજન્તિ, તઞ્ચે સામણેરા નિદહિત્વા દેન્તિ, સબ્બં વટ્ટતિ. સયં પટિગ્ગહેત્વા અપરિચ્ચત્તમેવ હિ દુતિયદિવસે ન વટ્ટતિ. તતો હિ એકસિત્થમ્પિ અજ્ઝોહરતો પાચિત્તિયમેવ.

અકપ્પિયમંસેસુ મનુસ્સમંસે થુલ્લચ્ચયેન સદ્ધિં પાચિત્તિયં, અવસેસેસુ દુક્કટેન સદ્ધિં. યામકાલિકં સતિ પચ્ચયે અજ્ઝોહરતો પાચિત્તિયં. આહારત્થાય અજ્ઝોહરતો દુક્કટેન સદ્ધિં પાચિત્તિયં. સચે પવારિતો હુત્વા અનતિરિત્તકતં અજ્ઝોહરતિ, પકતિઆમિસે દ્વે પાચિત્તિયાનિ, મનુસ્સમંસે થુલ્લચ્ચયેન સદ્ધિં દ્વે, સેસઅકપ્પિયમંસે દુક્કટેન સદ્ધિં, યામકાલિકં સતિ પચ્ચયે સામિસેન મુખેન અજ્ઝોહરતો દ્વે, નિરામિસેન એકમેવ. આહારત્થાય અજ્ઝોહરતો વિકપ્પદ્વયેપિ દુક્કટં વડ્ઢતિ. સચે વિકાલે અજ્ઝોહરતિ, પકતિભોજને સન્નિધિપચ્ચયા ચ વિકાલભોજનપચ્ચયા ચ દ્વે પાચિત્તિયાનિ, અકપ્પિયમંસેસુ થુલ્લચ્ચયઞ્ચ દુક્કટઞ્ચ વડ્ઢતિ. યામકાલિકેસુ વિકાલપચ્ચયા અનાપત્તિ, અનતિરિત્તપચ્ચયા પન વિકાલે સબ્બવિકપ્પેસુ અનાપત્તિ.

૨૫૫. **સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકં આહારત્થાયા**તિ આહારત્થાય પટિગ્ગણ્હતો પટિગ્ગહણપચ્ચયા તાવ દુક્કટં, અજ્ઝોહરતો પન સચે નિરામિસં હોતિ, અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે દુક્કટં. અથ આમિસસંસટ્ઠં પટિગ્ગહેત્વા ઠપિતં હોતિ, યથાવત્થુકં પાચિત્તિયમેવ.

૨૫૬. **અનાપત્તિ યાવકાલિક**ન્તિઆદિમ્હિ વિકાલભોજનસિક્ખાપદે નિદ્દિટ્ઠં ખાદનીયભોજનીયં યાવ મજ્ઝન્હિકસઙ્ખાતો કાલો, તાવ ભુઞ્જિતબ્બતો **યાવકાલિકં**. સદ્ધિં અનુલોમપાનેહિ અટ્ઠવિધં પાનં યાવ રત્તિયા પચ્છિમયામસઙ્ખાતો યામો, તાવ પરિભુઞ્જિતબ્બતો યામો કાલો અસ્સાતિ **યામકાલિકં**. સપ્પિઆદિ પઞ્ચવિધં ભેસજ્જં સત્તાહં નિધેતબ્બતો સત્તાહો કાલો અસ્સાતિ **સત્તાહકાલિકં**. ઠપેત્વા ઉદકં અવસેસં સબ્બમ્પિ યાવજીવં પરિહરિત્વા સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતબ્બતો **યાવજીવક**ન્તિ વુચ્ચતિ .

તત્થ અરુણોદયેવ પટિગ્ગહિતં યાવકાલિકં સતક્ખત્તુમ્પિ નિદહિત્વા યાવકાલો નાતિક્કમતિ તાવ, યામકાલિકં એકં અહોરત્તં, સત્તાહકાલિકં સત્તરત્તં, ઇતરં સતિ પચ્ચયે, યાવજીવમ્પિ પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. અટ્ઠકથાસુ પન ઇમસ્મિં ઠાને પાનકથા કપ્પિયાનુલોમકથા ''કપ્પતિ નુ ખો યાવકાલિકેન યામકાલિક''ન્તિઆદિકથા ચ કપ્પિયભૂમિકથા ચ વિત્થારિતા, તં મયં આગતટ્ઠાનેયેવ કથયિસ્સામ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કાયતો ચ કાયચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સન્નિધિકારકસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. પણીતભોજનસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૫૭. નવમસિક્ખાપદે – **પણીતભોજનાની**તિ ઉત્તમભોજનાનિ. **કસ્સ સમ્પન્નં ન મનાપ**ન્તિ સમ્પત્તિયુત્તં કસ્સ ન પિયં. **સાદુ**ન્તિ સુરસં.

૨૫૯. યો પન ભિક્ખુ એવરૂપાનિ પણીતભોજનાનિ અગિલાનો અત્તનો અત્થાય વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જેય્યાતિ એત્થ સુદ્ધાનિ સપ્પિઆદીનિ વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જન્તો પાચિત્તિયં નાપજ્જતિ, સેખિયેસુ સૂપોદનવિઞ્ઞત્તિદુક્કટં આપજ્જતિ, ઓદનસંસટ્ઠાનિ પન વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જન્તો પાચિત્તિયં આપજ્જતીતિ વેદિતબ્બો, અયં કિરેત્થ અધિપ્પાયો. તેનેવ ચ ‘‘પણીતાની’’તિ અવત્વા ‘‘પણીતભોજનાની’’તિ સુત્તે વુત્તં. ‘‘પણીતાની’’તિ હિ વુત્તે સપ્પિઆદીનંયેવ ગહણં હોતિ, ‘‘પણીતભોજનાની’’તિ વુત્તે પન પણીતસંસટ્ઠાનિ સત્તધઞ્ઞનિબ્બત્તાનિ ભોજનાનિ પણીતભોજનાનીતિ અયમત્થો પઞ્ઞાયતિ.

ઇદાનિ **વિઞ્ઞાપેતિ પયોગે દુક્કટ**ન્તિઆદીસુ અયં વિનિચ્છયો – ‘‘સપ્પિના ભત્તં દેહિ, સપ્પિં આકિરિત્વા દેહિ, સપ્પિમિસ્સકં કત્વા દેહિ, સહસપ્પિના દેહિ, સપ્પિઞ્ચ ભત્તઞ્ચ દેહી’’તિ વિઞ્ઞાપેન્તસ્સ વિઞ્ઞત્તિયા દુક્કટં, પટિગ્ગહણે દુક્કટં, અજ્ઝોહારે પાચિત્તિયં. ‘‘સપ્પિભત્તં દેહી’’તિ વુત્તે પન યસ્મા સાલિભત્તં વિય સપ્પિભત્તં નામ નત્થિ; તસ્મા સૂપોદનવિઞ્ઞત્તિદુક્કટમેવ વેદિતબ્બં.

સચે પન ‘‘સપ્પિના ભત્તં દેહી’’તિ વુત્તે ભત્તં દત્વા ‘‘સપ્પિં કત્વા ભુઞ્જા’’તિ નવનીતં વા ખીરં વા દધિં વા દેતિ, મૂલં વા પન દેતિ, ‘‘ઇમિના સપ્પિં ગહેત્વા ભુઞ્જા’’તિ યથાવત્થુકમેવ. ‘‘ગોસપ્પિના ભત્તં દેહી’’તિ વુત્તે પન ગોસપ્પિના વા દેતુ, ગોસપ્પિમ્હિ અસતિ, પુરિમનયેનેવ ગોનવનીતાદીનિ વા ગાવિંયેવ વા દેતુ ‘‘ઇતો સપ્પિના ભુઞ્જા’’તિ યથાવત્થુકમેવ. સચે પન ગોસપ્પિના યાચિતો અજિયા સપ્પિઆદીહિ દેતિ, વિસઙ્કેતં. એવઞ્હિ સતિ અઞ્ઞં યાચિતેન અઞ્ઞં દિન્નં નામ હોતિ, તસ્મા અનાપત્તિ. એસ નયો અજિયા સપ્પિના દેહીતિ આદીસુપિ.

‘‘કપ્પિયસપ્પિના દેહી’’તિ વુત્તે અકપ્પિયસપ્પિના દેતિ, વિસઙ્કેતમેવ. ‘‘અકપ્પિયસપ્પિનાતિ વુત્તે અકપ્પિયસપ્પિના દેતિ, પટિગ્ગહણેપિ પરિભોગેપિ દુક્કટમેવ. અકપ્પિયસપ્પિમ્હિ અસતિ પુરિમનયેનેવ અકપ્પિયનવનીતાદીનિ દેતિ ‘‘સપ્પિં કત્વા ભુઞ્જા’’તિ અકપ્પિયસપ્પિનાવ દિન્નં હોતિ. ‘‘અકપ્પિયસપ્પિના’’તિ વુત્તે કપ્પિયેન દેતિ, વિસઙ્કેતં. ‘‘સપ્પિના’’તિ વુત્તે સેસેસુ નવનીતાદીસુ અઞ્ઞતરેન દેતિ, વિસઙ્કેતમેવ. એસ નયો નવનીતેન દેહીતિઆદીસુપિ. યેન યેન હિ વિઞ્ઞત્તિ હોતિ, તસ્મિં વા તસ્સ મૂલે વા લદ્ધે, તં તં લદ્ધમેવ હોતિ.

સચે પન અઞ્ઞં પાળિયા આગતં વા અનાગતં વા દેન્તિ, વિસઙ્કેતં. પાળિયં આગતનવનીતાદીનિ ઠપેત્વા અઞ્ઞેહિ નવનીતાદીહિ વિઞ્ઞાપેન્તસ્સ દુક્કટં. યથા ચ ‘‘સપ્પિભત્તં દેહી’’તિ વુત્તે સાલિભત્તસ્સ વિય સપ્પિભત્તસ્સ અભાવા સૂપોદનવિઞ્ઞત્તિદુક્કટમેવ હોતીતિ વુત્તં. એવં નવનીતભત્તં દેહીતિઆદીસુપિ. પટિપાટિયા એકમેકં વિત્થારેત્વા વુચ્ચમાનેપિ હિ અયમેવત્થો વત્તબ્બો સિયા, સો ચ સઙ્ખેપેનપિ સક્કા ઞાતું, કિં તત્થ વિત્થારેન? તેન વુત્તં – ‘‘એસ નયો નવનીતેન દેહીતિઆદીસુપી’’તિ.

સચે પન સબ્બેહિપિ સપ્પિઆદીહિ એકટ્ઠાને વા નાનાટ્ઠાને વા વિઞ્ઞાપેત્વા પટિલદ્ધં એકભાજને આકિરિત્વા એકરસં કત્વા તતો કુસગ્ગેનાપિ જિવ્હગ્ગે બિન્દું ઠપેત્વા અજ્ઝોહરતિ, નવ પાચિત્તિયાનિ આપજ્જતિ. વુત્તમ્પિ ચેતં પરિવારે –

‘‘કાયિકાનિ ન વાચસિકાનિ,
સબ્બાનિ નાનાવત્થુકાનિ;
અપુબ્બં અચરિમં આપજ્જેય્ય એકતો,
પઞ્હામેસા કુસલેહિ ચિન્તિતા’’તિ. (પરિ॰ ૪૮૧);

૨૬૧. અગિલાનો ગિલાનસઞ્ઞીતિ એત્થ સચે ગિલાનસઞ્ઞીપિ હુત્વા ભેસજ્જત્થાય પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ વિઞ્ઞાપેતિ, મહાનામસિક્ખાપદેન કારેતબ્બો . નવ પણીતભોજનાનિ વિઞ્ઞાપેન્તો પન ઇમિના સિક્ખાપદેન કારેતબ્બો. ભિક્ખુનીનં પન એતાનિ પાટિદેસનીયવત્થૂનિ હોન્તિ, સૂપોદનવિઞ્ઞત્તિયં ઉભયેસમ્પિ સેખપણ્ણત્તિદુક્કટમેવ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

ચતુસમુટ્ઠાનં – કાયતો કાયવાચતો કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ,

કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પણીતભોજનસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. દન્તપોનસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૬૩. દસમસિક્ખાપદે – ચતૂસુ પચ્ચયેસુ અન્તમસો દન્તકટ્ઠમ્પિ સબ્બં પંસુકૂલમેવ અસ્સાતિ **સબ્બપંસુકૂલિકો**. સો કિર સુસાને છડ્ડિતભાજનમેવ પત્તં કત્વા તત્થ છડ્ડિતચોળકેહેવ ચીવરં કત્વા તત્થ છડ્ડિતમઞ્ચપીઠકાનિયેવ ગહેત્વા પરિભુઞ્જતિ. **અય્યવોસાટિતકાની**તિ એત્થ **અય્યા** વુચ્ચન્તિ કાલઙ્કતા પિતિપિતામહા. **વોસાટિતકાનિ** વુચ્ચન્તિ તેસં અત્થાય સુસાનાદીસુ છડ્ડિતકાનિ ખાદનીયભોજનીયાનિ; મનુસ્સા કિર કાલઙ્કતે ઞાતકે ઉદ્દિસ્સ યં તેસં સજીવકાલે પિયં હોતિ, તં એતેસુ સુસાનાદીસુ પિણ્ડં પિણ્ડં કત્વા ''ઞાતકા નો પરિભુઞ્જન્તૂતિ ઠપેન્તિ. સો ભિક્ખુ તં ગહેત્વા ભુઞ્જતિ, અઞ્ઞં પણીતમ્પિ દિય્યમાનં ન ઇચ્છતિ. તેન વુત્તં – ''સુસાનેપિ રુક્ખમૂલેપિ ઉમ્મારેપિ અય્યવોસાટિતકાનિ સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જતી''તિ. **થેરો**તિ થિરો ઘનબદ્ધો. **વઠરો**તિ થૂલો; થૂલો ચ ઘનસરીરો ચાયં ભિક્ખૂતિ વુત્તં હોતિ. **મનુસ્સમંસં મઞ્ઞે ખાદતી**તિ મનુસ્સમંસં ખાદતીતિ નં સલ્લક્ખેમ; મનુસ્સમંસં ખાદન્તા હિ ઈદિસા ભવન્તીતિ અયં તેસં અધિપ્પાયો.

૨૬૪. **ઉદકદન્તપોને કુક્કુચ્ચાયન્તી**તિ એત્થ તે ભિક્ખૂ ''અદિન્નં મુખદ્વારં આહારં આહરેય્યા''તિ પદસ્સ સમ્મા અત્થં અસલ્લક્ખેત્વા કુક્કુચ્ચાયિંસુ, ભગવા પન યથાઉપ્પન્નસ્સ વત્થુસ્સ વસેન પિતા વિય દારકે તે ભિક્ખૂ સઞ્ઞાપેન્તો અનુપઞ્ઞત્તિં ઠપેસિ.

૨૬૫. **અદિન્ન**ન્તિ કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા ગણ્હન્તસ્સ કાયકાયપટિબદ્ધનિસ્સગ્ગિયાનં અઞ્ઞતરવસેન ન દિન્નં. એતદેવ હિ સન્ધાય પદભાજને ''અદિન્નં નામ અપ્પટિગ્ગહિતકં વુચ્ચતી''તિ વુત્તં. દુતિયપારાજિકે પન ''અદિન્નં નામ પરપરિગ્ગહિતકં વુચ્ચતી''તિ વુત્તં. **દિન્ન**ન્તિ ઇદં પન તસ્સેવ અદિન્નસ્સ પટિપક્ખવસેન લક્ખણદસ્સનત્થં ઉદ્ધટં. નિદ્દેસે ચસ્સ “**કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા નિસ્સગ્ગિયેન વા દેન્તે**”તિ એવં અઞ્ઞસ્મિં દદમાને “**હત્થપાસે ઠિતો કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા પટિગ્ગણ્હાતી**તિ તં એવં દિય્યમાનં અન્તમસો રથરેણુમ્પિ સચે પુબ્બે વુત્તલક્ખણે હત્થપાસે ઠિતો કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા પટિગ્ગણ્હાતિ, એતં એવં પટિગ્ગહિતં દિન્નં નામ વુચ્ચતિ. ન ''ઇદં ગણ્હ, ઇદં તવ હોતૂ''તિઆદિવચનેન નિસ્સટ્ઠં.

તત્થ **કાયેના**તિ હત્થાદીસુ યેન કેનચિ સરીરાવયવેન; અન્તમસો પાદઙ્ગુલિયાપિ દિય્યમાનં કાયેન દિન્નં નામ હોતિ, પટિગ્ગહણેપિ એસેવ નયો. યેન કેનચિ હિ સરીરાવયવેન ગહિતં કાયેન ગહિતમેવ હોતિ. સચેપિ નત્થુકરણિયા દિય્યમાનં નાસાપુટેન અકલ્લકો વા મુખેન પટિગ્ગણ્હાતિ. આભોગમત્તમેવ હિ એત્થ પમાણન્તિ અયં નયો મહાપચ્ચરિયં વુત્તો. **કાયપટિબદ્ધેના**તિ કટચ્છુઆદીસુ યેન કેનચિ ઉપકરણેન દિન્નં કાયપટિબદ્ધેન દિન્નં નામ હોતિ. પટિગ્ગહણેપિ એસેવ નયો. યેન કેનચિ સરીરપટિબદ્ધેન પત્તથાલકાદિના ગહિતં કાયપટિબદ્ધેન ગહિતમેવ હોતિ. **નિસ્સગ્ગિયેના**તિ કાયતો ચ કાયપટિબદ્ધતો ચ મોચેત્વા હત્થપાસે ઠિતસ્સ કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા પાતિયમાનમ્પિ નિસ્સગ્ગિયેન પયોગેન દિન્નં નામ હોતિ. અયં તાવ પાળિવણ્ણના.

અયં પનેત્થ **પાળિમુત્તકવિનિચ્છયો** – પઞ્ચઙ્ગેહિ પટિગ્ગહણં રુહતિ – થામમજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ ઉચ્ચારણમત્તં હોતિ, હત્થપાસો પઞ્ઞાયતિ, અભિહારો પઞ્ઞાયતિ, દેવો વા મનુસ્સો વા તિરચ્છાનગતો વા કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા નિસ્સગ્ગિયેન વા દેતિ, તં ચે ભિક્ખુ કાયેન વા કાયપટિબદ્ધેન વા પટિગ્ગણ્હાતિ. એવં પઞ્ચહઙ્ગેહિ પટિગ્ગહણં રુહતિ.

તત્થ ઠિતનિસિન્નનિપન્નાનં પવારણસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ હત્થપાસો વેદિતબ્બો. સચે પન દાયકપટિગ્ગાહકેસુ એકો આકાસે હોતિ, એકો ભૂમિયં, ભૂમટ્ઠસ્સ ચ સીસેન આકાસટ્ઠસ્સ ચ ઠપેત્વા દાતું વા ગહેતું વા પસારિતહત્થં, યં આસન્નતરં અઙ્ગં, તસ્સ ઓરિમન્તેન હત્થપાસપ્પમાણં પરિચ્છિન્દિતબ્બં. સચેપિ એકો કૂપે હોતિ, એકો કૂપતટે, એકો વા પન રુક્ખે, એકો પથવિયં, વુત્તનયેનેવ હત્થપાસપ્પમાણં પરિચ્છિન્દિતબ્બં. એવરૂપે હત્થપાસે ઠત્વા સચેપિ પક્ખી મુખતુણ્ડકેન વા હત્થી વા સોણ્ડાય ગહેત્વા પુપ્ફં વા ફલં વા દેતિ, પટિગ્ગહણં રુહતિ. સચે પન અટ્ઠમરતનસ્સાપિ હત્થિનો ખન્ધે નિસિન્નો, તેન સોણ્ડાય દિય્યમાનં ગણ્હાતિ, વટ્ટતિયેવ.

એકો બહૂનિ ભત્તબ્યઞ્જનભાજનાનિ સીસે કત્વા ભિક્ખુસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા ઠિતકોવ ગણ્હથાતિ વદતિ, ન તાવ અભિહારો પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા ન ગહેતબ્બં. સચે પન ઈસકમ્પિ ઓનમતિ, ભિક્ખુના હત્થં પસારેત્વા હેટ્ઠિમભાજનં એકદેસેનાપિ સમ્પટિચ્છિતબ્બં.

એત્તાવતા સબ્બભાજનાનિ પટિગ્ગહિતાનિ હોન્તિ, તતો પટ્ઠાય ઓરોપેત્વા વા ઉગ્ઘાટેત્વા વા યં ઇચ્છતિ, તં ગહેત્વા ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. સભત્તપચ્છિઆદિમ્હિ પન એકભાજને વત્તબ્બમેવ નત્થિ, કાજેન ભત્તં હરન્તોપિ સચે કાજં ઓનામેત્વા દેતિ, વટ્ટતિ. તિંસહત્થો વેણુ હોતિ, એકસ્મિં અન્તે ગુળકુમ્ભો બદ્ધો, એકસ્મિં સપ્પિકુમ્ભો, તઞ્ચે પટિગ્ગણ્હાતિ, સબ્બં પટિગ્ગહિતમેવ. ઉચ્છુયન્તદોણિતો પગ્ઘરન્તમેવ રસં ગણ્હથાતિ વદતિ, અભિહારો ન પઞ્ઞાયતીતિ ન ગહેતબ્બો. સચે પન કસટં છડ્ડેત્વા હત્થેન ઉસ્સિઞ્ચિત્વા ઉસ્સિઞ્ચિત્વા દેતિ, વટ્ટતિ.

બહૂ પત્તા મઞ્ચે વા પીઠે વા કટસારકે વા દોણિયં વા ફલકે વા ઠપિતા હોન્તિ, યત્થ ઠિતસ્સ દાયકો હત્થપાસે હોતિ, તત્થ ઠત્વા પટિગ્ગહણસઞ્ઞાય મઞ્ચાદીનિ અઙ્ગુલિયાપિ કુસિત્વા ઠિતેન વા નિસિન્નેન વા નિપન્નેન વા યં તેસુ પત્તેસુ દિય્યતિ, તં સબ્બં પટિગ્ગહિતં હોતિ. સચેપિ પટિગ્ગહેસ્સામીતિ મઞ્ચાદીનિ આરુહિત્વા નિસીદતિ, વટ્ટતિયેવ . સચે પન મઞ્ચાદીનિ હત્થેન ગહેત્વા મઞ્ચે નિસીદતિ, વત્તબ્બમેવ નત્થિ.

પથવિયં પન સચેપિ કુચ્છિયા કુચ્છિં આહચ્ચ ઠિતા હોન્તિ, યં યં અઙ્ગુલિયા વા સૂચિયા વા કુસિત્વા નિસિન્નો હોતિ, તત્થ તત્થ દિય્યમાનમેવ પટિગ્ગહિતં હોતિ. ''યત્થ કત્થચિ મહાકટસારહત્થત્થરણાદીસુ ઠપિતપત્તે પટિગ્ગહણં ન રુહતી''તિ વુત્તં, તં હત્થપાસાતિક્કમં સન્ધાય વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. હત્થપાસે પન સતિ યત્થ કત્થચિ વટ્ટતિ અઞ્ઞત્ર તત્થજાતકા.

તત્થજાતકે પન પદુમિનિપણ્ણે વા કિંસુકપણ્ણાદિમ્હિ વા ન વટ્ટતિ. ન હિ તં કાયપટિબદ્ધસઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. યથા ચ તત્થજાતકે; એવં ખાણુકે બન્ધિત્વા ઠપિતમઞ્ચાદિમ્હિ અસંહારિમે ફલકે વા પાસાણે વા ન રુહતિયેવ, તેપિ હિ તત્થજાતકસઙ્ખેપુપગા હોન્તિ. ભૂમિયં અત્થતેસુ સુખુમેસુ તિન્તિણિકાદિપણ્ણેસુપિ પટિગ્ગહણં ન રુહતિ, ન હિ તાનિ સન્ધારેતું સમત્થાનીતિ. મહન્તેસુ પન પદુમિનિપણ્ણાદીસુ રુહતિ. સચે હત્થપાસં અતિક્કમ્મ ઠિતો દીઘદણ્ડકેન ઉળુઙ્કેન દેતિ, આગન્ત્વા દેહીતિ વત્તબ્બો. વચનં અસુત્વા વા અનાદિયિત્વા વા પત્તે આકિરતિયેવ, પુન પટિગ્ગહેતબ્બં. દૂરે ઠત્વા ભત્તપિણ્ડં ખિપન્તેપિ એસેવ નયો.

સચે પત્તત્થવિકતો નીહરિયમાને પત્તે રજનચુણ્ણાનિ હોન્તિ, સતિ ઉદકે ધોવિતબ્બો, અસતિ રજનચુણ્ણં પુઞ્છિત્વા પટિગ્ગહેત્વા વા પિણ્ડાય ચરિતબ્બં. સચે પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ રજં પતતિ, પટિગ્ગહેત્વા ભિક્ખા ગણ્હિતબ્બા. અપ્પટિગ્ગહેત્વા ગણ્હતો વિનયદુક્કટં. તં પન પુન પટિગ્ગહેત્વા ભુઞ્જતો અનાપત્તિ. સચે પન ''પટિગ્ગહેત્વા દેથા''તિ વુત્તે વચનં અસુત્વા વા અનાદિયિત્વા વા ભિક્ખં દેન્તિયેવ, વિનયદુક્કટં નત્થિ, પુન પટિગ્ગહેત્વા અઞ્ઞા ભિક્ખા ગહેતબ્બા.

સચે મહાવાતો તતો તતો રજં પાતેતિ, ન સક્કા હોતિ ભિક્ખં ગહેતું, ''અનુપસમ્પન્નસ્સ દસ્સામી''તિ સુદ્ધચિત્તેન આભોગં કત્વા ગણ્હિતું વટ્ટતિ. એવં પિણ્ડાય ચરિત્વા વિહારં વા આસનસાલં વા ગન્ત્વા તં અનુપસમ્પન્નસ્સ દત્વા પુન તેન દિન્નં વા તસ્સ વિસ્સાસેન વા પટિગ્ગહેત્વા ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ.

સચે ભિક્ખાચારે સરજં પત્તં ભિક્ખુસ્સ દેતિ, સો વત્તબ્બો – ''ઇમં પટિગ્ગહેત્વા ભિક્ખં વા ગણ્હેય્યાસિ, પરિભુઞ્જેય્યાસિ વા''તિ તેન તથા કાતબ્બં. સચે રજં ઉપરિ ઉપ્પિલવતિ, કઞ્જિકં પવાહેત્વા સેસં ભુઞ્જિતબ્બં. સચે અન્તો પવિટ્ઠં હોતિ, પટિગ્ગહેતબ્બં. અનુપસમ્પન્ને અસતિ હત્થતો અમોચેન્તેન, યત્થ અનુપસમ્પન્નો અત્થિ તત્થ નેત્વા પટિગ્ગહેતબ્બં . સુક્ખભત્તે પતિતરજં અપનેત્વા ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. સચે અતિસુખુમં હોતિ, ઉપરિભત્તેન સદ્ધિં અપનેતબ્બં, પટિગ્ગહેત્વા વા ભુઞ્જિતબ્બં. યાગું વા સૂપં વા પુરતો ઠપેત્વા આલુલેન્તાનં ભાજનતો ફુસિતાનિ ઉગ્ગન્ત્વા પત્તે પતન્તિ, પત્તો પટિગ્ગહેતબ્બો.

ઉળુઙ્કેન આહરિત્વા દેન્તાનં પઠમતરં ઉળુઙ્કતો થેવા પત્તે પતન્તિ, સુપતિતા, અભિહટત્તા દોસો નત્થિ. સચેપિ ચરુકેન ભત્તે આકિરિયમાને ચરુકતો મસિ વા છારિકા વા પતતિ, અભિહટત્તા નેવત્થિ દોસો. અનન્તરસ્સ ભિક્ખુનો દિય્યમાનં પત્તતો ઉપ્પતિત્વા ઇતરસ્સ પત્તે પતતિ, સુપતિતં. પટિગ્ગહિતમેવ હિ તં હોતિ.

સચે જજ્ઝરિસાખાદિં ફાલેત્વા એકસ્સ ભિક્ખુનો દેન્તાનં સાખતો ફુસિતાનિ અઞ્ઞસ્સ પત્તે પતન્તિ, પત્તો પટિગ્ગહેતબ્બો. યસ્સ પત્તસ્સ ઉપરિ ફાલેન્તિ, તસ્સ પત્તે પતિતેસુ દાતુકામતાય અભિહટત્તા દોસો નત્થિ. પાયાસસ્સ પૂરેત્વા પત્તં દેન્તિ, ઉણ્હત્તા હેટ્ઠા ગહેતું ન સક્કોતિ, મુખવટ્ટિયાપિ ગહેતું વટ્ટતિ. સચે તથાપિ ન સક્કોતિ, આધારકેન ગણ્હિતબ્બો.

આસનસાલાય પત્તં ગહેત્વા નિસિન્નો ભિક્ખુ નિદ્દં ઓક્કન્તો હોતિ, નેવ આહરિયમાનં ન દિય્યમાનં જાનાતિ, અપ્પટિગ્ગહિતં હોતિ. સચે પન આભોગં કત્વા નિસિન્નો હોતિ, વટ્ટતિ. સચેપિ સો હત્થેન આધારકં મુઞ્ચિત્વા પાદેન પેલ્લેત્વા નિદ્દાયતિ, વટ્ટતિયેવ.

પાદેન આધારકં અક્કમિત્વા પટિગ્ગણ્હન્તસ્સ પન જાગરન્તસ્સપિ અનાદરપટિગ્ગહણં હોતિ, તસ્મા ન કાતબ્બં. કેચિ એવં આધારકેન પટિગ્ગહણં કાયપટિબદ્ધપટિબદ્ધેન પટિગ્ગહણં નામ હોતિ, તસ્મા ન વટ્ટતીતિ વદન્તિ. તં તેસં વચનમત્તમેવ. અત્થતો પન સબ્બમ્પેતં કાયપટિબદ્ધમેવ હોતિ. કાયસંસગ્ગેપિ ચેસ નયો દસ્સિતોવ. યમ્પિ ભિક્ખુસ્સ દિય્યમાનં પતતિ, તમ્પિ સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. તત્રિદં સુત્તં –

> ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યં દિય્યમાનં પતતિ, તં સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું પરિચ્ચત્તં તં, ભિક્ખવે, દાયકેહી''તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૩).

ઇદઞ્ચ પન સુત્તં નેય્યત્થં. તસ્મા એવમેત્થ અધિપ્પાયો વેદિતબ્બો – યં દિય્યમાનં દાયકસ્સ હત્થતો પરિગળિત્વા સુદ્ધાય વા ભૂમિયા પદુમિનિપણ્ણવત્થકટસારકાદીસુ વા પતતિ, તં સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. યં પન સરજાય ભૂમિયા પતતિ, તં રજં પુઞ્છિત્વા વા ધોવિત્વા વા પટિગ્ગહેત્વા વા પરિભુઞ્જિતબ્બં. સચે પન પવટ્ટન્તં અઞ્ઞસ્સ ભિક્ખુનો સન્તિકં ગચ્છતિ, તેન આહરાપેતુમ્પિ વટ્ટતિ. સચે તં ભિક્ખું વદતિ ''ત્વંયેવ ખાદા''તિ તસ્સાપિ ખાદિતું વટ્ટતિ. અનાણત્તેન પન તેન ન ગહેતબ્બં. અનાણત્તેનાપિ ''ઇતરસ્સ દસ્સામી''તિ ગહેતું વટ્ટતીતિ કુરુન્દિયં વુત્તં. કસ્મા પનેતં ઇતરસ્સ ભિક્ખુનો ગહેતું ન વટ્ટતીતિ? ભગવતા અનનુઞ્ઞાતત્તા. ભગવતા હિ ''સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ વદન્તેન યસ્સેવ તં દિય્યમાનં પતતિ, તસ્સ અપ્પટિગ્ગહિતકમ્પિ તં ગહેત્વા પરિભોગો અનુઞ્ઞાતો. ''પરિચ્ચત્તં તં ભિક્ખવે દાયકેહી''તિ વચનેન પનેત્થ પરસન્તકાભાવો દીપિતો. તસ્મા અઞ્ઞસ્સ સામં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતિ, તસ્સ પન આણત્તિયા વટ્ટતીતિ અયં કિરેત્થ અધિપ્પાયો.

યસ્મા ચ તં અપ્પટિગ્ગહિતકત્તા અનુઞ્ઞાતં, તસ્મા યથાઠિતંયેવ અનામસિત્વા કેનચિ પિદહિત્વા ઠપિતં દુતિયદિવસેપિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, સન્નિધિપચ્ચયા અનાપત્તિ. પટિગ્ગહેત્વા પન પરિભુઞ્જિતબ્બં. તંદિવસંયેવ હિ તસ્સ સામં ગહેત્વા પરિભોગો અનુઞ્ઞાતો, ન તતો પરન્તિ અયમ્પિ કિરેત્થ અધિપ્પાયો.

ઇદાનિ અબ્બોહારિકનયો વુચ્ચતિ – ભુઞ્જન્તાનઞ્હિ દન્તા ખિય્યન્તિ, નખા ખિય્યન્તિ, પત્તસ્સ વણ્ણો ખિય્યતિ, સબ્બં અબ્બોહારિકં. યમ્પિ સત્થકેન ઉચ્છુઆદીસુ ફાલિતેસુ મલં પઞ્ઞાયતિ, એતં નવસમુટ્ઠિતં નામ પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં. સત્થકં ધોવિત્વા ફાલિતેસુ મલં ન પઞ્ઞાયતિ, લોહગન્ધમત્તં હોતિ, તં અબ્બોહારિકં. યમ્પિ સત્થકં ગહેત્વા પરિહરન્તિ, તેન ફાલિતેપિ એસેવ નયો. ન હિ તં પરિભોગત્થાય પરિહરન્તીતિ. મૂલભેસજ્જાદીનિ પિસન્તાનં વા કોટ્ટેન્તાનં વા નિસદનિસદપોતકઉદુક્ખલમુસલાદીનિ ખિય્યન્તિ, પરિહરણકવાસિં તાપેત્વા ભેસજ્જત્થાય તક્કે વા ખીરે વા પક્ખિપન્તિ, તત્થ નીલિકા પઞ્ઞાયતિ. સત્થકે વુત્તસદિસોવ વિનિચ્છયો. આમકતક્કાદીસુ પન સયં ન પક્ખિપિતબ્બા. પક્ખિપતિ ચે, સામપાકતો ન મુચ્ચતિ.

દેવે વસ્સન્તે પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ સરીરતો વા ચીવરતો વા કિલિટ્ઠઉદકં પત્તે પતતિ, તં પટિગ્ગહેતબ્બં. રુક્ખમૂલાદીસુ ભુઞ્જન્તસ્સ પતિતેપિ એસેવ નયો. સચે પન સત્તાહં વસ્સન્તે દેવે સુદ્ધં ઉદકં હોતિ, અબ્ભોકાસતો વા પતતિ, વટ્ટતિ. સામણેરસ્સ ઓદનં દેન્તેન તસ્સ પત્તગતં અચ્છુપન્તેનેવ દાતબ્બો. પત્તો વાસ્સ પટિગ્ગહેતબ્બો. અપ્પટિગ્ગહિતે ઓદનં છુપિત્વા પુન અત્તનો પત્તે ઓદનં ગણ્હન્તસ્સ ઉગ્ગહિતકો હોતિ.

સચે પન દાતુકામો હુત્વા ''આહર સામણેર પત્તં, ઓદનં ગણ્હા''તિ વદતિ, ઇતરો ચ ''અલં મય્હ''ન્તિ પટિક્ખિપતિ, પુન તવેવેતં મયા પરિચ્ચત્ત''ન્તિ ચ વુત્તેપિ ''ન મય્હં એતેનત્થો''તિ વદતિ. સતક્ખત્તુમ્પિ પરિચ્ચજતુ, યાવ અત્તનો હત્થગતં પટિગ્ગહિતમેવ હોતિ.

સચે પન આધારકે ઠિતં નિરપેક્ખો ''ગણ્હા''તિ વદતિ, પુન પટિગ્ગહેતબ્બં. સાપેક્ખો આધારકે પત્તં ઠપેત્વા ''એત્તો પૂવં વા ભત્તં વા ગણ્હા''તિ સામણેરં વદતિ, સામણેરો હત્થં ધોવિત્વા સચેપિ સતક્ખત્તું ગહેત્વા અત્તનો પત્તગતં અફુસન્તોવ અત્તનો પત્તે પક્ખિપતિ, પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. યદિ પન અત્તનો પત્તગતં ફુસિત્વા તતો ગણ્હાતિ, સામણેરસન્તકેન સંસટ્ઠં હોતિ, પુન પટિગ્ગહેતબ્બં. કેચિ પન ''સચેપિ ગય્હમાનં છિજ્જિત્વા તત્થ પતતિ, પુન પટિગ્ગહેતબ્બ''ન્તિ વદન્તિ. તં ''એકં ભત્તપિણ્ડં ગણ્હ, એકં પૂવં ગણ્હ, ઇમસ્સ ગુળપિણ્ડસ્સ એત્તકં પદેસં ગણ્હા''તિ એવં પરિચ્છિન્દિત્વા વુત્તે વેદિતબ્બં. ઇધ પન પરિચ્છેદો નત્થિ. તસ્મા યં સામણેરસ્સ પત્તે પતતિ, તદેવ પટિગ્ગહણં વિજહતિ. હત્થગતં પન યાવ સામણેરો વા ''અલ''ન્તિ ન ઓરમતિ, ભિક્ખુ વા ન વારેતિ, તાવ ભિક્ખુસ્સેવ સન્તકં, તસ્મા પટિગ્ગહણં ન વિજહતિ.

સચે અત્તનો વા ભિક્ખૂનં વા યાગુપચનકભાજને કેસઞ્ચિ અત્થાય ઓદનં પક્ખિપતિ, ‘‘સામણેર, ભાજનસ્સ ઉપરિ હત્થં કરોહી’’તિ વત્વા તસ્સ હત્થે પક્ખિપિતબ્બં, તસ્સ હત્થતો ભાજને પતિતઞ્હિ દુતિયદિવસે ભાજનસ્સ અકપ્પિયભાવં ન કરોતિ, પરિચ્ચત્તત્તા. સચે એવં અકત્વા પક્ખિપતિ, પત્તમિવ ભાજનં નિરામિસં કત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં. દાયકા યાગુકુટં ઠપેત્વા ગતા, તં દહરસામણેરો પટિગ્ગણ્હાપેતું ન સક્કોતિ, ભિક્ખુ પત્તં ઉપનામેતિ, સામણેરો કુટસ્સ ગીવં પત્તસ્સ મુખવટ્ટિયં ઠપેત્વા આવજ્જેતિ, પત્તગતા યાગુ પટિગ્ગહિતાવ હોતિ. અથ વા ભિક્ખુ ભૂમિયં હત્થં ઠપેતિ, સામણેરો પવટ્ટેત્વા તત્થ આરોપેતિ, વટ્ટતિ. પૂવપચ્છિભત્તપચ્છિઉચ્છુભારાદીસુપિ એસેવ નયો.

સચે પટિગ્ગહણૂપગં ભારં દ્વે તયો સામણેરા દેન્તિ, એકેન વા બલવતા ઉક્ખિત્તં દ્વે તયો ભિક્ખૂ ગણ્હન્તિ, વટ્ટતિ. મઞ્ચસ્સ વા પીઠસ્સ વા પાદે તેલઘટં વા ફાણિતઘટં વા નવનીતઘટં વા લગ્ગેન્તિ, ભિક્ખુસ્સ મઞ્ચેપિ પીઠેપિ નિસીદિતું વટ્ટતિ. ઉગ્ગહિતકં નામ ન હોતિ.

નાગદન્તકે વા અઙ્કુસકે વા દ્વે તેલઘટા લગ્ગિતા હોન્તિ, ઉપરિ પટિગ્ગહિતકો હેટ્ઠા અપ્પટિગ્ગહિતકો, ઉપરિમં ગહેતું વટ્ટતિ. હેટ્ઠા પટિગ્ગહિતકો ઉપરિ અપ્પટિગ્ગહિતકો, ઉપરિમં ગહેત્વા ઇતરં ગણ્હતો ઉપરિમો ઉગ્ગહિતકો હોતિ. હેટ્ઠામઞ્ચે અપ્પટિગ્ગહિતકં તેલથાલકં હોતિ, તં ચે સમ્મજ્જન્તો સમ્મુઞ્જનિયા ઘટ્ટેતિ, ઉગ્ગહિતકં ન હોતિ. પટિગ્ગહિતકં ગણ્હિસ્સામીતિ અપ્પટિગ્ગહિતકં ગહેત્વા ઞત્વા પુન ઠપેતિ, ઉગ્ગહિતકં ન હોતિ. બહિ નીહરિત્વા સઞ્જાનાતિ, બહિ અટ્ઠપેત્વા હરિત્વા તત્થેવ ઠપેતબ્બં, નત્થિ દોસો. સચે પન પુબ્બે વિવરિત્વા ઠપિતં ન પિદહિતબ્બં; યથા પુબ્બે ઠિતં તથેવ ઠપેતબ્બં. સચે બહિ ઠપેતિ, પુન ન છુપિતબ્બં.

હેટ્ઠાપાસાદં ઓરોહન્તો નિસ્સેણિમજ્ઝે સઞ્જાનાતિ, અનોકાસત્તા ઉદ્ધં વા અધો વા હરિત્વા ઠપેતબ્બં. પટિગ્ગહિતકે તેલાદિમ્હિ કણ્ણકં ઉટ્ઠેતિ, સિઙ્ગિવેરાદિમ્હિ ઘનચુણ્ણં, તંસમુટ્ઠાનમેવ નામેતં, પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ.

તાલં વા નાળિકેરં વા આરુળ્હો યોત્તેન ફલપિણ્ડિં ઓતારેત્વા ઉપરિ ઠિતોવ ગણ્હથાતિ વદતિ, ન ગહેતબ્બં. સચે અઞ્ઞો ભૂમિયં ઠિતો યોત્તપાસકે ગહેત્વા ઉક્ખિપિત્વા દેતિ, વટ્ટતિ. સફલં મહાસાખં કપ્પિયં કારેત્વા પટિગ્ગણ્હાતિ, ફલાનિ પટિગ્ગહિતાનેવ હોન્તિ, યથાસુખં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ.

અન્તોવતિયં ઠત્વા વતિં છિન્દિત્વા ઉચ્છું વા તિમ્બરૂસકં વા દેન્તિ, હત્થપાસે સતિ વટ્ટતિ. વતિદણ્ડકેસુ અપ્પહરિત્વા નિગ્ગતં ગણ્હન્તસ્સ વટ્ટતિ. પહરિત્વા નિગ્ગતે અટ્ઠકથાસુ દોસો ન દસ્સિતો. મયં પન યં ઠાનં પહટં, તતો સયંપતિતમેવ હોતીતિ તક્કયામ. તસ્મિમ્પિ અટ્ઠત્વા ગચ્છન્તે યુજ્જતિ, સુઙ્કઘાતતો પવટ્ટેત્વા બહિપતિતભણ્ડં વિય. વતિં વા પાકારં વા લઙ્ઘાપેત્વા દેન્તિ, સચે પન ન પુથુલો પાકારો, અન્તોપાકારે ચ બહિપાકારે ચ ઠિતસ્સ હત્થપાસો પહોતિ, હત્થસતમ્પિ ઉદ્ધં ગન્ત્વા સમ્પત્તં ગહેતું વટ્ટતિ.

ભિક્ખુ ગિલાનં સામણેરં ખન્ધેન વહતિ, સો ફલાફલં દિસ્વા ગહેત્વા ખન્ધે નિસિન્નોવ દેતિ, વટ્ટતિ. અપરો ભિક્ખું વહન્તો ખન્ધે નિસિન્નસ્સ ભિક્ખુનો દેતિ, વટ્ટતિયેવ.

ભિક્ખુ ફલિનિં સાખં છાયત્થાય ગહેત્વા ગચ્છતિ, ફલાનિ ખાદિતું ચિત્તે ઉપ્પન્ને પટિગ્ગહાપેત્વા ખાદિતું વટ્ટતિ. મચ્છિકવારણત્થં કપ્પિયં કારેત્વા પટિગ્ગણ્હાતિ, ખાદિતુકામો ચે હોતિ, મૂલપટિગ્ગહણમેવ વટ્ટતિ, ખાદન્તસ્સ નત્થિ દોસો.

ભિક્ખુ પટિગ્ગહણારહં ભણ્ડં મનુસ્સાનં યાને ઠપેત્વા મગ્ગં ગચ્છતિ, યાનં કદ્દમે લગ્ગતિ, દહરો ચક્કં ગહેત્વા ઉક્ખિપતિ, વટ્ટતિ, ઉગ્ગહિતકં નામ ન હોતિ. નાવાય ઠપેત્વા નાવં અરિત્તેન વા પાજેતિ, હત્થેન વા કડ્ઢતિ, વટ્ટતિ. ઉળુમ્પેપિ એસેવ નયો. ચાટિયં કુણ્ડકે વા ઠપેત્વાપિ તં અનુપસમ્પન્નેન ગાહાપેત્વા અનુપસમ્પન્નં બાહાયં ગહેત્વા તરિતું વટ્ટતિ. તસ્મિમ્પિ અસતિ અનુપસમ્પન્નં ગાહાપેત્વા તં બાહાયં ગહેત્વા તરિતું વટ્ટતિ.

ઉપાસકા ગમિકભિક્ખૂનં પાથેય્યતણ્ડુલે દેન્તિ. સામણેરા ભિક્ખૂનં તણ્ડુલે ગહેત્વા અત્તનો તણ્ડુલે ગહેતું ન સક્કોન્તિ, ભિક્ખૂ તેસં તણ્ડુલે ગણ્હન્તિ. સામણેરા અત્તના ગહિતતણ્ડુલેસુ ખીણેસુ ઇતરેહિ તણ્ડુલેહિ યાગું પચિત્વા સબ્બેસં પત્તાનિ પટિપાટિયા ઠપેત્વા યાગું આકિરન્તિ. પણ્ડિતો સામણેરો અત્તનો પત્તં ગહેત્વા થેરસ્સ દેતિ, થેરસ્સ પત્તં અનુથેરસ્સાતિ એવં સબ્બાનિ પરિવત્તેતિ, સબ્બેહિ સામણેરસ્સ સન્તકં ભુત્તં હોતિ, વટ્ટતિ.

સચેપિ સામણેરો અપણ્ડિતો હોતિ, અત્તનો પત્તે યાગું સયમેવ પાતું આરભતિ, ‘‘આવુસો તુય્હં યાગું મય્હં દેહી’’તિ એવં થેરેહિ પટિપાટિયા યાચિત્વાપિ પિવિતું વટ્ટતિ, સબ્બેહિ સામણેરસ્સ સન્તકમેવ ભુત્તં હોતિ, નેવ ઉગ્ગહિતપચ્ચયા ન સન્નિધિપચ્ચયા વજ્જં ફુસન્તિ. એત્થ પન માતાપિતૂનં તેલાદીનિ છાયાદીનં અત્થાય સાખાદીનિ ચ હરન્તાનં ઇમેસઞ્ચ વિસેસો ન દિસ્સતિ. તસ્મા કારણં ઉપપરિક્ખિતબ્બં.

સામણેરો ભત્તં પચિતુકામો તણ્ડુલે ધોવિત્વા નિચ્ચાલેતું ન સક્કોતિ. ભિક્ખુના તણ્ડુલે ચ ભાજનઞ્ચ પટિગ્ગહેત્વા તણ્ડુલે ધોવિત્વા નિચ્ચાલેત્વા ભાજનં ઉદ્ધનં આરોપેતબ્બં, અગ્ગિ ન કાતબ્બો, પક્કકાલે વિવરિત્વા પક્કભાવો જાનિતબ્બો. સચે દુપ્પક્કં હોતિ, પાકત્થાય પિદહિતું ન વટ્ટતિ. રજસ્સ વા છારિકાય વા અપતનત્થાય વટ્ટતિ, પક્કકાલે આરોપેતુમ્પિ ભુઞ્જિતુમ્પિ વટ્ટતિ, પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ.

સામણેરો પટિબલો પચિતું, ખણો પનસ્સ નત્થિ, કત્થચિ ગન્તુકામો. ભિક્ખુના સતણ્ડુલોદકભાજનં પટિગ્ગહેત્વા ઉદ્ધનં આરોપેત્વા અગ્ગિં જાલેત્વા ગચ્છાહીતિ વત્તબ્બો. તતો પરં પુરિમનયેનેવ સબ્બં કાતું વટ્ટતિ.

ભિક્ખુ યાગુઅત્થાય સુદ્ધં ભાજનં આરોપેત્વા ઉદકં તાપેતિ, વટ્ટતિ. તત્તે ઉદકે સામણેરો તણ્ડુલે પક્ખિપતિ, તતો પટ્ઠાય ભિક્ખુના અગ્ગિ ન કાતબ્બો. પક્કયાગું પટિગ્ગહેત્વા પાતું વટ્ટતિ.

સામણેરો યાગું પચતિ, હત્થકુક્કુચ્ચકો ભિક્ખુ કીળન્તો ભાજનં આમસતિ, પિધાનં આમસતિ , ઉગ્ગતં ફેણં છિન્દિત્વા હરતિ, તસ્સેવ પાતું ન વટ્ટતિ, દુરુપચિણ્ણં નામ હોતિ. સચે પન દબ્બિં વા ઉળુઙ્કં વા ગહેત્વા અનુક્ખિપન્તો આલુળેતિ, સબ્બેસં ન વટ્ટતિ, સામપાકઞ્ચેવ હોતિ દુરુપચિણ્ણઞ્ચ. સચે ઉક્ખિપતિ, ઉગ્ગહિતકમ્પિ હોતિ.

ભિક્ખુના પિણ્ડાય ચરિત્વા આધારકે પત્તો ઠપિતો હોતિ, તત્ર ચે અઞ્ઞો લોલભિક્ખુ કીળન્તો પત્તં આમસતિ, પત્તપિધાનં આમસતિ, તસ્સેવ તતો લદ્ધં ભત્તં ન વટ્ટતિ. સચે પન પત્તં ઉક્ખિપિત્વા ઠપેતિ, સબ્બેસં ન વટ્ટતિ. તત્થજાતકફલાનિ સાખાય વા વલ્લિયા વા ગહેત્વા ચાલેતિ, તસ્સેવ તતો લદ્ધં ફલં ન વટ્ટતિ, દુરુપચિણ્ણદુક્કટઞ્ચ આપજ્જતિ. ફલરુક્ખં પન અપસ્સયિતું વા તત્થ કણ્ડકે વા બન્ધિતું વટ્ટતિ, દુરુપચિણ્ણં ન હોતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં.

અરઞ્ઞે પતિતં પન અમ્બફલાદિં દિસ્વા સામણેરસ્સ દસ્સામીતિ આહરિત્વા દાતું વટ્ટતિ. સીહવિઘાસાદિં દિસ્વાપિ સામણેરસ્સ દસ્સામીતિ પટિગ્ગહેત્વા વા અપ્પટિગ્ગહેત્વા વા આહરિત્વા દાતું વટ્ટતિ. સચે પન સક્કોતિ વિતક્કં સોધેતું, તતો લદ્ધં ખાદિતુમ્પિ વટ્ટતિ, નેવ આમકમંસપટિગ્ગહણપચ્ચયા ન ઉગ્ગહિતકપચ્ચયા વજ્જં ફુસતિ.

માતાપિતૂનં અત્થાય તેલાદીનિ ગહેત્વા ગચ્છતો અન્તરામગ્ગે બ્યાધિ ઉપ્પજ્જતિ, તતો યં ઇચ્છતિ, તં પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. સચે પન મૂલેપિ પટિગ્ગહિતં હોતિ, પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. માતાપિતૂનં તણ્ડુલે આહરિત્વા દેતિ, તે તતોયેવ યાગુઆદીનિ સમ્પાદેત્વા તસ્સ દેન્તિ, વટ્ટતિ સન્નિધિપચ્ચયા વા ઉગ્ગહિતકપચ્ચયા વા દોસો નત્થિ.

ભિક્ખુ પિદહિત્વા ઉદકં તાપેતિ, યાવ પરિક્ખયા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. સચે પનેત્થ છારિકા પતતિ, પટિગ્ગહેતબ્બં. દીઘસણ્ડાસેન થાલકં ગહેત્વા તેલં પચન્તસ્સ છારિકા પતતિ, હત્થેન અમુઞ્ચન્તેનેવ પચિત્વા ઓતારેત્વા પટિગ્ગહેતબ્બં. સચે અઙ્ગારાપિ દારૂનિ વા પટિગ્ગહેત્વા ઠપિતાનિ, મૂલપટિગ્ગહણમેવ વટ્ટતિ.

ભિક્ખુ ઉચ્છું ખાદતિ, સામણેરો ‘‘મય્હમ્પિ દેથા’’તિ વદતિ. ‘‘ઇતો છિન્દિત્વા ગણ્હા’’તિ વુત્તો ગણ્હાતિ, અવસેસે પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. ગુળપિણ્ડકં ખાદન્તસ્સાપિ એસેવ નયો. વુત્તોકાસતો છિન્દિત્વા ગહિતાવસેસઞ્હિ અજહિતપટિગ્ગહણમેવ હોતિ.

ભિક્ખુ ગુળં ભાજેન્તો પટિગ્ગહેત્વા કોટ્ઠાસે કરોતિ, ભિક્ખૂપિ સામણેરાપિ આગન્ત્વા એકગહણેનેવ એકમેકં કોટ્ઠાસં ગણ્હન્તિ , ગહિતાવસેસં પટિગ્ગહિતમેવ હોતિ. સચે લોલસામણેરો ગણ્હિત્વા ગણ્હિત્વા પુન ઠપેતિ, તસ્સ ગહિતાવસેસં અપ્પટિગ્ગહિતકં હોતિ.

ભિક્ખુ ધૂમવટ્ટિં પટિગ્ગહેત્વા ધૂમં પિવતિ, મુખઞ્ચ કણ્ઠો ચ મનોસિલાય લિત્તો વિય હોતિ, યાવકાલિકં ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, યાવકાલિકેન યાવજીવિકસંસગ્ગે દોસો નત્થિ.

પત્તં વા રજનં વા પચન્તસ્સ કણ્ણનાસમુખચ્છિદ્દેહિ ધૂમો પવિસતિ, બ્યાધિપચ્ચયા પુપ્ફં વા ફલં વા ઉપસિઙ્ઘતિ, અબ્બોહારિકત્તા વટ્ટતિ. ભત્તુગ્ગારો તાલું આહચ્ચ અન્તોયેવ પવિસતિ, અવિસયત્તા વટ્ટતિ. મુખં પવિટ્ઠં પન અજ્ઝોહરતો વિકાલે આપત્તિ. દન્તન્તરે લગ્ગસ્સ આમિસસ્સ રસો પવિસતિ, આપત્તિયેવ. સચે સુખુમં આમિસં હોતિ, રસો ન પઞ્ઞાયતિ, અબ્બોહારિકપક્ખં ભજતિ.

ઉપકટ્ઠે કાલે નિરુદકટ્ઠાને ભત્તં ભુઞ્જિત્વા કક્ખારેત્વા દ્વે તયો ખેળપિણ્ડે પાતેત્વા ઉદકટ્ઠાનં ગન્ત્વા મુખં વિક્ખાલેતબ્બં. પટિગ્ગહેત્વા ઠપિતસિઙ્ગિવેરાદીનં અઙ્કુરા નિક્ખમન્તિ, પુન પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. લોણે અસતિ સમુદ્દોદકેન લોણકિચ્ચં કાતું વટ્ટતિ. પટિગ્ગહેત્વા ઠપિતં લોણોદકં લોણં હોતિ, લોણં વા ઉદકં હોતિ, રસો વા ફાણિતં હોતિ, ફાણિતં વા રસો હોતિ, મૂલપટિગ્ગહણમેવ વટ્ટતિ. હિમકરકા ઉદકગતિકા એવ. પરિહારિકેન કતકટ્ઠિના ઉદકં પસાદેન્તિ, તં અબ્બોહારિકં, આમિસેન સદ્ધિં વટ્ટતિ. આમિસગતિકેહિ કપિત્થફલાદીહિ પસાદિતં પુરેભત્તમેવ વટ્ટતિ.

પોક્ખરણીઆદીસુ ઉદકં બહલં હોતિ, વટ્ટતિ. સચે પન મુખે ચ હત્થે ચ લગ્ગતિ, ન વટ્ટતિ, પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં. ખેત્તેસુ કસિતટ્ઠાને બહલં ઉદકં હોતિ, પટિગ્ગહેતબ્બં. સચે સન્દિત્વા કન્દરાદીનિ પવિસિત્વા નદિં પૂરેતિ, વટ્ટતિ. કકુધસોબ્ભાદયો હોન્તિ, રુક્ખતો પતિતેહિ પુપ્ફેહિ સઞ્છન્નોદકા, સચે પુપ્ફરસો ન પઞ્ઞાયતિ, પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. પરિત્તં ઉદકં હોતિ, રસો પઞ્ઞાયતિ, પટિગ્ગહેતબ્બં. પબ્બતકન્દરાદીસુ કાળવણ્ણપણ્ણસઞ્છન્નઉદકેપિ એસેવ નયો.

પાનીયઘટે સરેણુકાનિ વા સવણ્ટખીરાનિ વા પુપ્ફાનિ પક્ખિત્તાનિ હોન્તિ, પટિગ્ગહેતબ્બં. પુપ્ફાનિ વા પટિગ્ગહેત્વા પક્ખિપિતબ્બાનિ. પાટલિચમ્પકમલ્લિકા પક્ખિત્તા હોન્તિ , વાસમત્તં તિટ્ઠતિ તં અબ્બોહારિકં, દુતિયદિવસેપિ આમિસેન સદ્ધિં વટ્ટતિ. ભિક્ખુના ઠપિતપુપ્ફવાસિતકપાનીયતો સામણેરો પાનીયં ગહેત્વા પીતાવસેસં તત્થેવ આકિરતિ, પટિગ્ગહેતબ્બં. પદુમસરાદીસુ ઉદકં સન્થરિત્વા ઠિતં પુપ્ફરેણું ઘટેન વિક્ખમ્ભેત્વા ઉદકં ગહેતું વટ્ટતિ. કપ્પિયં કારાપેત્વા પટિગ્ગહેત્વા ઠપિતં દન્તકટ્ઠં હોતિ, સચે તસ્સ રસં પિવિતુકામો, મૂલપટિગ્ગહણમેવ વટ્ટતિ. અપ્પટિગ્ગહેત્વા ઠપિતં પટિગ્ગહેતબ્બં. અજાનન્તસ્સ રસે પવિટ્ઠેપિ આપત્તિયેવ. અચિત્તકઞ્હિ ઇદં સિક્ખાપદં.

મહાભૂતેસુ કિં વટ્ટતિ, કિં ન વટ્ટતીતિ? ખીરં તાવ વટ્ટતિ, કપ્પિયમંસખીરં વા અકપ્પિયમંસખીરં વા હોતુ, પિવન્તસ્સ અનાપત્તિ. અસ્સુ ખેળો સિઙ્ઘાણિકા મુત્તં કરીસં સેમ્હં દન્તમલં અક્ખિગૂથકો કણ્ણગૂથકો સરીરે ઉટ્ઠિતલોણન્તિ ઇદં સબ્બં વટ્ટતિ. યં પનેત્થ ઠાનતો ચવિત્વા પત્તે વા હત્થે વા પતતિ, તં પટિગ્ગહેતબ્બં. અઙ્ગલગ્ગં પટિગ્ગહિતકમેવ. ઉણ્હપાયાસં ભુઞ્જન્તસ્સ સેદો અઙ્ગુલિઅનુસારેન એકાબદ્ધોવ હુત્વા પાયાસે સન્તિટ્ઠતિ, પિણ્ડાય વા ચરન્તસ્સ હત્થતો પત્તસ્સ મુખવટ્ટિતો વા પત્તતલં ઓરોહતિ, એત્થ પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. ઞામમહાભૂતેસુ ઇદં નામ ન વટ્ટતીતિ નત્થિ, દુજ્ઝાપિતં પન ન વટ્ટતિ. સુજ્ઝાપિતં મનુસ્સટ્ઠિમ્પિ ચુણ્ણં કત્વા લેહે ઉપનેતું વટ્ટતિ.

ચત્તારિ મહાવિકટાનિ અસતિ કપ્પિયકારકે સામમ્પિ ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. એત્થ ચ દુબ્બચોપિ અસમત્થોપિ કપ્પિયકારકો અસન્તપક્ખેયેવ તિટ્ઠતિ. છારિકાય અસતિ સુક્ખદારું ઝાપેત્વા છારિકા ગહેતબ્બા. સુક્ખદારુમ્હિ અસતિ અલ્લદારું રુક્ખતો છિન્દિત્વાપિ કાતું વટ્ટતિ. ઇદં પન ચતુબ્બિધમ્પિ મહાવિકટં કાલોદિસ્સં નામ સપ્પદટ્ઠક્ખણેયેવ વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કાયતો ચ કાયચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં , તિવેદનન્તિ.

દન્તપોનસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન ભોજનવગ્ગો ચતુત્થો.

૫. અચેલકવગ્ગો

૧. અચેલકસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૬૯. અચેલકવગ્ગસ્સ ૯ પઠમસિક્ખાપદે – **પરિવેસનન્તિ** પરિવિસનટ્ઠાનં. **પરિબ્બાજકસમાપન્નોતિ** પબ્બજ્જં સમાપન્નો. **દેતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સાતિ** સમતિત્તિકં યાગુપત્તં એકપયોગેન દેતિ, એકં પાચિત્તિયં. અવચ્છિન્દિત્વા અવચ્છિન્દિત્વા દેતિ, પયોગે

પયોગે પાચિત્તિયં. એસેવ નયો પૂવભત્તાદીસુ. **તિત્થિયે અતિત્થિયસઞ્ઞી**તિ માતા વા પિતા વા તિત્થિયેસુ પબ્બજતિ, તેસં માતાપિતુસઞ્ઞાય દેન્તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ હોતિ. **દાપેતી**તિ અનુપસમ્પન્નેન દાપેતિ.

૨૭૩. **ઉપનિક્ખિપિત્વા દેતી**તિ તથારૂપે ભાજને ઠપેત્વા તં ભાજનં તેસં સન્તિકે ભૂમિયં નિક્ખિપિત્વા દેતિ, તેસં વા ભાજનં નિક્ખિપાપેત્વા તત્થ દેતિ, પત્તં આધારકે વા ભૂમિયં વા ઠપેત્વાપિ ''ઇતો ગણ્હથા''તિ વત્તું વટ્ટતિ. સચે તિત્થિયો વદતિ ''મય્હં નામ ઇદં સન્તકં, ઇધ ન આકિરથા''તિ આકિરિતબ્બં. તસ્સ સન્તકત્તા સહત્થા દાનં નામ ન હોતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

અચેલકસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. ઉય્યોજનસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૭૪. દુતિયસિક્ખાપદે – **પટિક્કમનેપી**તિ આસનસાલાયમ્પિ. **ભત્તવિસ્સગ્ગ**ન્તિ ભત્તકિચ્ચં. **ન સમ્ભાવેસી**તિ ન પાપુણિ.

૨૭૬. **અનાચાર**ન્તિ વુત્તાવસેસં કાયવચીદ્વારવીતિક્કમં. **દસ્સનૂપચારં વા સવનૂપચારં વા વિજહન્તસ્સા**તિ એત્થ યદિ ઠિતો વા નિસિન્નો વા ઉય્યોજેતિ; યો ઉય્યોજિતો, સો વિજહતિ, તસ્સ ચ આપત્તિ નામ નત્થિ. તસ્મિં પન વિજહન્તેપિ અત્થતો ઇતરેન વિજહિતમેવ હોતિ. તસ્મા યો ઉય્યોજેતિ, તસ્સેવાયં આપત્તિ. તત્થ સચે ઉપચારબ્ભન્તરે એકો પાદો હોતિ, દુક્કટં. સીમાતિક્કમે પાચિત્તિયં. એત્થ ચ દસ્સનૂપચારસ્સ અબ્ભોકાસે દ્વાદસહત્થપ્પમાણં, તથા સવનૂપચારસ્સ. સચે પન અન્તરા કુટ્ટદ્વારપાકારાદયો હોન્તિ, તેહિ અન્તરિતભાવો દસ્સનૂપચારાતિક્કમો, તસ્સ વસેન આપત્તિ વેદિતબ્બા. **ન અઞ્ઞો કોચિ પચ્ચયો હોતી**તિ ઠપેત્વા વુત્તપ્પકારમનાચારં અઞ્ઞં કિઞ્ચિ કારણં ન હોતિ.

૨૭૭. **કલિસાસનં આરોપેતી**તિ ''**કલી**''તિ કોધો; તસ્સ સાસનં આરોપેતિ; કોધસ્સ આણં આરોપેતિ; કોધવસેન ઠાનનિસજ્જાદીસુ દોસં દસ્સેત્વા ''પસ્સથ ભો ઇમસ્સ ઠાનં, નિસજ્જં આલોકિતં વિલોકિતં ખાણુકો વિય તિટ્ઠતિ, સુનખો વિય નિસીદતિ, મક્કટો વિય ઇતો ચિતો ચ વિલોકેતી''તિ એવં અમનાપવચનં વદતિ ''અપ્પેવ નામ ઇમિનાપિ ઉબ્બાળ્હો પક્કમેય્યા''તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ઉય્યોજનસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. સભોજનસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૭૯. તતિયસિક્ખાપદે – **સયનિઘરે**તિ સયનિયઘરે. **યતો અય્યસ્સ ભિક્ખા દિન્ના**તિ યસ્મા ભિક્ખા દિન્ના, યં આગતેન લદ્ધબ્બં તં વો લદ્ધં; ગચ્છથાતિ અધિપ્પાયો. **પરિયુટ્ઠિતો**તિ રાગપરિયુટ્ઠિતો; મેથુનાધિપ્પાયોતિ અત્થો.

૨૮૦. સહ ઉભોહિ જનેહીતિ સભોજનં; તસ્મિં **સભોજને**. અથ વા **સભોજને**તિ સભોગે. રાગપરિયુટ્ઠિતસ્સ હિ પુરિસસ્સ ઇત્થી ભોગો ઇત્થિયા ચ પુરિસો. તેનેવસ્સ પદભાજને – ''ઇત્થી ચેવ હોતિ પુરિસો ચા''તિઆદિ વુત્તં. **મહલ્લકે ઘરે**તિ મહલ્લકે સયનિઘરે. **પિટ્ઠસઙ્ઘાટસ્સ હત્થપાસં વિજહિત્વા**તિ તસ્સ સયનિઘરે ગબ્ભસ્સ યો પિટ્ઠસઙ્ઘાટો, તસ્સ હત્થપાસં વિજહિત્વા; અન્તોસયનસ્સ આસન્ને ઠાને નિસીદતીતિ અત્થો. ઈદિસઞ્ચ સયનિઘરં મહાચતુસ્સાલાદીસુ હોતિ. **પિટ્ઠિવંસં અતિક્કમિત્વા**તિ ઇમિના મજ્ઝાતિક્કમં દસ્સેતિ. તસ્મા યથા વા તથા વા કતસ્સ ખુદ્દકસ્સ સયનિઘરસ્સ મજ્ઝાતિક્કમે આપત્તિ વેદિતબ્બા. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દ્વિવેદનન્તિ.

સભોજનસિક્ખાપદં તતિયં.

૨૮૪. ચતુત્થપઞ્ચમસિક્ખાપદેસુ યં વત્તબ્બં સિયા, તં સબ્બં અનિયતદ્વયે વુત્તનયમેવ. યથા ચ સભોજનસિક્ખાપદં , એવમેતાનિપિ પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનાનેવાતિ.

રહોપટિચ્છન્નસિક્ખાપદં ચતુત્થં, રહોનિસજ્જસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. ચારિત્તસિક્ખાપદવણ્ણના

૨૯૪. છટ્ઠસિક્ખાપદે – **દેથાવુસો ભત્ત**ન્તિ એત્થ તં કિર ભત્તં અભિહટં અહોસિ, તસ્મા એવમાહંસુ. અનભિહટે પન એવં વત્તું ન લબ્ભતિ, પયુત્તવાચા હોતિ.

૨૯૫. **તેન હિ ભિક્ખવે પટિગ્ગહેત્વા નિક્ખિપથા**તિ ઇદં પન ભગવા કુલસ્સ સદ્ધાનુરક્ખણત્થાય આહ. યદિ ‘‘ભાજેત્વા ખાદથા’’તિ વદેય્ય, મનુસ્સાનં પસાદઞ્ઞથત્તં સિયા. **ઉસ્સારિયિત્થા**તિ પટિહરિયિત્થ; ઘરંયેવ નં ગહેત્વા અગમંસૂતિ વુત્તં હોતિ.

૨૯૮. **સન્તં ભિક્ખુ**ન્તિ એત્થ કિત્તાવતા સન્તો હોતિ, કિત્તાવતા અસન્તોતિ? અન્તોવિહારે યત્થ ઠિતસ્સ કુલાનિ પયિરુપાસનચિત્તં ઉપ્પન્નં, તતો પટ્ઠાય યં પસ્સે વા અભિમુખે વા પસ્સતિ, યસ્સ સક્કા હોતિ પકતિવચનેન આરોચેતું, અયં સન્તો નામ. ઇતો ચિતો ચ પરિયેસિત્વા આરોચનકિચ્ચં નામ નત્થિ. યો હિ એવં પરિયેસિતબ્બો, સો અસન્તોયેવ. અપિચ અન્તોઉપચારસીમાય ભિક્ખું દિસ્વા આપુચ્છિસ્સામીતિ ગન્ત્વા તત્થ યં પસ્સતિ, સો આપુચ્છિતબ્બો. નો ચે પસ્સતિ, અસન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છા પવિટ્ઠો નામ હોતિ.

૩૦૨. **અન્તરારામ**ન્તિ અન્તોગામે વિહારો હોતિ, તં ગચ્છતિ. **ભત્તિયઘર**ન્તિ નિમન્તિતઘરં વા સલાકભત્તાદિદાયકાનં વા ઘરં. **આપદાસૂ**તિ જીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયેસુ સતિ ગન્તું વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ચારિત્તસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. મહાનામસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૦૩. સત્તમસિક્ખાપદે – **મહાનામો** નામ ભગવતો ચૂળપિતુપુત્તો માસમત્તેન મહલ્લકતરો દ્વીસુ ફલેસુ પતિટ્ઠિતો અરિયસાવકો. **ભેસજ્જં ઉસ્સન્નં હોતી**તિ વજતો આહરિત્વા ઠપિતસપ્પિ બહુ હોતિ.

૩૦૬. **સાદિતબ્બા**તિ તસ્મિં સમયે રોગો નત્થીતિ ન પટિક્ખિપિતબ્બા; રોગે સતિ વિઞ્ઞાપેસ્સામીતિ અધિવાસેતબ્બા. **એત્તકેહિ ભેસજ્જેહિ પવારેમી**તિ નામવસેન સપ્પિતેલાદીસુ દ્વીહિ તીહિ વા પરિમાણવસેન પત્થેન નાળિયા આળ્હકેનાતિ વા.**અઞ્ઞં ભેસજ્જં વિઞ્ઞાપેતી**તિ સપ્પિના પવારિતો તેલં વિઞ્ઞાપેતિ, આળ્હકેન પવારિતો દોણં. **ન ભેસજ્જેન કરણીયેના**તિ મિસ્સકભત્તેનપિ ચે યાપેતું સક્કોતિ, ન ભેસજ્જકરણીયં નામ હોતિ.

૩૧૦. **પવારિતાન**ન્તિ યે અત્તનો પુગ્ગલિકાય પવારણાય પવારિતા; તેસં પવારિતાનુરૂપેન વિઞ્ઞત્તિયા અનાપત્તિ. સઙ્ઘવસેન પવારિતેસુ પન પમાણં સલ્લક્ખેતબ્બમેવાતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

મહાનામસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. ઉય્યુત્તસેનાસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૧૧. અટ્ઠમે – **અબ્ભુય્યાતો**તિ અભિઉય્યાતો; પરસેનં અભિમુખો ગમિસ્સામીતિ નગરતો નિગ્ગતોતિ અત્થો. **ઉય્યુત્ત**ન્તિ કતઉય્યોગં; ગામતો નિક્ખન્તન્તિ અત્થો.

૩૧૪. દ્વાદસપુરિસો હત્થીતિ ચત્તારો આરોહકા એકેકપાદરક્ખકા દ્વે દ્વેતિ એવં દ્વાદસપુરિસો હોતિ. **તિપુરિસો અસ્સો**તિ એકો આરોહકો દ્વે પાદરક્ખકાતિ એવં તિપુરિસો હોતિ. **ચતુપુરિસો રથો**તિ એકો સારથિ એકો યોધો દ્વે આણિરક્ખકાતિ એવં ચતુપુરિસો હોતિ. **ચત્તારો પુરિસા સરહત્થા**તિ આવુધહત્થા ચત્તારો પુરિસાતિ અયં પચ્છિમકોટિયા ચતુરઙ્ગસમન્નાગતા સેના નામ. ઈદિસં સેનં દસ્સનાય ગચ્છતો પદે પદે દુક્કટં. **દસ્સનૂપચારં વિજહિત્વા**તિ કેનચિ અન્તરિતા વા નિન્નં ઓરુળ્હા વા ન દિસ્સતિ; ઇધ ઠત્વા ન સક્કા દટ્ઠુન્તિ અઞ્ઞં ઠાનં ગન્ત્વા પસ્સતો પયોગે પયોગે પાચિત્તિયન્તિ અત્થો.

૩૧૫. એકમેકન્તિ હત્થિઆદીસુ ચતૂસુ અઙ્ગેસુ એકમેકં; અન્તમસો એકપુરિસારુળ્હકહત્થિમ્પિ એકમ્પિ સરહત્થં પુરિસં. **અનુય્યુત્તા** નામ રાજા ઉય્યાનં વા નદિં વા ગચ્છતિ; એવં અનુય્યુત્તા હોતિ.

૩૧૬. આપદાસૂતિ જીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયેસુ સતિ એત્થ ગતો મુચ્ચિસ્સામીતિ ગચ્છતો અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ઉય્યુત્તસેનાસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. સેનાવાસસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૧૯. નવમે – **અત્થઙ્ગતે સૂરિયે સેનાય વસતી**તિ તિટ્ઠતુ વા નિસીદતુ વા સયતુ વા સચેપિ આકાસે ઇદ્ધિયા કઞ્ચિ ઇરિયાપથં કપ્પેતિ, પાચિત્તિયમેવ. **સેના વા પટિસેનાય રુદ્ધા હોતી**તિ યથા સઞ્ચારો છિજ્જતિ; એવં રુદ્ધા હોતિ. **પલિબુદ્ધો**તિ વેરિકેન વા ઇસ્સરેન વા રુદ્ધો. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સેનાવાસસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. ઉય્યોધિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૨૨. દસમે – ઉગ્ગન્ત્વા ઉગ્ગન્ત્વા એત્થ યુજ્ઝન્તીતિ **ઉય્યોધિકં**; સમ્પહારટ્ઠાનસ્સેતં અધિવચનં. બલસ્સ અગ્ગં જાનન્તિ એત્થાતિ **બલગ્ગં**; બલગણનટ્ઠાનન્તિ અત્થો. સેનાય વિયૂહં **સેનાબ્યૂહં**; સેનાનિવેસસ્સેતં અધિવચનં. **તયો હત્થી પચ્છિમં હત્થાનીકન્તિ** યો પુબ્બે વુત્તો દ્વાદસપુરિસો હત્થીતિ તેન હત્થિના તયો હત્થી. સેસેસુપિ એસેવ નયો. સેસં ઉય્યુત્તસેનાસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

ઉય્યોધિકસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન અચેલકવગ્ગો પઞ્ચમો.

૬. સુરાપાનવગ્ગો

૧. સુરાપાનસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૨૬. સુરાપાનવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **ભદ્દવતિકા**તિ એકો ગામો, સો ભદ્દિકાય વતિયા સમન્નાગતત્તા એતં નામ લભિ. **પથાવિનો**તિ અદ્ધિકા. **તેજસા તેજન્તિ** અત્તનો તેજસા આનુભાવેન નાગસ્સ તેજં. **કાપોતિકા**તિ કપોતપાદસમવણ્ણરત્તોભાસા. **પસન્ના**તિ સુરામણ્ડસ્સેતં અધિવચનં. **અનનુચ્છવિયં ભિક્ખવે સાગતસ્સા**તિ પઞ્ચાભિઞ્ઞસ્સ સતો મજ્જપાનં નામ ન અનુચ્છવિયન્તિ વુત્તં હોતિ.

૩૨૮. **પુપ્ફાસવો** નામ મધુકપુપ્ફાદીનં રસેન કતો. **ફલાસવો** નામ મુદ્દિકફલાદીનિ મદ્દિત્વા તેસં રસેન કતો. **મધ્વાસવો** નામ મુદ્દિકાનં જાતિરસેન કતો; મક્ખિકમધુનાપિ કરિયતીતિ વદન્તિ. **ગુળાસવો** નામ ઉચ્છુરસાદીહિ કરિયતિ. **સુરા** નામ પિટ્ઠકિણ્ણપક્ખિત્તા; નાળિકેરાદીનમ્પિ રસેન કતા સુરાત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ, તસ્સાયેવ કિણ્ણપક્ખિત્તાય મણ્ડે ગહિતે મેરયોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતીતિ વદન્તિ. **અન્તમસો કુસગ્ગેનપિ પિવતી**તિ એતં સુરં વા મેરયં વા બીજતો પટ્ઠાય કુસગ્ગેન પિવતોપિ પાચિત્તિયન્તિ અત્થો. એકેન પન પયોગેન બહુમ્પિ પિવન્તસ્સ એકા આપત્તિ. વિચ્છિન્દિત્વા વિચ્છિન્દિત્વા પિવતો પયોગગણનાય આપત્તિયો.

૩૨૯. અમજ્જઞ્ચ હોતિ મજ્જવણ્ણં મજ્જગન્ધં મજ્જરસન્તિ લોણસોવીરકં વા સુત્તં વા હોતિ. **સૂપસમ્પાકે**તિ વાસગાહાપનત્થં ઈસકં મજ્જં પક્ખિપિત્વા સૂપં પચન્તિ, તસ્મિં અનાપત્તિ. **મંસસમ્પાકે**પિ એસેવ નયો. તેલં પન વાતભેસજ્જત્થં મજ્જેન સદ્ધિં પચન્તિ, તસ્મિમ્પિ અનતિક્ખિત્તમજ્જેયેવ અનાપત્તિ, યં પન અતિક્ખિત્તમજ્જં હોતિ, એત્થ મજ્જસ્સ વણ્ણગન્ધરસા પઞ્ઞાયન્તિ, તસ્મિં આપત્તિયેવ. **અમજ્જં અરિટ્ઠ**ન્તિ યો અરિટ્ઠો મજ્જં ન હોતિ, તસ્મિં અનાપત્તિ. આમલકાદીનંયેવ કિર રસેન અરિટ્ઠં કરોન્તિ, સો મજ્જવણ્ણગન્ધરસોયેવ હોતિ, ન ચ મજ્જં; તં સન્ધાયેતં વુત્તં. યો પન સમ્ભારપક્ખિત્તો, સો મજ્જં હોતિ, બીજતો પટ્ઠાય ન વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ. વત્થુઅજાનનતાય ચેત્થ અચિત્તકતા વેદિતબ્બા, અકુસલેનેવ પાતબ્બતાય લોકવજ્જતાતિ.

સુરાપાનસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. અઙ્ગુલિપતોદકસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૩૦. દુતિયે – **અઙ્ગુલિપતોદકેના**તિ અઙ્ગુલીહિ ઉપકચ્છકાદિઘટ્ટનં વુચ્ચતિ. **ઉત્તસન્તો**તિ અતિહાસેન કિલમન્તો. **અનસ્સાસકો**તિ ઉપચ્છિન્નઅસ્સાસપસ્સાસસઞ્ચારો હુત્વા. **અનુપસમ્પન્નં કાયેન કાય**ન્તિ એત્થ ભિક્ખુનીપિ અનુપસમ્પન્નટ્ઠાને ઠિતા, તમ્પિ ખિડ્ડાધિપ્પાયેન ફુસન્તસ્સ દુક્કટં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દ્વિવેદનન્તિ.

અઙ્ગુલિપતોદકસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. હસધમ્મસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૩૫. તતિયે – **અપ્પકતઞ્ઞુનો**તિ યં ભગવતા પકતં પઞ્ઞત્તં, તં ન જાનન્તીતિ અત્થો.

૩૩૬. **ઉદકે હસધમ્મે**તિ ઉદકકીળિકા વુચ્ચતિ. **ઉપરિગોપ્ફકે**તિ ગોપ્ફકાનં ઉપરિભાગપ્પમાણે. **હસાધિપ્પાયો**તિ કીળાધિપ્પાયો. **નિમુજ્જતિ વા**તિઆદીસુ નિમુજ્જનત્થાય ઓરોહન્તસ્સ પદવારે પદવારે દુક્કટં. નિમુજ્જનુમ્મુજ્જનેસુ પયોગે પયોગે પાચિત્તિયં. નિમુજ્જિત્વા અન્તોઉદકેયેવ ગચ્છન્તસ્સ હત્થવારપદવારેસુ સબ્બત્થ પાચિત્તિયં. **પલવતી**તિ તરતિ. હત્થેહિ તરન્તસ્સ હત્થવારે હત્થવારે પાચિત્તિયં. પાદેસુપિ એસેવ નયો. યેન યેન અઙ્ગેન તરતિ, તસ્સ તસ્સ પયોગે પયોગે પાચિત્તિયં. તીરતો વા રુક્ખતો વા ઉદકે પતતિ, પાચિત્તિયમેવ. **નાવાય કીળતી**તિ ફિયારિત્તાદીહિ નાવં પાજેન્તો વા તીરે ઉસ્સારેન્તો વા નાવાય કીળતિ, દુક્કટં.

હત્થેન વાતિઆદીસુપિ પયોગે પયોગે દુક્કટં. કેચિ હત્થેન ઉદકે ખિત્તાય કથલાય પતનુપ્પતનવારેસુ દુક્કટં વદન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. તત્થ હિ એકપયોગત્તા એકમેવ દુક્કટં, અપિચ ઉપરિગોપ્ફકે વુત્તાનિ ઉમ્મુજ્જનાદીનિ ઠપેત્વા અઞ્ઞેન યેન કેનચિ આકારેન ઉદકં ઓતરિત્વા વા અનોતરિત્વા વા યત્થ કત્થચિ ઠિતં ઉદકં અન્તમસો બિન્દું ગહેત્વા ખિપનકીળાયપિ કીળન્તસ્સ દુક્કટમેવ, અત્થજોતકં પન અક્ખરં લિખિતું વટ્ટતિ, અયમેત્થ વિનિચ્છયો. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

હસધમ્મસિક્ખાપદં તતિયં.

૪. અનાદરિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૪૨. ચતુત્થે – **કથાયં નસ્સેય્યા**તિ કથં અયં ધમ્મો તન્તિ પવેણી નસ્સેય્ય. **તં વા ન સિક્ખિતુકામો**તિ યેન પઞ્ઞત્તેન વુચ્ચતિ, તં પઞ્ઞત્તં ન સિક્ખિતુકામો. **અપઞ્ઞત્તેના**તિ સુત્તે વા અભિધમ્મે વા આગતેન.

૩૪૪. એવં અમ્હાકં આચરિયાનં ઉગ્ગહોતિ એત્થ ગારય્હો આચરિયુગ્ગહો ન ગહેતબ્બો; પવેણિયા આગતો આચરિયુગ્ગહોવ ગહેતબ્બો. કુરુન્દિયં પન ''લોકવજ્જે આચરિયુગ્ગહો ન વટ્ટતિ, પણ્ણત્તિવજ્જે પન વટ્ટતી''તિ વુત્તં. મહાપચ્ચરિયં ''સુત્તં સુત્તાનુલોમઞ્ચ

ઉગ્ગહિતકાનંયેવ આચરિયાનં ઉગ્ગહો પમાણં, અજાનન્તાનં કથા અપ્પમાણન્તિ વુત્તં. તં સબ્બં પવેણિયા આગતેસમોધાનં ગચ્છતિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

તિસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અનાદરિયસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. ભિંસાપનસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૪૫. પઞ્ચમે – રૂપૂપહારાદયો મનુસ્સવિગ્ગહે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બા. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ અનાદરિયસદિસાનેવાતિ.

ભિંસાપનસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. જોતિસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૫૦. છટ્ઠે – **ભગ્ગાતિ** જનપદસ્સ નામં. **સંસુમારગિરન્તિ** નગરસ્સ. **ભેસકળાવનન્તિ** તન્નિસ્સિતવનસ્સ. તં પન મિગાનં ફાસુવિહારત્થાય દિન્નત્તા **મિગદાયોતિ** વુચ્ચતિ. **સમાદહિત્વાતિ** જાલેત્વા. **પરિપાતેસીતિ** અનુબન્ધિ.

૩૫૨. પદીપેપીતિ પદીપુજ્જલનેપિ. **જોતિકેપીતિ** પત્તપચનસેદકમ્માદીસુ જોતિકરણે. **તથારૂપપચ્ચયાતિ** પદીપાદિપચ્ચયા.

૩૫૪-૫. સયં સમાદહતીતિ એત્થ જોતિં સમાદહિતુકામતાય અરણિસજ્જનતો પટ્ઠાય યાવ જાલા ન ઉટ્ઠહતિ, તાવ સબ્બપયોગેસુ દુક્કટં. **પટિલાતં ઉક્ખિપતીતિ** દય્હમાનં અલાતં પતિતં ઉક્ખિપતિ, પુન યથાઠાને ઠપેતીતિ અત્થો. એવં અવિજ્ઝાતં ઉક્ખિપિત્વા પક્ખિપન્તસ્સેવ દુક્કટં, વિજ્ઝાતં પુન જાલાપેન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવ.

૩૫૬. તથારૂપપચ્ચયાતિ ઠપેત્વા પદીપાદીનિ અઞ્ઞેનપિ તથારૂપેન પચ્ચયેન સમાદહન્તસ્સ અનાપત્તિ. **આપદાસૂતિ** દુટ્ઠવાળમિગઅમનુસ્સેહિ ઉપદ્દવો હોતિ, તત્થ સમાદહન્તસ્સાપિ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ. છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

જોતિસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. નહાનસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૬૪. સત્તમે – **ચુણ્ણેન વા મત્તિકાય વાતિ** એત્થ ચુણ્ણમત્તિકાનં અભિસઙ્ખરણકાલતો પટ્ઠાય સબ્બપયોગેસુ દુક્કટં.

૩૬૬. પારં ગચ્છન્તો ન્હાયતીતિ એત્થ સુક્ખાય નદિયા વાલિકં ઉક્કિરિત્વા કતઆવાટકેસુપિ ન્હાયિતું વટ્ટતિ. **આપદાસૂતિ** ભમરાદીહિ અનુબદ્ધસ્સ ઉદકે નિમુજ્જિતું વટ્ટતીતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

નહાનસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. દુબ્બણ્ણકરણસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૬૮-૯. અટ્ઠમે – **નવં પન ભિક્ખુના ચીવરલાભેનાતિ** એત્થ અલભીતિ લભો; લભોયેવ લાભો. કિં અલભિ? ચીવરં. કીદિસં? નવં. ઇતિ ''નવચીવરલાભેના''તિ વત્તબ્બે અનુનાસિકલોપં અકત્વા ''નવચીવરલાભેના''તિ વુત્તં; પટિલદ્ધનવચીવરેનાતિ અત્થો. મજ્ઝે ઠિતપદદ્વયે **પનાતિ** નિપાતો. **ભિક્ખુનાતિ** યેન લદ્ધં તસ્સ નિદસ્સનં. પદભાજને પન બ્યઞ્જનં અનાદિયિત્વા યં લદ્ધં તં દસ્સેતું ''ચીવરં નામ છન્નં ચીવરાન''ન્તિઆદિ વુત્તં. **ચીવરન્તિ** એત્થ યં નિવાસેતું વા પારુપિતું વા સક્કા હોતિ, તદેવ વેદિતબ્બં. તેનેવ ''વિકપ્પનુપગપચ્છિમ''ન્તિ ન વુત્તં. **કંસનીલન્તિ** ચમ્મકારનીલં. મહાપચ્ચરિયં પન ''અયોમલં લોહમલં એતં કંસનીલં નામા''તિ

વુત્તં. **પલાસનીલન્તિ** યો કોચિ નીલવણ્ણો પણ્ણરસો. **દુબ્બણ્ણકરણં આદાતબ્બન્તિ** એતં કપ્પબિન્દું સન્ધાય વુત્તં; ન નીલાદીહિ સકલચીવરસ્સ દુબ્બણ્ણકરણં. તઞ્ચ પન કપ્પં આદિયન્તેન ચીવરં રજિત્વા ચતૂસુ વા કોણેસુ તીસુ વા દ્વીસુ વા એકસ્મિં વા કોણે મોરસ્સ અક્ખિમણ્ડલમત્તં વા મઙ્ગુલપિટ્ઠિમત્તં વા આદાતબ્બં. મહાપચ્ચરિયં ''પત્તે વા ગણ્ઠિયં વા ન વટ્ટતી''તિ વુત્તં. મહાઅટ્ઠકથાયં પન ''વટ્ટતિયેવા''તિ વુત્તં. પાળિકપ્પકણ્ણિકકપ્પાદયો પન સબ્બત્થ પટિસિદ્ધા, તસ્મા ઠપેત્વા એકં વટ્ટબિન્દું અઞ્ઞેન કેનચિપિ વિકારેન કપ્પો ન કાતબ્બો.

૩૭૧. અગ્ગળેતિઆદીસુ એતાનિ અગ્ગળાદીનિ કપ્પકતચીવરે પચ્છા આરોપેત્વા કપ્પકરણકિચ્ચં નત્થિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં; કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુબ્બણ્ણકરણસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. વિકપ્પનસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૭૪. નવમે – **તસ્સ વા અદિન્નન્તિ** ચીવરસામિકસ્સ ''પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી''તિ એવં વત્વા અદિન્નં. **તસ્સ વા અવિસ્સસન્તોતિ** યેન વિનયકમ્મં કતં, તસ્સ અવિસ્સાસેન વા. તેન પન દિન્નં વા તસ્સ વિસ્સાસેન વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિ. સેસમેત્થ તિંસકવણ્ણનાયં વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવાતિ. કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

વિકપ્પનસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. ચીવરાપનિધાનસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૭૭-૮૧. દસમે – **અપનિધેન્તીતિ** અપનેત્વા નિધેન્તિ. **હસાપેક્ખોતિ** હસાધિપ્પાયો. **અઞ્ઞં પરિક્ખારન્તિ** પાળિયા અનાગતં પત્તત્થવિકાદિં. **ધમ્મિં કથં કત્વાતિ** ''સમણેન નામ અનિહિતપરિક્ખારેન ભવિતું ન વટ્ટતી''તિ એવં ધમ્મકથં કથેત્વા દસ્સામીતિ નિક્ખિપતો અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ચીવરાપનિધાનસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન સુરાપાનવગ્ગો છટ્ઠો.

૭. સપ્પાણકવગ્ગો

૧. સઞ્ચિચ્ચપાણસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૮૨. સપ્પાણકવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **ઇસ્સાસો હોતીતિ** ગિહિકાલે ધનુગ્ગહાચરિયો હોતિ. **જીવિતા વોરોપિતાતિ** જીવિતા વિયોજિતા.

સિક્ખાપદેપિ **વોરોપેય્યાતિ** વિયોજેય્ય. યસ્મા પન વોહારમત્તમેવેતં; ન હેત્થ કિઞ્ચિ વિયોજિતે સીસાલઙ્કારે સીસં વિય જીવિતા વોરોપિતે પાણેપિ જીવિતં નામ વિસું તિટ્ઠતિ, અઞ્ઞદત્થુ અન્તરધાનમેવ ગચ્છતિ, તસ્મા તમત્થં દસ્સેતું પદભાજને ''જીવિતિન્દ્રિયં ઉપચ્છિન્દતી''તિઆદિ વુત્તં. ઇમસ્મિઞ્ચ સિક્ખાપદે તિરચ્છાનગતોયેવ ''પાણો''તિ વેદિતબ્બો. તં ખુદ્દકમ્પિ મહન્તમ્પિ મારેન્તસ્સ આપત્તિનાનાકરણં નત્થિ. મહન્તે પન ઉપક્કમમહન્તત્તા અકુસલમહત્તં હોતિ. **પાણે પાણસઞ્ઞીતિ** અન્તમસો મઞ્ચપીઠં સોધેન્તો મઙ્ગુલબીજકેપિ પાણસઞ્ઞી નિક્કારુણિકતાય તં ભિન્દન્તો અપનેતિ, પાચિત્તિયં. તસ્મા એવરૂપેસુ ઠાનેસુ કારુઞ્ઞં ઉપટ્ઠપેત્વા અપ્પમત્તેન વત્તં કાતબ્બં. સેસં મનુસ્સવિગ્ગહે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

સઞ્ચિચ્ચપાણસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. સપ્પાણકસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૮૭. દુતિયે – **સપ્પાણક**ન્તિ યે પાણકા પરિભોગેન મરન્તિ, તેહિ પાણકેહિ સપ્પાણકં, તાદિસઞ્હિ જાનં પરિભુઞ્જતો પયોગે પયોગે પાચિત્તિયં. પત્તપૂરમ્પિ અવિચ્છિન્દિત્વા એકપયોગેન પિવતો એકા આપત્તિ. તાદિસેન ઉદકેન સામિસં પત્તં આવિઞ્છિત્વા ધોવતોપિ તાદિસે ઉદકે ઉણ્હયાગુપત્તં નિબ્બાપયતોપિ તં ઉદકં હત્થેન વા ઉળુઙ્કેન વા ગહેત્વા ન્હાયતોપિ પયોગે પયોગે પાચિત્તિયં. ઉદકસોણ્ડિં વા પોક્ખરણિં વા પવિસિત્વા બહિનિક્ખમનત્થાય વીચિં ઉટ્ઠાપયતોપિ. સોણ્ડિં વા પોક્ખરણિં વા સોધેન્તેહિ તતો ગહિતઉદકં ઉદકેયેવ આસિઞ્ચિતબ્બં. સમીપમ્હિ ઉદકે અસતિ કપ્પિયઉદકસ્સ અટ્ઠ વા દસ વા ઘટે ઉદકસઞ્ઞાનકપ્પદેસે આસિઞ્ચિત્વા તત્થ આસિઞ્ચિતબ્બં. ''પવટ્ટિત્વા ઉદકે પતિસ્સતી''તિ ઉણ્હપાસાણે ઉદકં નાસિઞ્ચિતબ્બં. કપ્પિયઉદકેન પન પાસાણં નિબ્બાપેત્વા આસિઞ્ચિતું વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં,

વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ. એત્થ ચ પટઙ્ગપાણકાનં પતનં ઞત્વાપિ સુદ્ધચિત્તતાય દીપજાલને વિય સપ્પાણકભાવં ઞત્વાપિ ઉદકસઞ્ઞાય પરિભુઞ્જિતબ્બતો પણ્ણત્તિવજ્જતા વેદિતબ્બાતિ.

સપ્પાણકસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. ઉક્કોટનસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૯૨. તતિયસિક્ખાપદે – **ઉક્કોટેન્તી**તિ તસ્સ તસ્સ ભિક્ખુનો સન્તિકં ગન્ત્વા ''અકતં કમ્મ''ન્તિઆદીનિ વદન્તા ઉચ્ચાલેન્તિ; યથાપતિટ્ઠિતભાવેન પતિટ્ઠાતું ન દેન્તિ.

૩૯૩. **યથાધમ્મ**ન્તિ યો યસ્સ અધિકરણસ્સ વૂપસમનાય ધમ્મો વુત્તો, તેનેવ ધમ્મેનાતિ અત્થો. **નિહતાધિકરણ**ન્તિ નિહતં અધિકરણં; સત્થારા વુત્તધમ્મેનેવ વૂપસમિતં અધિકરણન્તિ અત્થો.

૩૯૫. **ધમ્મકમ્મે ધમ્મકમ્મસઞ્ઞી**તિ યેન કમ્મેન તં અધિકરણં વૂપસમિતં, તઞ્ચે ધમ્મકમ્મં હોતિ, તસ્મિં ધમ્મકમ્મે અયમ્પિ ધમ્મકમ્મસઞ્ઞી હુત્વા યદિ ઉક્કોટેતિ, પાચિત્તિયં આપજ્જતીતિ અત્થો. એતેન નયેન સેસપદાનિપિ વેદિતબ્બાનિ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન ''ઇમેસં ચતુન્નં અધિકરણાનં કતિ ઉક્કોટના''તિઆદિના નયેન પરિવારે વુત્તો. અટ્ઠકથાસુ તં સબ્બં આહરિત્વા તસ્સેવત્થો વણ્ણિતો. મયં પન તં તત્થેવ વણ્ણયિસ્સામ. ઇધ આહરિત્વા વણ્ણિયમાને હિ સુટ્ઠુતરં સમ્મોહો ભવેય્યાતિ ન વણ્ણયિમ્હ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

ઉક્કોટનસિક્ખાપદં તતિયં.

૪. દુટ્ઠુલ્લસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૯૯. ચતુત્થે – **દુટ્ઠુલ્લા નામ આપત્તી**તિ એત્થ ચત્તારિ પારાજિકાનિ અત્થુદ્ધારવસેન દસ્સિતાનિ, સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિ પન અધિપ્પેતા, તં છાદેન્તસ્સ પાચિત્તિયં. **ધુરં નિક્ખિત્તમત્તે**તિ ધુરે નિક્ખિત્તમત્તે. સચેપિ ધુરં નિક્ખિપિત્વા પચ્છા આરોચેતિ, ન રક્ખતિ; ધુરં નિક્ખિત્તમત્તેયેવ પાચિત્તિયન્તિ વુત્તં હોતિ. સચે પન એવં ધુરં નિક્ખિપિત્વા પટિચ્છાદનત્થમેવ અઞ્ઞસ્સ આરોચેતિ, સોપિ અઞ્ઞસ્સાતિ એતેનુપાયેન સમણસતમ્પિ સમણસહસ્સમ્પિ આપત્તિં આપજ્જતિયેવ તાવ, યાવ કોટિ ન છિજ્જતિ. કદા પન કોટિ છિજ્જતીતિ? મહાસુમત્થેરો તાવ વદતિ – ''આપત્તિં આપન્નો એકસ્સ આરોચેતિ, સો પટિનિવત્તિત્વા તસ્સેવ આરોચેતિ; એવં કોટિ છિજ્જતી''તિ. મહાપદુમત્થેરો પનાહ – ''અયઞ્હિ વત્થુપુગ્ગલોયેવ. આપત્તિં આપન્નો પન એકસ્સ ભિક્ખુનો આરોચેતિ, અયં અઞ્ઞસ્સ આરોચેતિ, સો પટિનિવત્તિત્વા યેનસ્સ આરોચિતં, તસ્સેવ આરોચેતિ; એવં તતિયેન પુગ્ગલેન દુતિયસ્સ આરોચિતે કોટિ છિન્ના હોતી''તિ.

૪૦૦. **અદુટ્ઠુલ્લં આપત્તિ**ન્તિ અવસેસે પઞ્ચાપત્તિક્ખન્ધે. **અનુપસમ્પન્નસ્સ દુટ્ઠુલ્લં વા અદુટ્ઠુલ્લં વા અજ્ઝાચાર**ન્તિ એત્થ અનુપસમ્પન્નસ્સ સુક્કવિસ્સટ્ઠિ ચ કાયસંસગ્ગો ચાતિ અયં દુટ્ઠુલ્લઅજ્ઝાચારો નામ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવાતિ. ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં –

કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં , દુક્ખવેદનન્તિ.

દુટ્ઠુલ્લસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. ઊનવીસતિવસ્સસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૦૨. પઞ્ચમસિક્ખાપદે – **અઙ્ગુલિયો દુક્ખા ભવિસ્સન્તી**તિ અક્ખરાનિ લિખન્તસ્સ અઙ્ગુલિયો દુક્ખા ભવિસ્સન્તીતિ ચિન્તેસું. **ઉરસ્સ દુક્ખો**તિ ગણનં સિક્ખન્તેન બહું ચિન્તેતબ્બં હોતિ, તેનસ્સ ઉરો દુક્ખો ભવિસ્સતીતિ મઞ્ઞિંસુ. **અક્ખીનિ દુક્ખા ભવિસ્સન્તી**તિ રૂપસુત્તં સિક્ખન્તેન કહાપણા પરિવત્તેત્વા પરિવત્તેત્વા પસ્સિતબ્બા હોન્તિ, તેનસ્સ અક્ખીનિ દુક્ખાનિ ભવિસ્સન્તીતિ મઞ્ઞિંસુ. ડંસાદીસુ **ડંસા**તિ પિઙ્ગલમક્ખિકાયો. **દુક્ખાનન્તિ** દુક્ખમાનં. **તિબ્બાનન્તિ** બહલાનં. **ખરાનન્તિ** તિખિણાનં. **કટુકાનન્તિ** ફરુસાનં; અમનાપતાય વા કટુકરસસદિસાનં. **અસાતાનન્તિ** અમધુરાનં. **પાણહરાનન્તિ** જીવિતહરાનં.

૪૦૪. **સીમં સમ્મન્નતી**તિ નવં સીમં બન્ધતિ. કુરુન્દિયં પન ઉદકુક્ખેપપરિચ્છિન્દનેપિ દુક્કટં વુત્તં. **પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સો**તિ પટિસન્ધિગ્ગહણતો પટ્ઠાય પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સો; ગબ્ભવીસોપિ હિ પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. યથાહ –

> ‘‘તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા કુમારકસ્સપો ગબ્ભવીસો ઉપસમ્પન્નો હોતિ. અથ ખો આયસ્મતો કુમારકસ્સપસ્સ એતદહોસિ – ‘ભગવતા પઞ્ઞત્તં, ન ઊનવીસતિવસ્સો પુગ્ગલો ઉપસમ્પાદેતબ્બોતિ. અહઞ્ચમ્હિ ગબ્ભવીસો ઉપસમ્પન્નો. ઉપસમ્પન્નો નુખોમ્હિ, નનુ ખો ઉપસમ્પન્નો’તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. યં ભિક્ખવે માતુકુચ્છિમ્હિ પઠમં ચિત્તં ઉપ્પન્નં, પઠમં વિઞ્ઞાણં પાતુભૂતં તદુપાદાય સાવસ્સ જાતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગબ્ભવીસં ઉપસમ્પાદેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૨૪).

તત્થ યો દ્વાદસમાસે માતુકુચ્છિસ્મિં વસિત્વા મહાપવારણાય જાતો, સો તતો પટ્ઠાય યાવ એકૂનવીસતિમે વસ્સે મહાપવારણા, તં અતિક્કમિત્વા પાટિપદે ઉપસમ્પાદેતબ્બો. એતેનુપાયેન હાયનવડ્ઢનં વેદિતબ્બં.

પોરાણકત્થેરા પન એકૂનવીસતિવસ્સં સામણેરં નિક્ખમનીયપુણ્ણમાસિં અતિક્કમ્મ પાટિપદદિવસે ઉપસમ્પાદેન્તિ, તં કસ્માતિ? વુચ્ચતે – એકસ્મિં વસ્સે છ ચાતુદ્દસિકઉપોસથા હોન્તિ. ઇતિ વીસતિયા વસ્સેસુ ચત્તારો માસા પરિહાયન્તિ. રાજાનો તતિયે તતિયે વસ્સે વસ્સં ઉક્કડ્ઢન્તિ. ઇતિ અટ્ઠારસસુ વસ્સેસુ છ માસા વડ્ઢન્તિ, તતો ઉપોસથવસેન પરિહીને ચત્તારો માસે અપનેત્વા દ્વે માસા અવસેસા હોન્તિ, તે દ્વે માસે ગહેત્વા વીસતિવસ્સાનિ પરિપુણ્ણાનિ હોન્તીતિ નિક્કઙ્ખા હુત્વા નિક્ખમનીયપુણ્ણમાસિં અતિક્કમ્મ પાટિપદે ઉપસમ્પાદેન્તિ. એત્થ પન યો પવારેત્વા વીસતિવસ્સો ભવિસ્સતિ, તં સન્ધાય ‘‘એકૂનવીસતિવસ્સ’’ન્તિ વુત્તં. તસ્મા યો માતુકુચ્છિસ્મિં દ્વાદસમાસે વસિ, સો એકવીસતિવસ્સો હોતિ. યો સત્તમાસે વસિ, સો સત્તમાસાધિકવીસતિવસ્સો. છમાસજાતો પન ન જીવતિ.

૪૦૬. **અનાપત્તિ ઊનવીસતિવસ્સં પરિપુણ્ણવીસતિવસ્સસઞ્ઞી**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ ઉપસમ્પાદેન્તસ્સ અનાપત્તિ, પુગ્ગલો પન અનુપસમ્પન્નોવ હોતિ. સચે પન સો દસવસ્સચ્ચયેન અઞ્ઞં ઉપસમ્પાદેતિ, તઞ્ચે મુઞ્ચિત્વા ગણો પૂરતિ, સૂપસમ્પન્નો. સોપિ ચ યાવ ન જાનાતિ, તાવસ્સ નેવ સગ્ગન્તરાયો ન મોક્ખન્તરાયો, ઞત્વા પન પુન ઉપસમ્પજ્જિતબ્બં. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં,

વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ઊનવીસતિવસ્સસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. થેય્યસત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૦૭. છટ્ઠે – **પટિયાલોકન્તિ** સૂરિયાલોકસ્સ પટિમુખં; પચ્છિમદિસન્તિ અત્થો. **કમ્મિયા**તિ સુઙ્કટ્ઠાને કમ્મિકા.

૪૦૯. **રાજાનં વા થેય્યં ગચ્છન્તી**તિ રાજાનં વા થેનેત્વા વઞ્ચેત્વા રઞ્ઞો સન્તકં કિઞ્ચિ ગહેત્વા ઇદાનિ ન તસ્સ દસ્સામાતિ ગચ્છન્તિ.

૪૧૧. વિસઙ્કેતેનાતિ કાલવિસઙ્કેતેન દિવસવિસઙ્કેતેન ચ ગચ્છતો અનાપત્તિ. મગ્ગવિસઙ્કેતેન પન અટવિવિસઙ્કેતેન વા આપત્તિયેવ. સેસમેત્થ ભિક્ખુનિવગ્ગે વુત્તનયત્તા ઉત્તાનત્થમેવ. થેય્યસત્થસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

થેય્યસત્થસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. સંવિધાનસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૧૨. સત્તમે – **પધૂપેન્તો નિસીદી**તિ પજ્ઝાયન્તો અત્તાનંયેવ પરિભાસન્તો નિસીદિ. **નાય્યો સો ભિક્ખુ મં નિપ્પાતેસી**તિ અય્યો અયં ભિક્ખુ મં ન નિક્ખામેસિ; ન મં ગહેત્વા અગમાસીતિ અત્થો. સેસમેત્થ ભિક્ખુનિયા સદ્ધિં સંવિધાનસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

સંવિધાનસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. અરિટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૧૭. અટ્ઠમે – ગદ્ધે બાધયિંસૂતિ ગદ્ધબાધિનો; ગદ્ધબાધિનો પુબ્બપુરિસા અસ્સાતિ **ગદ્ધબાધિપુબ્બો**, તસ્સ ગદ્ધબાધિપુબ્બસ્સ ગિજ્ઝઘાતકકુલપ્પસુતસ્સાતિ અત્થો.

સગ્ગમોક્ખાનં અન્તરાયં કરોન્તીતિ **અન્તરાયિકા**. તે કમ્મકિલેસવિપાકઉપવાદઆણાવીતિક્કમવસેન પઞ્ચવિધા. તત્થ પઞ્ચાનન્તરિયકમ્મા કમ્મન્તરાયિકા નામ. તથા ભિક્ખુનીદૂસકકમ્મં, તં પન મોક્ખસ્સેવ અન્તરાયં કરોતિ, ન સગ્ગસ્સ. નિયતમિચ્છાદિટ્ઠિધમ્મા કિલેસન્તરાયિકા નામ. પણ્ડકતિરચ્છાનગતઉભતોબ્યઞ્જનકાનં પટિસન્ધિધમ્મા વિપાકન્તરાયિકા નામ. અરિયૂપવાદા ઉપવાદન્તરાયિકા નામ, તે પન યાવ અરિયે ન ખમાપેન્તિ તાવદેવ, ન તતો પરં. સઞ્ચિચ્ચ આપન્ના આપત્તિયો આણાવીતિક્કમન્તરાયિકા નામ, તાપિ યાવ ભિક્ખુભાવં વા પટિજાનાતિ, ન વુટ્ઠાતિ વા ન દેસેતિ વા તાવદેવ, ન તતો પરં.

તત્રાયં ભિક્ખુ બહુસ્સુતો ધમ્મકથિકો સેસન્તરાયિકે જાનાતિ, વિનયે પન અકોવિદત્તા પણ્ણત્તિવીતિક્કમન્તરાયિકે ન જાનાતિ, તસ્મા રહોગતો એવં ચિન્તેસિ – ''ઇમે આગારિકા પઞ્ચ કામગુણે પરિભુઞ્જન્તા સોતાપન્નાપિ સકદાગામિનોપિ અનાગામિનોપિ હોન્તિ, ભિક્ખૂપિ મનાપિકાનિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યાનિ રૂપાનિ પસ્સન્તિ…પે॰… કાયવિઞ્ઞેય્યે ફોટ્ઠબ્બે ફુસન્તિ, મુદુકાનિ અત્થરણપાવુરણાદીનિ પરિભુઞ્જન્તિ, એતં સબ્બં વટ્ટતિ. કસ્મા ઇત્થિરૂપા…પે॰… ઇત્થિફોટ્ઠબ્બા એવ ન વટ્ટન્તિ, એતેપિ વટ્ટન્તી''તિ. એવં રસેન રસં સંસન્દિત્વા સચ્છન્દરાગપરિભોગઞ્ચ નિચ્છન્દરાગપરિભોગઞ્ચ એકં કત્વા થૂલવાકેહિ સદ્ધિં અતિસુખુમસુત્તં ઘટેન્તો વિય સાસપેન સદ્ધિં સિનેરું ઉપસંહરન્તો વિય પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પાદેત્વા ''કિં ભગવતા મહાસમુદ્દં બન્ધન્તેન વિય મહતા ઉસ્સાહેન પઠમપારાજિકં પઞ્ઞત્તં, નત્થિ એત્થ દોસો''તિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણેન સદ્ધિં પટિવિરુજ્ઝન્તો ભબ્બપુગ્ગલાનં આસં છિન્દન્તો જિનસ્સ આણાચક્કે પહારમદાસિ. તેનાહ – ''તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામી''તિઆદિ.

અટ્ઠિકઙ્કલૂપમાતિઆદિમ્હિ **અટ્ઠિકઙ્કલૂપમા** અપ્પસ્સાદટ્ઠેન. **મંસપેસૂપમા** બહુસાધારણટ્ઠેન. **તિણુક્કૂપમા** અનુદહનટ્ઠેન. **અઙ્ગારકાસૂપમા** મહાભિતાપનટ્ઠેન. **સુપિનકૂપમા** ઇત્તરપચ્ચુપટ્ઠાનટ્ઠેન. **યાચિતકૂપમા** તાવકાલિકટ્ઠેન. **રુક્ખફલૂપમા** સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગપલિભઞ્જનટ્ઠેન. **અસિસૂનૂપમા** અધિકુટ્ટનટ્ઠેન. **સત્તિસૂલૂપમા** વિનિવિજ્ઝનટ્ઠેન. **સપ્પસિરૂપમા** સાસઙ્કસપ્પટિભયટ્ઠેનાતિ અયમેત્થ સઙ્ખેપો. વિત્થારો પન પપઞ્ચસૂદનિયં મજ્ઝિમટ્ઠકથાયં (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩૪ આદયો; ૨.૪૨ આદયો) ગહેતબ્બો. **એવં બ્યાખો**તિ એવં વિય ખો. સેસમેત્થ પુબ્બે વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ.

સમનુભાસનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અરિટ્ઠસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. ઉક્ખિત્તસમ્ભોગસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૨૪-૫. નવમે – **અકટાનુધમ્મેના**તિ અનુધમ્મો વુચ્ચતિ આપત્તિયા અદસ્સને વા અપ્પટિકમ્મે વા પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે વા ધમ્મેન વિનયેન સત્થુસાસનેન ઉક્ખિત્તકસ્સ અનુલોમવત્તં દિસ્વા કતા ઓસારણા; સો ઓસારણસઙ્ખાતો અનુધમ્મો યસ્સ ન કતો, અયં અકટાનુધમ્મો નામ, તાદિસેન સદ્ધિન્તિ અત્થો. તેનેવસ્સ પદભાજને ''અકટાનુધમ્મો નામ ઉક્ખિત્તો અનોસારિતો''તિ વુત્તં.

દેતિ વા પટિગ્ગણ્હાતિ વાતિ એકપયોગેન બહુમ્પિ દદતો વા ગણ્હતો વા એકં પાચિત્તિયં. વિચ્છિન્દિત્વા વિચ્છિન્દિત્વા દેન્તસ્સ ચ ગણ્હન્તસ્સ ચ પયોગગણનાય પાચિત્તિયાનિ . સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ઉક્ખિત્તસમ્ભોગસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. કણ્ટકસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૨૮. દસમે – **દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્ન**ન્તિ અરિટ્ઠસ્સ વિય એતસ્સાપિ અયોનિસો ઉમ્મુજ્જન્તસ્સ ઉપ્પન્નં. **નાસેતૂ**તિ એત્થ તિવિધા નાસના – સંવાસનાસના, લિઙ્ગનાસના, દણ્ડકમ્મનાસનાતિ. તત્થ આપત્તિયા અદસ્સનાદીસુ ઉક્ખેપના સંવાસનાસના નામ. ''દૂસકો નાસેતબ્બો (પારા॰ ૬૬) મેત્તિયં ભિક્ખુનિં નાસેથા''તિ (પારા॰ ૩૮૪) અયં લિઙ્ગનાસના નામ. ''અજ્જતગ્ગે તે આવુસો સમણુદ્દેસ ન ચેવ સો ભગવા સત્થા અપદિસિતબ્બો''તિ અયં દણ્ડકમ્મનાસના નામ. અયં ઇધ અધિપ્પેતા. તેનાહ – ''એવઞ્ચ પન ભિક્ખવે નાસેતબ્બો...પે॰... વિનસ્સા''તિ. તત્થ **ચરા**તિ ગચ્છ. **પિરે**તિ પર અમામક. **વિનસ્સા**તિ નસ્સ; યત્થ તે ન પસ્સામ, તત્થ ગચ્છાતિ.

૪૨૯. **ઉપલાપેય્યા**તિ સઙ્ગણ્હેય્ય. **ઉપટ્ઠાપેય્યા**તિ તેન અત્તનો ઉપટ્ઠાનં કારાપેય્ય. સેસં અરિટ્ઠસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

કણ્ટકસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન સપ્પાણકવગ્ગો સત્તમો.

૮. સહધમ્મિકવગ્ગો

૧. સહધમ્મિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૩૪. સહધમ્મિકવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **એતસ્મિં સિક્ખાપદે**તિ એતસ્મિં સિક્ખાપદે યં વુત્તં, તં ન તાવ સિક્ખિસ્સામિ. **આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ પન વાચાય વાચાય આપત્તિ વેદિતબ્બા. **સિક્ખમાનેન ભિક્ખવે ભિક્ખુના**તિ ઓવાદં સિરસા સમ્પટિચ્છિત્વા સિક્ખિતુકામેનેવ હુત્વા આજાનિતબ્બઞ્ચેવ પુચ્છિતબ્બઞ્ચ ઉપપરિક્ખિતબ્બઞ્ચ. સેસમેત્થ દુબ્બચસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ પદત્થતો વેદિતબ્બં. વિનિચ્છયતો ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

સહધમ્મિકસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. વિલેખનસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૩૮. દુતિયે – **વિનયકથં કથેતી**તિ વિનયકથા નામ કપ્પિયાકપ્પિયઆપત્તાનાપત્તિસંવરપહાનપટિસંયુત્તકથા, તં કથેતિ. **વિનયસ્સ વણ્ણં ભાસતી**તિ વિનયસ્સ વણ્ણો નામ પઞ્ચન્નમ્પિ સત્તન્નમ્પિ આપત્તિક્ખન્ધાનં વસેન માતિકં નિક્ખિપિત્વા પદભાજનેન વણ્ણના, તં ભાસતિ. **વિનયપરિયત્તિયા વણ્ણં ભાસતી**તિ વિનયં પરિયાપુણન્તાનં વિનયપરિયત્તિમૂલકં વણ્ણં ગુણં આનિસંસં ભાસતિ. વિનયધરો હિ વિનયપરિયત્તિમૂલકે પઞ્ચાનિસંસે છાનિસંસે સત્તાનિસંસે અટ્ઠાનિસંસે નવાનિસંસે દસાનિસંસે એકાદસાનિસંસે ચ લભતિ તે સબ્બે ભાસતીતિ અત્થો. કતમે પઞ્ચાનિસંસે લભતીતિ? અત્તનો સીલક્ખન્ધસુગુત્તિઆદિકે . વુત્તઞ્હેતં –

''પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, આનિસંસા વિનયધરે પુગ્ગલે – અત્તનો સીલક્ખન્ધો સુગુત્તો હોતિ સુરક્ખિતો, કુક્કુચ્ચપકતાનં પટિસરણં હોતિ, વિસારદો સઙ્ઘમજ્ઝે વોહરતિ, પચ્ચત્થિકે સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હાતિ, સદ્ધમ્મટ્ઠિતિયા પટિપન્નો હોતી''તિ (પરિ॰ ૩૨૫).

કથમસ્સ **અત્તનો સીલક્ખન્ધો સુગુત્તો હોતિ સુરક્ખિતો?** ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ આપત્તિં આપજ્જન્તો **છહાકારેહિ આપજ્જતિ** – અલજ્જિતા, અઞ્ઞાણતા, કુક્કુચ્ચપકતતા, અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતા, કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞિતા, સતિસમ્મોસાતિ.

કથં **અલજ્જિતાય** આપત્તિં આપજ્જતિ? અકપ્પિયભાવં જાનન્તોયેવ મદ્દિત્વા વીતિક્કમં કરોતિ. વુત્તમ્પિ ચેતં –

''સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં આપજ્જતિ, આપત્તિં પરિગૂહતિ;
અગતિગમનઞ્ચ ગચ્છતિ, એદિસો વુચ્ચતિ અલજ્જિપુગ્ગલો''તિ. (પરિ॰ ૩૫૯);

કથં **અઞ્ઞાણતાય** આપજ્જતિ? અઞ્ઞાણપુગ્ગલો હિ મન્દો મોમૂહો કત્તબ્બાકત્તબ્બં અજાનન્તો અકત્તબ્બં કરોતિ, કત્તબ્બં વિરાધેતિ; એવં અઞ્ઞાણતાય આપજ્જતિ.

કથં **કુક્કુચ્ચપકતતાય** આપજ્જતિ? કપ્પિયાકપ્પિયં નિસ્સાય કુક્કુચ્ચે ઉપ્પન્ને વિનયધરં પુચ્છિત્વા કપ્પિયઞ્ચે કત્તબ્બં સિયા, અકપ્પિયઞ્ચે ન કત્તબ્બં, અયં પન ''વટ્ટતી''તિ મદ્દિત્વા વીતિક્કમતિયેવ; એવં કુક્કુચ્ચપકતતાય આપજ્જતિ.

કથં **અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતાય** આપજ્જતિ? અચ્છમંસં સૂકરમંસન્તિ ખાદતિ, દીપિમંસં મિગમંસન્તિ ખાદતિ, અકપ્પિયભોજનં કપ્પિયભોજનન્તિ ભુઞ્જતિ, વિકાલે કાલસઞ્ઞાય ભુઞ્જતિ, અકપ્પિયપાનકં કપ્પિયપાનકન્તિ પિવતિ; એવં અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતાય આપજ્જતિ.

કથં **કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞિતાય** આપજ્જતિ? સૂકરમંસં અચ્છમંસન્તિ ખાદતિ, મિગમંસં દીપિમંસન્તિ ખાદતિ, કપ્પિયભોજનં અકપ્પિયભોજનન્તિ ભુઞ્જતિ, કાલે વિકાલસઞ્ઞાય ભુઞ્જતિ, કપ્પિયપાનકં અકપ્પિયપાનકન્તિ પિવતિ; એવં કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞિતાય આપજ્જતિ.

કથં **સતિસમ્મોસાય** આપજ્જતિ? સહસેય્યચીવરવિપ્પવાસભેસજ્જચીવરકાલાતિક્કમનપચ્ચયા આપત્તિઞ્ચ સતિસમ્મોસાય આપજ્જતિ; એવમિધેકચ્ચો ભિક્ખુ ઇમેહિ **છહાકારેહિ આપત્તિં** આપજ્જતિ.

વિનયધરો પન ઇમેહિ **છહાકારેહિ આપત્તિં નાપજ્જતિ**. કથં **લજ્જિતાય** નાપજ્જતિ? સો હિ ''પસ્સથ ભો, અયં કપ્પિયાકપ્પિયં જાનન્તોયેવ પણ્ણત્તિવીતિક્કમં કરોતી''તિ ઇમં પરૂપવાદં રક્ખન્તોપિ નાપજ્જતિ; એવં લજ્જિતાય નાપજ્જતિ. સહસા આપન્નમ્પિ દેસનાગામિનિં દેસેત્વા વુટ્ઠાનગામિનિયા વુટ્ઠહિત્વા સુદ્ધન્તે પતિટ્ઠાતિ. તતો –

''સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં ન આપજ્જતિ, આપત્તિં ન પરિગૂહતિ;
અગતિગમનઞ્ચ ન ગચ્છતિ, એદિસો વુચ્ચતિ લજ્જિપુગ્ગલો''તિ. (પરિ॰ ૩૫૯)

ઇમસ્મિં લજ્જિભાવે પતિટ્ઠિતોવ હોતિ.

કથં **ઞાણતાય** નાપજ્જતિ? સો હિ કપ્પિયાકપ્પિયં જાનાતિ, તસ્મા કપ્પિયમેવ કરોતિ, અકપ્પિયં ન કરોતિ; એવં ઞાણતાય નાપજ્જતિ.

કથં **અકુક્કુચ્ચપકતતાય** નાપજ્જતિ? સો હિ કપ્પિયાકપ્પિયં નિસ્સાય કુક્કુચ્ચે ઉપ્પન્ને વત્થું ઓલોકેત્વા માતિકં પદભાજનં અન્તરાપત્તિં આપત્તિં અનાપત્તિઞ્ચ ઓલોકેત્વા કપ્પિયઞ્ચે હોતિ કરોતિ, અકપ્પિયઞ્ચે ન કરોતિ; એવં અકુક્કુચ્ચપકતતાય નાપજ્જતિ.

કથં **અકપ્પિયાદિસઞ્ઞિતાય** નાપજ્જતિ? સો હિ કપ્પિયાકપ્પિયં જાનાતિ, તસ્મા અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞી ન હોતિ, કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞી ન હોતિ; સુપ્પતિટ્ઠિતા ચસ્સ સતિ હોતિ, અધિટ્ઠાતબ્બં અધિટ્ઠેતિ, વિકપ્પેતબ્બં વિકપ્પેતિ. ઇતિ ઇમેહિ છહાકારેહિ આપત્તિં નાપજ્જતિ. આપત્તિં અનાપજ્જન્તો અખણ્ડસીલો હોતિ પરિસુદ્ધસીલો; એવમસ્સ અત્તનો સીલક્ખન્ધો સુગુત્તો હોતિ સુરક્ખિતો.

કથં **કુક્કુચ્ચપકતાનં પટિસરણં હોતિ?** તિરોરટ્ઠેસુ તિરોજનપદેસુ ચ ઉપ્પન્નકુક્કુચ્ચા ભિક્ખૂ ''અસુકસ્મિં કિર વિહારે વિનયધરો વસતી''તિ દૂરતોપિ તસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા કુક્કુચ્ચં પુચ્છન્તિ, સો તેહિ કતસ્સ કમ્મસ્સ વત્થું ઓલોકેત્વા આપત્તાનાપત્તિગરુકલહુકાદિભેદં સલ્લક્ખેત્વા દેસનાગામિનિં દેસાપેત્વા વુટ્ઠાનગામિનિયા વુટ્ઠાપેત્વા સુદ્ધન્તે પતિટ્ઠાપેતિ; એવં કુક્કુચ્ચપકતાનં પટિસરણં હોતિ.

વિસારદો સઙ્ઘમજ્ઝે વોહરતીતિ અવિનયધરસ્સ હિ સઙ્ઘમજ્ઝે કથેન્તસ્સ ભયં સારજ્જં ઓક્કમતિ, વિનયધરસ્સ તં ન હોતિ. કસ્મા? ''એવં કથેન્તસ્સ દોસો હોતિ; એવં ન દોસો''તિ ઞત્વા કથનતો.

પચ્ચત્થિકે સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હાતીતિ એત્થ દ્વિધા પચ્ચત્થિકા નામ – અત્તપચ્ચત્થિકા ચ સાસનપચ્ચત્થિકા ચ. તત્થ મેત્તિયભુમ્મજકા ચ ભિક્ખૂ વડ્ઢો ચ લિચ્છવી અમૂલકેન અન્તિમવત્થુના ચોદેસું, ઇમે અત્તપચ્ચત્થિકા નામ. યે વા પનઞ્ઞેપિ દુસ્સીલા પાપધમ્મા, સબ્બે તે અત્તપચ્ચત્થિકા. વિપરીતદસ્સના પન અરિટ્ઠભિક્ખુકણ્ટકસામણેરવેસાલિકવજ્જિપુત્તકા પરૂપહારઅઞ્ઞાણકઙ્ખાપરવિતરણાદિવાદા મહાસઙ્ઘિકાદયો ચ અબુદ્ધસાસનં ''બુદ્ધસાસન''ન્તિ વત્વા કતપગ્ગહા સાસનપચ્ચત્થિકા નામ. તે સબ્બેપિ સહધમ્મેન સકારણેન વચનેન યથા તં અસદ્ધમ્મં પતિટ્ઠાપેતું ન સક્કોન્તિ, એવં સુનિગ્ગહિતં કત્વા નિગ્ગણ્હાતિ.

સદ્ધમ્મટ્ઠિતિયા પટિપન્નો હોતીતિ એત્થ પન તિવિધો સદ્ધમ્મો પરિયત્તિપટિપત્તિઅધિગમવસેન. તત્થ તેપિટકં બુદ્ધવચનં **પરિયત્તિસદ્ધમ્મો** નામ. તેરસ ધુતઙ્ગગુણા ચુદ્દસ ખન્ધકવત્તાનિ દ્વેઅસીતિ મહાવત્તાનીતિ અયં **પટિપત્તિસદ્ધમ્મો** નામ. ચત્તારો મગ્ગા ચ ફલાનિ ચાતિ અયં **અધિગમસદ્ધમ્મો** નામ.

તત્થ કેચિ થેરા ''યો વો, આનન્દ, મયા ધમ્મો ચ વિનયો ચ દેસિતો પઞ્ઞત્તો, સો વો મમચ્ચયેન સત્થા''તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૧૬) ઇમિના સુત્તેન ''**સાસનસ્સ પરિયત્તિ મૂલ**''ન્તિ વદન્તિ. કેચિ થેરા ''ઇમે ચ સુભદ્દ ભિક્ખૂ સમ્મા વિહરેય્યું, અસુઞ્ઞો લોકો અરહન્તેહિ અસ્સા''તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૧૪) ઇમિના સુત્તેન ''**સાસનસ્સ પટિપત્તિમૂલ**''ન્તિ વત્વા ''યાવ પઞ્ચ ભિક્ખૂ સમ્મા પટિપન્ના સંવિજ્જન્તિ, તાવ સાસનં ઠિતં હોતી''તિ આહંસુ. ઇતરે પન થેરા પરિયત્તિયા અન્તરહિતાય સુપ્પટિપન્નસ્સપિ ધમ્માભિસમયો નત્થી''તિ આહંસુ. સચે પઞ્ચ ભિક્ખૂ ચત્તારિ પારાજિકાનિ રક્ખણકા હોન્તિ, તે સદ્ધે કુલપુત્તે પબ્બાજેત્વા પચ્ચન્તિમે જનપદે ઉપસમ્પાદેત્વા દસવગ્ગં ગણં પૂરેત્વા મજ્ઝિમે જનપદેપિ ઉપસમ્પદં કરિસ્સન્તિ, એતેનુપાયેન વીસતિવગ્ગગણં સઙ્ઘં પૂરેત્વા અત્તનોપિ અબ્ભાનકમ્મં કત્વા સાસનં વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં ગમયિસ્સન્તિ. એવમયં વિનયધરો તિવિધસ્સાપિ સદ્ધમ્મસ્સ ચિરટ્ઠિતિયા પટિપન્નો હોતીતિ એવમયં વિનયધરો ઇમે તાવ પઞ્ચાનિસંસે પટિલભતીતિ વેદિતબ્બો.

કતમે છ આનિસંસે લભતીતિ? તસ્સાધેય્યો ઉપોસથો, પવારણા, સઙ્ઘકમ્મં, પબ્બજ્જા, ઉપસમ્પદા, નિસ્સયં દેતિ સામણેરં ઉપટ્ઠાપેતિ.

યે ઇમે ચાતુદ્દસિકો, પન્નરસિકો, સામગ્ગિઉપોસથો, સઙ્ઘે ઉપોસથો, ગણે પુગ્ગલે ઉપોસથો, સુત્તુદ્દેસો, પારિસુદ્ધિ, અધિટ્ઠાનઉપોસથોતિ નવ ઉપોસથા, સબ્બે તે વિનયધરાયત્તા.

યાપિ ચ ઇમા ચાતુદ્દસિકા પન્નરસિકા, સામગ્ગિપવારણા, સઙ્ઘે પવારણા ગણે પુગ્ગલે પવારણા, તેવાચિકા, દ્વેવાચિકા, સમાનવસ્સિકા પવારણાતિ નવ પવારણાયો, તાપિ વિનયધરાયત્તા એવ, તસ્સ સન્તકા, સો તાસં સામી.

યાનિપિ ઇમાનિ અપલોકનકમ્મં ઞત્તિકમ્મં ઞત્તિદુતિયકમ્મં ઞત્તિચતુત્થકમ્મન્તિ ચત્તારિ સઙ્ઘકમ્માનિ, તાનિ વિનયધરાયત્તાનિ.

યાપિ ચાયં ઉપજ્ઝાયેન હુત્વા કુલપુત્તાનં પબ્બજ્જા ચ ઉપસમ્પદા ચ કાતબ્બા, અયમ્પિ વિનયધરાયત્તાવ. ન હિ અઞ્ઞો દ્વિપિટકધરોપિ એતં કાતું લભતિ. સો એવ નિસ્સયં દેતિ, સામણેરં ઉપટ્ઠાપેતિ. અઞ્ઞો નેવ નિસ્સયં દાતું લભતિ, ન સામણેરં ઉપટ્ઠાપેતું. સામણેરૂપટ્ઠાનં પચ્ચાસીસન્તો પન વિનયધરસ્સ સન્તિકે ઉપજ્ઝં ગાહાપેત્વા વત્તપટિપત્તિં સાદિતું લભતિ. એત્થ ચ નિસ્સયદાનઞ્ચેવ સામણેરૂપટ્ઠાનઞ્ચ એકમઙ્ગં.

ઇતિ ઇમેસુ છસુ આનિસંસેસુ એકેન સદ્ધિં પુરિમા પઞ્ચ છ હોન્તિ, દ્વીહિ સદ્ધિં સત્ત, તીહિ સદ્ધિં અટ્ઠ, ચતૂહિ સદ્ધિં નવ, પઞ્ચહિ સદ્ધિં દસ, સબ્બેહિ પેતેહિ સદ્ધિં એકાદસાતિ એવં વિનયધરો પુગ્ગલો પઞ્ચ છ સત્ત અટ્ઠ નવ દસ એકાદસ ચ આનિસંસે લભતીતિ

વેદિતબ્બો. એવં ભગવા ઇમે આનિસંસે દસ્સેન્તો વિનયપરિયત્તિયા વણ્ણં ભાસતીતિ વેદિતબ્બો.

આદિસ્સ આદિસ્સાતિ પુનપ્પુનં વવત્થપેત્વા વિસું વિસું કત્વા. **આયસ્મતો ઉપાલિસ્સ વણ્ણં ભાસતી**તિ વિનયપરિયત્તિં નિસ્સાય ઉપાલિત્થેરસ્સ ગુણં ભાસતિ થોમેતિ પસંસતિ. કસ્મા? અપ્પેવ નામ મમ વણ્ણનં સુત્વાપિ ભિક્ખૂ ઉપાલિસ્સ સન્તિકે વિનયં ઉગ્ગહેતબ્બં પરિયાપુણિતબ્બં મઞ્ઞેય્યું, એવમિદં સાસનં અદ્ધનિયં ભવિસ્સતિ, પઞ્ચવસ્સસહસ્સાનિ પવત્તિસ્સતીતિ.

તેધ બહૂ ભિક્ખૂતિ તે ઇમં ભગવતો વણ્ણનં સુત્વા ''ઇમે કિરાનિસંસે નેવ સુત્તન્તિકા ન આભિધમ્મિકા લભન્તી''તિ યથાપરિકિત્તિતાનિસંસાધિગમે ઉસ્સાહજાતા બહૂ ભિક્ખૂ થેરા ચ નવા ચ મજ્ઝિમા ચ આયસ્મતો ઉપાલિસ્સ સન્તિકે વિનયં પરિયાપુણન્તીતિ અયમેત્થ અત્થો. **ઇધા**તિ નિપાતમત્તમેવ.

૪૩૯-૪૦. **ઉદ્દિસ્સમાને**તિ આચરિયેન અન્તેવાસિકસ્સ ઉદ્દિસ્સમાને, સો પન યસ્મા આચરિયે અત્તનો રુચિયા ઉદ્દિસન્તે વા આચરિયં યાચિત્વા અન્તેવાસિકેન ઉદ્દિસાપેન્તે વા યો નં ધારેતિ, તસ્મિં સજ્ઝાયં કરોન્તે વા ઉદ્દિસ્સમાનો નામ હોતિ, તસ્મા ''ઉદ્દિસન્તે વા ઉદ્દિસાપેન્તે વા સજ્ઝાયં વા કરોન્તે''તિ પદભાજનં વુત્તં. **ખુદ્દાનુખુદ્દકેહી**તિ ખુદ્દકેહિ ચ અનુખુદ્દકેહિ ચ. **યાવદેવા**તિ તેસં સંવત્તનમરિયાદપરિચ્છેદવચનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – એતાનિ હિ યે ઉદ્દિસન્તિ, ઉદ્દિસાપેન્તિ સજ્ઝાયન્તિ વા, તેસં તાવ સંવત્તન્તિ યાવ ''કપ્પતિ નુ ખો, ન કપ્પતિ નુ ખો''તિ કુક્કુચ્ચસઙ્ખાતો વિપ્પટિસારો વિહેસા વિચિકિચ્છાસઙ્ખાતો મનોવિલેખો ચ ઉપ્પજ્જતિયેવ. અથ વા **યાવદેવા**તિ અતિસયવવત્થાપનં; તસ્સ સંવત્તન્તીતિ ઇમિના સમ્બન્ધો, કુક્કુચ્ચાય વિહેસાય વિલેખાય અતિવિય સંવત્તન્તિયેવાતિ વુત્તં હોતિ. **ઉપસમ્પન્નસ્સ વિનયં વિવણ્ણેતી**તિ ઉપસમ્પન્નસ્સ સન્તિકે તસ્સ તસ્મિં વિમતિં ઉપ્પાદેતુકામો વિનયં વિવણ્ણેતિ નિન્દતિ ગરહતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

વિલેખનસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. મોહનસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૪૪. તતિયે – **અન્વદ્ધમાસ**ન્તિ અનુપટિપાટિયા અદ્ધમાસે અદ્ધમાસે; યસ્મા પન સો ઉપોસથદિવસે ઉદ્દિસિયતિ, તસ્મા ''અનુપોસથિક''ન્તિ પદભાજને વુત્તં. **ઉદ્દિસ્સમાને**તિ ઉદ્દિસિયમાને . યસ્મા પન સો પાતિમોક્ખુદ્દેસકે ઉદ્દિસન્તે ઉદ્દિસિયમાનો નામ હોતિ, તસ્મા ''ઉદ્દિસન્તે''તિ પદભાજને વુત્તં. **યઞ્ચ તત્થ આપત્તિં આપન્નો**તિ તસ્મિં અનાચારે ચિણ્ણે યં આપત્તિં આપન્નો. **યથાધમ્મો કારેતબ્બો**તિ અઞ્ઞાણેન આપન્નત્તા તસ્સા આપત્તિયા મોક્ખો નત્થિ, યથા પન ધમ્મો ચ વિનયો ચ ઠિતો, તથા કારેતબ્બો. દેસનાગામિનિઞ્ચે આપન્નો હોતિ, દેસાપેતબ્બો, વુટ્ઠાનગામિનિઞ્ચે, વુટ્ઠાપેતબ્બોતિ અત્થો. **સાધુક**ન્તિ સુટ્ઠુ. **અટ્ઠિંકત્વા**તિ અત્થિકભાવં કત્વા; અત્થિકો હુત્વાતિ વુત્તં હોતિ.

૪૪૭. **ધમ્મકમ્મે**તિઆદીસુ મોહારોપનકમ્મં અધિપ્પેતં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

મોહનસિક્ખાપદં તતિયં.

૪. પહારસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૪૯. ચતુત્થે – **પહારં દેન્તી**તિ ''આવુસો પીઠકં પઞ્ઞપેથ, પાદધોવનં આહરથા''તિઆદીનિ વત્વા તથા અકરોન્તાનં પહારં દેન્તિ.

૪૫૧. **પહારં દેતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ પહરિતુકામતાય પહારે દિન્ને સચેપિ મરતિ પાચિત્તિયમેવ. પહારેન હત્થો વા પાદો વા ભિજ્જતિ, સીસં વા ભિન્નં હોતિ, પાચિત્તિયમેવ. ''યથાયં સઙ્ઘમજ્ઝે ન વિરોચતિ, તથા નં કરોમી''તિ એવં વિરૂપકરણાધિપ્પાયેન કણ્ણં વા નાસં વા છિન્દતિ, દુક્કટં.

૪૫૨. **અનુપસમ્પન્નસ્સા**તિ ગહટ્ઠસ્સ વા પબ્બજિતસ્સ વા ઇત્થિયા વા પુરિસસ્સ વા અન્તમસો તિરચ્છાનગતસ્સાપિ પહારં દેતિ, દુક્કટં. સચે પન રત્તચિત્તો ઇત્થિં પહરતિ, સઙ્ઘાદિસેસો.

૪૫૩. **કેનચિ વિહેઠિયમાનો**તિ મનુસ્સેન વા તિરચ્છાનગતેન વા વિહેઠિયમાનો. **મોક્ખાધિપ્પાયો**તિ તતો અત્તનો મોક્ખં પત્થયમાનો. **પહારં દેતી**તિ કાયકાયપટિબદ્ધનિસ્સગ્ગિયાનં અઞ્ઞતરેન પહારં દેતિ, અનાપત્તિ. સચેપિ અન્તરામગ્ગે ચોરં વા પચ્ચત્થિકં વા વિહેઠેતુકામં દિસ્વા ''ઉપાસક, એત્થેવ તિટ્ઠ, મા આગમી''તિ વત્વા વચનં અનાદિયિત્વા આગચ્છન્તં ''ગચ્છ રે''તિ મુગ્ગરેન વા સત્થકેન વા પહરિત્વા યાતિ, સો ચે તેન પહારેન મરતિ, અનાપત્તિયેવ. વાળમિગેસુપિ એસેવ નયો. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ પનસ્સ પઠમપારાજિકસદિસાનિ, ઇદં પન દુક્ખવેદનન્તિ.

પહારસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. તલસત્તિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૫૪. પઞ્ચમે – **તલસત્તિકં ઉગ્ગિરન્તી**તિ પહારદાનાકારં દસ્સેત્વા કાયમ્પિ કાયપટિબદ્ધમ્પિ ઉચ્ચારેન્તિ. **તે પહારસમુચ્ચિતા રોદન્તી**તિ તે પહારપરિચિતા પુબ્બેપિ લદ્ધપહારત્તા ઇદાનિ ચ પહારં દસ્સન્તીતિ મઞ્ઞમાના રોદન્તીતિ અત્થો. ''પહારસ્સ મુચ્ચિતા''તિપિ સજ્ઝાયન્તિ, તત્થ ''પહારસ્સ ભીતા''તિ અત્થો.

૪૫૭. **ઉગ્ગિરતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ સચે ઉગ્ગિરિત્વા વિરદ્ધો પહારં દેતિ, અવસ્સં ધારેતું અસક્કોન્તસ્સ પહારો સહસા પતતિ, ન પહરિતુકામતાય દિન્નત્તા દુક્કટં. તેન પહારેન હત્થાદીસુ યંકિઞ્ચિ ભિજ્જતિ, દુક્કટમેવ.

૪૫૮. **મોક્ખાધિપ્પાયો તલસત્તિકં ઉગ્ગિરતી**તિ એત્થ પુબ્બે વુત્તેસુ વત્થૂસુ પુરિમનયેનેવ તલસત્તિકં ઉગ્ગિરન્તસ્સ અનાપત્તિ. સચેપિ વિરજ્ઝિત્વા પહારં દેતિ, અનાપત્તિયેવ. સેસં પુરિમસદિસમેવ સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

તલસત્તિકસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. અમૂલકસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૫૯. છટ્ઠે – **અનુદ્ધંસેન્તી**તિ તે કિર સયં આકિણ્ણદોસત્તા ''એવં ભિક્ખૂ અમ્હે નેવ ચોદેસ્સન્તિ, ન સારેસ્સન્તી''તિ અત્તપરિત્તાણં કરોન્તા પટિકચ્ચેવ ભિક્ખૂ અમૂલકેન સઙ્ઘાદિસેસેન ચોદેન્તિ. સેસમેત્થ તેરસકમ્હિ અમૂલકસિક્ખાપદે વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અમૂલકસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. સઞ્ચિચ્ચસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૬૪. સત્તમે – **ઉપદહન્તી**તિ ઉપ્પાદેન્તિ. **કુક્કુચ્ચં ઉપદહતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ વાચાય વાચાય આપત્તિ. **અનુપસમ્પન્નસ્સા**તિ સામણેરસ્સ . માતુગામેન સદ્ધિં રહો મઞ્ઞે તયા નિસિન્નં નિપન્નં ભુત્તં પીતં, સઙ્ઘમજ્ઝે ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કતન્તિઆદિના નયેન કુક્કુચ્ચં ઉપદહતિ, વાચાય વાચાય દુક્કટં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિપિ અમૂલકસદિસાનેવાતિ.

સઞ્ચિચ્ચસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. ઉપસ્સુતિસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૭૧. અટ્ઠમે – **અધિકરણજાતાન**ન્તિ એતેહિ ભણ્ડનાદીહિ ઉપ્પન્નવિવાદાધિકરણાનં. **ઉપસ્સુતિ**ન્તિ સુતિસમીપં; યત્થ ઠત્વા સક્કા હોતિ તેસં વચનં સોતું, તત્થાતિ અત્થો. **ગચ્છતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ એત્થ પદવારે પદવારે દુક્કટં. **મન્તેન્તા**ન્તિ અઞ્ઞેન સદ્ધિં અઞ્ઞસ્મિં મન્તયમાને; ''મન્તેન્તે''તિ વા પાઠો, અયમેવત્થો.

૪૭૩. વૂપસમિસ્સામીતિ ઉપસમં ગમિસ્સામિ, કલહં ન કરિસ્સામિ. **અત્તાનં પરિમોચેસ્સામી**તિ મમ અકારકભાવં કથેત્વા અત્તાનં મોચેસ્સામિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

થેય્યસત્થસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, સિયા કિરિયં સોતુકામતાય ગમનવસેન, સિયા અકિરિયં ઠિતટ્ઠાનં આગન્ત્વા મન્તયમાનાનં અજાનાપનવસેન, રૂપિયં અઞ્ઞવાદકં ઉપસ્સુતીતિ ઇમાનિ હિ તીણિ સિક્ખાપદાનિ એકપરિચ્છેદાનિ, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

ઉપસ્સુતિસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. કમ્મપટિબાહનસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૭૪. નવમે – **સચે ચ મયં જાનેય્યામા**તિ સચે મયં જાનેય્યામ; ચકારો પન નિપાતમત્તમેવ. **ધમ્મિકાનન્તિ** ધમ્મેન વિનયેન સત્થુસાસનેન કતત્તા ધમ્મા એતેસુ અત્થીતિ ધમ્મિકાનિ; તેસં ધમ્મિકાનં ચતુન્નં સઙ્ઘકમ્માનં. **ખિય્યતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ વાચાય વાચાય પાચિત્તિયં . સેસં ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

કમ્મપટિબાહનસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. છન્દંઅદત્વાગમનસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૮૧. દસમે – **વત્થુ વા આરોચિતન્તિ** ચોદકેન ચ ચુદિતકેન ચ અત્તનો કથા કથિતા, અનુવિજ્જકો સમ્મતો, એત્તાવતાપિ વત્થુમેવ આરોચિતં હોતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં , અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

છન્દં અદત્વા ગમનસિક્ખાપદં દસમં.

૧૧. દુબ્બલસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૮૪. એકાદસમે – **યથામિત્તતા**તિ યથામિત્તતાય; યો યો મિત્તો, તસ્સ તસ્સ દેતીતિ વુત્તં હોતિ. એસ નયો સબ્બપદેસુ. સેસં ઉજ્ઝાપનકાદીસુ વુત્તનયત્તા ઉત્તાનત્થમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દુબ્બલસિક્ખાપદં એકાદસમં.

૧૨. પરિણામનસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૮૯. દ્વાદસમે – યં વત્તબ્બં સિયા, તં સબ્બં તિંસકે પરિણામનસિક્ખાપદે વુત્તનયમેવ. અયમેવ હિ વિસેસો – તત્થ અત્તનો પરિણામિતત્તા નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, ઇધ પુગ્ગલસ્સ પરિણામિતત્તા સુદ્ધિકપાચિત્તિયન્તિ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પરિણામનસિક્ખાપદં દ્વાદસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન સહધમ્મિકવગ્ગો અટ્ઠમો.

૯. રતનવગ્ગો

૧. અન્તેપુરસિક્ખાપદવણ્ણના

૪૯૪. રાજવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **ઓરકો**તિ પરિત્તકો. **ઉપરિપાસાદવરગતો**તિ પાસાદવરસ્સ ઉપરિગતો. **અય્યાનં વાહસા**તિ અય્યાનં કારણા; તેહિ જાનાપિતત્તા જાનામીતિ વુત્તં હોતિ.

૪૯૭. **પિતરં પત્થેતી**તિ અન્તરં પસ્સિત્વા ઘાતેતું ઇચ્છતિ. **રાજન્તેપુરં હત્થિસમ્મદ્દ**ન્તિઆદીસુ હત્થીહિ સમ્મદ્દો એત્થાતિ **હત્થિસમ્મદ્દં**; હત્થિસમ્બાધન્તિ અત્થો. **અસ્સરથસમ્મદ્દપદે**પિ એસેવ નયો. ‘‘સમ્મત્ત’’ન્તિ કેચિ પઠન્તિ, તં ન ગહેતબ્બં. ‘‘રઞ્ઞો અન્તેપુરે હત્થિસમ્મદ્દ’’ન્તિપિ પાઠો, તત્થ હત્થીનં સમ્મદ્દં હત્થિસમ્મદ્દન્તિ અત્થો, રઞ્ઞો અન્તેપુરે હત્થિસમ્મદ્દો અત્થીતિ વુત્તં હોતિ. એસ નયો સેસપદેસુપિ. **રજનીયાની**તિ તસ્મિં અન્તેપુરે એદિસાનિ રૂપાદીનિ.

૪૯૮. **મુદ્ધાવસિત્તસ્સા**તિ મુદ્ધનિ અવસિત્તસ્સ. અનિક્ખન્તો રાજા ઇતોતિ અનિક્ખન્તરાજકં, તસ્મિં **અનિક્ખન્તરાજકે**; સયનિઘરેતિ અત્થો. રતનં વુચ્ચતિ મહેસી, નિગ્ગતન્તિ નિક્ખન્તં, અનિગ્ગતં રતનં ઇતોતિ અનિગ્ગતરતનકં, તસ્મિં **અનિગ્ગતરતનકે**; સયનિઘરેતિ અત્થો. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

અન્તેપુરસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. રતનસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૦૨-૩. દુતિયે – **વિસ્સરિત્વા**તિ પમુસ્સિત્વા. **પુણ્ણપત્તં** નામ સતતો પઞ્ચ કહાપણા. **ક્યાહં કરિસ્સામી**તિ કિં અહં કરિસ્સામિ. **આભરણં ઓમુઞ્ચિત્વા**તિ મહાલતં નામ નવકોટિઅગ્ઘનકં અલઙ્કારં અપનેત્વા.

૫૦૪. **અન્તેવાસી**તિ પરિચારકો.

૫૦૬. **અપરિક્ખિત્તસ્સ ઉપચારો**તિ એત્થ ઉપચારો નામ આરામસ્સ દ્વે લેડ્ડુપાતા – ‘‘આવસથસ્સ પન સુપ્પપાતો વા મુસલપાતો વા’’તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. **ઉગ્ગણ્હાતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ જાતરૂપરજતં અત્તનો અત્થાય ઉગ્ગણ્હન્તસ્સ વા ઉગ્ગણ્હાપેન્તસ્સ વા નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, સઙ્ઘગણપુગ્ગલચેતિયનવકમ્માનં અત્થાય દુક્કટં, અવસેસં મુત્તાદિરતનં અત્તનો વા સઙ્ઘાદીનં વા અત્થાય ઉગ્ગણ્હન્તસ્સ વા ઉગ્ગણ્હાપેન્તસ્સ વા દુક્કટં. કપ્પિયવત્થુ વા અકપ્પિયવત્થુ વા હોતુ, અન્તમસો માતુ કણ્ણપિળન્ધનતાળપણ્ણમ્પિ ગિહિસન્તકં ભણ્ડાગારિકસીસેન પટિસામેન્તસ્સ પાચિત્તિયમેવ.

સચે પન માતાપિતૂનં સન્તકં અવસ્સં પટિસામેતબ્બં કપ્પિયભણ્ડં હોતિ, અત્તનો અત્થાય ગહેત્વા પટિસામેતબ્બં. ‘‘ઇદં પટિસામેત્વા દેહી’’તિ વુત્તે પન ‘‘ન વટ્ટતી’’તિ પટિક્ખિપિતબ્બં. સચે ‘‘પટિસામેહી’’તિ પાતેત્વા ગચ્છન્તિ, પલિબોધો નામ હોતિ, પટિસામેતું વટ્ટતિ. વિહારે કમ્મં કરોન્તા વડ્ઢકીઆદયો વા રાજવલ્લભા વા અત્તનો ઉપકરણભણ્ડં વા સયનભણ્ડં વા ‘‘પટિસામેત્વા દેથા’’તિ વદન્તિ, છન્દેનપિ ભયેનપિ ન કાતબ્બમેવ, ગુત્તટ્ઠાનં પન દસ્સેતું વટ્ટતિ. બલક્કારેન પાતેત્વા ગતેસુ ચ પટિસામેતું વટ્ટતિ.

અજ્ઝારામે વા અજ્ઝાવસથે વાતિ એત્થ સચે મહાવિહારસદિસો મહારામો હોતિ, તત્થ પાકારપરિક્ખિત્તે પરિવેણે યત્થ ભિક્ખૂહિ વા સામણેરેહિ વા ગહિતં ભવિસ્સતીતિ સઙ્કા ઉપ્પજ્જતિ, તાદિસે એવ ઠાને ઉગ્ગણ્હિત્વા વા ઉગ્ગણ્હાપેત્વા વા ઠપેતબ્બં. મહાબોધિદ્વારકોટ્ઠકઅમ્બઙ્ગણસદિસેસુ પન મહાજનસઞ્ચરણટ્ઠાનેસુ ન ગહેતબ્બં, પલિબોધો ન હોતિ. કુરુન્દિયં પન વુત્તં ‘‘એકો મગ્ગં ગચ્છન્તો નિમનુસ્સટ્ઠાને કિઞ્ચિ ભણ્ડં પસ્સતિ, આકિણ્ણમનુસ્સેપિ જાતે મનુસ્સા તમેવ ભિક્ખું આસઙ્કન્તિ, તસ્મા મગ્ગા ઓક્કમ્મ નિસીદિતબ્બં. સામિકેસુ આગતેસુ તં આચિક્ખિતબ્બં. સચે સામિકે ન પસ્સતિ પતિરૂપં કરિસ્સતી’’તિ.

રૂપેન વા નિમિત્તેન વા સઞ્ઞાણં કત્વાતિ એત્થ રૂપં નામ અન્તોભણ્ડિકાય ભણ્ડં; તસ્મા ભણ્ડિકં મુઞ્ચિત્વા ગણેત્વા એત્તકા કહાપણા વા જાતરૂપરજતં વાતિ સલ્લક્ખેતબ્બં. **નિમિત્ત**ન્તિ લઞ્છનાદિ; તસ્મા લઞ્છિતાય ભણ્ડિકાય મત્તિકાલઞ્છનન્તિ વા લાખાલઞ્છનન્તિ વા નીલપિલોતિકાય ભણ્ડિકા કતાતિ વા સેતપિલોતિકાય કતાતિ વા એવમાદિ સબ્બં સલ્લક્ખેતબ્બં.

ભિક્ખૂ પતિરૂપાતિ લજ્જિનો કુક્કુચ્ચકા. લોલજાતિકાનઞ્હિ હત્થે ઠપેતું ન લભતિ. યો પન નેવ તમ્હા આવાસા પક્કમતિ, ન સામિકે પસ્સતિ, તેનાપિ અત્તનો ચીવરાદિમૂલં ન કાતબ્બં; થાવરં પન સેનાસનં વા ચેતિયં વા પોક્ખરણી વા કારેતબ્બા. સચે દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન સામિકો આગચ્છતિ, ''ઉપાસક તવ સન્તકેન ઇદં નામ કતં, અનુમોદાહી''તિ વત્તબ્બો. સચે અનુમોદતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં; નો ચે અનુમોદતિ, ''મમ ધનં દેથા''તિ ચોદેતિયેવ, અઞ્ઞં સમાદપેત્વા દાતબ્બં.

૫૦૭. રતનસમ્મતં વિસ્સાસં ગણ્હાતીતિઆદીસુ આમાસમેવ સન્ધાય વુત્તં. અનામાસં ન વટ્ટતિયેવ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

રતનસિક્ખાપદં દુતિયં.

૩. વિકાલગામપ્પવિસનસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૦૮. તતિયે – **તિરચ્છાનકથ**ન્તિ અરિયમગ્ગસ્સ તિરચ્છાનભૂતં કથં. **રાજકથ**ન્તિ રાજપટિસંયુત્તં કથં. **ચોરકથા**દીસુપિ એસેવ નયો.

૫૧૨. સન્તં ભિક્ખુન્તિ એત્થ યં વત્તબ્બં , તં ચારિત્તસિક્ખાપદે વુત્તમેવ. સચે સમ્બહુલા કેનચિ કમ્મેન ગામં પવિસન્તિ, ''વિકાલે ગામપ્પવેસનં આપુચ્છામી''તિ સબ્બેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞં આપુચ્છિતબ્બં. તસ્મિં ગામે તં કમ્મં ન સમ્પજ્જતીતિ અઞ્ઞં ગામં ગચ્છન્તિ, ગામસતમ્પિ હોતુ, પુન આપુચ્છનકિચ્ચં નત્થિ. સચે પન ઉસ્સાહં પટિપ્પસ્સમ્ભેત્વા વિહારં ગચ્છન્તા અન્તરા અઞ્ઞં ગામં પવિસિતુકામા હોન્તિ, પુન આપુચ્છિતબ્બમેવ.

કુલઘરે વા આસનસાલાય વા ભત્તકિચ્ચં કત્વા તેલભિક્ખાય વા સપ્પિભિક્ખાય વા ચરિતુકામો હોતિ, સચે પસ્સે ભિક્ખુ અત્થિ, આપુચ્છિત્વા ગન્તબ્બં. અસન્તે નત્થીતિ ગન્તબ્બં. વીથિં ઓતરિત્વા ભિક્ખું પસ્સતિ, આપુચ્છનકિચ્ચં નત્થિ, અનાપુચ્છિત્વાપિ ચરિતબ્બમેવ. ગામમજ્ઝેન મગ્ગો હોતિ, તેન ગચ્છન્તસ્સ તેલાદિભિક્ખાય ચરિસ્સામીતિ ચિત્તે ઉપ્પન્ને સચે પસ્સે ભિક્ખુ અત્થિ, આપુચ્છિત્વા ચરિતબ્બં. મગ્ગા અનોક્કમ્મ ભિક્ખાય ચરન્તસ્સ પન આપુચ્છનકિચ્ચં નત્થિ, અપરિક્ખિત્તસ્સ ગામસ્સ ઉપચારો અદિન્નાદાને વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

૫૧૫. અન્તરારામન્તિઆદીસુ ન કેવલં અનાપુચ્છા કાયબન્ધનં અબન્ધિત્વા સઙ્ઘાટિં અપારુપિત્વા ગચ્છન્તસ્સપિ અનાપત્તિ. **આપદાસૂ**તિ સીહો વા બ્યગ્ઘો વા આગચ્છતિ, મેઘો વા ઉટ્ઠેતિ, અઞ્ઞો વા કોચિ ઉપદ્દવો ઉપ્પજ્જતિ, અનાપત્તિ. એવરૂપાસુ આપદાસુ બહિગામતો અન્તોગામં પવિસિતું વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

વિકાલગામપ્પવિસનસિક્ખાપદં તતિયં.

૪. સૂચિઘરસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૧૭-૨૦. ચતુત્થે – ભેદનમેવ ભેદનકં; તં અસ્સ અત્થીતિ ભેદનકમેવ. **અરણિકે**તિ અરણિધનુકે. **વિધે**તિ વેધકે. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સૂચિઘરસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૫. મઞ્ચસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૨૨. પઞ્ચમે – **છેદનકં** વુત્તનયમેવ.

૫૨૫. છિન્દિત્વા પરિભુઞ્જતીતિ એત્થ સચે ન છિન્દિતુકામો હોતિ, ભૂમિયં નિખણિત્વા પમાણં ઉપરિ દસ્સેતિ, ઉત્તાનં વા કત્વા પરિભુઞ્જતિ, ઉક્ખિપિત્વા વા તુલાસઙ્ઘાટે ઠપેત્વા અટ્ટં કત્વા પરિભુઞ્જતિ, સબ્બં વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં.

મઞ્ચસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૬. તૂલોનદ્ધસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૨૬. છટ્ઠે – તૂલં ઓનદ્ધમેત્થાતિ **તૂલોનદ્ધં**; તૂલં પક્ખિપિત્વા ઉપરિ ચિમિલિકાય ઓનદ્ધન્તિ વુત્તં હોતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં.

તૂલોનદ્ધસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૭. નિસીદનસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૩૧-૪. સત્તમે – **નિસીદનં અનુઞ્ઞાતં હોતીતિ** કત્થ અનુઞ્ઞાતં? ચીવરક્ખન્ધકે પણીતભોજનવત્થુસ્મિં. વુત્તઞ્હિ તત્થ – ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કાયગુત્તિયા ચીવરગુત્તિયા સેનાસનગુત્તિયા નિસીદન’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૩). **સેય્યથાપિ પુરાણાસિકોટ્ઠોતિ** યથા નામ પુરાણચમ્મકારોતિ અત્થો. યથા હિ ચમ્મકારો ચમ્મં વિત્થતં કરિસ્સામીતિ ઇતો ચિતો ચ સમઞ્છતિ, કડ્ઢતિ; એવં સોપિ તં નિસીદનં. તેન તં ભગવા એવમાહ – ‘‘**નિસીદનં નામ સદસં વુચ્ચતી**’’તિ સન્થતસદિસં સન્થરિત્વા એકસ્મિં અન્તે સુગતવિદત્થિયા વિદત્થિમત્તે પદેસે દ્વીસુ ઠાનેસુ ફાલેત્વા તિસ્સો દસા કરિયન્તિ, તાહિ દસાહિ સદસં નામ વુચ્ચતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં.

નિસીદનસિક્ખાપદં સત્તમં.

૮. કણ્ડુપટિચ્છાદિસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૩૭. અટ્ઠમે – **કણ્ડુપટિચ્છાદિ અનુઞ્ઞાતા હોતીતિ** કત્થ અનુઞ્ઞાતા? ચીવરક્ખન્ધકે બેલટ્ઠસીસવત્થુસ્મિં. વુત્તઞ્હિ તત્થ – ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યસ્સ કણ્ડુ વા પિળકા વા અસ્સાવો વા થુલ્લકચ્છુ વા આબાધો તસ્સ કણ્ડુપટિચ્છાદિ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૪).

૫૩૯. યસ્સ અધોનાભિ ઉબ્ભજાણુમણ્ડલન્તિ યસ્સ ભિક્ખુનો નાભિયા હેટ્ઠા જાણુમણ્ડલાનં ઉપરિ. **કણ્ડૂતિ** કચ્છુ. **પિળકાતિ** લોહિતતુણ્ડિકા સુખુમપિળકા. **અસ્સાવોતિ** અરિસભગન્દરમધુમેહાદીનં વસેન અસુચિપગ્ઘરણકં. **થુલ્લકચ્છુ વા આબાધોતિ** મહાપિળકાબાધો વુચ્ચતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં.

કણ્ડુપટિચ્છાદિસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૯. વસ્સિકસાટિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૪૨. નવમે – **વસ્સિકસાટિકા અનુઞ્ઞાતા હોતીતિ** કત્થ અનુઞ્ઞાતા? ચીવરક્ખન્ધકે વિસાખાવત્થુસ્મિં. વુત્તઞ્હિ તત્થ – ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વસ્સિકસાટિક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૨). સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં.

વસ્સિકસાટિકસિક્ખાપદં નવમં.

૧૦. નન્દત્થેરસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૪૭. દસમે – **ચતુરઙ્ગુલોમકોતિ** ચતૂહિ અઙ્ગુલેહિ ઊનકપ્પમાણો. સેસં ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં.

નન્દત્થેરસિક્ખાપદં દસમં.

સમત્તો વણ્ણનાક્કમેન રતનવગ્ગો નવમો.

ઉદ્દિટ્ઠા ખોતિઆદિ વુત્તનયમેવાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય

ખુદ્દકવણ્ણના સમત્તા.

પાચિત્તિયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

૬. પાટિદેસનીયકણ્ડં

૧. પઠમપાટિદેસનીયસિક્ખાપદવણ્ણના

પાટિદેસનીયા ધમ્મા, ખુદ્દકાનં અનન્તરા;
ઠપિતા યે અયં દાનિ, તેસં ભવતિ વણ્ણના.

૫૫૨. પઠમપાટિદેસનીયે તાવ **પટિક્કમનકાલે**તિ પિણ્ડાય ચરિત્વા પટિઆગમનકાલે. **સબ્બેવ અગ્ગહેસી**તિ સબ્બમેવ અગ્ગહેસિ. **પવેધેન્તી**તિ કમ્પમાના. **અપેહી**તિ અપગચ્છ.

૫૫૩-૫. **ગારય્હં આવુસો**તિઆદિ પટિદેસેતબ્બાકારદસ્સનં. **રથિકા**તિ રચ્છા. **બ્યૂહ**ન્તિ અનિબ્બિજ્ઝિત્વા ઠિતા ગતપચ્ચાગતરચ્છા. **સિઙ્ઘાટક**ન્તિ ચતુક્કોણં વા તિકોણં વા મગ્ગસમોધાનટ્ઠાનં. **ઘર**ન્તિ કુલઘરં. એતેસુ યત્થ કત્થચિ ઠત્વા ગણ્હન્તસ્સ ગહણે દુક્કટં, અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારગણનાય પાટિદેસનીયં. હત્થિસાલાદીસુ ગણ્હન્તસ્સાપિ એસેવ નયો. ભિક્ખુની રથિકાય ઠત્વા દેતિ, ભિક્ખુ સચેપિ અન્તરારામાદીસુ ઠત્વા ગણ્હાતિ, આપત્તિયેવ. ''અન્તરઘરં પવિટ્ઠાયા''તિ હિ વચનતો ભિક્ખુનિયા અન્તરઘરે ઠત્વા દદમાનાય વસેનેત્થ આપત્તિ વેદિતબ્બા, ભિક્ખુસ્સ ઠિતટ્ઠાનં પન અપ્પમાણં. તસ્મા સચેપિ વીથિઆદીસુ ઠિતો ભિક્ખુ અન્તરારામાદીસુ ઠત્વા દદમાનાય ભિક્ખુનિયા ગણ્હાતિ, અનાપત્તિયેવ.

યામકાલિકં સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકં આહારત્થાય પટિગ્ગણ્હાતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ ઇદં આમિસેન અસમ્ભિન્નં સન્ધાય વુત્તં, સમ્ભિન્ને પન એકરસે પાટિદેસનીયમેવ. **એકતોઉપસમ્પન્નાયા**તિ ભિક્ખુનીનં સન્તિકે ઉપસમ્પન્નાય. ભિક્ખૂનં સન્તિકે ઉપસમ્પન્નાય પન યથાવત્થુકમેવ.

૫૫૬. **દાપેતિ ન દેતી**તિ અઞ્ઞાતિકા અઞ્ઞેન કેનચિ દાપેતિ તં ગણ્હન્તસ્સ અનાપત્તિ. **ઉપનિક્ખિપિત્વા દેતી**તિ ભૂમિયં ઠપેત્વા ''ઇદં અય્ય તુમ્હાકં દમ્મી''તિ દેતિ, એવં દિન્નં ''સાધુ ભગિની''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તાય એવ વા ભિક્ખુનિયા અઞ્ઞેન વા કેનચિ પટિગ્ગહાપેત્વા ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. **સિક્ખમાનાય સામણેરિયા**તિ એતાસં દદમાનાનં ગણ્હન્તસ્સ અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમપાટિદેસનીયં.

૨. દુતિયપાટિદેસનીયસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૫૮. દુતિયે – **અપસક્ક તાવ ભગિની**તિઆદિ અપસાદેતબ્બાકારદસ્સનં.

૫૬૧. **અત્તનો ભત્તં દાપેતિ ન દેતી**તિ એત્થ સચેપિ અત્તનો ભત્તં દેતિ, ઇમિના સિક્ખાપદેન અનાપત્તિયેવ, પુરિમસિક્ખાપદેન આપત્તિ. **અઞ્ઞેસં ભત્તં દેતિ ન દાપેતી**તિ એત્થ સચેપિ દાપેય્ય, ઇમિના સિક્ખાપદેન આપત્તિ ભવેય્ય. દેન્તિયા પન નેવ ઇમિના ન પુરિમેન આપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. કથિનસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયપાટિદેસનીયં.

૩. તતિયપાટિદેસનીયસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૬૨. તતિયે – **ઉભતોપસન્નન્તિ** દ્વીહિ પસન્નં ઉપાસકેનપિ ઉપાસિકાયપિ. તસ્મિં કિર કુલે ઉભોપિ તે સોતાપન્નાયેવ. **ભોગેન હાયતીતિ** એદિસઞ્હિ કુલં સચેપિ અસીતિકોટિધનં હોતિ, ભોગેહિ હાયતિયેવ. કસ્મા? યસ્મા તત્થ નેવ ઉપાસિકા ન ઉપાસકો ભોગે રક્ખતિ.

૫૬૯. ઘરતો નીહરિત્વા દેન્તીતિ આસનસાલં વા વિહારં વા આનેત્વા દેન્તિ. સચેપિ અનાગતે ભિક્ખુમ્હિ પઠમંયેવ નીહરિત્વા દ્વારે ઠપેત્વા પચ્છા સમ્પત્તસ્સ દેન્તિ, વટ્ટતિ. ભિક્ખું પન દિસ્વા અન્તોગેહતો નીહરિત્વા દિય્યમાનં ન વટ્ટતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ . એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

તતિયપાટિદેસનીયં.

૪. ચતુત્થપાટિદેસનીયસિક્ખાપદવણ્ણના

૫૭૦. ચતુત્થે – **અવરુદ્ધા હોન્તીતિ** પટિવિરુદ્ધા હોન્તિ.

૫૭૩. પઞ્ચન્નં પટિસંવિદિતન્તિ પઞ્ચસુ સહધમ્મિકેસુ યંકિઞ્ચિ પેસેત્વા ખાદનીયં ભોજનીયં આહરિસ્સામાતિ પટિસંવિદિતં કતમ્પિ અપ્પટિસંવિદિતમેવાતિ અત્થો. **આરામં આરામૂપચારં ઠપેત્વાતિ** આરઞ્ઞકસેનાસનારામઞ્ચ તસ્સ ઉપચારઞ્ચ ઠપેત્વા; ઉપચારતો નિક્ખન્તં અન્તરામગ્ગે ભિક્ખું દિસ્વા વા ગામં આગતસ્સ વા પટિસંવિદિતં કતમ્પિ અપ્પટિસંવિદિતમેવ હોતીતિ વેદિતબ્બં. **સચે સાસઙ્કં હોતિ સાસઙ્કન્તિ આચિક્ખિતબ્બન્તિ** કસ્મા આચિક્ખિતબ્બં? આરામે ચોરે વસન્તે અમ્હાકં નારોચેન્તીતિ વચનપટિમોચનત્થં. **ચોરા વત્તબ્બા મનુસ્સા ઇધૂપચરન્તીતિ** કસ્મા વત્તબ્બં? અત્તનો ઉપટ્ઠાકેહિ અમ્હે ગણ્હાપેન્તીતિ વચનપટિમોચનત્થં.

યાગુયા પટિસંવિદિતે તસ્સા પરિવારો આહરિય્યતીતિ યાગુયા પટિસંવિદિતં કત્વા ''કિં સુદ્ધયાગુયા દિન્નાય પૂવભત્તાદીનિપિ એતિસ્સા યાગુયા પરિવારં કત્વા દસ્સામા''તિ એવં યં કિઞ્ચિ આહરન્તિ, સબ્બં પટિસંવિદિતમેવ હોતિ. **ભત્તેન પટિસંવિદિતેતિ**આદીસુપિ એસેવ નયો. અસુકં નામ કુલં પટિસંવિદિતં કત્વા ખાદનીયાદીનિ ગહેત્વા ગચ્છતીતિ સુત્વા અઞ્ઞાનિપિ તેન સદ્ધિં અત્તનો દેય્યધમ્મં આહરન્તિ, વટ્ટતિ. યાગુયા પટિસંવિદિતં કત્વા પૂવં વા ભત્તં વા આહરન્તિ, એતમ્પિ વટ્ટતીતિ કુરુન્દિયં વુત્તં.

૫૭૫. ગિલાનસ્સાતિ અપ્પટિસંવિદિતેપિ ગિલાનસ્સ અનાપત્તિ. **પટિસંવિદિતે વા ગિલાનસ્સ વા સેસકન્તિ** એકસ્સત્થાય પટિસંવિદિતં કત્વા આહટં, તસ્સ સેસકં અઞ્ઞસ્સાપિ ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. ચતુન્નં પઞ્ચન્નં વા પટિસંવિદિતં કત્વા બહું આહટં હોતિ, અઞ્ઞેસમ્પિ દાતું ઇચ્છન્તિ, એતમ્પિ પટિસંવિદિતસેસકમેવ, સબ્બેસમ્પિ વટ્ટતિ. અથ અધિકમેવ હોતિ, સન્નિધિં મોચેત્વા ઠપિતં દુતિયદિવસેપિ વટ્ટતિ. ગિલાનસ્સ આહટાવસેસેપિ એસેવ નયો. યં પન અપ્પટિસંવિદિતમેવ કત્વા આભતં, તં બહિઆરામં પેસેત્વા પટિસંવિદિતં કારેત્વા આહરાપેતબ્બં, ભિક્ખૂહિ વા ગન્ત્વા અન્તરામગ્ગે ગહેતબ્બં. યમ્પિ વિહારમજ્ઝેન ગચ્છન્તા વા વનચરકાદયો વા વનતો આહરિત્વા દેન્તિ, પુરિમનયેનેવ પટિસંવિદિતં કારેતબ્બં. **તત્થજાતકન્તિ** આરામે જાતકમેવ; મૂલખાદનીયાદિં અઞ્ઞેન કપ્પિયં કત્વા

દિન્નં પરિભુઞ્જતો અનાપત્તિ. સચે પન તં ગામં હરિત્વા પચિત્વા આહરન્તિ, ન વટ્ટતિ. પટિસંવિદિતં કારેતબ્બં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ચતુત્થપાટિદેસનીયં .

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય

પાટિદેસનીયવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પાટિદેસનીયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

૭. સેખિયકણ્ડં

૧. પરિમણ્ડલવગ્ગવણ્ણના

યાનિ સિક્ખિતસિક્ખેન, **સેખિયાની**તિ તાદિના;
ભાસિતાનિ અયં દાનિ, તેસમ્પિ વણ્ણનાક્કમો.

૫૭૬. તત્થ **પરિમણ્ડલ**ન્તિ સમન્તતો મણ્ડલં. **નાભિમણ્ડલં જાણુમણ્ડલ**ન્તિ ઉદ્ધં નાભિમણ્ડલં અધો જાણુમણ્ડલં પટિચ્છાદેન્તેન જાણુમણ્ડલસ્સ હેટ્ઠા જઙ્ઘટ્ઠિકતો પટ્ઠાય અટ્ઠઙ્ગુલમત્તં નિવાસનં ઓતારેત્વા નિવાસેતબ્બં, તતો પરં ઓતારેન્તસ્સ દુક્કટન્તિ વુત્તં. યથા નિસિન્નસ્સ જાણુમણ્ડલતો હેટ્ઠા ચતુરઙ્ગુલમત્તં પટિચ્છન્નં હોતીતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં; એવં નિવાસેન્તસ્સ પન નિવાસનં પમાણિકં વટ્ટતિ. તત્રિદં પમાણં – દીઘતો મુટ્ઠિપઞ્ચકં, તિરિયં અડ્ઢતેય્યહત્થં. તાદિસસ્સ પન અલાભે તિરિયં દ્વિહત્થપમાણમ્પિ વટ્ટતિ જાણુમણ્ડલપટિચ્છાદનત્થં, નાભિમણ્ડલં પન ચીવરેનાપિ સક્કા પટિચ્છાદેતુન્તિ. તત્થ એકપટ્ટચીવરં એવં નિવત્થમ્પિ નિવત્થટ્ઠાને ન તિટ્ઠતિ, દુપટ્ટં પન તિટ્ઠતિ.

ઓલમ્બેન્તો નિવાસેતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ એત્થ ન કેવલં પુરતો ચ પચ્છતો ચ ઓલમ્બેત્વા નિવાસેન્તસ્સેવ દુક્કટં, યે પનઞ્ઞે ''તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ ગિહિનિવત્થં નિવાસેન્તિ હત્થિસોણ્ડકં મચ્છવાલકં ચતુક્કણ્ણકં તાલવણ્ટકં સતવલિકં નિવાસેન્તી''તિઆદિના (ચૂળવ॰ ૨૮૦) નયેન ખન્ધકે નિવાસનદોસા વુત્તા, તથા નિવાસેન્તસ્સાપિ દુક્કટમેવ. તે સબ્બે વુત્તનયેન પરિમણ્ડલં નિવાસેન્તસ્સ ન હોન્તિ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારતો પન તત્થેવ આવિ ભવિસ્સતિ.

અસઞ્ચિચ્ચાતિ પુરતો વા પચ્છતો વા ઓલમ્બેત્વા નિવાસેસ્સામીતિ એવં અસઞ્ચિચ્ચ; અથ ખો પરિમણ્ડલંયેવ નિવાસેસ્સામીતિ વિરજ્ઝિત્વા અપરિમણ્ડલં નિવાસેન્તસ્સ અનાપત્તિ. **અસ્સતિયા**તિ અઞ્ઞવિહિતસ્સાપિ તથા નિવાસેન્તસ્સ અનાપત્તિ. **અજાનન્તસ્સા**તિ એત્થ નિવાસનવત્તં અજાનન્તસ્સ મોક્ખો નત્થિ. નિવાસનવત્તઞ્હિ સાધુકં ઉગ્ગહેતબ્બં, તસ્સ અનુગ્ગહણમેવસ્સ અનાદરિયં. તં પન સઞ્ચિચ્ચ અનુગ્ગણ્હન્તસ્સ યુજ્જતિ, તસ્મા ઉગ્ગહિતવત્તોપિ યો આરુળ્હભાવં વા ઓરુળ્હભાવં વા ન જાનાતિ, તસ્સ અનાપત્તિ. કુરુન્દિયં પન ''પરિમણ્ડલં નિવાસેતું અજાનન્તસ્સ અનાપત્તી''તિ વુત્તં. યો પન સુક્ખજઙ્ઘો વા મહાપિણ્ડિકમંસો વા હોતિ, તસ્સ સારુપ્પત્થાય જાણુમણ્ડલતો અટ્ઠઙ્ગુલાધિકમ્પિ ઓતારેત્વા નિવાસેતું વટ્ટતિ.

ગિલાનસ્સાતિ જઙ્ઘાય વા પાદે વા વણો હોતિ, ઉક્ખિપિત્વા વા ઓતારેત્વા વા નિવાસેતું વટ્ટતિ. **આપદાસૂ**તિ વાળમિગા વા ચોરા વા અનુબન્ધન્તિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ. ફુસ્સદેવત્થેરો ''અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, તિવેદન''ન્તિ આહ. ઉપતિસ્સત્થેરો પન ''અનાદરિયં પટિચ્ચા''તિ વુત્તત્તા ''લોકવજ્જં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદન''ન્તિ આહ.

૫૭૭. પરિમણ્ડલં પારુપિતબ્બન્તિ ''તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ ગિહિપારુતં પારુપન્તી''તિ (ચૂળવ॰ ૨૮૦) એવં વુત્તં અનેકપ્પકારં ગિહિપારુપનં અપારુપિત્વા ઇધ વુત્તનયેનેવ ઉભો કણ્ણે સમં કત્વા

પારુપનવત્તં પૂરેન્તેન પરિમણ્ડલં પારુપિતબ્બં. ઇમાનિ ચ દ્વે સિક્ખાપદાનિ અવિસેસેન વુત્તાનિ. તસ્મા વિહારેપિ અન્તરઘરેપિ પરિમણ્ડલમેવ નિવાસેતબ્બઞ્ચ પારુપિતબ્બઞ્ચાતિ. સમુટ્ઠાનાદીનિ પઠમસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બાનિ સદ્ધિં થેરવાદેન.

૫૭૮. **કાયં વિવરિત્વા**તિ જત્તુમ્પિ ઉરમ્પિ વિવરિત્વા. **સુપ્પટિચ્છન્નેના**તિ ન સસીસં પારુતેન; અથ ખો ગણ્ઠિકં પટિમુઞ્ચિત્વા અનુવાતન્તેન ગીવં પટિચ્છાદેત્વા ઉભો કણ્ણે સમં કત્વા પટિસંહરિત્વા યાવ મણિબન્ધં પટિચ્છાદેત્વા અન્તરઘરે ગન્તબ્બં. દુતિયસિક્ખાપદે – ગલવાટકતો પટ્ઠાય સીસં મણિબન્ધતો પટ્ઠાય હત્થે પિણ્ડિકમંસતો ચ પટ્ઠાય પાદે વિવરિત્વા નિસીદિતબ્બં.

૫૭૯. **વાસૂપગતસ્સા**તિ વાસત્થાય ઉપગતસ્સ રત્તિભાગે વા દિવસભાગે વા કાયં વિવરિત્વાપિ નિસીદતો અનાપત્તિ.

૫૮૦. **સુસંવુતો**તિ હત્થં વા પાદં વા અકીળાપેન્તો; સુવિનીતોતિ અત્થો.

૫૮૨. **ઓક્ખિત્તચક્ખૂ**તિ હેટ્ઠા ખિત્તચક્ખુ હુત્વા. **યુગમત્તં પેક્ખમાનો**તિ યુગયુત્તકો હિ દન્તો આજાનેય્યો યુગમત્તં પેક્ખતિ, પુરતો ચતુહત્થપ્પમાણં ભૂમિભાગં; ઇમિનાપિ એત્તકં પેક્ખન્તેન ગન્તબ્બં. **યો અનાદરિયં પટિચ્ચ તહં તહં ઓલોકેન્તો**તિ યો તંતંદિસાભાગં પાસાદં કૂટાગારં વીથિં ઓલોકેન્તો ગચ્છતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. એકસ્મિં પન ઠાને ઠત્વા હત્થિઅસ્સાદિપરિસ્સયાભાવં ઓલોકેતું વટ્ટતિ. નિસીદન્તેનાપિ ઓક્ખિત્તચક્ખુનાવ નિસીદિતબ્બં.

૫૮૪. **ઉક્ખિત્તકાયા**તિ ઉક્ખેપેન; ઇત્થમ્ભૂતલક્ખણે કરણવચનં એકતો વા ઉભતો વા ઉક્ખિત્તચીવરો હુત્વાતિ અત્થો. અન્તોઇન્દખીલતો પટ્ઠાય ન એવં ગન્તબ્બં. નિસિન્નકાલે પન ધમકરણં નીહરન્તેનાપિ ચીવરં અનુક્ખિપિત્વાવ નીહરિતબ્બન્તિ.

પઠમો વગ્ગો.

૨. ઉજ્જગ્ઘિકવગ્ગવણ્ણના

૫૮૬. **ઉજ્જગ્ઘિકાયા**તિ મહાહસિતં હસન્તો. વુત્તનયેનેવેત્થ કરણવચનં.

૫૮૮. **અપ્પસદ્દો અન્તરઘરે**તિ એત્થ કિત્તાવતા અપ્પસદ્દો હોતિ? દ્વાદસહત્થે ગેહે આદિમ્હિ સઙ્ઘત્થેરો, મજ્ઝે દુતિયત્થેરો, અન્તે તતિયત્થેરોતિ એવં નિસિન્નેસુ સઙ્ઘત્થેરો દુતિયેન સદ્ધિં મન્તેતિ, દુતિયત્થેરો તસ્સ સદ્દઞ્ચેવ સુણાતિ, કથઞ્ચ વવત્થપેતિ. તતિયત્થેરો પન સદ્દમેવ સુણાતિ, કથં ન વવત્થપેતિ. એત્તાવતા અપ્પસદ્દો હોતિ. સચે પન તતિયત્થેરો કથં વવત્થપેતિ, મહાસદ્દો નામ હોતિ.

૫૯૦. **કાયં પગ્ગહેત્વા**તિ નિચ્ચલં કત્વા ઉજુકેન કાયેન સમેન ઇરિયાપથેન ગન્તબ્બઞ્ચેવ નિસીદિતબ્બઞ્ચ.

૫૯૨. **બાહું પગ્ગહેત્વા**તિ નિચ્ચલં કત્વા.

૫૯૪. **સીસં પગ્ગહેત્વા**તિ નિચ્ચલં ઉજું ઠપયિત્વા.

૩. ખમ્ભકતવગ્ગવણ્ણના

૫૯૬-૮. **ખમ્ભકતો** નામ કટિયં હત્થં ઠપેત્વા કતખમ્ભો. **ઓગુણ્ઠિતો**તિ સસીસં પારુતો.

૬૦૦. **ઉક્કુટિકાયા**તિ એત્થ ઉક્કુટિકા વુચ્ચતિ પણ્હિયો ઉક્ખિપિત્વા અગ્ગપાદેહિ વા, અગ્ગપાદે વા ઉક્ખિપિત્વા પણ્હીહિયેવ વા ભૂમિં ફુસન્તસ્સ ગમનં. કરણવચનં પનેત્થ વુત્તલક્ખણમેવ.

૬૦૧. **દુસ્સપલ્લત્થિકાયા**તિ એત્થ આયોગપલ્લત્થિકાપિ દુસ્સપલ્લત્થિકા એવ.

૬૦૨. **સક્કચ્ચ**ન્તિ સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા.

૬૦૩. **આકિરન્તેપી**તિ પિણ્ડપાતં દેન્તેપિ. **પત્તસઞ્ઞી**તિ પત્તે સઞ્ઞં કત્વા.

૬૦૪. **સમસૂપકો** નામ યત્થ ભત્તસ્સ ચતુત્થભાગપ્પમાણો સૂપો હોતિ. **મુગ્ગસૂપો માસસૂપો**તિ એત્થ કુલત્થાદીહિ કતસૂપાપિ સઙ્ગહં ગચ્છન્તિયેવાતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. **રસરસે**તિ એત્થ ઠપેત્વા દ્વે સૂપે અવસેસાનિ ઓલોણીસાકસૂપેય્યમચ્છરસમંસરસાદીનિ રસરસાતિ વેદિતબ્બાનિ. તં રસરસં બહુમ્પિ ગણ્હન્તસ્સ અનાપત્તિ.

૬૦૫. **સમતિત્તિક**ન્તિ સમપુણ્ણં સમભરિતં. **થૂપીકતં પિણ્ડપાતં પટિગ્ગણ્હાતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ એત્થ થૂપીકતો નામ પત્તસ્સ અન્તોમુખવટ્ટિલેખં અતિક્કમિત્વા કતો; પત્તે પક્ખિત્તો રચિતો પૂરિતોતિ અત્થો. એવં કતં અગહેત્વા અન્તોમુખવટ્ટિલેખાસમપ્પમાણો ગહેતબ્બો.

તત્થ થૂપીકતં નામ ''પઞ્ચહિ ભોજનેહિ કત''ન્તિ અભયત્થેરો આહ. તિપિટકચૂળનાગત્થેરો પન ''પિણ્ડપાતો નામ યાગુપિ ભત્તમ્પિ ખાદનીયમ્પિ ચુણ્ણપિણ્ડોપિ દન્તકટ્ઠમ્પિ દસિકસુત્તમ્પી''તિ ઇદં સુત્તં વત્વા દસિકસુત્તમ્પિ થૂપીકતં ન વટ્ટતીતિ આહ. તેસં વાદં સુત્વા ભિક્ખૂ રોહણં ગન્ત્વા ચૂળસુમનત્થેરં પુચ્છિંસુ – ''ભન્તે થૂપીકતપિણ્ડપાતો કેન પરિચ્છિન્નો''તિ? તેસઞ્ચ થેરાનં વાદં આરોચેસું. થેરો સુત્વા આહ – ''અહો, ચૂળનાગો સાસનતો ભટ્ઠો, અહં એતસ્સ સત્તક્ખત્તું વિનયં વાચેન્તો ન કદાચિ એવં અવચં, અયં કુતો લભિત્વા એવં વદસી''તિ. ભિક્ખૂ થેરં યાચિંસુ – ''કથેથ દાનિ, ભન્તે, કેન પરિચ્છિન્નો''તિ? ''યાવકાલિકેનાવુસો''તિ થેરો આહ. તસ્મા યંકિઞ્ચિ યાગુભત્તં વા ફલાફલં વા આમિસજાતિકં સમતિત્તિકમેવ ગહેતબ્બં. તઞ્ચ ખો અધિટ્ઠાનુપગેન પત્તેન, ઇતરેન પન થૂપીકતમ્પિ વટ્ટતિ. યામકાલિકસત્તાહકાલિકયાવજીવિકાનિ પન અધિટ્ઠાનુપગપત્તેપિ થૂપીકતાનિ વટ્ટન્તિ. દ્વીસુ પત્તેસુ ભત્તં ગહેત્વા એકસ્મિં પૂરેત્વા વિહારં પેસેતું વટ્ટતીતિ મહાપચ્ચરિયં પન વુત્તં. યં પત્તે પક્ખિપિયમાનં પૂવઉચ્છુખણ્ડફલાફલાદિ હેટ્ઠા ઓરોહતિ, તં થૂપીકતં નામ ન હોતિ. પૂવવટંસકં ઠપેત્વા પિણ્ડપાતં દેન્તિ, થૂપીકતમેવ હોતિ. પુપ્ફવટંસકતક્કોલકટુકફલાદિવટંસકે પન ઠપેત્વા દિન્નં થૂપીકતં ન હોતિ. ભત્તસ્સ ઉપરિ થાલકં વા પત્તં વા ઠપેત્વા પૂરેત્વા ગણ્હાતિ, થૂપીકતં નામ ન હોતિ. કુરુન્દિયમ્પિ વુત્તં – ''થાલકે વા પણ્ણે વા પક્ખિપિત્વા તં પત્તમત્થકે ઠપેત્વા દેન્તિ, પાટેક્કભાજનં વટ્ટતી''તિ.

ઇધ અનાપત્તિયં ગિલાનો ન આગતો, તસ્મા ગિલાનસ્સપિ થૂપીકતં ન વટ્ટતિ. સબ્બત્થ પન પટિગ્ગહેતુમેવ ન વટ્ટતિ. પટિગ્ગહિતં પન સુપટિગ્ગહિતમેવ હોતિ, પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ.

તતિયો વગ્ગો.

૪. સક્કચ્ચવગ્ગવણ્ણના

૬૦૬. **સક્કચ્ચન્તિ** એત્થાપિ અસક્કચ્ચં પટિગ્ગહણેયેવ આપત્તિ, પટિગ્ગહિતં પન સુપટિગ્ગહિતમેવ. સક્કચ્ચન્તિ ચ પત્તસઞ્ઞીતિ ચાતિ ઉભયં વુત્તનયમેવ.

૬૦૮. **સપદાનન્તિ** તત્થ તત્થ ઓધિં અકત્વા અનુપટિપાટિયા. **સમસૂપકે** વત્તબ્બં વુત્તમેવ.

૬૧૦. **થૂપકતો**તિ મત્થકતો; વેમજ્ઝતોતિ અત્થો.

૬૧૧. **પટિચ્છાદેત્વા દેન્તી**તિ માઘાતસમયાદીસુ પટિચ્છન્નં બ્યઞ્જનં કત્વા દેન્તિ. વિઞ્ઞત્તિયં વત્તબ્બં નત્થિ.

૬૧૪. **ઉજ્ઝાનસઞ્ઞી**સિક્ખાપદેપિ ગિલાનો ન મુચ્ચતિ.

૬૧૫. **નાતિમહન્તો કબળો**તિ મયૂરણ્ડં અતિમહન્તં, કુક્કુટણ્ડં અતિખુદ્દકં, તેસં વેમજ્ઝપ્પમાણો. **ખજ્જકે**તિ એત્થ મૂલખાદનીયાદિ સબ્બં ગહેતબ્બં.

ચતુત્થો વગ્ગો.

૫. કબળવગ્ગવણ્ણના

૬૧૭. **અનાહટે**તિ અનાહરિતે; મુખદ્વારં અસમ્પાપિતેતિ અત્થો.

૬૧૮. **સબ્બં હત્થન્તિ** સકલહત્થં.

૬૧૯. **સકબળેના**તિ એત્થ ધમ્મં કથેન્તો હરીતકં વા લટ્ઠિમધુકં વા મુખે પક્ખિપિત્વા કથેતિ. યત્તકેન વચનં અપરિપુણ્ણં ન હોતિ, તત્તકે મુખમ્હિ સન્તે કથેતું વટ્ટતિ.

૬૨૦. **પિણ્ડુક્ખેપકન્તિ** પિણ્ડં ઉક્ખિપિત્વા ઉક્ખિપિત્વા.

૬૨૧. **કબળાવચ્છેદકન્તિ** કબળં અવચ્છિન્દિત્વા અવચ્છિન્દિત્વા.

૬૨૨. **અવગણ્ડકારકન્તિ** મક્કટો વિય ગણ્ડે કત્વા કત્વા.

૬૨૩. **હત્થનિદ્ધુનકન્તિ** હત્થં નિદ્ધુનિત્વા નિદ્ધુનિત્વા.

૬૨૪. **સિત્થાવકારકન્તિ** સિત્થાનિ અવકિરિત્વા અવકિરિત્વા.

૬૨૫. **જિવ્હાનિચ્છારકન્તિ** જિવ્હં નિચ્છારેત્વા નિચ્છારેત્વા.

૬૨૬. **ચપુચપુકારકન્તિ** ચપુ ચપૂતિ એવં સદ્દં કત્વા કત્વા.

૬. સુરુસુરુવગ્ગવણ્ણના

૬૨૭. સુરુસુરુકારકન્તિ સુરુસુરૂતિ એવં સદ્દં કત્વા કત્વા. **દવો**તિ પરિહાસવચનં; તં યેન કેનચિ પરિયાયેન ‘‘કિં બુદ્ધો , સિલકબુદ્ધો, પટિબુદ્ધો; કિં ધમ્મો, ગોધમ્મો, અજધમ્મો; કિં સઙ્ઘો, મિગસઙ્ઘો, પસુસઙ્ઘો’’તિઆદિના નયેન તીણિ રતનાનિ આરબ્ભ ન કાતબ્બન્તિ અત્થો.

૬૨૮. હત્થનિલ્લેહકન્તિ હત્થં નિલ્લેહિત્વા નિલ્લેહિત્વા. ભુઞ્જન્તેન હિ અઙ્ગુલિમત્તમ્પિ નિલ્લેહિતું ન વટ્ટતિ. ઘનયાગુફાણિતપાયાસાદિકે પન અઙ્ગુલીહિ ગહેત્વા અઙ્ગુલિયો મુખે પવેસેત્વા ભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. **પત્તનિલ્લેહકઓટ્ઠનિલ્લેહકેસુ**પિ એસેવ નયો. તસ્મા એકઙ્ગુલિયાપિ પત્તો ન નિલ્લેહિતબ્બો, એકઓટ્ઠોપિ જિવ્હાય ન નિલ્લેહિતબ્બો, ઓટ્ઠમંસેહિ એવ પન ગહેત્વા અન્તો પવેસેતું વટ્ટતિ.

૬૩૧. કોકનદેતિ એવંનામકે. **કોકનદ**ન્તિ પદુમં વુચ્ચતિ, સો ચ પાસાદો પદુમસણ્ઠાનો, તેનસ્સ કોકનદોત્વેવ નામં અકંસુ. **ન સામિસેન હત્થેન પાનીયથાલક**ન્તિ એતં પટિક્કૂલવસેન પટિક્ખિત્તં, તસ્મા સઙ્ઘિકમ્પિ પુગ્ગલિકમ્પિ ગિહિસન્તકમ્પિ અત્તનો સન્તકમ્પિ સઙ્ખમ્પિ સરાવમ્પિ થાલકમ્પિ ન ગહેતબ્બમેવ, ગણ્હન્તસ્સ દુક્કટં. સચે પન હત્થસ્સ એકદેસો આમિસમક્ખિતો ન હોતિ, તેન પદેસેન ગહેતું વટ્ટતિ.

૬૩૨. ઉદ્ધરિત્વા વાતિ સિત્થાનિ ઉદકતો ઉદ્ધરિત્વા એકસ્મિં ઠાને રાસિં કત્વા ઉદકં છડ્ડેતિ. **ભિન્દિત્વા વા**તિ સિત્થાનિ ભિન્દિત્વા ઉદકગતિકાનિ કત્વા છડ્ડેતિ. **પટિગ્ગહે વા**તિ પટિગ્ગહેન પટિચ્છન્તો નં પટિગ્ગહે છડ્ડેતિ. **નીહરિત્વા**તિ બહિ નીહરિત્વા છડ્ડેતિ; એવં છડ્ડેન્તસ્સ અનાપત્તિ.

૬૩૪. સેતચ્છત્તન્તિ વત્થપલિગુણ્ઠિતં પણ્ડરચ્છત્તં. **કિલઞ્જચ્છત્ત**ન્તિ વિલીવચ્છત્તં. **પણ્ણચ્છત્ત**ન્તિ તાલપણ્ણાદીહિ યેહિ કેહિચિ કતં. **મણ્ડલબદ્ધં સલાકબદ્ધ**ન્તિ ઇદં પન તિણ્ણમ્પિ છત્તાનં પઞ્જરદસ્સનત્થં વુત્તં. તાનિ હિ મણ્ડલબદ્ધાનિ ચેવ હોન્તિ સલાકબદ્ધાનિ ચ. યમ્પિ તત્થજાતકદણ્ડકેન કતં એકપણ્ણચ્છત્તં હોતિ, તમ્પિ છત્તમેવ. એતેસુ યંકિઞ્ચિ છત્તં પાણિમ્હિ અસ્સાતિ **છત્તપાણિ**. સો તં છત્તં ધારયમાનો વા અંસે વા કત્વા ઊરુમ્હિ વા ઠપેત્વા યાવ હત્થેન ન મુચ્ચતિ, તાવસ્સ ધમ્મં દેસેતું ન વટ્ટતિ, દેસેન્તસ્સ વુત્તનયેન દુક્કટં. સચે પનસ્સ અઞ્ઞો છત્તં ધારેતિ, છત્તપાદુકાય વા ઠિતં હોતિ, હત્થતો અપગતમત્તે છત્તપાણિ નામ ન હોતિ. તસ્સ ધમ્મં દેસેતું વટ્ટતિ. ધમ્મપરિચ્છેદો પનેત્થ પદસોધમ્મે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

૬૩૫. દણ્ડપાણિસ્સાતિ એત્થ દણ્ડો નામ મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ ચતુહત્થપ્પમાણો દણ્ડપાણિભાવો પનસ્સ છત્તપાણિમ્હિ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

૬૩૬. સત્થપાણિમ્હિપિ એસેવ નયો. અસિં સન્નહિત્વા ઠિતોપિ હિ સત્થપાણિસઙ્ખ્યં ન ગચ્છતિ.

૬૩૭. આવુધપાણિસ્સાતિ એત્થ કિઞ્ચાપિ વુત્તં – ‘‘આવુધં નામ ચાપો કોદણ્ડો’’તિ, અથ ખો સબ્બાપિ ધનુવિકતિ સદ્ધિં સરવિકતિયા આવુધન્તિ વેદિતબ્બં. તસ્મા સદ્ધિં વા સરેન ધનું ગહેત્વા સુદ્ધધનું વા સુદ્ધસરં વા સજિયધનું વા નિજ્જિયધનું વા ગહેત્વા ઠિતસ્સ વા નિસિન્નસ્સ વા ધમ્મો દેસેતું ન વટ્ટતિ. સચે પનસ્સ ધનું કણ્ઠેપિ પટિમુક્કં હોતિ, યાવ હત્થેન ન ગણ્હાતિ, તાવ ધમ્મં દેસેતું વટ્ટતિયેવાતિ.

૭. પાદુકવગ્ગવણ્ણના

૬૩૮. **અક્કન્તસ્સા**તિ છત્તદણ્ડકે અઙ્ગુલન્તરં અપ્પવેસેત્વા કેવલં પાદુકં અક્કમિત્વા ઠિતસ્સ. **પટિમુક્કસ્સા**તિ પટિમુઞ્ચિત્વા ઠિતસ્સ. ઉપાહનાયપિ એસેવ નયો. **ઓમુક્કો**તિ પનેત્થ પણ્હિકબદ્ધં ઓમુઞ્ચિત્વા ઠિતો વુચ્ચતિ.

૬૪૦. **યાનગતસ્સા**તિ એત્થ સચેપિ દ્વીહિ જનેહિ હત્થસઙ્ઘાટેન ગહિતો, સાટકે વા ઠપેત્વા વંસેન વય્હતિ, અયુત્તે વા વય્હાદિકે યાને , વિસઙ્ખરિત્વા વા ઠપિતે ચક્કમત્તેપિ નિસિન્નો યાનગતોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. સચે પન દ્વેપિ એકયાને નિસિન્ના હોન્તિ, વટ્ટતિ. વિસું નિસિન્નેસુપિ ઉચ્ચે યાને નિસિન્નેન નીચે નિસિન્નસ્સ દેસેતું વટ્ટતિ, સમપ્પમાણેપિ વટ્ટતિ. પુરિમે યાને નિસિન્નેન પચ્છિમે નિસિન્નસ્સ વટ્ટતિ. પચ્છિમે પન ઉચ્ચતરેપિ નિસિન્નેન દેસેતું ન વટ્ટતિ.

૬૪૧. **સયનગતસ્સા**તિ અન્તમસો કટસારકેપિ પકતિભૂમિયમ્પિ નિપન્નસ્સ ઉચ્ચેપિ મઞ્ચપીઠે વા ભૂમિપદેસે વા ઠિતેન નિસિન્નેન વા દેસેતું ન વટ્ટતિ. સયનગતેન પન સયનગતસ્સ ઉચ્ચતરે વા સમપ્પમાણે વા નિપન્નેન દેસેતું વટ્ટતિ. નિપન્નેન ચ ઠિતસ્સ વા નિસિન્નસ્સ વા દેસેતું વટ્ટતિ, નિસિન્નેનાપિ ઠિતસ્સ વા નિસિન્નસ્સ વા વટ્ટતિ. ઠિતેન ઠિતસ્સેવ વટ્ટતિ.

૬૪૨. **પલ્લત્થિકાયા**તિ આયોગપલ્લત્થિકાય વા હત્થપલ્લત્થિકાય વા દુસ્સપલ્લત્થિકાય વા યાય કાયચિ પલ્લત્થિકાય નિસિન્નસ્સ અગિલાનસ્સ દેસેતું ન વટ્ટતિ.

૬૪૩. **વેઠિતસીસસ્સા**તિ દુસ્સવેઠનેન વા મોળિઆદીહિ વા યથા કેસન્તો ન દિસ્સતિ; એવં વેઠિતસીસસ્સ.

૬૪૪. **ઓગુણ્ઠિતસીસસ્સા**તિ સસીસં પારુતસ્સ.

૬૪૫. **છમાયં નિસિન્નેના**તિ ભૂમિયં નિસિન્નેન. **આસને નિસિન્નસ્સા**તિ અન્તમસો વત્થમ્પિ તિણાનિપિ સન્થરિત્વા નિસિન્નસ્સ.

૬૪૭. **છપકસ્સા**તિ ચણ્ડાલસ્સ. **છપકી**તિ ચણ્ડાલી. **નિલીનો**તિ પટિચ્છન્નો હુત્વા. **યત્ર હિ નામા**તિ યો હિ નામ. **સબ્બમિદં ચરિમં કતન્તિ તત્થેવ પરિપતી**તિ ''સબ્બો અયં લોકો સઙ્કરં ગતો નિમ્મરિયાદો''તિ ઇમં વચનં વત્વા તત્થેવ તેસં દ્વિન્નમ્પિ અન્તરા રુક્ખતો પતિતો. પતિત્વા ચ પન ઉભિન્નમ્પિ પુરતો ઠત્વા ઇમં ગાથં અભાસિ –

''ઉભો અત્થં ન જાનન્તિ…પે॰… અસ્મા કુમ્ભમિવાભિદા''તિ.

તત્થ **ઉભો અત્થં ન જાનન્તી**તિ દ્વેપિ જના પાળિયા અત્થં ન જાનન્તિ. **ધમ્મં ન પસ્સરે**તિ પાળિં ન પસ્સન્તિ. કતમે તે ઉભોતિ? ''**યો ચાયં મન્તં વાચેતિ, યો ચાધમ્મેનધીયતી**''તિ. એવં બ્રાહ્મણઞ્ચ રાજાનઞ્ચ ઉભોપિ અધમ્મિકભાવે ઠપેસિ.

તતો બ્રાહ્મણો **સાલીનન્તિ** ગાથમાહ. તસ્સત્થો – જાનામહં ભો ‘‘અયં અધમ્મો’’તિ; અપિ ચ ખો મયા દીઘરત્તં સપુત્તદારપરિજનેન રઞ્ઞો સન્તકો સાલીનં ઓદનો ભુત્તો. **સુચિમંસૂપસેચનો**તિ નાનપ્પકારવિકતિસમ્પાદિતં સુચિમંસૂપસેચનં મિસ્સીકરણમસ્સાતિ **સુચિમંસૂપસેચનો. તસ્મા ધમ્મે ન વત્તામી**તિ યસ્મા એવં મયા રઞ્ઞો ઓદનો ભુત્તો, અઞ્ઞે ચ બહૂ લાભા લદ્ધા, તસ્મા ધમ્મે અહં ન વત્તામિ ઉદરે બદ્ધો હુત્વા, ન ધમ્મં અજાનન્તો. અયઞ્હિ ધમ્મો અરિયેહિ વણ્ણિતો પસત્થો થોમિતોતિ જાનામિ.

અથ નં છપકો ‘‘**ધિરત્થૂ**’’તિઆદિના ગાથાદ્વયેન અજ્ઝભાસિ. તસ્સત્થો – યો તયા ધનલાભો ચ યસલાભો ચ લદ્ધો, ધિરત્થુ તં ધનલાભં યસલાભઞ્ચ બ્રાહ્મણ. કસ્મા? યસ્મા અયં તયા લદ્ધો લાભો આયતિં અપાયેસુ વિનિપાતનહેતુના સમ્પતિ ચ અધમ્મચરણેન વુત્તિ નામ હોતિ. એવરૂપા યા વુત્તિ આયતિં વિનિપાતેન ઇધ અધમ્મચરણેન વા નિપ્પજ્જતિ, કિં તાય વુત્તિયા? તેન વુત્તં –

> ‘‘ધિરત્થુ તં ધનલાભં, યસલાભઞ્ચ બ્રાહ્મણ;
> યા વુત્તિ વિનિપાતેન, અધમ્મચરણેન વા’’તિ.

પરિબ્બજ મહાબ્રહ્મેતિ મહાબ્રાહ્મણ ઇતો દિસા સીઘં પલાયસ્સુ. **પચન્તઞ્ઞેપિ પાણિનો**તિ અઞ્ઞેપિ સત્તા પચન્તિ ચેવ ભુઞ્જન્તિ ચ; ન કેવલં ત્વઞ્ચેવ રાજા ચ. **મા ત્વં અધમ્મો આચરિતો અસ્મા કુમ્ભમિવાભિદા**તિ સચે હિ ત્વં ઇતો અપરિબ્બજિત્વા ઇમં અધમ્મં આચરિસ્સસિ , તતો ત્વં સો અધમ્મો એવં આચરિતો યથા ઉદકકુમ્ભં પાસાણો ભિન્દેય્ય; એવં ભેચ્છતિ, તેન મયં તં વદામ –

> ‘‘પરિબ્બજ મહાબ્રહ્મે, પચન્તઞ્ઞેપિ પાણિનો;
> મા ત્વં અધમ્મો આચરિતો, અસ્મા કુમ્ભમિવાભિદા’’તિ.

ઉચ્ચે આસનેતિ અન્તમસો ભૂમિપ્પદેસેપિ ઉન્નતટ્ઠાને નિસિન્નસ્સ દેસેતું ન વટ્ટતિ.

૬૪૮. **ન ઠિતો નિસિન્નસ્સા**તિ સચેપિ થેરુપટ્ઠાનં ગન્ત્વા ઠિતં દહરભિક્ખું આસને નિસિન્નો મહાથેરો પઞ્હં પુચ્છતિ, ન કથેતબ્બં. ગારવેન પન થેરં ઉટ્ઠહિત્વા પુચ્છથાતિ વત્તું ન સક્કા, પસ્સે ઠિતભિક્ખુસ્સ કથેમીતિ કથેતું વટ્ટતિ.

૬૪૯. **ન પચ્છતો ગચ્છન્તેના**તિ એત્થ સચે પુરતો ગચ્છન્તો પચ્છતો ગચ્છન્તં પઞ્હં પુચ્છતિ, ન કથેતબ્બં. પચ્છિમસ્સ ભિક્ખુનો કથેમીતિ કથેતું વટ્ટતિ. સદ્ધિં ઉગ્ગહિતધમ્મં પન સજ્ઝાયિતું વટ્ટતિ. સમધુરેન ગચ્છન્તસ્સ કથેતું વટ્ટતિ.

૬૫૦. **ન ઉપ્પથેના**તિ એત્થાપિ સચે દ્વેપિ સકટપથે એકેકચક્કપથેન વા ઉપ્પથેન વા સમધુરં ગચ્છન્તિ, વટ્ટતિ.

૬૫૧. **અસઞ્ચિચ્ચા**તિ પટિચ્છન્નટ્ઠાનં ગચ્છન્તસ્સ સહસા ઉચ્ચારો વા પસ્સાવો વા નિક્ખમતિ, અસઞ્ચિચ્ચ કતો નામ અનાપત્તિ.

૬૫૨. ન હરિતેતિ એત્થ યમ્પિ જીવરુક્ખસ્સ મૂલં પથવિયં દિસ્સમાનં ગચ્છતિ, સાખા વા ભૂમિલગ્ગા ગચ્છતિ, સબ્બં હરિતસઙ્ખાતમેવ. ખન્ધે નિસીદિત્વા અપ્પહરિતટ્ઠાને પાતેતું વટ્ટતિ. અપ્પહરિતટ્ઠાનં ઓલોકેન્તસ્સેવ સહસા નિક્ખમતિ, ગિલાનટ્ઠાને ઠિતો હોતિ, વટ્ટતિ. **અપ્પહરિતે કતો**તિ અપ્પહરિતં અલભન્તેન તિણણ્ડુપકં વા પલાલણ્ડુપકં વા ઠપેત્વા કતોપિ પચ્છા હરિતં ઓત્થરતિ, વટ્ટતિયેવ. ખેળેન ચેત્થ સિઙ્ઘાણિકાપિ સઙ્ગહિતાતિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં.

૬૫૩. ન ઉદકેતિ એતં પરિભોગઉદકમેવ સન્ધાય વુત્તં, વચ્ચકુટિસમુદ્દાદિઉદકેસુ પન અપરિભોગેસુ અનાપત્તિ. દેવે વસ્સન્તે સમન્તતો ઉદકોઘો હોતિ, અનુદકટ્ઠાનં ઓલોકેન્તસ્સેવ નિક્ખમતિ, વટ્ટતિ. મહાપચ્ચરિયં વુત્તં – ‘‘એતાદિસે કાલે અનુદકટ્ઠાનં અલભન્તેન કાતું વટ્ટતી’’તિ. સેસં સબ્બસિક્ખાપદેસુ ઉત્તાનત્થમેવ.

સત્તમો વગ્ગો.

સમુટ્ઠાનાદિદીપનત્થાય પનેત્થ ઇદં પકિણ્ણકં – ઉજ્જગ્ઘિકઉચ્ચાસદ્દપટિસંયુત્તાનિ ચત્તારિ, સકબળેન મુખેન બ્યાહરણં એકં, છમાનીચાસનઠાનપચ્છતોગમનઉપ્પથગમનપટિસંયુત્તાનિ પઞ્ચાતિ ઇમાનિ દસ સિક્ખાપદાનિ સમનુભાસનસમુટ્ઠાનાનિ કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠહન્તિ, કિરિયાનિ, સઞ્ઞાવિમોક્ખાનિ , સચિત્તકાનિ, લોકવજ્જાનિ, કાયકમ્મવચીકમ્માનિ, અકુસલચિત્તાનિ, દુક્ખવેદનાનીતિ.

સૂપોદનવિઞ્ઞત્તિસિક્ખાપદં થેય્યસત્થસમુટ્ઠાનં કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

છત્તપાણિદણ્ડપાણિસત્થપાણિઆવુધપાણિપાદુકઉપાહનયાનસયનપલ્લત્થિકવેઠિતઓગુણ્ઠિતનામકાનિ એકાદસ સિક્ખાપદાનિ ધમ્મદેસનસમુટ્ઠાનાનિ વાચાચિત્તતો સમુટ્ઠહન્તિ, કિરિયાકિરિયાનિ, સઞ્ઞાવિમોક્ખાનિ, સચિત્તકાનિ, લોકવજ્જાનિ, વચીકમ્માનિ, અકુસલચિત્તાનિ, દુક્ખવેદનાનીતિ.

અવસેસાનિ તેપણ્ણાસ સિક્ખાપદાનિ પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનાનીતિ.

સબ્બસેખિયેસુ આબાધપચ્ચયા અનાપત્તિ, થૂપીકતપિણ્ડપાતે સૂપબ્યઞ્જનેન પટિચ્છાદને ઉજ્ઝાનસઞ્ઞિમ્હીતિ તીસુ સિક્ખાપદેસુ ગિલાનો નત્થીતિ.

સેખિયવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સેખિયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

૮. સત્તાધિકરણસમથા

૬૫૫. અધિકરણસમથેસુ – **સત્તા**તિ તેસં ધમ્માનં સઙ્ખ્યાપરિચ્છેદો. ચતુબ્બિધં અધિકરણં સમેન્તિ વૂપસમેન્તીતિ **અધિકરણસમથા**. તેસં વિત્થારો ખન્ધકે ચ પરિવારે ચ વુત્તો, તસ્સત્થં તત્થેવ વણ્ણયિસ્સામ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય

ભિક્ખુવિભઙ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

અનન્તરાયેન યથા, નિટ્ઠિતા વણ્ણના અયં;
અનન્તરાયેન તથા, સન્તિં પપ્પોન્તુ પાણિનો.

ચિરં તિટ્ઠતુ સદ્ધમ્મો, કાલે વસ્સં ચિરં પજં;
તપ્પેતુ દેવો ધમ્મેન, રાજા રક્ખતુ મેદનિન્તિ.

મહાવિભઙ્ગો નિટ્ઠિતો.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ભિક્ખુનીવિભઙ્ગવણ્ણના

૧. પારાજિકકણ્ડં (ભિક્ખુનીવિભઙ્ગવણ્ણના)

યો ભિક્ખૂનં વિભઙ્ગસ્સ, સઙ્ગહિતો અનન્તરં;
ભિક્ખુનીનં વિભઙ્ગસ્સ, તસ્સ સંવણ્ણનાક્કમો.

પત્તો યતો તતો તસ્સ, અપુબ્બપદવણ્ણનં;
કાતું પારાજિકે તાવ, હોતિ સંવણ્ણના અયં.

૧. પઠમપારાજિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૫૬. **તેન સમયેન બુદ્ધો ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... સાળ્હો મિગારનત્તા**તિ એત્થ **સાળ્હો**તિ તસ્સ નામં; મિગારમાતુયા પન નત્તા હોતિ, તેન વુત્તં – ''મિગારનત્તા''તિ. **નવકમ્મિક**ન્તિ નવકમ્માધિટ્ઠાયિકં. **પણ્ડિતા**તિ પણ્ડિચ્ચેન સમન્નાગતા. **બ્યત્તા**તિ વેય્યત્તિકેન સમન્નાગતા. **મેધાવિની**તિ પાળિગ્ગહણે સતિપુબ્બઙ્ગમાય પઞ્ઞાય અત્થગ્ગહણે પઞ્ઞાપુબ્બઙ્ગમાય સતિયા સમન્નાગતા. **દક્ખા**તિ છેકા; અવિરજ્ઝિત્વા સીઘં કત્તબ્બકારિનીતિ અત્થો. **અનલસા**તિ આલસિયવિરહિતા. **તત્રુપાયાયા**તિ તેસુ તેસુ કમ્મેસુ ઉપાયભૂતાય. **વીમંસાયા**તિ કત્તબ્બકમ્મુપપરિક્ખાય . **સમન્નાગતા**તિ સમ્પયુત્તા. **અલં કાતુ**ન્તિ સમત્થા તં તં કમ્મં કાતું. **અલં સંવિધાતુ**ન્તિ એવઞ્ચ એવઞ્ચ ઇદં હોતૂતિ એવં સંવિદહિતુમ્પિ સમત્થા. **કતાકતં જાનિતુ**ન્તિ કતઞ્ચ અકતઞ્ચ જાનિતું. **તે**તિ તે ઉભો; સા ચ સુન્દરીનન્દા સો ચ સાળ્હોતિ અત્થો. **ભત્તગ્ગે**તિ પરિવેસનટ્ઠાને. **નિકૂટે**તિ કોણસદિસં કત્વા દસ્સિતે ગમ્ભીરે. **વિસ્સરો મે ભવિસ્સતી**તિ વિરૂપો મે સરો ભવિસ્સતિ; વિપ્પકારસદ્દો ભવિસ્સતીતિ અત્થો. **પતિમાનેન્તી**તિ અપેક્ખમાના. **ક્યાહ**ન્તિ કિં અહં. **જરાદુબ્બલા**તિ જરાય દુબ્બલા. **ચરણગિલાના**તિ પાદરોગેન સમન્નાગતા.

૬૫૭-૮. **અવસ્સુતા**તિ કાયસંસગ્ગરાગેન અવસ્સુતા; તિન્તા કિલિન્નાતિ અત્થો. પદભાજને પનસ્સ તમેવ રાગં ગહેત્વા ''સારત્તા''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સારત્તા**તિ વત્થં વિય રઙ્ગજાતેન કાયસંસગ્ગરાગેન સુટ્ઠુ રત્તા. **અપેક્ખવતી**તિ તસ્સેવ રાગસ્સ વસેન તસ્મિં પુરિસે પવત્તાય અપેક્ખાય સમન્નાગતા. **પટિબદ્ધચિત્તા**તિ તેન રાગેન તસ્મિં પુરિસે બન્ધિત્વા ઠપિતચિત્તા વિય. એસ નયો દુતિયપદવિભઙ્ગેપિ. **પુરિસપુગ્ગલસ્સા**તિ પુરિસસઙ્ખાતસ્સ પુગ્ગલસ્સ. **અધક્ખક**ન્તિ અક્ખકાનં અધો. **ઉબ્ભજાણુમણ્ડલ**ન્તિ જાણુમણ્ડલાનં ઉપરિ. પદભાજને પન પદપટિપાટિયા એવ ''હેટ્ઠક્ખકં ઉપરિજાણુમણ્ડલ''ન્તિ વુત્તં. એત્થ ચ ઉબ્ભકપ્પરમ્પિ ઉબ્ભજાણુમણ્ડલેનેવ સઙ્ગહિતં. સેસં મહાવિભઙ્ગે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. **પુરિમાયો ઉપાદાયા**તિ સાધારણપારાજિકેહિ પારાજિકાયો ચતસ્સો ઉપાદાયાતિ અત્થો. **ઉબ્ભજાણુમણ્ડલિકા**તિ ઇદં પન ઇમિસ્સા પારાજિકાય નામમત્તં, તસ્મા પદભાજને ન વિચારિતં.

૬૫૯. એવં ઉદ્દિટ્ઠસિક્ખાપદં પદાનુક્કમેન વિભજિત્વા ઇદાનિ અવસ્સુતાદિભેદેન આપત્તિભેદં દસ્સેતું ''**ઉભતોઅવસ્સુતે**''તિઆદિમાહ. **તત્થ ઉભતોઅવસ્સુતે**તિ ઉભતોઅવસ્સવે; ભિક્ખુનિયા ચેવ પુરિસસ્સ ચ કાયસંસગ્ગરાગેન અવસ્સુતભાવે સતીતિ અત્થો. **કાયેન કાયં આમસતી**તિ ભિક્ખુની યથાપરિચ્છિન્નેન કાયેન પુરિસસ્સ યંકિઞ્ચિ કાયં પુરિસો વા યેન કેનચિ કાયેન ભિક્ખુનિયા યથાપરિચ્છિન્નં કાયં આમસતિ, ઉભયથાપિ ભિક્ખુનિયા પારાજિકં. **કાયેન કાયપટિબદ્ધ**ન્તિ વુત્તપ્પકારેનેવ અત્તનો કાયેન પુરિસસ્સ કાયપટિબદ્ધં. **આમસતી**તિ એત્થ સયં વા આમસતુ, તસ્સ વા આમસનં સાદિયતુ, થુલ્લચ્ચયમેવ. **કાયપટિબદ્ધેન કાય**ન્તિ અત્તનો

વુત્તપ્પકારકાયપટિબદ્ધેન પુરિસસ્સ કાયં. **આમસતી**તિ ઇધાપિ સયં વા આમસતુ, તસ્સ વા આમસનં સાદિયતુ, થુલ્લચ્ચયમેવ. અવસેસપદેસુપિ ઇમિનાવ નયેન વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો.

સચે પન ભિક્ખુ ચેવ ભિક્ખુની ચ હોતિ, તત્ર ચે ભિક્ખુની આમસતિ, ભિક્ખુ નિચ્ચલો હુત્વા ચિત્તેન સાદિયતિ, ભિક્ખુ આપત્તિયા ન કારેતબ્બો. સચે ભિક્ખુ આમસતિ, ભિક્ખુની નિચ્ચલા હુત્વા ચિત્તેનેવ અધિવાસેતિ, કાયઙ્ગં અચોપયમાનાપિ પારાજિકક્ખેત્તે પારાજિકેન, થુલ્લચ્ચયક્ખેત્તે થુલ્લચ્ચયેન, દુક્કટક્ખેત્તે દુક્કટેન કારેતબ્બા. કસ્મા? ‘‘કાયસંસગ્ગં સાદિયેય્યા’’તિ વુત્તત્તા. અયં અટ્ઠકથાસુ વિનિચ્છયો. એવં પન સતિ કિરિયાસમુટ્ઠાનતા ન દિસ્સતિ, તસ્મા તબ્બહુલનયેન સા વુત્તાતિ વેદિતબ્બા.

૬૬૦. **ઉબ્ભક્ખક**ન્તિ અક્ખકાનં ઉપરિ. **અધોજાણુમણ્ડલ**ન્તિ જાણુમણ્ડલાનં હેટ્ઠા. એત્થ ચ અધોકપ્પરમ્પિ અધોજાણુમણ્ડલેનેવ સઙ્ગહિતં.

૬૬૨. **એકતોઅવસ્સુતે**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ એકતોતિ અવિસેસેન વુત્તં, તથાપિ ભિક્ખુનિયા એવ અવસ્સુતે સતિ અયં આપત્તિભેદો વુત્તોતિ વેદિતબ્બો.

તત્રાયં આદિતો પટ્ઠાય વિનિચ્છયો – ભિક્ખુની કાયસંસગ્ગરાગેન અવસ્સુતા, પુરિસોપિ તથેવ. અધક્ખકે ઉબ્ભજાણુમણ્ડલે કાયપ્પદેસે કાયસંસગ્ગસાદિયને સતિ ભિક્ખુનિયા પારાજિકં. ભિક્ખુનિયા કાયસંસગ્ગરાગો, પુરિસસ્સ મેથુનરાગો વા ગેહસ્સિતપેમં વા સુદ્ધચિત્તં વા હોતુ, થુલ્લચ્ચયમેવ. ભિક્ખુનિયા મેથુનરાગો, પુરિસસ્સ કાયસંસગ્ગરાગો વા મેથુનરાગો વા ગહેસ્સિતપેમં વા સુદ્ધચિત્તં વા હોતુ, દુક્કટં. ભિક્ખુનિયા ગેહસ્સિતપેમં, પુરિસસ્સ વુત્તેસુ ચતૂસુ યં વા તં વા હોતુ, દુક્કટમેવ. ભિક્ખુનિયા સુદ્ધચિત્તં, પુરિસસ્સ વુત્તેસુ ચતૂસુ યં વા તં વા હોતુ, અનાપત્તિ.

સચે પન ભિક્ખુ ચેવ હોતિ ભિક્ખુની ચ ઉભિન્નં કાયસંસગ્ગરાગો, ભિક્ખુસ્સ સઙ્ઘાદિસેસો, ભિક્ખુનિયા પારાજિકં. ભિક્ખુનિયા કાયસંસગ્ગરાગો, ભિક્ખુસ્સ મેથુનરાગો વા ગેહસ્સિતપેમં વા, ભિક્ખુનિયા થુલ્લચ્ચયં, ભિક્ખુસ્સ દુક્કટં. ઉભિન્નં મેથુનરાગો વા ગેહસ્સિતપેમં વા, ઉભિન્નમ્પિ દુક્કટમેવ. યસ્સ યત્થ સુદ્ધચિત્તં, તસ્સ તત્થ અનાપત્તિ. ઉભિન્નમ્પિ સુદ્ધચિત્તં, ઉભિન્નમ્પિ અનાપત્તિ.

૬૬૩. **અનાપત્તિ અસઞ્ચિચ્ચા**તિઆદીસુ વિરજ્ઝિત્વા વા આમસન્તિયા અઞ્ઞવિહિતાય વા ‘‘અયં પુરિસો વા ઇત્થી વા’’તિ અજાનન્તિયા વા તેન કુટ્ઠાયપિ તં ફસ્સં અસાદિયન્તિયા વા આમસનેપિ સતિ અનાપત્તિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવ .

પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દ્વિવેદનન્તિ.

પઠમપારાજિકં.

૨. દુતિયપારાજિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૬૪. દુતિયે પારાજિકે – **કચ્ચિ નો સા**તિ કચ્ચિ નુ સા. **અવણ્ણો**તિ અગુણો. **અકિત્તી**તિ નિન્દા. **અયસો**તિ પરિવારવિપત્તિ; પરમ્મુખગરહા વા.

૬૬૫. **વજ્જપટિચ્છાદિકા**તિ ઇદમ્પિ ઇમિસ્સા પારાજિકાય નામમત્તમેવ, તસ્મા પદભાજને ન વિચારિતં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

૬૬૬. **સા વા આરોચેતી**તિ યા પારાજિકં આપન્ના, સા સયં આરોચેતિ. **અટ્ઠન્નં પારાજિકાનં અઞ્ઞતરન્તિ** ભિક્ખૂહિ સાધારણાનં ચતુન્નં અસાધારણાનઞ્ચ ચતુન્નમેવ અઞ્ઞતરં. ઇદઞ્ચ પારાજિકં પચ્છા પઞ્ઞત્તં, તસ્મા ''અટ્ઠન્ન''ન્તિ વિભઙ્ગે વુત્તં. પુરિમેન પન સદ્ધિં યુગળત્તા ઇમસ્મિં ઓકાસે ઠપિતન્તિ વેદિતબ્બં. **ધુરં નિક્ખિત્તમત્તે**તિ ધુરે નિક્ખિત્તમત્તે. વિત્થારકથા પનેત્થ સપ્પાણકવગ્ગમ્હિ દુટ્ઠુલ્લસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બા. તત્ર હિ પાચિત્તિયં, ઇધ પારાજિકન્તિ અયમેવ વિસેસો. સેસં તાદિસમેવ. **વજ્જપટિચ્છાદિકા**તિ ઇદમ્પિઇમિસ્સા પારાજિકાય નામમત્થામેવ, તસ્મા પદભાજને ન વિચારિતં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દુતિયપારાજિકં.

૩. તતિયપારાજિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૬૯. તતિયે – **ધમ્મેના**તિ ભૂતેન વત્થુના. **વિનયેના**તિ ચોદેત્વા સારેત્વા. પદભાજનં પનસ્સ ''યેન ધમ્મેન યેન વિનયેન ઉક્ખિત્તો સુઉક્ખિત્તો હોતી''તિ ઇમંઅધિપ્પાયમત્તં દસ્સેતું વુત્તં. **સત્થુસાસનેના**તિ ઞત્તિસમ્પદાય ચેવ અનુસાવનસમ્પદાય ચ. પદભાજને પનસ્સ ''જિનસાસનેન બુદ્ધસાસનેના''તિ વેવચનમત્તમેવ વુત્તં. **સઙ્ઘં વા ગણં વા**તિઆદીસુ યેન સઙ્ઘેન કમ્મં કતં, તં સઙ્ઘં વા તત્થ સમ્બહુલપુગ્ગલસઙ્ખાતં ગણં વા, એકપુગ્ગલં વા તં કમ્મં વા ન આદિયતિ, ન અનુવત્તતિ, ન તત્થ આદરં જનેતીતિ અત્થો. **સમાનસંવાસકા ભિક્ખૂ વુચ્ચન્તિ સહાયા, સો તેહિ સદ્ધિં નત્થી**તિ એત્થ ''એકકમ્મં એકુદ્દેસો સમસિક્ખતા''તિ અયં તાવ સંવાસો; સમાનો સંવાસો એતેસન્તિ **સમાનસંવાસકા**.એવરૂપા ભિક્ખૂ ભિક્ખુસ્સ તસ્મિં સંવાસે સહ અયનભાવેન **સહાયા**તિ વુચ્ચન્તિ. ઇદાનિ યેન સંવાસેન તે સમાનસંવાસકાતિ વુત્તા, સો સંવાસો તસ્સ ઉક્ખિત્તકસ્સ તેહિ સદ્ધિં નત્થિ. યેહિ ચ સદ્ધિં તસ્સ સો સંવાસો નત્થિ, ન તેન તે ભિક્ખૂ અત્તનો સહાયા કતા હોન્તિ. તસ્મા વુત્તં ''સમાનસંવાસકા ભિક્ખૂ વુચ્ચન્તિ સહાયા, સો તેહિ સદ્ધિં નત્થિ, તેન વુચ્ચતિ અકતસહાયો''તિ. સેસં સઙ્ઘભેદસિક્ખાપદાદીસુ વુત્તનયત્તા ઉત્તાનત્થમેવ.

સમનુભાસનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

તતિયપારાજિકં.

૪. ચતુત્થપારાજિકસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૭૫. ચતુત્થે – **અવસ્સુતા**તિ લોકસ્સાદમિત્તસન્થવવસેન કાયસંસગ્ગરાગેન અવસ્સુતા. દુતિયપદેપિ એસેવ નયો. **પુરિસપુગ્ગલસ્સ હત્થગ્ગહણં વા**તિઆદીસુ પન યં પુરિસપુગ્ગલેન હત્થે ગહણં કતં, તં પુરિસપુગ્ગલસ્સ હત્થગ્ગહણન્તિ વુત્તં. એસેવ નયો **સઙ્ઘાટિકણ્ણગ્ગહણેપિ. હત્થગ્ગહણ**ન્તિ એત્થ ચ હત્થગ્ગહણઞ્ચ અઞ્ઞમ્પિ

અપારાજિકક્ખેત્તે ગહણઞ્ચ એકજ્ઝં કત્વા હત્થગ્ગહણન્તિ વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. તેનેવસ્સ પદભાજને ‘‘હત્થગ્ગહણં વા સાદિયેય્યાતિ હત્થો નામ કપ્પરં ઉપાદાય યાવ અગ્ગનખા, એતસ્સ અસદ્ધમ્મસ્સ પટિસેવનત્થાય ઉબ્ભક્ખકં અધોજાણુમણ્ડલં ગહણં સાદિયતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સા’’તિ વુત્તં. એત્થ ચ **અસદ્ધમ્મો**તિ કાયસંસગ્ગો વેદિતબ્બો, ન મેથુનધમ્મો. ન હિ મેથુનસ્સ સામન્તા થુલ્લચ્ચયં હોતિ. ‘‘વિઞ્ઞૂ પટિબલો કાયસંસગ્ગં સમાપજ્જિતુન્તિ વચનમ્પિ ચેત્થ સાધકં.

> ‘‘તિસ્સિત્થિયો મેથુનં તં ન સેવે,
> તયો પુરિસે તયો ચ અનરિયપણ્ડકે;
> ન ચાચરે મેથુનં બ્યઞ્જનસ્મિં,
> છેજ્જા સિયા મેથુનધમ્મપચ્ચયા;
> પઞ્હા મેસા કુસલેહિ ચિન્તિતા’’તિ. (પરિ॰ ૪૮૧);

ઇમાય પરિવારે વુત્તાય સેદમોચકગાથાય વિરુજ્ઝતીતિ ચે? ન; મેથુનધમ્મસ્સ પુબ્બભાગત્તા. પરિવારેયેવ હિ ‘‘મેથુનધમ્મસ્સ પુબ્બભાગો જાનિતબ્બો’’તિ ‘‘વણ્ણાવણ્ણો કાયસંસગ્ગો દુટ્ઠુલ્લવાચા અત્તકામપારિચરિયાગમનુપ્પાદન’’ન્તિ એવં સુક્કવિસ્સટ્ઠિઆદીનિ પઞ્ચ સિક્ખાપદાનિ મેથુનધમ્મસ્સ પુબ્બભાગોતિ વુત્તાનિ. તસ્મા કાયસંસગ્ગો મેથુનધમ્મસ્સ પુબ્બભાગત્તા પચ્ચયો હોતિ. ઇતિ **છેજ્જા સિયા મેથુનધમ્મપચ્ચયા**તિ એત્થ ઇમિના પરિયાયેન અત્થો વેદિતબ્બો. એતેનુપાયેન સબ્બપદેસુ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો. અપિચ ‘‘સઙ્કેતં વા ગચ્છેય્યા’’તિ એતસ્સ પદભાજને **‘‘ઇત્થન્નામં આગચ્છા**’’તિ. એવંનામકં ઠાનં આગચ્છાતિ અત્થો.

૬૭૬. **અટ્ઠમં વત્થું પરિપૂરેન્તી અસ્સમણી હોતી**તિ અનુલોમતો વા પટિલોમતો વા એકન્તરિકાય વા યેન તેન નયેન અટ્ઠમં વત્થું પરિપૂરેન્તીયેવ અસ્સમણી હોતિ. યા પન એકં વા વત્થું સત્ત વા વત્થૂનિ સતક્ખત્તુમ્પિ પૂરેતિ, નેવ અસ્સમણી હોતિ. આપન્ના આપત્તિયો દેસેત્વા મુચ્ચતિ. અપિચેત્થ ગણનૂપિકા આપત્તિ વેદિતબ્બા. વુત્તઞ્હેતં ‘‘અત્થાપત્તિ દેસિતા ગણનૂપિકા, અત્થાપત્તિ દેસિતા ન ગણનૂપિકા’’તિ. તત્રાયં વિનિચ્છયો – ઇદાનિ નાપજ્જિસ્સામીતિ ધુરનિક્ખેપં કત્વા દેસિતા ગણનૂપિકા દેસિતગણનં ઉપેતિ પારાજિકસ્સ અઙ્ગં ન હોતિ. તસ્મા યા એકં આપન્ના ધુરનિક્ખેપં કત્વા દેસેત્વા પુન કિલેસવસેન આપજ્જતિ, પુન દેસેતિ, એવં અટ્ઠ વત્થૂનિ પૂરેન્તીપિ પારાજિકા ન હોતિ. યા પન આપજ્જિત્વા પુનપિ અઞ્ઞં વત્થું આપજ્જિસ્સામીતિ સઉસ્સાહાવ દેસેતિ, તસ્સા સા આપત્તિ નગણનૂપિકા, દેસિતાપિ અદેસિતા હોતિ, દેસિતગણનં ન ગચ્છતિ, પારાજિકસ્સેવ અઙ્ગં હોતિ. અટ્ઠમે વત્થુમ્હિ પરિપુણ્ણમત્તે પારાજિકા હોતિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દ્વિવેદનન્તિ.

ચતુત્થપારાજિકં.

ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો અટ્ઠ પારાજિકા ધમ્માતિ ભિક્ખૂ આરબ્ભ પઞ્ઞત્તા સાધારણા ચત્તારો ઇમે ચ ચત્તારોતિ એવં પાતિમોક્ખુદ્દેસમગ્ગેન ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો અટ્ઠ પારાજિકા ધમ્માતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. સેસં મહાવિભઙ્ગે વુત્તનયમેવાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય ભિક્ખુનીવિભઙ્ગે

પારાજિકકણ્ડવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પારાજિકકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

૨. સઙ્ઘાદિસેસકણ્ડં (ભિક્ખુનીવિભઙ્ગવણ્ણના)

૧. પઠમસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

પારાજિકાનન્તરસ્સ , અયં દાનિ ભવિસ્સતિ;
સઙ્ઘાદિસેસકણ્ડસ્સ, અનુત્તાનત્થવણ્ણના.

૬૭૮. **ઉદોસિત**ન્તિ ભણ્ડસાલા. **માય્યો એવં અવચા**તિ અય્યો મા એવં અવચ. **અપિનાય્યા**તિ અપિનુ અય્યા. **અચ્ચાવદથા**તિ અતિક્કમિત્વા વદથ; અક્કોસથાતિ વુત્તં હોતિ.

૬૭૯. **ઉસ્સયવાદિકા**તિ માનુસ્સયવસેન કોધુસ્સયવસેન વિવદમાના. યસ્મા પન સા અત્થતો અટ્ટકારિકા હોતિ, તસ્મા ''ઉસ્સયવાદિકા નામ અડ્ડકારિકા વુચ્ચતી''તિ પદભાજને વુત્તં. એત્થ ચ **અડ્ડો**તિ વોહારિકવિનિચ્છયો વુચ્ચતિ, યં પબ્બજિતા ''અધિકરણ''ન્તિપિ વદન્તિ. **દુતિયં વા પરિયેસતી**તિ સક્ખિં વા સહાયં વા પરિયેસતિ, દુક્કટં. **ગચ્છતિ વા**તિ ઉપસ્સયો વા હોતુ ભિક્ખાચારમગ્ગો વા, યત્થ ઠિતાય ''અડ્ડં કરિસ્સામી''તિ ચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ, તતો વોહારિકાનં સન્તિકં ગચ્છન્તિયા પદવારે પદવારે દુક્કટં. **એકસ્સ આરોચેતી**તિ દ્વીસુ જનેસુ યસ્સ કસ્સચિ એકસ્સ કથં યો કોચિ વોહારિકાનં આરોચેતિ. **દુતિયસ્સ આરોચેતી**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો.

અયં પનેત્થ અસમ્મોહત્થાય વિત્થારકથા – યત્થ કત્થચિ અન્તમસો ભિક્ખુનુપસ્સયં આગતેપિ વોહારિકે દિસ્વા ભિક્ખુની અત્તનો કથં આરોચેતિ, ભિક્ખુનિયા દુક્કટં. ઉપાસકો અત્તનો કથં આરોચેતિ, ભિક્ખુનિયા થુલ્લચ્ચયં. પઠમં ઉપાસકો અત્તનો કથં આરોચેતિ , ભિક્ખુનિયા દુક્કટં. અથ સા અત્તનો કથં આરોચેતિ, થુલ્લચ્ચયં. ભિક્ખુની ઉપાસકં વદતિ – ''મમ ચ તવ ચ કથં ત્વંયેવ આરોચેહી''તિ, સો અત્તનો વા કથં પઠમં આરોચેતુ ભિક્ખુનિયા વા, પઠમારોચને દુક્કટં, દુતિયારોચને થુલ્લચ્ચયં. ઉપાસકો ભિક્ખુનિં વદતિ – ''મમ ચ તવ ચ કથં ત્વંયેવ આરોચેહી''તિ, એત્થાપિ એસેવ નયો.

ભિક્ખુની કપ્પિયકારકેન કથાપેતિ, તત્થ કપ્પિયકારકો વા ભિક્ખુનિયા કથં પઠમં આરોચેતુ, ઇતરો વા અત્તનો કથં, કપ્પિયકારકો વા ઉભિન્નમ્પિ કથં, ઇતરો વા ઉભિન્નમ્પિ કથં આરોચેતુ, યથા વા તથા વા આરોચિયમાને પઠમે આરોચને ભિક્ખુનિયા દુક્કટં, દુતિયે થુલ્લચ્ચયં. યથા વા તથા વા આરોચિતં પન ઉભિન્નમ્પિ કથં સુત્વા વોહારિકેહિ વિનિચ્છયે કતે અડ્ડપરિયોસાનં નામ હોતિ, તસ્મિં અડ્ડપરિયોસાને ભિક્ખુનિયા જયેપિ પરાજયેપિ સઙ્ઘાદિસેસો. સચે પન ગતિગતં અધિકરણં હોતિ, સુતપુબ્બં વોહારિકેહિ. અથ તે ભિક્ખુનિઞ્ચ અડ્ડકારકઞ્ચ દિસ્વાવ ''તુમ્હાકં કથનકિચ્ચં નત્થિ, જાનામ મયં એત્થ પવત્તિ''ન્તિ સયમેવ વિનિચ્છિનિત્વા દેન્તિ, એવરૂપે અડ્ડપરિયોસાનેપિ ભિક્ખુનિયા અનાપત્તિ.

પઠમં આપત્તિ એતસ્સાતિ પઠમાપત્તિકો; વીતિક્કમક્ખણેયેવ આપજ્જિતબ્બોતિ અત્થો, તં **પઠમાપત્તિકં**. પદભાજને પન અધિપ્પાયમત્તં દસ્સેતું ''સહ વત્થુજ્ઝાચારા આપજ્જતિ અસમનુભાસનાયા''તિ વુત્તં. અયઞ્હેત્થ અત્થો – સહ વત્થુજ્ઝાચારા યં ભિક્ખુની આપજ્જતિ, ન તતિયાય સમનુભાસનાય, અયં પઠમમેવ સહ વત્થુજ્ઝાચારેન આપજ્જિતબ્બત્તા પઠમાપત્તિકોતિ. ભિક્ખુનિસઙ્ઘતો નિસ્સારેતીતિ નિસ્સારણીયો; તં **નિસ્સારણીયં**. પદભાજને પન અધિપ્પાયમત્તં દસ્સેતું ''સઙ્ઘમ્હા નિસ્સારીયતીતિ વુત્તં. તત્થ યં આપન્ના ભિક્ખુની સઙ્ઘતો

નિસ્સારીયતિ, સો નિસ્સારણીયોતિ એવમત્થો દટ્ઠબ્બો. ન હિ સો એવ ધમ્મો સઙ્ઘમ્હા કેનચિ નિસ્સારીયતિ. તેન પન ધમ્મેન ભિક્ખુની નિસ્સારીયતિ, તસ્મા સો નિસ્સારેતીતિ નિસ્સારણીયો.

આકડ્ઢિયમાના ગચ્છતીતિ અટ્ટકારકમનુસ્સેહિ સયં વા આગન્ત્વા દૂતં વા પેસેત્વા એહીતિ વુચ્ચમાના વોહારિકાનં સન્તિકં ગચ્છતિ, તતો અટ્ટકારકો અત્તનો વા કથં પઠમં આરોચેતુ ભિક્ખુનિયા વા, નેવ પઠમારોચને દુક્કટં, ન દુતિયારોચને થુલ્લચ્ચયં. અમચ્ચેહિ વિનિચ્છિનિત્વા કતે અટ્ટપરિયોસાનેપિ અનાપત્તિયેવ. સચેપિ અટ્ટકારકો ભિક્ખુનિં વદતિ ‘‘મમ ચ તવ ચ કથં ત્વમેવ કથેહી’’તિ; કથેન્તિયાપિ કથં સુત્વા કતે અટ્ટપરિયોસાનેપિ અનાપત્તિયેવ.

રક્ખં યાચતીતિ ધમ્મિકં રક્ખં યાચતિ, અનાપત્તિ. ઇદાનિ યથાયાચિતા રક્ખા ધમ્મિકા હોતિ, તં દસ્સેતું **અનોદિસ્સ આચિક્ખતી**તિ આહ. તત્થ અતીતં આરબ્ભ અત્થિ ઓદિસ્સઆચિક્ખના, અત્થિ અનોદિસ્સઆચિક્ખના, અનાગતં આરબ્ભાપિ અત્થિ ઓદિસ્સઆચિક્ખના, અત્થિ અનોદિસ્સઆચિક્ખના.

કથં અતીતં આરબ્ભ ઓદિસ્સઆચિક્ખના હોતિ? ભિક્ખુનુપસ્સયે ગામદારકા ધુત્તાદયો વા યે કેચિ અનાચારં વા આચરન્તિ, રુક્ખં વા છિન્દન્તિ, ફલાફલં વા હરન્તિ, પરિક્ખારે વા અચ્છિન્દન્તિ. ભિક્ખુની વોહારિકે ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘અમ્હાકં ઉપસ્સયે ઇદં નામ કત’’ન્તિ વદતિ. ‘‘કેના’’તિ વુત્તે ‘‘અસુકેન ચ અસુકેન ચા’’તિ આચિક્ખતિ. એવં અતીતં આરબ્ભ ઓદિસ્સઆચિક્ખના હોતિ, સા ન વટ્ટતિ. તઞ્ચે સુત્વા તે વોહારિકા તેસં દણ્ડં કરોન્તિ, સબ્બં ભિક્ખુનિયા ગીવા હોતિ. દણ્ડં ગણ્હિસ્સન્તીતિ અધિપ્પાયેપિ સતિ ગીવાયેવ હોતિ. સચે પન તસ્સ દણ્ડં ગણ્હથાતિ વદતિ, પઞ્ચમાસકમત્તે ગહિતે પારાજિકં હોતિ.

‘‘કેના’’તિ વુત્તે પન ‘‘અસુકેનાતિ વત્તું અમ્હાકં ન વટ્ટતિ, તુમ્હેયેવ જાનિસ્સથ. કેવલઞ્હિ મયં રક્ખં યાચામ, તં નો દેથ, અવહટભણ્ડઞ્ચ આહરાપેથા’’તિ વત્તબ્બં. એવં અનોદિસ્સ આચિક્ખના હોતિ, સા વટ્ટતિ. એવં વુત્તે સચેપિ તે વોહારિકા કારકે ગવેસિત્વા તેસં દણ્ડં કરોન્તિ, સબ્બં સાપતેય્યમ્પિ ગહિતં ભિક્ખુનિયા, નેવ ગીવા ન આપત્તિ.

પરિક્ખારં હરન્તે દિસ્વા તેસં અનત્થકામતાય ચોરો ચોરોતિ વત્તુમ્પિ ન વટ્ટતિ. એવં વુત્તેપિ હિ યં તેસં દણ્ડં કરોન્તિ, સબ્બમ્પિ ભિક્ખુનિયા ગીવા હોતિ. અત્તનો વચનકરં પન ‘‘ઇમિના મે પરિક્ખારો ગહિતો, તં આહરાપેહિ, મા ચસ્સ દણ્ડં કરોહી’’તિ વત્તું વટ્ટતિ. દાસદાસીવાપિઆદીનં અત્થાય અટ્ટં કરોન્તિ, અયં અકપ્પિયઅટ્ટો નામ, ન વટ્ટતિ.

કથં અનાગતં આરબ્ભ ઓદિસ્સઆચિક્ખના હોતિ? વુત્તનયેનેવ પરેહિ અનાચારાદીસુ કતેસુ ભિક્ખુની વોહારિકે એવં વદતિ ‘‘અમ્હાકં ઉપસ્સયે ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કરોન્તિ, રક્ખં નો દેથ આયતિં અકરણત્થાયા’’તિ. ‘‘કેન એવં કત’’ન્તિ વુત્તે ચ ‘‘અસુકેન અસુકેન ચા’’તિ આચિક્ખતિ. એવં અનાગતં આરબ્ભ ઓદિસ્સઆચિક્ખના હોતિ, સાપિ ન વટ્ટતિ. તેસઞ્હિ દણ્ડે કતે પુરિમનયેનેવ સબ્બં ભિક્ખુનિયા ગીવા. સેસં પુરિમસદિસમેવ.

સચે પન વોહારિકા ‘‘ભિક્ખુનુપસ્સયે એવરૂપં અનાચારં કરોન્તાનં ઇમં નામ દણ્ડં કરોમા’’તિ ભેરિં ચરાપેત્વા આણાય અતિક્કમાને પરિયેસિત્વા દણ્ડં કરોન્તિ, ભિક્ખુનિયા નેવ ગીવા ન આપત્તિ.

યો ચાયં ભિક્ખુનીનં વુત્તો, ભિક્ખૂનમ્પિ એસેવ નયો. ભિક્ખુનોપિ હિ ઓદિસ્સઆચિક્ખના ન વટ્ટતિ. યં તથા આચિક્ખિતે દણ્ડં કરોન્તિ, સબ્બં ગીવા હોતિ. વુત્તનયેનેવ દણ્ડં ગણ્હાપેન્તસ્સ પારાજિકં. યો પન ''દણ્ડં કરિસ્સન્તી''તિ જાનન્તોપિ અનોદિસ્સ કથેતિ, તે ચ પરિયેસિત્વા દણ્ડં કરોન્તિયેવ, ન દોસો. વિહારસીમાય રુક્ખાદીનિ છિન્દન્તાનં વાસિફરસુઆદીનિ ગહેત્વા પાસાણેહિ કોટ્ટેન્તિ, ન વટ્ટતિ. સચે ધારા ભિજ્જતિ, કારાપેત્વા દાતબ્બા. ઉપધાવિત્વા તેસં પરિક્ખારે ગણ્હન્તિ, તમ્પિ ન કાતબ્બં, લહુપરિવત્તઞ્હિ ચિત્તં, થેય્યચેતનાય ઉપ્પન્નાય મૂલચ્છેજ્જમ્પિ ગચ્છેય્ય. સેસં ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સત્તરસકે પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૮૨. દુતિયે – **વરભણ્ડન્તિ** મુત્તામણિવેળુરિયાદિ મહગ્ઘભણ્ડં.

૬૮૩. **અનપલોકેત્વાતિ** અનાપુચ્છિત્વા. **ગણં વાતિ** મલ્લગણભટિપુત્તગણાદિકં. **પૂગન્તિ** ધમ્મગણં. **સેણિન્તિ** ગન્ધિકસેણિદુસ્સિકસેણિઆદિકં. યત્થ યત્થ હિ રાજાનો ગણાદીનં ગામનિગમે નિય્યાતેન્તિ ''તુમ્હેવ એત્થ અનુસાસથા''તિ, તત્થ તત્થ તે એવ ઇસ્સરા હોન્તિ. તસ્મા તે સન્ધાય ઇદં વુત્તં. એત્થ ચ રાજાનં વા ગણાદિકે વા આપુચ્છિત્વાપિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘો આપુચ્છિતબ્બોવ. **ઠપેત્વા કપ્પન્તિ** તિત્થિયેસુ વા અઞ્ઞભિક્ખુનીસુ વા પબ્બજિતપુબ્બં કપ્પગતિકં ઠપેત્વાતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

ચોરીવુટ્ઠાપનસમુટ્ઠાનં – કેનચિ કરણીયેન પક્કન્તાસુ ભિક્ખુનીસુ અગન્ત્વા ખણ્ડસીમં યથાનિસિન્નટ્ઠાનેયેવ અત્તનો નિસ્સિતકપરિસાય સદ્ધિં વુટ્ઠાપેન્તિયા વાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, ખણ્ડસીમં વા નદિં વા ગન્ત્વા વુટ્ઠાપેન્તિયા કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, અનાપુચ્છા વુટ્ઠાપનવસેન કિરિયાકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૯૨. તતિયે – **પરિક્ખેપં અતિક્કામેન્તિયાતિ** એત્થ એકં પાદં અતિક્કામેન્તિયા થુલ્લચ્ચયં, દુતિયેન અતિક્કન્તમત્તે સઙ્ઘાદિસેસો. **અપરિક્ખિત્તસ્સ ગામસ્સ ઉપચારન્તિ** એત્થ પરિક્ખેપારહટ્ઠાનં એકેન પાદેન અતિક્કમતિ થુલ્લચ્ચયં, દુતિયેન અતિક્કન્તમત્તે સઙ્ઘાદિસેસો. અપિચેત્થ સકગામતો નિક્ખમન્તિયા ગામન્તરપચ્ચયા અનાપત્તિ, નિક્ખમિત્વા પન ગામન્તરં ગચ્છન્તિયા પદવારે પદવારે દુક્કટં, એકેન પાદેન ઇતરસ્સ ગામસ્સ પરિક્ખેપે વા ઉપચારે વા અતિક્કન્તમત્તે થુલ્લચ્ચયં, દુતિયેન અતિક્કન્તમત્તે સઙ્ઘાદિસેસો. તતો નિક્ખમિત્વા પુન સકગામં પવિસન્તિયાપિ એસેવ નયો. સચે પન ખણ્ડપાકારેન વા વતિછિદ્દેન વા ભિક્ખુનિવિહારભૂમિયેવ સક્કા હોતિ પવિસિતું, એવં પવિસમાનાય કપ્પિયભૂમિં નામ પવિટ્ઠા હોતિ, તસ્મા વટ્ટતિ.

સચેપિ હત્થિપિટ્ઠિઆદીહિ વા ઇદ્ધિયા વા પવિસતિ, વટ્ટતિયેવ. પદસા ગમનમેવ હિ ઇધાધિપ્પેતં. તેનેવ ‘‘પઠમં પાદં અતિક્કામેન્તિયા’’તિઆદિમાહ.

દ્વે ગામા ભિક્ખુનિવિહારેન સમ્બદ્ધવતિકા હોન્તિ, યસ્મિં ગામે ભિક્ખુનિવિહારો, તત્થ પિણ્ડાય ચરિત્વા પુન વિહારં પવિસિત્વા સચે વિહારમજ્ઝેન ઇતરસ્સ ગામસ્સ મગ્ગો અત્થિ, ગન્તું વટ્ટતિ. તતો પન ગામતો તેનેવ મગ્ગેન પચ્ચાગન્તબ્બં. સચે ગામદ્વારેન નિક્ખમિત્વા આગચ્છતિ, પુરિમનયેનેવ આપત્તિભેદો વેદિતબ્બો. સકગામતો કેનચિ કરણીયેન ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં નિક્ખન્તાય પુન પવિસનકાલે હત્થિ વા મુચ્ચતિ, ઉસ્સારણા વા હોતિ, ઇતરા ભિક્ખુનિયો સહસા ગામં પવિસન્તિ, યાવ અઞ્ઞા ભિક્ખુની આગચ્છતિ, તાવ બહિગામદ્વારે ઠાતબ્બં. સચે ન આગચ્છતિ, દુતિયિકા ભિક્ખુની પક્કન્તા નામ હોતિ, પવિસિતું વટ્ટતિ.

પુબ્બે મહાગામો હોતિ, મજ્ઝે ભિક્ખુનિવિહારો. પચ્છા તં ગામં ચત્તારો જના લભિત્વા વિસું વિસું વતિપરિક્ખેપં કત્વા વિભજિત્વા ભુઞ્જન્તિ, વિહારતો એકં ગામં ગન્તું વટ્ટતિ. તતો અપરં ગામં દ્વારેન વા વતિછિદ્દેન વા પવિસિતું ન વટ્ટતિ. પુન વિહારમેવ પચ્ચાગન્તું વટ્ટતિ. કસ્મા? વિહારસ્સ ચતુગામસાધારણત્તા.

અન્તરવાસકો તેમિયતીતિ યત્થ યથા તિમણ્ડલપટિચ્છાદનં હોતિ; એવં નિવત્થાય ભિક્ખુનિયા વસ્સકાલે તિત્થેન વા અતિત્થેન વા ઓતરિત્વા યત્થ કત્થચિ ઉત્તરન્તિયા એકદ્વઙ્ગુલમત્તમ્પિ અન્તરવાસકો તેમિયતિ. સેસં નદીલક્ખણં નદીનિમિત્તકથાય આવિ ભવિસ્સતિ. એવરૂપં નદિં તિત્થેન વા અતિત્થેન વા ઓતરિત્વા ઉત્તરણકાલે પઠમં પાદં ઉદ્ધરિત્વા તીરે ઠપેન્તિયા થુલ્લચ્ચયં, દુતિયપાદુદ્ધારે સઙ્ઘાદિસેસો. સેતુના ગચ્છતિ, અનાપત્તિ. પદસા ઓતરિત્વા ઉત્તરણકાલે સેતું આરોહિત્વા ઉત્તરન્તિયાપિ અનાપત્તિ. સેતુના પન ગન્ત્વા ઉત્તરણકાલે પદસા ગચ્છન્તિયા આપત્તિયેવ. યાનનાવાઆકાસગમનાદીસુપિ એસેવ નયો. ઓરિમતીરતો પન પરતીરમેવ અક્કમન્તિયા અનાપત્તિ. રજનકમ્મત્થં ગન્ત્વા દારુસઙ્કઙ્કનાદિકિચ્ચેન દ્વે તિસ્સો ઉભયતીરેસુ વિચરન્તિ, વટ્ટતિ. સચે પનેત્થ કાચિ કલહં કત્વા ઇતરં તીરં ગચ્છતિ, આપત્તિ. દ્વે એકતો ઉત્તરન્તિ, એકા મજ્ઝે નદિયા કલહં કત્વા નિવત્તિત્વા ઓરિમતીરમેવ આગચ્છતિ, આપત્તિ. ઇતરિસ્સા પન અયં પક્કન્તટ્ઠાને ઠિતા હોતિ, તસ્મા પરતીરં ગચ્છન્તિયાપિ અનાપત્તિ. ન્હાયિતું વા પાતું વા ઓતિણ્ણા તમેવ તીરં પચ્ચુત્તરતિ, અનાપત્તિ.

સહ અરુણુગ્ગમનાતિ એત્થ સચે સજ્ઝાયં વા પધાનં વા અઞ્ઞં વા કિઞ્ચિ કમ્મં કુરુમાના પુરેઅરુણેયેવ દુતિયિકાય સન્તિકં ગમિસ્સામીતિ આભોગં કરોતિ, અજાનન્તિયા એવ ચસ્સા અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ, અનાપત્તિ. અથ પન ‘‘યાવ અરુણુગ્ગમના ઇધેવ ભવિસ્સામી’’તિ વા અનાભોગેન વા વિહારસ્સ એકદેસે અચ્છતિ, દુતિયિકાય હત્થપાસં ન ઓતરતિ, અરુણુગ્ગમને સઙ્ઘાદિસેસો. હત્થપાસોયેવ હિ ઇધ પમાણં, હત્થપાસાતિક્કમે એકગબ્ભોપિ ન રક્ખતિ.

અગામકે અરઞ્ઞેતિ એત્થ ‘‘નિક્ખમિત્વા બહિ ઇન્દખીલા સબ્બમેતં અરઞ્ઞ’’ન્તિ એવં વુત્તલક્ખણમેવ અરઞ્ઞં. તં પનેતં કેવલં ગામાભાવેન ‘‘અગામક’’ન્તિ વુત્તં, ન વિઞ્ઝાટવિસદિસતાય. તાદિસે અરઞ્ઞે ઓક્કન્તે દસ્સનૂપચારે વિજહિતે સચેપિ સવનૂપચારો અત્થિ, આપત્તિ. તેનેવ વુત્તં અટ્ઠકથાયં ‘‘સચે ભિક્ખુનીસુ મહાબોધિઅઙ્ગણં પવિસન્તીસુ એકા બહિ તિટ્ઠતિ, તસ્સાપિ આપત્તિ. લોહપાસાદં પવિસન્તીસુપિ પરિવેણં પવિસન્તીસુપિ એસેવ નયો. મહાચેતિયં વન્દમાનાસુ એકા ઉત્તરદ્વારેન નિક્ખમિત્વા ગચ્છતિ, તસ્સાપિ આપત્તિ. થૂપારામં પવિસન્તીસુ એકા બહિ તિટ્ઠતિ, તસ્સાપિ આપત્તી’’તિ. એત્થ ચ દસ્સનૂપચારો નામ યત્થ ઠિતં દુતિયિકા

પસ્સતિ. સચે પન સાણિપાકારન્તરિકાપિ હોતિ, દસ્સનૂપચારં વિજહતિ નામ. સવનૂપચારો નામ યત્થ ઠિતા મગ્ગમૂળ્હસદ્દેન વિય ધમ્મસવનારોચનસદ્દેન વિય ચ ''અય્યે''તિ સદ્દાયન્તિયા સદ્દં સુણાતિ. અજ્ઝોકાસે દૂરેપિ દસ્સનૂપચારો નામ હોતિ. સો એવરૂપે સવનૂપચારે વિજહિતે ન રક્ખતિ, વિજહિતમત્તેવ આપત્તિ સઙ્ઘાદિસેસસ્સ.

એકા મગ્ગં ગચ્છન્તી ઓહીયતિ. સઉસ્સાહા ચે હુત્વા ઇદાનિ પાપુણિસ્સામીતિ અનુબન્ધતિ, અનાપત્તિ. સચે પુરિમાયો અઞ્ઞેન મગ્ગેન ગચ્છન્તિ, પક્કન્તા નામ હોન્તિ, અનાપત્તિયેવ. દ્વિન્નં ગચ્છન્તીનં એકા અનુબન્ધિતું અસક્કોન્તી ''ગચ્છતુ અય''ન્તિ ઓહીયતિ, ઇતરાપિ ''ઓહીયતુ અય''ન્તિ, ગચ્છતિ, દ્વિન્નમ્પિ આપત્તિ. સચે પન ગચ્છન્તીસુ પુરિમાપિ અઞ્ઞં મગ્ગં ગણ્હાતિ, પચ્છિમાપિ અઞ્ઞં, એકા એકિસ્સા પક્કન્તટ્ઠાને તિટ્ઠતિ, દ્વિન્નમ્પિ અનાપત્તિ.

૬૯૩. **પક્ખસઙ્કન્તા વા**તિ તિત્થાયતનં સઙ્કન્તા, સેસં ઉત્તાનમેવ. પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૬૯૪-૮. ચતુત્થે – **પાદપીઠં** નામ ધોતપાદટ્ઠપનકં. **પાદકઠલિકા** નામ અધોતપાદટ્ઠપનકં . **અનઞ્ઞાય ગણસ્સ છન્દ**ન્તિ તસ્સેવ કારકગણસ્સ છન્દં અજાનિત્વા. **વત્તે વત્તન્તિ**ન્તિ તેચત્તાલીસપ્પભેદે નેત્થારવત્તે વત્તમાનં. સેસં ઉત્તાનમેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં , લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૦૧. પઞ્ચમે – **એકતો અવસ્સુતે**તિ એત્થ ''ભિક્ખુનિયા અવસ્સુતભાવો દટ્ઠબ્બો''તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. મહાઅટ્ઠકથાયં પનેતં ન વુત્તં, તં પાળિયા સમેતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દ્વિવેદનન્તિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૦૫-૬. છટ્ઠે – **યતો ત્વ**ન્તિ યસ્મા ત્વં. **ઉય્યોજેતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિઆદિકા સઙ્ઘાદિસેસપરિયોસાના આપત્તિયો કસ્સા હોન્તીતિ? ઉય્યોજિકાય. વુત્તઞ્હેતં પરિવારેપિ –

‘‘ન દેતિ ન પટિગ્ગણ્હાતિ, પટિગ્ગહો તેન ન વિજ્જતિ;
આપજ્જતિ ગરુકં ન લહુકં, તઞ્ચ પરિભોગપચ્ચયા;
પઞ્હા મેસા કુસલેહિ ચિન્તિતા’’તિ. (પરિ॰ ૪૮૧);

અયઞ્હિ ગાથા ઇમં ઉય્યોજિકં સન્ધાય વુત્તા. ઇતરિસ્સા પન આપત્તિભેદો પઠમસિક્ખાપદે વિભત્તોતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૦૯. સત્તમે – **યાવતતિયક**પદત્થો મહાવિભઙ્ગે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

સમનુભાસનસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૧૫. અટ્ઠમે – **કિસ્મિઞ્ચિદેવ અધિકરણે**તિ ચતુન્નં અઞ્ઞતરસ્મિં. પદભાજને પન કેવલં અધિકરણવિભાગં દસ્સેતું ‘‘અધિકરણં નામ ચત્તારિ અધિકરણાની’’તિઆદિ વુત્તં. સેસં ઉત્તાનમેવ સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૨૩. નવમે – **સંસટ્ઠા**તિ મિસ્સીભૂતા. **અનનુલોમિકેના**તિ પબ્બજિતાનં અનનુલોમેન કાયિકવાચસિકેન. **સંસટ્ઠા**તિ ગિહીનં કોટ્ટનપચનગન્ધપિસનમાલાગન્થનાદિના કાયિકેન સાસનપટિસાસનાહરણસઞ્ચરિત્તાદિના વાચસિકેન ચ સંસટ્ઠા. પાપો કિત્તિસદ્દો એતાસન્તિ **પાપસદ્દા** . પાપો આજીવસઙ્ખાતો સિલોકો એતાસન્તિ **પાપસિલોકા**. સેસં ઉત્તાનમેવ સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસઙ્ઘાદિસેસસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૨૭. દસમે – **એવાચારા**તિ એવંઆચારા. યાદિસો તુમ્હાકં આચારો, તાદિસા આચારાતિ અત્થો. એસ નયો સબ્બત્થ. **ઉઞ્ઞાયા**તિ અવઞ્ઞાય નીચં કત્વા જાનનાય. **પરિભવેના**તિ કિં ઇમા કરિસ્સન્તીતિ એવં પરિભવિત્વા જાનનેન. **અક્ખન્તિયા**તિ અસહનતાય; કોધેનાતિ અત્થો. **વેભસ્સિયા**તિ બલવભસ્સભાવેન; અત્તનો

બલપ્પકાસનેન સમુત્રાસનેનાતિ અત્થો. **દુબ્બલ્યાતિ** તુમ્હાકં દુબ્બલભાવેન. સબ્બત્થ ઉઞ્ઞાય ચ પરિભવેન ચાતિ એવં સમુચ્ચયત્થો દટ્ઠબ્બો. **વિવિચ્ચથાતિ** વિના હોથ. સેસં ઉત્તાનમેવ સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

દસમસિક્ખાપદં.

ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો સત્તરસ સઙ્ઘાદિસેસાતિ એત્થ છન્નં પઠમાપત્તિકાનં અનન્તરા સઞ્ચરિત્તં, દ્વે દુટ્ઠદોસાતિ ઇમાનિ તીણિ સિક્ખાપદાનિ મહાવિભઙ્ગતો પક્ખિપિત્વા **નવ પઠમાપત્તિકા**, ચતુન્નં યાવતતિયકાનં અનન્તરા મહાવિભઙ્ગતોપિ ચત્તારો યાવતતિયકે પક્ખિપિત્વા **અટ્ઠ યાવતતિયકા** વેદિતબ્બા. એવં સબ્બેપિ પાતિમોક્ખુદ્દેસમગ્ગેન ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો સત્તરસ સઙ્ઘાદિસેસા ધમ્માતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. સેસં ઉત્તાનમેવ અઞ્ઞત્ર પક્ખમાનત્તા. તં પન ખન્ધકે વિત્થારેન વણ્ણયિસ્સામાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય ભિક્ખુનીવિભઙ્ગે

સત્તરસકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સઙ્ઘાદિસેસકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

૩. નિસ્સગ્ગિયકણ્ડં (ભિક્ખુનીવિભઙ્ગવણ્ણના)

પઠમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

તિંસ નિસ્સગ્ગિયા ધમ્મા, ભિક્ખુનીનં પકાસિતા;
યે તેસં દાનિ ભવતિ, અયં સંવણ્ણનાક્કમો.

૭૩૩. આમત્તિકાપણન્તિ અમત્તાનિ વુચ્ચન્તિ ભાજનાનિ; તાનિ યે વિક્કિણન્તિ, તે વુચ્ચન્તિ આમત્તિકા; તેસં આપણો **આમત્તિકાપણો**; તં વા પસારેસ્સન્તીતિ અત્થો.

૭૩૪. પત્તસન્નિચયં કરેય્યાતિ પત્તસન્નિધિં કરેય્ય; એકાહં અનધિટ્ઠહિત્વા વા અવિકપ્પેત્વા વા પત્તં ઠપેય્યાતિ અત્થો. સેસં મહાવિભઙ્ગે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. અયમેવ હિ વિસેસો – તત્થ દસાહં પરિહારો, ઇધ એકાહમ્પિ નત્થિ. સેસં તાદિસમેવ.

ઇદમ્પિ કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, અકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમસિક્ખાપદં.

દુતિયનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૩૮. દુતિયે – **દુચ્ચોળા**તિ વિરૂપચોળા; જિણ્ણચોળાતિ અત્થો. **અપય્યાહી**તિ અપિ અય્યાહિ.

૭૪૦. આદિસ્સ દિન્નન્તિ સમ્પત્તા ભાજેન્તૂતિ વત્વાપિ ઇદં ગણસ્સ ઇદં તુમ્હાકં દમ્મીતિ વત્વા વા દાતુકમ્યતાય પાદમૂલે ઠપેત્વા વા દિન્નમ્પિ આદિસ્સ દિન્નં નામ હોતિ. એતં સબ્બમ્પિ અકાલચીવરં. **અય્યાય દમ્મી**તિ એવં પટિલદ્ધં પન યથાદાનેયેવ ઉપનેતબ્બં. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

તતિયનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૪૩-૫. તતિયે – **હન્દા**તિ ગણ્હ. **સયં અચ્છિન્દતી**તિ એકં દત્વા એકં અચ્છિન્દન્તિયા એકં નિસ્સગ્ગિયં, બહૂસુ બહૂનિ. સચે સંહરિત્વા ઠપિતાનિ એકતો અચ્છિન્દતિ, વત્થુગણનાય આપત્તિયો. બન્ધિત્વા ઠપિતેસુ પન એકાવ આપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

ચતુત્થનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૪૮. ચતુત્થે – **કયેના**તિ મૂલેન. **ન મે આવુસો સપ્પિના અત્થો**; **તેલેન મે અત્થો**તિ ઇદં કિર સા આહટસપ્પિં દત્વા તેલમ્પિ આહરિસ્સતીતિ મઞ્ઞમાના આહ. **વિઞ્ઞાપેત્વા**તિ જાનાપેત્વા; ઇદં નામ આહરાતિ યાચિત્વા વા.

૭૫૨. તઞ્ઞેવ વિઞ્ઞાપેતીતિ યં પઠમં વિઞ્ઞત્તં તં થોકં નપ્પહોતિ, તસ્મા પુન તઞ્ઞેવ વિઞ્ઞાપેતીતિ અત્થો. **અઞ્ઞઞ્ચ વિઞ્ઞાપેતી**તિ સચે પઠમં સપ્પિવિઞ્ઞત્તં, યમકં પચિતબ્બન્તિ ચ વેજ્જેન વુત્તત્તા તેલેન અત્થો હોતિ, તતો તેલેનાપિ મે અત્થોતિ એવં અઞ્ઞઞ્ચ વિઞ્ઞાપેતિ. **આનિસંસં દસ્સેત્વા**તિ સચે કહાપણસ્સ સપ્પિ આભતં હોતિ, ઇમિના મૂલેન દિગુણં તેલં લબ્ભતિ, તેનાપિ ચ ઇદં કિચ્ચં નિપ્ફજ્જતિ, તસ્મા તેલં આહરાતિ એવં આનિસંસં દસ્સેત્વા વિઞ્ઞાપેતીતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

પઞ્ચમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૫૩. પઞ્ચમે – **ન મે સિક્ખમાને**તિ ઇદં કિર સા કુલધીતા ''અયં અદ્ધા એવં વુત્તા ઇદં તેલં ઠપેત્વા સપ્પિમ્પિ મે અત્તનો કુલઘરા આહરિસ્સતી''તિ મઞ્ઞમાના આહ. **ચેતાપેત્વા**તિ જાનાપેત્વા ઇચ્ચેવ અત્થો. સેસં સબ્બત્થ ચતુત્થસદિસમેવાતિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

છટ્ઠનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૫૮. છટ્ઠે – **છન્દક**ન્તિ ''ઇદં નામ ધમ્મકિચ્ચં કરિસ્સામ, યં સક્કોથ; તં દેથા''તિ એવં પરેસં છન્દઞ્ચ રુચિઞ્ચ ઉપ્પાદેત્વા ગહિતપરિક્ખારસ્સેતં અધિવચનં. **અઞ્ઞદત્થિકેના**તિ અઞ્ઞસ્સત્થાય દિન્નેન. **અઞ્ઞુદ્દિસિકેના**તિ અઞ્ઞં ઉદ્દિસિત્વા દિન્નેન. **સઙ્ઘિકેના**તિ સઙ્ઘસ્સ પરિચ્ચત્તેન.

૭૬૨. સેસકં ઉપનેતીતિ યદત્થાય દિન્નો, તં ચેતાપેત્વા અવસેસં અઞ્ઞસ્સત્થાય ઉપનેતિ. **સામિકે અપલોકેત્વા**તિ ''તુમ્હેહિ ચીવરત્થાય દિન્નો, અમ્હાકઞ્ચ ચીવરં અત્થિ, તેલાદીહિ પન અત્થો''તિ એવં આપુચ્છિત્વા ઉપનેતિ. **આપદાસૂ**તિ તથારૂપેસુ ઉપદ્દવેસુ; ભિક્ખુનિયો વિહારં છડ્ડેત્વા પક્કમન્તિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ યં વા તં વા ચેતાપેતું વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

છસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

સત્તમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૬૪. સત્તમે – **સઞ્ઞાચિકેના**તિ સયં યાચિતકેન. એતદેવેત્થ નાનાકરણં. સેસં છટ્ઠસદિસમેવાતિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

અટ્ઠમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૬૯. અટ્ઠમે – **મહાજનિકેના**તિ ગણસ્સ પરિચ્ચત્તેન. એતદેવેત્થ નાનાકરણં.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

નવમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૭૪. નવમસિક્ખાપદે – **સઞ્ઞાચિકેના**તિ ઇદં પદં ઇતો અધિકતરં.

નવમસિક્ખાપદં.

દસમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૭૮. દસમે – **પરિવેણં ઉન્દ્રિયતી**તિ પરિવેણં વિનસ્સતિ; પરિપતતીતિ અત્થો. ઇદઞ્ચ પદં **પુગ્ગલિકેન સઞ્ઞાચિકેના**તિ ઇદઞ્ચ એત્તકમેવ નાનાકરણં. સેસં પુબ્બસદિસમેવાતિ.

દસમસિક્ખાપદં.

એકાદસમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૮૪. એકાદસમે – **ગરુપાવુરણ**ન્તિ સીતકાલે પાવુરણં. **ચતુક્કંસપરમ**ન્તિ એત્થ કંસો નામ ચતુક્કહાપણિકો હોતિ; તસ્મા પદભાજને ‘‘સોળસકહાપણગ્ઘનક’’ન્તિ વુત્તં.

એકાદસમસિક્ખાપદં.

દ્વાદસમનિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૮૯. દ્વાદસમે – **લહુપાવુરણ**ન્તિ ઉણ્હકાલે પાવુરણં. સેસં સિક્ખાપદદ્વયેપિ ઉત્તાનમેવ.

છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દ્વાદસમસિક્ખાપદં.

ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો તિંસ નિસ્સગ્ગિયા પાચિત્તિયા ધમ્માતિ એત્થ મહાવિભઙ્ગે ચીવરવગ્ગતો ધોવનઞ્ચ પટિગ્ગહણઞ્ચાતિ દ્વે સિક્ખાપદાનિ અપનેત્વા અકાલચીવરં કાલચીવરન્તિ અધિટ્ઠહિત્વા ભાજિતસિક્ખાપદેન ચ પરિવત્તેત્વા અચ્છિન્નચીવરેન ચ પઠમવગ્ગો પૂરેતબ્બો. પુન એળકલોમવગ્ગસ્સ આદિતો સત્ત સિક્ખાપદાનિ અપનેત્વા સત્ત અઞ્ઞદત્થિકાનિ પક્ખિપિત્વા દુતિયવગ્ગો પૂરેતબ્બો. તતિયવગ્ગતો પઠમપત્તં વસ્સિકસાટિકં આરઞ્ઞકસિક્ખાપદન્તિ ઇમાનિ તીણિ અપનેત્વા પત્તસન્નિચયગરુપાવુરણલહુપાવુરણસિક્ખાપદેહિ તતિયવગ્ગો પૂરેતબ્બો. ઇતિ ભિક્ખુનીનં દ્વાદસ સિક્ખાપદાનિ એકતોપઞ્ઞત્તાનિ, અટ્ઠારસ ઉભતોપઞ્ઞત્તાનીતિ એવં સબ્બેપિ પાતિમોક્ખુદ્દેસમગ્ગેન ''ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો તિંસ નિસ્સગ્ગિયા પાચિત્તિયા ધમ્મા''તિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. સેસં વુત્તનયમેવાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય ભિક્ખુનીવિભઙ્ગે

તિંસકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિસ્સગ્ગિયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

૪. પાચિત્તિયકણ્ડં (ભિક્ખુનીવિભઙ્ગવણ્ણના)

૧. લસુણવગ્ગો

૧. પઠમલસુણસિક્ખાપદવણ્ણના

તિંસકાનન્તરં ધમ્મા, છસટ્ઠિસતસઙ્ગહા;
સઙ્ગીતા યે અયં દાનિ, હોતિ તેસમ્પિ વણ્ણના.

૭૯૩. તત્થ લસુણવગ્ગસ્સ તાવ પઠમસિક્ખાપદે – **દ્વે તયો ભણ્ડિકે**તિ દ્વે વા તયો વા પોટ્ટલિકે; સમ્પુણ્ણમિઞ્જાનમેતં અધિવચનં. **ન મત્તં જાનિત્વા**તિ પમાણં અજાનિત્વા ખેત્તપાલસ્સ વારેન્તસ્સ બહું લસુણં હરાપેસિ.

અઞ્ઞતરં હંસયોનિન્તિ સુવણ્ણહંસયોનિં. **સો તાસં એકેક**ન્તિ સો હંસો જાતિસ્સરો અહોસિ, અથ પુબ્બસિનેહેન આગન્ત્વા તાસં એકેકં પત્તં દેતિ, તં તાપનતાલનચ્છેદનક્ખમં સુવણ્ણમેવ હોતિ.

૭૯૫. માગધકન્તિ મગધેસુ જાતં. મગધરટ્ઠે જાતલસુણમેવ હિ ઇધ લસુણન્તિ અધિપ્પેતં, તમ્પિ ભણ્ડિકલસુણમેવ, ન એકદ્વિતિમિઞ્જકં. કુરુન્દિયં પન જાતદેસં અવત્વા ‘‘માગધકં નામ ભણ્ડિકલસુણ’’ન્તિ વુત્તં. **અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે**તિ એત્થ સચે દ્વે તયો ભણ્ડિકે એકતોયેવ સઙ્ખાદિત્વા અજ્ઝોહરતિ, એકં પાચિત્તિયં. ભિન્દિત્વા એકેકં મિઞ્જં ખાદન્તિયા પન પયોગગણનાય પાચિત્તિયાનીતિ.

૭૯૭. પલણ્ડુકાદીનં વણ્ણેન વા મિઞ્જાય વા નાનત્તં વેદિતબ્બં – વણ્ણેન તાવ પલણ્ડુકો પણ્ડુવણ્ણો હોતિ. ભઞ્જનકો લોહિતવણ્ણો. હરિતકો હરિતપણ્ણવણ્ણો. મિઞ્જાય પન પલણ્ડુકસ્સ એકા મિઞ્જા હોતિ, ભઞ્જનકસ્સ દ્વે, હરિતકસ્સ તિસ્સો. ચાપલસુણો અમિઞ્જકો, અઙ્કુરમત્તમેવ હિ તસ્સ હોતિ. મહાપચ્ચરિયાદીસુ પન ‘‘પલણ્ડુકસ્સ તીણિ મિઞ્જાનિ, ભઞ્જનકસ્સ દ્વે, હરિતકસ્સ એક’’ન્તિ વુત્તં . એતે પલણ્ડુકાદયો સભાવેનેવ વટ્ટન્તિ. સૂપસમ્પાકાદીસુ પન માગધકમ્પિ વટ્ટતિ. તઞ્હિ પચ્ચમાનેસુ મુગ્ગસૂપાદીસુ વા મચ્છમંસવિકતિયા વા તેલાદીસુ વા બદરસાળવાદીસુ વા અમ્બિલસાકાદીસુ વા ઉત્તરિભઙ્ગેસુ વા યત્થ કત્થચિ અન્તમસો યાગુભત્તેપિ પક્ખિપિતું વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

લસુણસિક્ખાપદં પઠમં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૭૯૯. દુતિયે – **સમ્બાધે**તિ પટિચ્છન્નોકાસે. તસ્સ વિભાગદસ્સનત્થં પન ‘‘ઉભો ઉપકચ્છકા મુત્તકરણ’’ન્તિ વુત્તં. **એકમ્પિ લોમ**ન્તિ કત્તરિયા વા સણ્ડાસકેન વા ખુરેન વા યેન કેનચિ એકપયોગેન વા નાનાપયોગેન વા એકં વા બહૂનિ વા સંહરાપેન્તિયા પયોગગણનાય પાચિત્તિયાનિ, ન લોમગણનાય.

૮૦૧. **આબાધપચ્ચયા**તિ કણ્ડુકચ્છુઆદિઆબાધપચ્ચયા સંહરાપેન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. ચતુસમુટ્ઠાનં – કાયતો કાયવાચતો કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૦૩-૪. તતિયે – **તલઘાતકે**તિ મુત્તકરણતલઘાતને. **અન્તમસો ઉપ્પલપત્તેનાપી**તિ એત્થ પત્તં તાવ મહન્તં, કેસરેનાપિ પહારં દેન્તિયા આપત્તિયેવ.

૮૦૫. **આબાધપચ્ચયા**તિ ગણ્ડં વા વણં વા પહરિતું વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૦૬. ચતુત્થે – **પુરાણરાજોરોધા**તિ પુરાણે ગિહિભાવે રઞ્ઞો ઓરોધા. **ચિરાચિરં ગચ્છતી**તિ ચિરેન ચિરેન ગચ્છતિ. **ધારેથા**તિ સક્કોથ. **કસ્સિદં કમ્મ**ન્તિ વુત્તે અનારોચિતેપિ એતા મયિ આસઙ્કં કરિસ્સન્તીતિ મઞ્ઞમાના એવમાહ – ''મય્હિદં કમ્મ''ન્તિ.

૮૦૭. **જતુમટ્ઠકે**તિ જતુના કતે મટ્ઠદણ્ડકે. વત્થુવસેનેવેતં વુત્તં, યંકિઞ્ચિ પન દણ્ડકં પવેસેન્તિયા આપત્તિયેવ. તેનાહ – ''અન્તમસો ઉપ્પલપત્તમ્પિ મુત્તકરણં પવેસેતી''તિ. એતમ્પિ ચ અતિમહન્તં, કેસરમત્તમ્પિ પન પવેસેન્તિયા આપત્તિ એવ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ તલઘાતકે વુત્તસદિસાનેવાતિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૧૦. પઞ્ચમે – **અતિગમ્ભીરં ઉદકસુદ્ધિકં આદિયન્તી**તિ અતિઅન્તો પવેસેત્વા ઉદકેન ધોવનં કુરુમાના.

૮૧૨. **કેસગ્ગમત્તમ્પિ અતિક્કામેતી**તિ વિત્થારતો તતિયં વા ચતુત્થં વા અઙ્ગુલં ગમ્ભીરતો દ્વિન્નં પબ્બાનં ઉપરિ કેસગ્ગમત્તમ્પિ પવેસેન્તિયા પાચિત્તિયન્તિ અત્થો. વુત્તઞ્હેતં મહાપચ્ચરિયં – ''એકિસ્સા અઙ્ગુલિયા તીણિ પબ્બાનિ આદાતું ન લભતિ, તિણ્ણં વા ચતુન્નં વા એકેકમ્પિ પબ્બં આદાતું ન લભતી''તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિપિ તલઘાતકે વુત્તસદિસાનેવાતિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૧૫. છટ્ઠે – **ભત્તવિસ્સગ્ગન્તિ** ભત્તકિચ્ચં. **પાનીયેન ચ વિધૂપનેન ચ ઉપતિટ્ઠિત્વા**તિ એકેન હત્થેન પાનીયથાલકં એકેન બીજનિં ગહેત્વા બીજમાના સમીપે ઠત્વાતિ અત્થો. **અચ્ચાવદતી**તિ પુબ્બેપિ તુમ્હે એવં ભુઞ્જથ, અહં એવં ઉપટ્ઠાનં કરોમી''તિ પબ્બજિતચારિત્તં અતિક્કમિત્વા ગેહસ્સિતકથં કથેતીતિ અત્થો.

૮૧૭. **યંકિઞ્ચિ પાનીય**ન્તિ સુદ્ધઉદકં વા હોતુ, તક્કદધિમત્થુરસખીરાદીનં વા અઞ્ઞતરં. **યા કાચિ બીજની**તિ અન્તમસો ચીવરકણ્ણોપિ. **હત્થપાસે તિટ્ઠતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ ઇધ ઠાનપચ્ચયાવ પાચિત્તિયં વુત્તં. પહારપચ્ચયા પન ખન્ધકે દુક્કટં પઞ્ઞત્તં.

૮૧૯. **દેતિ દાપેતી**તિ પાનીયં વા સૂપાદિં વા ઇમં પિવથ, ઇમિના ભુઞ્જથાતિ દેતિ; તાલવણ્ટં ઇમિના બીજન્તા ભુઞ્જથાતિ દેતિ; અઞ્ઞેન વા ઉભયમ્પિ દાપેતિ, અનાપત્તિ. **અનુપસમ્પન્નં આણાપેતી**તિ ઉપતિટ્ઠનત્થં સામણેરિં આણાપેતિ, અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૨૨. સત્તમે – **ભુઞ્જિસ્સામીતિ પટિગ્ગણ્હાતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ ઇદં પયોગદુક્કટં નામ, તસ્મા ન કેવલં પટિગ્ગહણેયેવ હોતિ, પટિગ્ગણ્હિત્વા પન અરઞ્ઞતો આહરણેપિ સુક્ખાપનેપિ વટ્ટલિદિવસે ભજ્જનત્થાય ઉદ્ધનસજ્જનેપિ કપલ્લસજ્જનેપિ દબ્બિસજ્જનેપિ દારૂનિ આદાય અગ્ગિકરણેપિ કપલ્લમ્હિ ધઞ્ઞપક્ખિપનેપિ દબ્બિયા સઙ્ઘટ્ટનેસુપિ કોટ્ટનત્થં ઉદુક્ખલમુસલાદિસજ્જનેસુપિ કોટ્ટનપપ્ફોટનધોવનાદીસુપિ યાવ મુખે ઠપેત્વા અજ્ઝોહરણત્થં દન્તેહિ સઙ્ખાદતિ, તાવ સબ્બપયોગેસુ દુક્કટાનિ, અજ્ઝોહરણકાલે પન અજ્ઝોહરણગણનાય પાચિત્તિયાનિ. એત્થ ચ વિઞ્ઞત્તિ ચેવ ભોજનઞ્ચ પમાણં. તસ્મા સયં વિઞ્ઞાપેત્વા અઞ્ઞાય ભજ્જનકોટ્ટનપચનાનિ કારાપેત્વા ભુઞ્જન્તિયાપિ આપત્તિ. અઞ્ઞાય વિઞ્ઞાપેત્વા સયં ભજ્જનાદીનિ કત્વા ભુઞ્જન્તિયાપિ આપત્તિ. મહાપચ્ચરિયં પન વુત્તં – ''ઇદં આમકધઞ્ઞં નામ માતરમ્પિ વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જન્તિયા પાચિત્તિયમેવ, અવિઞ્ઞત્તિયા લદ્ધં સયં ભજ્જનાદીનિ કત્વા વા કારાપેત્વા વા ભુઞ્જન્તિયા દુક્કટં. અઞ્ઞાય વિઞ્ઞત્તિયા લદ્ધં સયં વા ભજ્જનાદીનિ કત્વા તાય વા કારાપેત્વા અઞ્ઞાય વા કારાપેત્વા ભુઞ્જન્તિયાપિ દુક્કટમેવા''તિ. પુનપિ વુત્તં ''અઞ્ઞાય વિઞ્ઞત્તિયા લદ્ધં, સયં ભજ્જનાદીનિ કત્વા ભુઞ્જન્તિયા પાચિત્તિયમેવ. ભજ્જનાદીનિ કારાપેત્વા ભુઞ્જન્તિયા પન દુક્કટ''ન્તિ. તં પુબ્બાપરવિરુદ્ધં હોતિ, ન હિ ભજ્જનાદીનં કરણે વા કારાપને વા વિસેસો અત્થિ. મહાઅટ્ઠકથાયં પન ''અઞ્ઞાય વિઞ્ઞત્તં ભુઞ્જન્તિયા દુક્કટ''ન્તિ અવિસેસેન વુત્તં.

૮૨૩. **આબાધપચ્ચયા**તિ સેદકમ્માદીનં અત્થાય ધઞ્ઞવિઞ્ઞત્તિયા અનાપત્તિ. ''અવિઞ્ઞત્તિયા લબ્ભમાનં પન નવકમ્મત્થાય સમ્પટિચ્છિતું વટ્ટતી''તિ મહાપચ્ચરિયં વુત્તં. **અપરણ્ણં વિઞ્ઞાપેતી**તિ ઠપેત્વા સત્ત ધઞ્ઞાનિ મુગ્ગમાસાદિં વા લાબુકુમ્ભણ્ડાદિં વા અઞ્ઞં યંકિઞ્ચિ ઞાતકપવારિતટ્ઠાને વિઞ્ઞાપેન્તિયા અનાપત્તિ. આમકધઞ્ઞં પન ઞાતકપવારિતટ્ઠાને ન વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

ચતુસમુટ્ઠાનં – કાયતો કાયવાચતો કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૨૪. અટ્ઠમે – નિબ્બિટ્ઠો રાજભટો રઞ્ઞો ભતિ કેણિ એતેનાતિ **નિબ્બિટ્ઠરાજભટો**, એકં ઠાનન્તરં કેણિયા ગહેત્વા તતો લદ્ધઉદયોતિ અત્થો. **તઞ્ઞેવ ભટપથં યાચિસ્સામી**તિ રઞ્ઞો કેણિં દત્વા પુન તંયેવ ઠાનન્તરં યાચિસ્સામીતિ ચિન્તેન્તો. **પરિભાસી**તિ તા ભિક્ખુનિયો ''મા પુન એવં કરિત્થા''તિ સન્તજ્જેસિ.

૮૨૬. **સયં છડ્ડેતી**તિ ચત્તારિપિ વત્થૂનિ એકપયોગેન છડ્ડેન્તિયા એકાવ આપત્તિ, પાટેક્કં છડ્ડેન્તિયા વત્થુગણનાય આપત્તિયો. આણત્તિયમ્પિ એસેવ નયો. દન્તકટ્ઠછડ્ડનેપિ ભિક્ખુનિયા પાચિત્તિયમેવ. ભિક્ખુસ્સ સબ્બત્થ દુક્કટં. સેસં ઉત્તાનમેવ.

છસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૩૦-૨. નવમે – **યં મનુસ્સાનં ઉપભોગપરિભોગં રોપિમ**ન્તિ ખેત્તં વા હોતુ નાળિકેરાદિઆરામો વા, યત્થ કત્થચિ રોપિમહરિતટ્ઠાને એતાનિ વત્થૂનિ છડ્ડેન્તિયા પુરિમનયેનેવ આપત્તિભેદો વેદિતબ્બો. ખેત્તે વા આરામે વા નિસીદિત્વા ભુઞ્જમાના ઉચ્છુઆદીનિ વા ખાદન્તી; ગચ્છમાના ઉચ્છિટ્ઠોદકચલકાદીનિ હરિતટ્ઠાને છડ્ડેતિ, અન્તમસો ઉદકં પિવિત્વા મત્થકચ્છિન્નનાળિકેરમ્પિ છડ્ડેતિ, પાચિત્તિયમેવ. ભિક્ખુનો દુક્કટં. કસિતટ્ઠાને પન નિક્ખિત્તબીજે યાવ અઙ્કુરં ન ઉટ્ઠહતિ, તાવ સબ્બેસં દુક્કટં . અનિક્ખિત્તબીજેસુ ખેત્તકોણાદીસુ વા અસઞ્જાતરોપિમેસુ ખેત્તમરિયાદાદીસુ વા છડ્ડેતું વટ્ટતિ. મનુસ્સાનં કચવરછડ્ડનટ્ઠાનેપિ વટ્ટતિ. **છડ્ડિતખેત્તે**તિ મનુસ્સેસુ સસ્સં ઉદ્ધરિત્વા ગતેસુ છડ્ડિતખેત્તં નામ હોતિ, તત્થ વટ્ટતિ. યત્થ પન લાયિતમ્પિ પુબ્બણ્ણાદિ પુન ઉટ્ઠહિસ્સતીતિ રક્ખન્તિ, તત્થ યથાવત્થુકમેવ. સેસં ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં…પે॰… તિવેદનન્તિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૩૫. દસમે – **યંકિઞ્ચિ નચ્ચ**ન્તિ નટાદયો વા નચ્ચન્તુ સોણ્ડા વા, અન્તમસો મોરસુવમક્કટાદયોપિ, સબ્બમ્પેતં નચ્ચમેવ. **યંકિઞ્ચિ ગીત**ન્તિ યંકિઞ્ચિ નટાદીનં વા ગીતં હોતુ, અરિયાનં પરિનિબ્બાનકાલે રતનત્તયગુણૂપસંહિતં સાધુકીળિતગીતં વા અસંયતભિક્ખૂનં ધમ્મભાણકગીતં વા, સબ્બમ્પેતં ગીતમેવ. **યંકિઞ્ચિ**

વાદિતન્તિ તન્તિબદ્ધાદિવાદનીયભણ્ડવાદિતં વા હોતુ, કુટભેરિવાદિતં વા, અન્તમસો ઉદકભેરિવાદિતમ્પિ, સબ્બમ્પેતં વાદિતમેવ.

૮૩૬. **દસ્સનાય ગચ્છતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ પદવારગણનાય આપત્તિ દુક્કટસ્સ. **યત્થ ઠિતા પસ્સતિ વા સુણાતિ વા**તિ એકપયોગેન ઓલોકેન્તી પસ્સતિ, તેસંયેવ ગીતવાદિતં સુણાતિ, એકમેવ પાચિત્તિયં. સચે પન એકં દિસં ઓલોકેત્વા નચ્ચં પસ્સતિ, પુન અઞ્ઞતો ઓલોકેત્વા ગાયન્તે પસ્સતિ અઞ્ઞતો વાદેન્તે, પાટેક્કા આપત્તિયો. ભિક્ખુની સયમ્પિ નચ્ચિતું વા ગાયિતું વા વાદિતું વા ન લભતિ, અઞ્ઞે ''નચ્ચ, ગાય, વાદેહી''તિ વત્તુમ્પિ ન લભતિ. ''ચેતિયસ્સ ઉપહારં દેથ, ઉપાસકા''તિ વત્તુમ્પિ ''તુમ્હાકં ચેતિયસ્સ ઉપટ્ઠાનં કરોમા''તિ વુત્તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિતુમ્પિ ન લભતિ. સબ્બત્થ પાચિત્તિયન્તિ સબ્બઅટ્ઠકથાસુ વુત્તં. ભિક્ખુનો દુક્કટં. ''તુમ્હાકં ચેતિયસ્સ ઉપટ્ઠાનં કરોમા''તિ વુત્તે પન ''ઉપટ્ઠાનકરણં નામ સુન્દર''ન્તિ વત્તું વટ્ટતિ.

૮૩૭. **આરામે ઠિતા**તિ આરામે ઠત્વા અન્તરારામે વા બહિઆરામે વા નચ્ચાદીનિ પસ્સતિ વા સુણાતિ વા, અનાપત્તિ. **સતિ કરણીયે**તિ સલાકભત્તાદીનં વા અત્થાય અઞ્ઞેન વા કેનચિ કરણીયેન ગન્ત્વા ગતટ્ઠાને પસ્સતિ વા સુણાતિ વા, અનાપત્તિ. **આપદાસૂ**તિ તાદિસેન ઉપદ્દવેન ઉપદ્દુતા સમજ્જટ્ઠાનં પવિસતિ, એવં પવિસિત્વા પસ્સન્તિયા વા સુણન્તિયા વા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દસમસિક્ખાપદં.

લસુણવગ્ગો પઠમો.

૨. અન્ધકારવગ્ગો

૧. પઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૩૯. અન્ધકારવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **અપ્પદીપે**તિ પદીપચન્દસૂરિયઅગ્ગીસુ એકેનાપિ અનોભાસિતે. તેનેવસ્સ પદભાજને ''અનાલોકે''તિ વુત્તં. **સલ્લપેય્ય વા**તિ ગેહસ્સિતકથં કથેય્ય.

૮૪૧. **અરહોપેક્ખા અઞ્ઞવિહિતા**તિ ન રહોઅસ્સાદાપેક્ખા રહોઅસ્સાદતો અઞ્ઞવિહિતાવ હુત્વા ઞાતિં વા પુચ્છતિ, દાને વા પૂજાય વા મન્તેતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. થેય્યસત્થસમુટ્ઠાનં – કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દ્વિવેદનન્તિ.

પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૪૨. દુતિયે – **પટિચ્છન્ને ઓકાસે**તિ ઇદમેવ નાનં. સેસં સબ્બં પુરિમસદિસમેવાતિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૪૬. તતિયે – **અજ્ઝોકાસે**તિ નાનં, સેસં સબ્બં તાદિસમેવાતિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૫૦-૩. ચતુત્થે – **નિકણ્ણિક**ન્તિ કણ્ણમૂલં વુચ્ચતિ; કણ્ણમૂલે જપ્પેય્યાતિ વુત્તં હોતિ. **સતિ કરણીયે**તિ સલાકભત્તાદીનં આહરણત્થાય વિહારે વા દુન્નિક્ખિત્તં પટિસામનત્થાય. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ પુરિમસદિસાનેવાતિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૫૪. પઞ્ચમે – **ઘરં સોધેન્તા**તિ તેસં કિર એતદહોસિ – ‘‘થેરિયા કોચિ કાયિકવાચસિકો વીતિક્કમો ન દિસ્સતિ, ઘરમ્પિ તાવ સોધેમા’’તિ, તતો ઘરં સોધેન્તા નં અદ્દસંસુ.

૮૫૬. **અનોવસ્સકં અતિક્કામેન્તિયા**તિ પઠમં પાદં અતિક્કામેન્તિયા દુક્કટં, દુતિયં અતિક્કામેન્તિયા પાચિત્તિયં, ઉપચારાતિક્કમે એસેવ નયો.

૮૫૮. **ગિલાનાયા**તિ યા તાદિસેન ગેલઞ્ઞેન આપુચ્છિતું ન સક્કોતિ. **આપદાસૂ**તિ ઘરે અગ્ગિ વા ઉટ્ઠિતો હોતિ, ચોરા વા; એવરૂપે ઉપદ્દવે અનાપુચ્છા પક્કમતિ, અનાપત્તિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૬૦. છટ્ઠે – **અભિનિસીદેય્યા**તિ નિસીદેય્ય. નિસીદિત્વા ગચ્છન્તિયા એકા આપત્તિ, અનિસીદિત્વા નિપજ્જિત્વા ગચ્છન્તિયા એકા, નિસીદિત્વા નિપજ્જિત્વા ગચ્છન્તિયા દ્વે.

૮૬૩. **ધુવપઞ્ઞત્તે**તિ ભિક્ખુનીનં અત્થાય નિચ્ચપઞ્ઞત્તે. સેસં ઉત્તાનમેવ. કથિનસમુટ્ઠાનં…પે॰… તિવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૬૪. સત્તમેપિ – સબ્બં છટ્ઠે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૬૯. અટ્ઠમે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૭૫. નવમે – **અભિસપેય્યા**તિ સપથં કરેય્ય. **નિરયેન અભિસપતિ** નામ ‘‘નિરયે નિબ્બત્તામિ, અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તામિ, નિરયે નિબ્બત્તતુ, અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તતૂ’’તિ એવમાદિના નયેન અક્કોસતિ. **બ્રહ્મચરિયેન અભિસપતિ** નામ ‘‘ગિહિની હોમિ, ઓદાતવત્થા હોમિ, પરિબ્બાજિકા હોમિ, ઇતરા વા એદિસા હોતૂ’’તિ એવમાદિના નયેન અક્કોસતિ; વાચાય વાચાય પાચિત્તિયં. ઠપેત્વા પન નિરયઞ્ચ બ્રહ્મચરિયઞ્ચ ‘‘સુનખી સૂકરી કાણા કુણી’’તિઆદિના નયેન અક્કોસન્તિયા વાચાય વાચાય દુક્કટં.

૮૭૮. **અત્થપુરેક્ખારાયા**તિ અટ્ઠકથં કથેન્તિયા. **ધમ્મપુરેક્ખારાયા**તિ પાળિં વાચેન્તિયા. **અનુસાસનિપુરેક્ખારાયા**તિ ‘‘ઇદાનિપિ ત્વં એદિસા, સાધુ વિરમસ્સુ, નો ચે વિરમસિ, અદ્ધા પુન એવરૂપાનિ કમ્માનિ કત્વા નિરયે ઉપ્પજ્જિસ્સસિ, તિરચ્છાનયોનિયા ઉપ્પજ્જિસ્સસી’’તિ એવં અનુસાસનિયં ઠત્વા વદન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૭૯. દસમે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – કાયવાચાચિત્તતો સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલકમ્મં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દસમસિક્ખાપદં.

અન્ધકારવગ્ગો દુતિયો.

૩. નગ્ગવગ્ગો

૧. પઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૮૩-૬. નગ્ગવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **બ્રહ્મચરિયં ચિણ્ણેના**તિ બ્રહ્મચરિયેન ચિણ્ણેન; અથ વા બ્રહ્મચરિયસ્સ ચરણેનાતિ; એવં કરણત્થે વા સામિઅત્થે વા ઉપયોગવચનં વેદિતબ્બં. **અચ્છિન્નચીવરિકાયા**તિ ઇદં ઉદકસાટિકં સન્ધાય વુત્તં, ન અઞ્ઞં ચીવરં. તસ્મા ઉદકસાટિકાય અચ્છિન્નાય વા નટ્ઠાય વા નગ્ગાય ન્હાયન્તિયા અનાપત્તિ. સચેપિ ઉદકસાટિકચીવરં મહગ્ઘં હોતિ, ન સક્કા નિવાસેત્વા બહિ ગન્તું, એવમ્પિ નગ્ગાય ન્હાયિતું વટ્ટતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૮૭. દુતિયે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૯૩-૪. તતિયે – **અનન્તરાયિકિની**તિ દસસુ અન્તરાયેસુ એકેનપિ અન્તરાયેન અનન્તરાયા. **ધુરં નિક્ખિત્તમત્તે**તિ ધુરં નિક્ખિપિત્વા સચેપિ પચ્છા સિબ્બતિ, આપત્તિયેવાતિ અત્થો. સેસં ઉત્તાનમેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૮૯૮-૯. ચતુત્થે – પઞ્ચ અહાનિ પઞ્ચાહં, પઞ્ચાહમેવ **પઞ્ચાહિકં**. સઙ્ઘાટીનં ચારો **સઙ્ઘાટિચારો**; પરિભોગવસેન વા ઓતાપનવસેન વા સઙ્ઘટિતટ્ઠેન સઙ્ઘાટીતિ લદ્ધનામાનં પઞ્ચન્નં ચીવરાનં પરિવત્તનન્તિ અત્થો. તસ્માયેવ પદભાજને ''પઞ્ચમં દિવસં પઞ્ચ ચીવરાની''તિઆદિમાહ. **આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ ચ એકસ્મિં ચીવરે એકા આપત્તિ; પઞ્ચસુ પઞ્ચ.

૯૦૦. **આપદાસૂ**તિ મહગ્ઘં ચીવરં, ન સક્કા હોતિ ચોરભયાદીસુ પરિભુઞ્જિતું; એવરૂપે ઉપદ્દવે અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. કથિનસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૦૩. પઞ્ચમે – **ચીવરસઙ્કમનીય**ન્તિ સઙ્કમેતબ્બં ચીવરં; અઞ્ઞિસ્સા સન્તકં અનાપુચ્છા ગહિતં પુન પટિદાતબ્બચીવરન્તિ અત્થો.

૯૦૬. **આપદાસૂ**તિ સચે અપારુતં વા અનિવત્થં વા ચોરા હરન્તિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ ધારેન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. કથિનસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૦૯-૧૦. છટ્ઠે – **અઞ્ઞં પરિક્ખાર**ન્તિ યંકિઞ્ચિ થાલકાદીનં વા સપ્પિતેલાદીનં વા અઞ્ઞતરં. **આનિસંસ**ન્તિ ''કિત્તકં અગ્ઘનકં દાતુકામત્થા''તિ પુચ્છતિ, ''એત્તકં નામા''તિ વદન્તિ, ''આગમેથ તાવ, ઇદાનિ વત્થં મહગ્ઘં, કતિપાહેન કપ્પાસે આગતે સમગ્ઘં ભવિસ્સતી''તિ એવં વત્વા નિવારેન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૧૧. સત્તમે – **પક્કમિંસૂ**તિ અઞ્ઞાસમ્પિ આગમનં આગમેન્તી ''અદ્ધા અમ્હાકમ્પિ આગમેસ્સતી''તિ તત્થ તત્થ અગમંસુ. **પટિબાહેય્યા**તિ પટિસેધેય્ય.

૯૧૫. **આનિસંસ**ન્તિ ''એકિસ્સા એકં સાટકં નપ્પહોતિ, આગમેથ તાવ, કતિપાહેન ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, તતો ભાજેસ્સામી''તિ એવં આનિસંસં દસ્સેત્વા પટિબાહન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૧૬-૮. અટ્ઠમે – **નટા** નામ યે નાટકં નાટેન્તિ. **નટકા** નામ યે નચ્ચન્તિ. **લઙ્ઘકા** નામ યે વંસવરત્તાદીસુ લઙ્ઘનકમ્મં કરોન્તિ. **સોકજ્ઝાયિકા** નામ માયાકારા. **કુમ્ભથૂણિકા** નામ ઘટકેન કીળનકા; બિમ્બિસકવાદકાતિપિ વદન્તિ. **દેતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ ચીવરગણનાય આપત્તિયો વેદિતબ્બા. સેસં ઉત્તાનમેવ.

છસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૨૧-૪. નવમે – **દુબ્બલચીવરપચ્ચાસાયાતિ** દુબ્બલાય ચીવરપચ્ચાસાય. **આનિસંસન્તિ** કિઞ્ચાપિ ''ન મયં અચ્ચે સક્કોમા''તિ વદન્તિ, ''ઇદાનિ પન તેસં કપ્પાસો આગમિસ્સતિ , સદ્ધો પસન્નો પુરિસો આગમિસ્સતિ, અદ્ધા દસ્સતી''તિ એવં આનિસંસં દસ્સેત્વા નિવારેન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૨૭. દસમે – **કથિનુદ્ધારં ન દસ્સન્તીતિ** કીદિસો કથિનુદ્ધારો દાતબ્બો, કીદિસો ન દાતબ્બોતિ? યસ્સ અત્થારમૂલકો આનિસંસો મહા, ઉબ્ભારમૂલકો અપ્પો, એવરૂપો ન દાતબ્બો. યસ્સ પન અત્થારમૂલકો આનિસંસો અપ્પો, ઉબ્ભારમૂલકો મહા, એવરૂપો દાતબ્બો. સમાનિસંસોપિ સદ્ધાપરિપાલનત્થં દાતબ્બોવ.

૯૩૧. **આનિસંસન્તિ** ભિક્ખુનિસઙ્ઘો જિણ્ણચીવરો, કથિનાનિસંસમૂલકો મહાલાભોતિ એવરૂપં આનિસંસં દસ્સેત્વા પટિબાહન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દસમસિક્ખાપદં.

નગ્ગવગ્ગો તતિયો.

૪. તુવટ્ટવગ્ગો

૧. પઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૩૩. તુવટ્ટવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **તુવટ્ટેય્યુન્તિ** નિપજ્જેય્યું. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૩૭. દુતિયે – એકં અત્થરણઞ્ચેવ પાવુરણઞ્ચ એતાસન્તિ **એકત્થરણપાવુરણા**; સંહારિમાનં પાવારત્થરણકટસારકાદીનં એકં અન્તં અત્થરિત્વા એકં પારુપિત્વા તુવટ્ટેન્તીનમેતં અધિવચનં.

૯૪૦. વવત્થાનં દસ્સેત્વાતિ મજ્ઝે કાસાવં વા કત્તરયટ્ઠિં વા અન્તમસો કાયબન્ધનમ્પિ ઠપેત્વા નિપજ્જન્તીનં અનાપત્તીતિ અત્થો. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૪૧. તતિયે – **ઉળારસમ્ભાવિતા**તિ ઉળારકુલા પબ્બજિતત્તા ગુણેહિ ચ ઉળારત્તા ઉળારાતિ સમ્ભાવિતા. **ઇસ્સાપકતા**તિ ઇસ્સાય અપકતા; અભિભૂતાતિ અત્થો. સઞ્ઞત્તિ બહુલા એતાસન્તિ **સઞ્ઞત્તિબહુલા**; દિવસં મહાજનં સઞ્ઞાપયમાનાતિ અત્થો. વિઞ્ઞત્તિ બહુલા એતાસન્તિ **વિઞ્ઞત્તિબહુલા. વિઞ્ઞત્તી**તિ હેતૂદાહરણાદીહિ વિવિધેહિ નયેહિ ઞાપના વેદિતબ્બા, ન યાચના.

૯૪૩. ચઙ્કમને નિવત્તનગણનાય આપત્તિયો વેદિતબ્બા. **તિટ્ઠતિ વા**તિઆદીસુ પયોગગણનાય. **ઉદ્દિસતિ વા**તિઆદીસુ પદાદિગણનાય. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં , સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૪૯. ચતુત્થે – **સતિ અન્તરાયે**તિ દસવિધે અન્તરાયે સતિ. **પરિયેસિત્વા ન લભતી**તિ અઞ્ઞં ઉપટ્ઠાયિકં ન લભતિ. **ગિલાનાયા**તિ સયં ગિલાનાય. **આપદાસૂ**તિ તથારૂપે ઉપદ્દવે સતિ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૫૨. પઞ્ચમે – **અઞ્ઞં આણાપેતી**તિ એત્થ સચે નિક્કડ્ઢાતિ આણત્તા એકપયોગેન બહૂનિપિ દ્વારાનિ અતિક્કામેતિ, એકા આપત્તિ. અથ ઇમઞ્ચિમઞ્ચ દ્વારં અતિક્કામેહીતિ એવં આણત્તા અતિક્કામેતિ, દ્વારગણનાય આપત્તિયો. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૫૫. છટ્ઠે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. સમનુભાસનસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭-૮-૯. સત્તમઅટ્ઠમનવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૬૧. સત્તમઅટ્ઠમનવમેસુ સબ્બં ઉત્તાનમેવ. સબ્બાનિ એળકલોમસમુટ્ઠાનાનિ, કિરિયાનિ, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખાનિ, અચિત્તકાનિ, પણ્ણત્તિવજ્જાનિ, કાયકમ્માનિ, તિચિત્તાનિ તિવેદનાનીતિ.

સત્તમઅટ્ઠમનવમસિક્ખાપદાનિ.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૭૩. દસમે – **આહુન્દરિકા**તિ સમ્બાધા.

૯૭૫. **ધુરં નિક્ખિત્તમત્તે**તિ સચેપિ ધુરં નિક્ખિપિત્વા પચ્છા પક્કમતિ, આપત્તિયેવાતિ અત્થો. પવારેત્વા પઞ્ચ યોજનાનિ ગચ્છન્તિયાપિ અનાપત્તિ. છસુ વત્તબ્બમેવ નત્થિ. સચે પન તીણિ ગન્ત્વા તેનેવ મગ્ગેન પચ્ચાગચ્છતિ, ન વટ્ટતિ. અઞ્ઞેન મગ્ગેન આગન્તું વટ્ટતિ.

૯૭૬. **અન્તરાયે**તિ દસવિધે અન્તરાયે – પરં ગચ્છિસ્સામીતિ નિક્ખન્તા, નદીપૂરો પન આગતો, ચોરા વા મગ્ગે હોન્તિ, મેઘો વા ઉટ્ઠાતિ, નિવત્તિતું વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દસમસિક્ખાપદં.

તુવટ્ટવગ્ગો ચતુત્થો.

૫. ચિત્તાગારવગ્ગો

૧. પઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૭૮. ચિત્તાગારવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **રાજાગાર**ન્તિ રઞ્ઞો કીળનઘરં. **ચિત્તાગાર**ન્તિ કીળનચિત્તસાલં. **આરામ**ન્તિ કીળનઉપવનં. **ઉય્યાન**ન્તિ કીળનુય્યાનં. **પોક્ખરણી**ન્તિ કીળનપોક્ખરણિં. તસ્માયેવ પદભાજને ‘‘યત્થ કત્થચિ રઞ્ઞો કીળિતુ’’ન્તિઆદિ વુત્તં. **દસ્સનાય ગચ્છતિ આપત્તિ દુક્કટસ્સા**તિ એત્થ પદવારગણનાય દુક્કટં. **યત્થ ઠિતા પસ્સતી**તિ એત્થ પન સચે એકસ્મિંયેવ ઠાને ઠિતા પદં અનુદ્ધરમાના પઞ્ચપિ પસ્સતિ, એકમેવ પાચિત્તિયં. તં તં દિસાભાગં ઓલોકેત્વા પસ્સન્તિયા પન પાટેક્કા આપત્તિયો. ભિક્ખુસ્સ પન સબ્બત્થ દુક્કટં.

૯૮૧. **આરામે ઠિતા**તિ અજ્ઝારામે રાજાગારાદીનિ કરોન્તિ, તાનિ પસ્સન્તિયા અનાપત્તિ. **ગચ્છન્તી વા આગચ્છન્તી વા**તિ પિણ્ડપાતાદીનં અત્થાય ગચ્છન્તિયા મગ્ગો હોતિ, તાનિ પસ્સતિ, અનાપત્તિ. **સતિ કરણીયે ગન્ત્વા**તિ રઞ્ઞો સન્તિકં કેનચિ કરણીયેન ગન્ત્વા પસ્સતિ, અનાપત્તિ. **આપદાસૂ**તિ કેનચિ ઉપદ્દુતા પવિસિત્વા પસ્સતિ, અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૮૨. દુતિયે – અભિનિસીદનાભિનિપજ્જનેસુ પયોગગણનાય આપત્તિયો વેદિતબ્બા. સેસં ઉત્તાનમેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૮૮. તતિયે – **ઉજ્જવુજ્જવે**તિ યત્તકં હત્થેન અઞ્છિતં હોતિ, તસ્મિં તક્કમ્હિ વેઠિતે એકા આપત્તિ. કન્તનતો પન પુબ્બે કપ્પાસવિચિનનં આદિં કત્વા સબ્બપયોગેસુ હત્થવારગણનાય દુક્કટં.

૯૮૯. **કન્તિતસુત્ત**ન્તિ દસિકસુત્તાદિં સઙ્ઘાટેત્વા કન્તતિ, દુક્કન્તિતં વા પટિકન્તતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૯૨. ચતુત્થે – **યાગું વા**તિઆદીસુ તણ્ડુલકોટ્ટનં આદિં કત્વા સબ્બેસુ પુબ્બપયોગેસુ પયોગગણનાય દુક્કટં. યાગુભત્તેસુ ભાજનગણનાય, ખાદનીયાદીસુ રૂપગણનાય પાચિત્તિયાનિ.

૯૯૩. **યાગુપાને**તિ મનુસ્સેહિ સઙ્ઘસ્સત્થાય કરિયમાને યાગુપાને વા સઙ્ઘભત્તે વા તેસં સહાયિકભાવેન યંકિઞ્ચિ પચન્તિયા અનાપત્તિ. ચેતિયપૂજાય સહાયિકા હુત્વા ગન્ધાદીનિ પૂજેતિ, વટ્ટતિ. **અત્તનો વેય્યાવચ્ચકરસ્સા**તિ સચેપિ માતાપિતરો આગચ્છન્તિ, યંકિઞ્ચિ બીજનિં વા સમ્મુઞ્જનિદણ્ડકં વા કારાપેત્વા વેય્યાવચ્ચકરટ્ઠાને ઠપેત્વાવ યંકિઞ્ચિ પચિતું વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ તતિયસદિસાનેવાતિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૯૬. પઞ્ચમે – **અસતિ અન્તરાયે**તિ દસવિધે અન્તરાયે અસતિ. **ધુરં નિક્ખિપિત્વા** પચ્છા વિનિચ્છિનન્તી આપત્તિં આપજ્જિત્વાવ વિનિચ્છિનાતિ.

૯૯૮. **પરિયેસિત્વા ન લભતી**તિ સહાયિકા ભિક્ખુનિયો ન લભતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં દુક્ખવેદનન્તિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૯૯૯. છટ્ઠે – સબ્બં નગ્ગવગ્ગે આગારિકસિક્ખાપદે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. અયં પન વિસેસો, તં છસમુટ્ઠાનં. ઇદં ''સહત્થા''તિ વુત્તત્તા એળકલોમસમુટ્ઠાનં, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૦૭. સત્તમે – **પુન પરિયાયેના**તિ પુનવારે. **આપદાસૂ**તિ મહગ્ઘચીવરં સરીરતો મોચેત્વા સુપટિસામિતમ્પિ ચોરા હરન્તિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ અનિસ્સજ્જિત્વા નિવાસેન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૦૮. અટ્ઠમે – **અનિસ્સજ્જિત્વા**તિ રક્ખણત્થાય અદત્વા; ''ઇમં જગ્ગેય્યાસી''તિ એવં અનાપુચ્છિત્વાતિ અત્થો.

૧૦૧૨. **પરિયેસિત્વા ન લભતી**તિ પટિજગ્ગિકં ન લભતિ. **ગિલાનાયા**તિ વચીભેદં કાતું અસમત્થાય. **આપદાસૂ**તિ રટ્ઠે ભિજ્જન્તે આવાસે છડ્ડેત્વા ગચ્છન્તિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ અનન્તરસિક્ખાપદસદિસાનેવાતિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૧૫-૬. નવમે – **બાહિરકં અનત્થસંહિતન્તિ** હત્થિઅસ્સરથધનુથરુસિપ્પઆથબ્બણખીલનવસીકરણસોસાપનમન્તાગદપ્પયોગાદિભેદં પરૂપઘાતકરં. **પરિત્તન્તિ** યક્ખપરિત્તનાગમણ્ડલાદિભેદં સબ્બમ્પિ વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

પદસોધમ્મસમુટ્ઠાનં – વાચતો વાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૧૮. દસમે **વાચેય્યા**તિ પદં વિસેસો, સેસં નવમે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં સદ્ધિં સમુટ્ઠાનાદીહીતિ.

દસમસિક્ખાપદં.

ચિત્તાગારવગ્ગો પઞ્ચમો.

૬. આરામવગ્ગો

૧. પઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૨૫. આરામવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **પરિક્ખેપં અતિક્કામેન્તિયા, ઉપચારં ઓક્કમન્તિયા**તિ એત્થ પઠમપાદે દુક્કટં, દુતિયપાદે પાચિત્તિયં.

૧૦૨૭. સીસાનુલોકિકાતિ પઠમં પવિસન્તીનં ભિક્ખુનીનં સીસં અનુલોકેન્તી પવિસતિ, અનાપત્તિ. **યત્થ ભિક્ખુનિયો**તિ યત્થ ભિક્ખુનિયો પઠમતરં પવિસિત્વા સજ્ઝાયચેતિયવન્દનાદીનિ કરોન્તિ, તત્થ તાસં સન્તિકં ગચ્છામીતિ ગન્તું વટ્ટતિ. **આપદાસૂ**તિ કેનચિ ઉપદ્દુતા હોતિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ પવિસિતું વટ્ટતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૨૮. દુતિયે – **આયસ્મા કપ્પિતકો**તિ અયં જટિલસહસ્સબ્ભન્તરો થેરો. **સંહરી**તિ સઙ્કામેસિ. **સંહટો**તિ સઙ્કામિતો. **કાસાવટો**તિ ન્હાપિતા કાસાવં નિવાસેત્વા કમ્મં કરોન્તિ, તં સન્ધાયાહંસુ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૩૬. તતિયે – **અનુસાસનિપુરેક્ખારાયા**તિ ઇદાનિપિ ત્વં બાલા અબ્યત્તાતિઆદિના નયેન અનુસાસનિપક્ખે ઠત્વા વદન્તિયા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ અનન્તરસિક્ખાપદસદિસાનેવાતિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૩૭. ચતુત્થે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. ચતુસમુટ્ઠાનં – કાયતો કાયવાચતો કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ. નિમન્તિતાય અનાપુચ્છા ભુઞ્જન્તિયા આપત્તિસમ્ભવતો સિયા કિરિયાકિરિયં, પવારિતાય કપ્પિયં કારેત્વાપિ અકારેત્વાપિ ભુઞ્જન્તિયા આપત્તિસમ્ભવતો સિયા કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૪૩. પઞ્ચમે – કુલે મચ્છરો કુલમચ્છરો, કુલમચ્છરો એતિસ્સા અત્થીતિ **કુલમચ્છરિની** કુલં વા મચ્છરાયતીતિ **કુલમચ્છરિની. કુલસ્સ અવણ્ણ**ન્તિ તં કુલં અસ્સદ્ધં અપ્પસન્નન્તિ. **ભિક્ખુનીનં અવણ્ણ**ન્તિ ભિક્ખુનિયો દુસ્સીલા પાપધમ્માતિ.

૧૦૪૫. સન્તંયેવ આદીનવન્તિ કુલસ્સ વા ભિક્ખુનીનં વા સન્તં અગુણં. સેસં ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં દુક્ખવેદનન્તિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૪૮. છટ્ઠે – **ઓવાદાયા**તિ ગરુધમ્મત્થાય. **સંવાસાયા**તિ ઉપોસથપવારણાપુચ્છનત્થાય. અયમેત્થ સઙ્ખેપો. વિત્થારો પન ભિક્ખુનોવાદકસિક્ખાપદવણ્ણનાયં વુત્તોયેવ.

એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૫૩. સત્તમે – **પરિયેસિત્વા ન લભતી**તિ ભિક્ખુનિં ન લભતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. ઇમસ્સાપિ વિત્થારો ભિક્ખુનોવાદકે વુત્તોયેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૫૬. અટ્ઠમે – **એકકમ્મ**ન્તિઆદીહિ ઉપોસથપવારણાયેવ વુત્તા. સેસં ઉત્તાનમેવ. ઇમસ્સાપિ વિત્થારો ભિક્ખુનોવાદકે વુત્તોયેવ.

પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૫૮. નવમે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. ઇમસ્સાપિ વિત્થારો ભિક્ખુનોવાદકે વુત્તોયેવ.

ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૬૨. દસમે – **પસાખે**તિ અધોકાયે. અધોકાયો હિ યસ્મા તતો રુક્ખસ્સ સાખા વિય ઉભો ઊરૂ પભિજ્જિત્વા ગતા, તસ્મા પસાખોતિ વુચ્ચતિ.

૧૦૬૫. ભિન્દાતિઆદીસુ સચે ‘‘ભિન્દ, ફાલેહી’’તિ સબ્બાનિ આણાપેતિ, સો ચ તથેવ કરોતિ, છ આણત્તિદુક્કટાનિ છ ચ પાચિત્તિયાનિ આપજ્જતિ. અથાપિ એવં આણાપેતિ – ‘‘ઉપાસક, યંકિઞ્ચિ એત્થ કાતબ્બં, તં સબ્બં કરોહી’’તિ, સો ચ સબ્બાનિપિ ભેદનાદીનિ કરોતિ; એકવાચાય છ દુક્કટાનિ છ પાચિત્તિયાનીતિ દ્વાદસ આપત્તિયો. સચે પન ભેદનાદીસુપિ એકંયેવ વત્વા ‘‘ઇદં કરોહી’’તિ આણાપેતિ, સો ચ સબ્બાનિ કરોતિ, યં આણત્તં, તસ્સેવ કરણે પાચિત્તિયં. સેસેસુ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

કથિનસમુટ્ઠાનં – કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં , અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દસમસિક્ખાપદં.

આરામવગ્ગો છટ્ઠો.

૭. ગબ્ભિનિવગ્ગો

૧. પઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૬૯. ગબ્ભિનિવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **આપન્નસત્તા**તિ કુચ્છિપવિટ્ઠસત્તા.

પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૭૩-૪. દુતિયે – **પાયન્તિ**ન્તિ થઞ્ઞં પાયમાનં. **માતા વા હોતી**તિ યં દારકં પાયેતિ, તસ્સ માતા વા હોતિ ધાતિ વા. સેસં ઉત્તાનમેવ. ઉભયમ્પિ તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૭૭. તતિયે – **સિક્ખાસમ્મુતિં દાતુ**ન્તિ કસ્મા દાપેસિ? ''માતુગામો નામ લોલો હોતિ દ્વે વસ્સાનિ છસુ ધમ્મેસુ અસિક્ખિત્વા સીલાનિ પૂરયમાનો કિલમતિ, સિક્ખિત્વા પન પચ્છા ન કિલમિસ્સતિ, નિત્થરિસ્સતી''તિ દાપેસિ.

૧૦૭૯. **પાણાતિપાતા વેરમણિં દ્વે વસ્સાનિ અવીતિક્કમ્મ સમાદાનં સમાદિયામી**તિ યં તં પાણાતિપાતા વેરમણીતિ પઞ્ઞત્તં સિક્ખાપદં, તં પાણાતિપાતા વેરમણિસિક્ખાપદં દ્વે વસ્સાનિ અવીતિક્કમિતબ્બસમાદાનં કત્વા સમાદિયામીતિ અત્થો. એસ નયો સબ્બત્થ. ઇમા છ સિક્ખાયો સટ્ઠિવસ્સાયપિ પબ્બજિતાય દાતબ્બાયેવ, ન એતાસુ અસિક્ખિતા ઉપસમ્પાદેતબ્બા.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૮૪. ચતુત્થે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. સચે પન પઠમં વુટ્ઠાનસમ્મુતિ ન દિન્ના હોતિ, ઉપસમ્પદમાળકેપિ દાતબ્બાયેવ. ઇમા દ્વેપિ મહાસિક્ખમાના નામ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૯૦. પઞ્ચમે – કિઞ્ચાપિ ઊનદ્વાદસવસ્સં પરિપુણ્ણસઞ્ઞાય વુટ્ઠાપેન્તિયા અનાપત્તિ, સા પન અનુપસમ્પન્નાવ હોતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૦૯૫. છટ્ઠે – દસવસ્સાય ગિહિગતાય સિક્ખાસમ્મુતિં દત્વા પરિપુણ્ણદ્વાદસવસ્સં ઉપસમ્પાદેતું વટ્ટતિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૦૧. સત્તમે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિપિ સબ્બેસુ દુતિયે વુત્તસદિસાનેવ. અયં પન વિસેસો – યત્થ સમ્મુતિ અત્થિ, તત્થ કિરિયાકિરિયં હોતીતિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૦૮. અટ્ઠમે – **ન અનુગ્ગણ્હાપેય્યા**તિ ''ઇમિસ્સા અય્યે ઉદ્દેસાદીનિ દેહી''તિ એવં ઉદ્દેસાદીહિ ન અનુગ્ગણ્હાપેય્ય.

૧૧૧૦. પરિયેસિત્વાતિ અઞ્ઞં પરિયેસિત્વા ન લભતિ, સયં ગિલાના હોતિ, ન સક્કોતિ ઉદ્દેસાદીનિ દાતું, તસ્સા અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૧૩. નવમે – **ન ઉપટ્ઠહેય્યા**તિ ચુણ્ણેન મત્તિકાય દન્તકટ્ઠેન મુખોદકેનાતિ એવં તેન તેન કરણીયેન ન ઉપટ્ઠહેય્ય. સેસં ઉત્તાનમેવ. પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૧૬. દસમે – **નેવ વૂપકાસેય્યા**તિ ન ગહેત્વા ગચ્છેય્ય. **ન વૂપકાસાપેય્યા**તિ ''ઇમં અય્યે ગહેત્વા ગચ્છા''તિ અઞ્ઞં ન આણાપેય્ય. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – અકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં , સચિત્તકં,

લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

દસમસિક્ખાપદં.

ગબ્ભિનિવગ્ગો સત્તમો.

૮. કુમારિભૂતવગ્ગો

૧-૨-૩. પઠમદુતિયતતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૧૯. કુમારિભૂતવગ્ગસ્સ પઠમદુતિયતતિયસિક્ખાપદાનિ તીણિ તીહિ ગિહિગતસિક્ખાપદેહિ સદિસાનિ. યા પન તા સબ્બપઠમા દ્વે મહાસિક્ખમાના, તા અતિક્કન્તવીસતિવસ્સાતિ વેદિતબ્બા. તા ગિહિગતા વા હોન્તુ અગિહિગતા વા, સિક્ખમાના ઇચ્ચેવ વત્તબ્બા, ગિહિગતાતિ વા કુમારિભૂતાતિ વા ન વત્તબ્બા. ગિહિગતાય દસવસ્સકાલે સિક્ખાસમ્મુતિં દત્વા દ્વાદસવસ્સકાલે ઉપસમ્પદા કાતબ્બા. એકાદસવસ્સકાલે દત્વા તેરસવસ્સકાલે કાતબ્બા, દ્વાદસતેરસચુદ્દસપન્નરસસોળસસત્તરસઅટ્ઠારસવસ્સકાલે સમ્મુતિં દત્વા વીસતિવસ્સકાલે ઉપસમ્પદા કાતબ્બા. અટ્ઠારસવસ્સકાલતો પટ્ઠાય ચ પનાયં ગિહિગતાતિપિ કુમારિભૂતાતિપિ વત્તું વટ્ટતિ, કુમારિભૂતા પન ગિહિગતાતિ ન વત્તબ્બા, કુમારિભૂતા ઇચ્ચેવ વત્તબ્બા. મહાસિક્ખમાના પન ગિહિગતાતિપિ વત્તું ન વટ્ટતિ, કુમારિભૂતાતિપિ વત્તું ન વટ્ટતિ, સિક્ખાસમ્મુતિદાનવસેન પન તિસ્સોપિ સિક્ખમાનાતિ વત્તું વટ્ટતિ.

પઠમદુતિયતતિયાનિ.

૪-૫-૬. ચતુત્થપઞ્ચમછટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૩૬. ચતુત્થપઞ્ચમછટ્ઠેસુ સબ્બં ઉત્તાનમેવ. સબ્બાનિ તિસમુટ્ઠાનાનિ ચતુત્થં કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ. પઞ્ચમં કિરિયાકિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં , કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ. યઞ્ચેત્થ સઙ્ઘેન પરિચ્છિન્દિતબ્બાતિ વુત્તં, તસ્સ ઉપપરિક્ખિતબ્બાતિ અત્થો. છટ્ઠં કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં દુક્ખવેદનન્તિ. યં પનેત્થ ''પરિચ્છિન્દિત્વા''તિ વુત્તં, તસ્સ ઉપપરિક્ખિત્વાતિ અત્થો.

ચતુત્થપઞ્ચમછટ્ઠસિક્ખાપદાનિ

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૫૦. સત્તમે – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. ધુરનિક્ખેપસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, લોકવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, અકુસલચિત્તં, દુક્ખવેદનન્તિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮. અટ્ઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૫૪. અટ્ઠમેપિ – સબ્બં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિપિ અનન્તરસદિસાનેવાતિ.

અટ્ઠમસિક્ખાપદં.

૯. નવમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૫૮. નવમે – **સોકાવાસ**ન્તિ સઙ્કેતં કત્વા અગચ્છમાના પુરિસાનં અન્તો સોકં પવેસેતીતિ સોકાવાસા, તં સોકાવાસં. તેનેવાહ – ''સોકાવાસા નામ પરેસં દુક્ખં ઉપ્પાદેતી''તિ. અથ વા ઘરં વિય ઘરસામિકા, અયમ્પિ પુરિસસમાગમં અલભમાના સોકં આવિસતિ. ઇતિ યં આવિસતિ, સ્વાસ્સા આવાસો હોતીતિ સોકાવાસા. તેનાહ – ''સોકં આવિસતી''તિ. **અજાનન્તી**તિ એદિસા અયન્તિ અજાનમાના. સેસં ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

નવમસિક્ખાપદં.

૧૦. દસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૬૪. દસમે – **અનાપુચ્છા**તિ અનાપુચ્છિત્વા. ભિક્ખુનીહિ દ્વિક્ખત્તું આપુચ્છિતબ્બં – પબ્બજ્જાકાલે ચ ઉપસમ્પદાકાલે ચ, ભિક્ખૂનં પન સકિં આપુચ્છિતેપિ વટ્ટતિ.

૧૧૬૫. અજાનન્તીતિ માતાદીનં અત્થિભાવં અજાનન્તી. સેસં ઉત્તાનમેવ. ઇદં અપુબ્બસમુટ્ઠાનસીસં. ચતુસમુટ્ઠાનં – વાચતો કાયવાચતો વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ. કથં? અબ્ભાનકમ્માદીસુ કેનચિદેવ કરણીયેન ખણ્ડસીમાયં નિસિન્ના ''પક્કોસથ સિક્ખમાનં, ઇધેવ નં ઉપસમ્પાદેસ્સામા''તિ ઉપસમ્પાદેતિ; એવં વાચતો સમુટ્ઠાતિ. ઉપસ્સયતો પટ્ઠાય ઉપસમ્પાદેસ્સામીતિ વત્વા ખણ્ડસીમં ગચ્છન્તિયા કાયવાચતો સમુટ્ઠાતિ. દ્વીસુપિ ઠાનેસુ પણ્ણત્તિભાવં જાનિત્વાવ વીતિક્કમં કરોન્તિયા વાચાચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ. અનનુજાનાપેત્વા ઉપસમ્પાદનતો કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દસમસિક્ખાપદં.

૧૧. એકાદસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૬૭-૮. એકાદસમે – **પારિવાસિકછન્દદાનેના**તિ પારિવાસિયેન છન્દદાનેન. તત્થ ચતુબ્બિધં પારિવાસિયં – પરિસપારિવાસિયં , રત્તિપારિવાસિયં, છન્દપારિવાસિયં, અજ્ઝાસયપારિવાસિયન્તિ. તત્થ પરિસપારિવાસિયં નામ ભિક્ખૂ કેનચિદેવ કરણીયેન સન્નિપતિતા હોન્તિ, અથ મેઘો વા ઉટ્ઠાતિ, ઉસ્સારણા વા કરિયતિ, મનુસ્સા વા અજ્ઝોત્થરન્તા આગચ્છન્તિ, ભિક્ખૂ ''અનોકાસા મયં અઞ્ઞત્ર ગચ્છામા''તિ છન્દં અવિસ્સજ્જેત્વાવ ઉટ્ઠહન્તિ. ઇદં પરિસપારિવાસિયં. કિઞ્ચાપિ પરિસપારિવાસિયં, છન્દસ્સ પન અવિસ્સટ્ઠત્તા કમ્મં કાતું વટ્ટતિ.

પુન ભિક્ખૂ ''ઉપોસથાદીનિ કરિસ્સામા''તિ રત્તિં સન્નિપતિત્વા ''યાવ સબ્બે સન્નિપતન્તિ, તાવ ધમ્મં સુણિસ્સામા''તિ એકં અજ્ઝેસન્તિ, તસ્મિં ધમ્મકથં કથેન્તેયેવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ. સચે ''ચાતુદ્દસિકં ઉપોસથં

કરિસ્સામા''તિ નિસિન્ના ''પન્નરસો''તિ કાતું વટ્ટતિ. સચે પન્નરસિકં કાતું નિસિન્ના પાટિપદે અનુપોસથે ઉપોસથં કાતું ન વટ્ટતિ, અઞ્ઞં પન સઙ્ઘકિચ્ચં કાતું વટ્ટતિ. ઇદં રત્તિપારિવાસિયં નામ.

પુન ભિક્ખૂ ''કિઞ્ચિદેવ અબ્ભાનાદિસઙ્ઘકમ્મં કરિસ્સામા''તિ નિસિન્ના હોન્તિ, તત્રેકો નક્ખત્તપાઠકો ભિક્ખુ એવં વદતિ – ''અજ્જ નક્ખત્તં દારુણં, મા ઇમં કમ્મં કરોથા''તિ. તે તસ્સ વચનેન છન્દં વિસ્સજ્જેત્વા તત્થેવ નિસિન્ના હોન્તિ. અથઞ્ઞો આગન્ત્વા ''નક્ખત્તં પટિમાનેન્તં અત્થો બાલં ઉપચ્ચગા''તિ (જા॰ ૧.૧.૪૯) વત્વા ''કિં નક્ખત્તેન કરોથા''તિ વદતિ. ઇદં છન્દપારિવાસિયઞ્ચેવ અજ્ઝાસયપારિવાસિયઞ્ચ. એતસ્મિં પારિવાસિયે પુન છન્દપારિસુદ્ધિં અનાનેત્વા કમ્મં કાતું ન વટ્ટતિ.

વુટ્ઠિતાય પરિસાયાતિ છન્દં વિસ્સજ્જેત્વા કાયેન વા વાચાય વા છન્દવિસ્સજ્જનમત્તેનેવ વા ઉટ્ઠિતાય પરિસાય.

૧૧૬૯. અનાપત્તિ અવુટ્ઠિતાય પરિસાયાતિ છન્દં અવિસ્સજ્જેત્વા અવુટ્ઠિતાય અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. તિસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, સઞ્ઞાવિમોક્ખં, સચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં , કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

એકાદસમસિક્ખાપદં.

૧૨. દ્વાદસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૭૦. દ્વાદસમે – **ઉપસ્સયો ન સમ્મતી**તિ વસનોકાસો નપ્પહોતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ અનન્તરસદિસાનેવાતિ.

દ્વાદસમસિક્ખાપદં.

૧૩. તેરસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૭૫. તેરસમે – **એકં વસ્સં દ્વે**તિ એકન્તરિકે એકસ્મિં સંવચ્છરે દ્વે વુટ્ઠાપેતિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિપિ વુત્તસદિસાનેવાતિ.

તેરસમસિક્ખાપદં.

કુમારિભૂતવગ્ગો અટ્ઠમો.

૯. છત્તુપાહનવગ્ગો

૧. પઠમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૮૧. છત્તવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદે – **સકિમ્પિ ધારેતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ મગ્ગગમને એકપયોગેનેવ દિવસમ્પિ ધારેતિ, એકાવ આપત્તિ. સચે કદ્દમાદીનિ પત્વા ઉપાહના ઓમુઞ્ચિત્વા છત્તમેવ ધારેન્તી ગચ્છતિ, દુક્કટં. અથાપિ ગચ્છાદીનિ દિસ્વા છત્તં અપનામેત્વા ઉપાહનારુળ્હાવ ગચ્છતિ, દુક્કટમેવ. સચે છત્તમ્પિ

અપનામેત્વા ઉપાહનાપિ ઓમુઞ્ચિત્વા પુન ધારેતિ, પુન પાચિત્તિયં. એવં પયોગગણનાય આપત્તિયો વેદિતબ્બા. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પઠમસિક્ખાપદં.

૨. દુતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૮૪. દુતિયે – **યાનેન યાયન્તી**તિ એત્થાપિ ઓરોહિત્વા પુનપ્પુનં અભિરુહન્તિયા પયોગગણનાય આપત્તિયો વેદિતબ્બા. સેસં પઠમે વુત્તનયમેવાતિ.

દુતિયસિક્ખાપદં.

૩. તતિયસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૯૦. તતિયે – **વિપ્પકિરિયિંસૂ**તિ મણયો વિપ્પકિણ્ણા. ઇધાપિ ઓમુઞ્ચિત્વા ધારેન્તિયા પયોગગણનાય આપત્તિયો. સમુટ્ઠાનાદીનિ વુત્તનયાનેવ. કેવલં ઇધ અકુસલચિત્તં હોતીતિ.

તતિયસિક્ખાપદં.

૪. ચતુત્થસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૯૪. ચતુત્થે – સીસૂપગાદીસુ યં યં ધારેતિ, તસ્સ તસ્સ વસેન વત્થુગણનાય આપત્તિયો વેદિતબ્બા. સેસં તતિયે વુત્તનયમેવાતિ.

ચતુત્થસિક્ખાપદં.

૫. પઞ્ચમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૧૯૯. પઞ્ચમે – **ગન્ધવણ્ણકેના**તિ ગન્ધેન ચ વણ્ણકેન ચ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ તતિયસદિસાનેવાતિ.

પઞ્ચમસિક્ખાપદં.

૬. છટ્ઠસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૦૨. છટ્ઠે – સબ્બં પઞ્ચમે વુત્તસદિસમેવાતિ.

છટ્ઠસિક્ખાપદં.

૭. સત્તમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૦૮-૯. સત્તમે – **ઉમ્મદ્દાપેતિ આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા**તિ એત્થ હત્થં અમોચેત્વા ઉમ્મદ્દને એકાવ આપત્તિ, મોચેત્વા મોચેત્વા ઉમ્મદ્દને પયોગગણનાય આપત્તિયો. **સમ્બાહનેપિ** એસેવ નયો. **ગિલાનાયા**તિ અન્તમસો મગ્ગગમનપરિસ્સમેનાપિ સાબાધાય. **આપદાસૂ**તિ ચોરભયાદીહિ સરીરકમ્પનાદીસુ. સેસં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનાદીનિ તતિયસદિસાનેવાતિ.

સત્તમસિક્ખાપદં.

૮-૯-૧૦. અટ્ઠમનવમદસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૧૦. અટ્ઠમાદીસુ તીસુ સિક્ખમાનાય સામણેરિયા, ગિહિનિયાતિ ઇદમેવ નાનાકરણં, સેસં સત્તમે વુત્તસદિસમેવાતિ.

અટ્ઠમનવમદસમસિક્ખાપદાનિ.

૧૧. એકાદસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૧૪. એકાદસમે – **ભિક્ખુસ્સ પુરતો**તિ અભિમુખમેવાતિ અત્થો. ઇદં પન ઉપચારં સન્ધાય કથિતન્તિ વેદિતબ્બં. સેસં ઉત્તાનમેવ. કથિનસમુટ્ઠાનં – કાયવાચતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

એકાદસમસિક્ખાપદં.

૧૨. દ્વાદસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૧૯-૨૩. દ્વાદસમે – **અનોકાસકત**ન્તિ અસુકસ્મિં નામ ઠાને પુચ્છામીતિ એવં અકતઓકાસં. તેનેવાહ – ‘‘અનોકાસકતન્તિ અનાપુચ્છા’’તિ . **અનોદિસ્સા**તિ અસુકસ્મિં નામ ઠાને પુચ્છામીતિ એવં અનિયમેત્વા કેવલં ‘‘પુચ્છિતબ્બં અત્થિ, પુચ્છામિ અય્યા’’તિ એવં વત્વા. સેસં ઉત્તાનમેવ. પદસોધમ્મસમુટ્ઠાનં – વાચતો વાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયાકિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

દ્વાદસમસિક્ખાપદં.

૧૩. તેરસમસિક્ખાપદવણ્ણના

૧૨૨૬. તેરસમે – **પરિક્ખેપં અતિક્કામેન્તિયા**તિ એકેન પાદેન અતિક્કન્તે દુક્કટં, દુતિયેન પાચિત્તિયં. ઉપચારેપિ એસેવ નયો.

૧૨૨૭. અચ્છિન્નચીવરિકાયાતિઆદીસુ સઙ્કચ્ચિકચીવરમેવ ચીવરન્તિ વેદિતબ્બં. **આપદાસૂ**તિ મહગ્ઘં હોતિ સઙ્કચ્ચિકં, પારુપિત્વા ગચ્છન્તિયાવ ઉપદ્દવો ઉપ્પજ્જતિ, એવરૂપાસુ આપદાસુ અનાપત્તિ. સેસં ઉત્તાનમેવ. એળકલોમસમુટ્ઠાનં – કિરિયં, નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

તેરસમસિક્ખાપદં.

છત્તુપાહનવગ્ગો નવમો.

ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો છસટ્ઠિસતં પાચિત્તિયા ધમ્માતિ એત્થ સબ્બાનેવ ભિક્ખુનીનં ખુદ્દકેસુ છન્નવુતિ, ભિક્ખૂનં દ્વેનવુતીતિ અટ્ઠાસીતિસતં સિક્ખાપદાનિ, તતો સકલં ભિક્ખુનીવગ્ગં, પરમ્પરભોજનં, અનતિરિત્તભોજનં, અનતિરિત્તેન અભિહટ્ઠું પવારણં, પણીતભોજનવિઞ્ઞત્તિ, અચેલકસિક્ખાપદં, દુટ્ઠુલ્લપટિચ્છાદનં, ઊનવીસતિવસ્સુપસમ્પાદનં, માતુગામેન સદ્ધિં સંવિધાય અદ્ધાનગમનં, રાજન્તેપુરપ્પવેસનં, સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છા વિકાલે ગામપ્પવેસનં, નિસીદનં વસ્સિકસાટિકન્તિ ઇમાનિ દ્વાવીસતિ સિક્ખાપદાનિ અપનેત્વા સેસાનિ સતઞ્ચ છસટ્ઠિ ચ સિક્ખાપદાનિ પાતિમોક્ખુદ્દેસમગ્ગેન ઉદ્દિટ્ઠાનિ હોન્તીતિ વેદિતબ્બાનિ. તેનાહ – ‘‘ઉદ્દિટ્ઠા ખો અય્યાયો છસટ્ઠિસતં પાચિત્તિયા ધમ્મા…પે॰… એવમેતં ધારયામી’’તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપતો સમુટ્ઠાનવિનિચ્છયો – ગિરગ્ગસમજ્જં, ચિત્તાગારસિક્ખાપદં, સઙ્ઘાણિ, ઇત્થાલઙ્કારો, ગન્ધવણ્ણકો, વાસિતકપિઞ્ઞાકો, ભિક્ખુનીઆદીહિ ઉમ્મદ્દનપરિમદ્દનાનીતિ ઇમાનિ દસ સિક્ખાપદાનિ અચિત્તકાનિ લોકવજ્જાનિ. અયં પનેત્થ અધિપ્પાયો – વિનાપિ ચિત્તેન આપજ્જિતબ્બત્તા અચિત્તકાનિ, ચિત્તે પન સતિ અકુસલેનેવ આપજ્જિતબ્બત્તા લોકવજ્જાનિ. અવસેસાનિ અચિત્તકાનિ, પણ્ણત્તિવજ્જાનેવ. ચોરીવુટ્ઠાપનં, ગામન્તરં, આરામસિક્ખાપદં ગબ્ભિનિવગ્ગે આદિતો પટ્ઠાય સત્ત, કુમારિભૂતવગ્ગે આદિતો પટ્ઠાય પઞ્ચ, પુરિસસંસટ્ઠં પારિવાસિયછન્દદાનં, અનુવસ્સવુટ્ઠાપનં, એકન્તરિકવુટ્ઠાપનન્તિ ઇમાનિ એકૂનવીસતિ સિક્ખાપદાનિ સચિત્તકાનિ પણ્ણત્તિવજ્જાનિ, અવસેસાનિ સચિત્તકાનિ લોકવજ્જાનેવાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય ભિક્ખુનીવિભઙ્ગે

ખુદ્દકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પાચિત્તિયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

૫. પાટિદેસનીયકણ્ડં (ભિક્ખુનીવિભઙ્ગવણ્ણના)

પાટિદેસનીયસિક્ખાપદવણ્ણના

પાટિદેસનીયા નામ, ખુદ્દકાનં અનન્તરા;
યે ધમ્મા અટ્ઠ આરુળ્હા, સઙ્ખેપેનેવ સઙ્ગહં;
તેસં પવત્તતે એસા, સઙ્ખેપેનેવ વણ્ણના.

૧૨૨૮. યાનિ હિ એત્થ પાળિયં સપ્પિતેલાદીનિ નિદ્દિટ્ઠાનિ, તાનિયેવ વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જન્તિયા પાટિદેસનીયા. પાળિવિનિમુત્તકેસુ પન સબ્બેસુ દુક્કટં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. અટ્ઠવિધમ્પિ પનેતં પાટિદેસનીયં ચતુસમુટ્ઠાનં – કાયતો કાયવાચતો કાયચિત્તતો કાયવાચાચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતિ, કિરિયં નોસઞ્ઞાવિમોક્ખં, અચિત્તકં, પણ્ણત્તિવજ્જં, કાયકમ્મં, વચીકમ્મં, તિચિત્તં, તિવેદનન્તિ.

પાટિદેસનીયવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પાટિદેસનીયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

સેખિયા પન ઉદ્દિટ્ઠા, યે ધમ્મા પઞ્ચસત્તતિ;
તેસં અનન્તરાયેવ, સત્તાધિકરણવ્હયા.

મહાવિભઙ્ગે યો વુત્તો, તેસં અત્થવિનિચ્છયો;
ભિક્ખુનીનં વિભઙ્ગેપિ, તાદિસંયેવ તં વિદૂ.

યસ્મા તસ્મા વિસું તેસં, ધમ્માનં અત્થવણ્ણના;
ન વુત્તા તત્થ યા વુત્તા, વુત્તાયેવ હિ સા ઇધાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય

ભિક્ખુનીવિભઙ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સબ્બાસવપહં એસા, નિટ્ઠિતા વણ્ણના યથા;
સબ્બાસવપહં મગ્ગં, પત્વા પસ્સન્તુ નિબ્બુતિન્તિ.

ઉભતોવિભઙ્ગટ્ઠકથા નિટ્ઠિતા.